



A P O S T R O F



• Andrei Marga, prezentându-l pe Cristian Tudor Popescu



• Cristian Tudor Popescu și Andrei Marga

• 14 aprilie, ora 9:30, aeroportul din Cluj. În sala de primire apare... Vosgianian. Nu pe el îl aștept, dar mă bucur să-l văd. În spatele lui, în negru-gri, Cristian Tudor Popescu. E omul meu, invitatul Universității pentru o conferință.

În drum spre hotelul Universității din Parcul „Babeș“, străbatem orașul de-a lungul. N-a mai fost aici de mulți ani. E sunat continuu – Hurezeanu, Tăriceanu, mai știu eu cine. Mă uit la el frontal, nu l-am întâlnit pînă acum niciodată.

• După ce-și ia camera în primire, îi propun o plimbare prin parc – a dat colțul ierbii, am zărit și niște lălele pitice deschise – sau un ceai. Alege ceaiul.

• „Doamne, apără-ne!“, a spus chelnerița de la restaurantul complexului cînd am intrat. Și, cu un zîmbet pînă la urechi, și-a făcut cruce. Apoi a fugit să anunțe personalul restaurantului. „Ce-o să mai am de scris!“, spun. Dar încă nu scot aparatul foto.

• 11:45. Mergem – nu pe intrarea principală, blocată de asfaltarea străzii –, ci pe laterala dinspre Universității, în cabinetul președintelui. Încep să mă joc de-a fotografii.

• Orele 12-15. Cristian Tudor Popescu vorbind despre *Omul-abțibild* – asta da spectacol. Sala „Auditorium Maximum“ era arhiplină: peste 850 de oameni, unii rezemați de lambruriile sălii. Prezentat de Andrei Marga, Cristian Tudor Popescu a vorbit despre „omul-abțibild“, adică despre omul masificat, dezindividualizat, inautentic.

Confruntarea lui cu publicul a durat trei ore. Întrebările din public au curs una după alta, iar Cristian Tudor Popescu a răspuns cu o vervă și cu o expresivitate cioraniene. E limpede, face parte din familia temperamental-stilistică a lui Eminescu-Cioran. Se vede și-n scris, și în vorbit: apocalipsul expresiv.

• Poți să nu fii de acord cu ce spune – și uneori e obligatoriu să nu fii de acord –, dar nu poți să nu-i recunoști autenticitatea. Tabloul clasei politice la zi este ca-n Swift. O inteligență rapidă, scaldată într-o umoare neagră, talentul analogiei și al hiperbolei, cultura vastă, din cele mai diverse domenii, de la teologic la politic, chestionare de tip moral. Nu e de mirare că e aplaudat, foarte des, la scenă deschisă. La sfîrșit, în furtuna de aplauze, am conchis: așa ceva nu s-a mai văzut de multă vreme aici!

După autografe, prînzul, la care participă Ruxandra Cesereanu și Ion Mureșan. Ne încrucișăm cu Dora Pavel. Cu Ilie Rad, insistăm să vină, să țină cursuri la Universitate. Programul pe care i l-a făcut Universitatea – vizite la facultăți diverse, Grădina Botanică, înregistrare TV etc., cina în Parcul „Babeș“, prilej să văd lălelele, într-adevăr frumoase, cu care se fălea fostul meu profesor de luminism, Nicolae Bocșan – era un pic cam încărcat. Data viitoare va fi și mai bine!



• Cristian Tudor Popescu conferințind despre Omul-abțibild



• Cristian Tudor Popescu, Ovidiu Pecican și Andrei Marga



Scriitorul și trupul său

O sută cincizeci de scriitori au fost invitați, în luna martie, să răspundă la următoarele întrebări:

1. În ce relație vă aflați cu trupul dvs. (din punct de vedere afectiv, senzual și medical)?
2. Care ar fi alter egoul dvs. erotic/senzual din literatura română și/sau universală?
3. Care este bolnavul dvs. preferat din literatura română și/sau universală?
4. În ce relație vă aflați cu sănătatea și cu boala?
5. De ce boală vă temeți?
6. Ce boli ați proiectat în cărțile dvs.?
7. Când ați fost ultima dată la medic? Și cum a decurs întâlnirea?
8. Dacă ar fi să alegeți o boală, ce ați alege?
9. Ce învățătură ați primit de la trupul dvs., de la senzorialitatea lui, adică de la plăcere și de la durere?
10. Dacă ați avut ocazia de-a veni în contact cu sistemul medical, ce aveți de spus în legătură cu acesta (de pildă, este el un „bolnav incurabil“, cum îl numește presa)?

Ne-au răspuns 36 de scriitori. Deoarece dă seamă mai puțin despre „trupul“ scriitorului și mai mult despre psihismul său particular-dezinhibat, rezultatul anchetei ni se pare de-a dreptul tulburător

P.

Adrian Popescu

La vârsta bolilor

La vârsta asta nu mai vrei nimic,
Se-mpuținează carnea ta pe oase...
Cristos e-n tine, a muri e un câștig.
Simți, țesătura lumii se descoase,
Se-mbolnăvesc orașe, arbori, case.

Nu mai dorești nici glorie, nici semne,
Ți-ajunge c-ai trăit așa de mult,
Sfârșit și boală vor să-nsemne
Că ești de suferințe cizelat: adult...
Contempli axul, crucea, două lemne.

Iar rotunjit de lacrimi stai mai bine
Într-o zidire nouă, pe un fundament
Ce-și are viața glorioasă-n sine.
Înaintezi spre miezul său ardent.
Iar când ești slab, îl simți în tine.

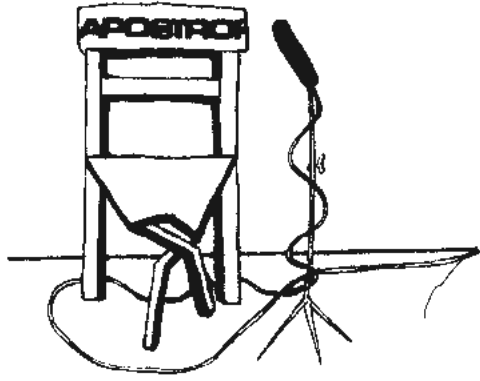
El, Cel ce nu se vede, dar pe toți ne ține,
Ne șlefuește, răbdător, prin chin,
Cu boli ce subțiază sângele în vine
Și laminează aurul foitei, pielea în declin.
Când mă simt slab, lucrează El mai bine.

Sunt șirurile de bătrâni mereu mai dese,
Mai ponosite-n față pe la farmacii,
Și boala are rang, parlamentar-și țese
Doar pânza sa de mort. Put morții vii.
Din vila lor ce grea duhoare iese.

Cu vârsta înțelegi că Domnul se restrânge,
Începe infinitul într-un strop de vin
Și-o firimitură, carne sunt și sânge,
Iar boala te învață-un secret divin:
Sub coaja lumii limfa vieții plânge.

■





profesor la Clinica de Nefrologie din Cluj

Marta Petreu: *Domnule profesor, ați putea să-mi descrieți starea actuală a sistemului de sănătate?*

Dan Vlăduțiu: Sistemul medical românesc a redevenit unul dintre subiectele fierbinți ale ultimelor săptămâni, odată cu coloana vertebrală a președintelui și cu operația făcută la Viena, nu în țară. Evenimentul, intens mediatizat, nu este însă decât un aspect – e adevărat, semnificativ – al unei probleme mult mai complexe. Nu uitați că în ultima parte a ceaușismului și, pentru o anumită perioadă, și în anii '90, Sănătatea noastră s-a dovedit a fi foarte bolnavă. Destul să amintesc performanțele triste atinse de sistem: mortalitate infantilă foarte ridicată, prevalență înaltă a tuberculozei sau a infecțiilor cu virusuri hepatitice, rata cea mai mare de copii îmbolnăviți cu SIDA din întreaga Europă. Și, nu în ultimul rând, durata de viață a populației, cu mult sub media europeană...

M. P.: *Cum explicați aceste contraperformanțe?*

D. V.: Cred că este foarte important să înțelegem cum s-a ajuns în această situație, fără asta va fi greu să ne racordăm la normalitate. Așa că permiteți-mi o paranteză de istorie...

Tatăl meu a fost medic. Înainte de război, era angajat, ca expert în probleme de medicină internă, la Asigurările din Mediaș. Care funcționau deja. Mai târziu, imediat după război, tata a lucrat în spital, dar și într-un cabinet privat. În Mediașul copilăriei mele erau foarte multe asemenea cabinete, destul de bine dotate, tatăl meu avea, de exemplu, un aparat Roentgen, ceea ce în vremea respectivă era o chestiune de avangardă, în plus un mic laborator, instrumentar pentru consultații ORL și chiar ginecologice. Așadar, chiar și într-un oraș mic, ca Mediașul, exista o asistență de bază bine dezvoltată. Nu vreau să idealizez situația de atunci, vreau doar să spun că, dacă România ar fi continuat să clădească, timp de o jumătate de secol, pe ceea ce exista în anii '40, medicina noastră ar fi arătat cu totul altfel. Am impresia că părinții noștri știau mai multe despre organizarea sistemului sanitar decât noi și că, în multe privințe, noi încercăm să reinventăm ceea ce ei cunoșteau deja bine...

M. P.: *Cu alte cuvinte, comunismul răsăritean a...*

D. V.: Comuniștii au vrut să arate că partidul face populației un cadou extraordinar, sănătatea gratuită. Iar atunci când duci un cadou cuiiva, îi răzuiești jos eticheta cu prețul, nu?! A fost o primă și gigantică minciună, care a persistat mult timp în mințile oa-

menilor, pentru că *sănătatea nu are cum să fie gratuită*. În mod intenționat, costurile asistenței medicale au fost ocolite, *medicina și-a pierdut astfel dimensiunea economică*, ceea ce a fost o primă nenorocire.

O altă caracteristică esențială a medicinei din perioada comunistă a fost *absența feedbackului*. De altfel, *lipsa de feedback, de autocontrol, a fost una dintre caracteristicile de bază ale sistemului comunist, în toate direcțiile*. Noțiunea de feedback este bine cunoscută în cibernetică, în biologie, și înseamnă, în esență, controlul unui proces prin produsul final. În politică, feedbackul este dat de alegeri: alegi un om politic și, la următoarele alegeri, îl confirmi sau îl dezavuezi. Feedbackul economic e piața: produci mărfuri doar în măsura în care sunt utile și vandabile. În asistența medicală, feedbackul e dat de satisfacerea nevoilor medicale ale populației. Or, sistemul comunist s-a dezvoltat, în ansamblul lui, fără feedback, așa că era fatal să se gripeze la un moment dat.



Comunismul n-a funcționat în interesul populației nici pe plan politic, nici pe plan economic, aduceți-vă aminte de rafturile pline de marfă proastă pe care nu o cumpăra nimeni. Apariția unei unități sanitare depindea mai curînd de influența politică și de aderența la sistemul politic a unor medici interesați în dezvoltarea unității respective, decât de nevoile propriu-zise ale populației.

M. P.: *Nu înțeleg.*

D. V.: V-aș putea da numeroase exemple în acest sens. Profesorul Arsenie, neurochi-

rurg remarcabil de altfel, dar care avea și un sprijin politic puternic, și-a făcut un institut de neurochirurgie care depășea, la vremea respectivă, orice institut din altă țară europeană. Pe de altă parte, Neurochirurgia din Cluj, deși deservea o arie geografică foarte largă, a rămas nedezvoltată, pentru că persoanele din fruntea ei nu au prezentat interes politic. Un alt exemplu, tot din Clujul de acum 30-40 de ani: construirea unui spital de urgență, foarte necesar pe atunci, a fost împiedicată de persoane influente politice și interesate să nu aibă concurență.

Astfel, întregul sistem medical a fost construit haotic și pestrîț. Rezultatul acestui tip de dezvoltare a fost supradimensionarea numărului de paturi de spital și neglijarea asistenței primare, a asistenței medicale ambulatorii. În toate țările dezvoltate, sistemul medical este o piramidă care are o bază largă, reprezentată de medicina ambulatorie, de medicii de familie și de ambulatoriile de specialitate. Numărul de pa-

turi de spital pe cap de locuitor este mult mai mic în țările occidentale decât la noi. Spitalizarea este peste tot foarte scumpă, în spatele fiecărui pat de spital stau costurile de întreținere a clădirii, salariile întregului corp tehnic și auxiliar etc. Statistic vorbind, majoritatea bolilor în ambulatoriu, fără spitalizare, cu condiția ca asistența primară să fie pusă la punct. La noi, piramida de care vorbeam a fost întoarsă, înfiptă în vîrf, cu asistența de bază slabă și cu un număr exagerat de paturi de spital. Nu a existat instituția medicului de familie, iar policlinicile erau supraaglomerate și într-o stare jalnică.

Pacientul nu avea un medic al lui, un „înger păzitor”, care să-i rezolve problemele medicale intercurante, să-l îndrume, dacă era nevoie, la specialist, să-i centralizeze datele. Ca medic de spital, am fost de multe ori frustrat cînd făceam un bilet de ieșire și nu știam, pur și simplu, cui să îl trimit.

M. P.: *Dar s-a vorbit și se vorbește mereu despre cît de buni erau/sînt medicii români...*

D. V.: Medicina era o profesie dorită, care îți conferea un statut social superior altor profesii. Calitatea intelectuală a celor care

reuşeau în profesia de medic era, în general, bună, pentru că admiterea în facultate era dificilă, selecția riguroasă. Medicina este însă o profesie practică, așa că, în lipsa exercițiului, numai capacitatea intelectuală nu este suficientă ca să te formezi ca medic bun. Comunismul a supraviețuit prin izolare, iar pregătirea medicilor a suferit mult din cauza vidului informațional și a imposibilității de a stabili contacte cu colegii din alte țări.

Sigur, lucrurile s-au schimbat în ultimii ani, informația este abundentă, legăturile studenților, ale rezidenților și ale specialiștilor cu colegi și servicii din străinătate sunt frecvente. Sunt convins că vom vedea în curând consecințele pozitive ale acestor schimbări. Pe de altă parte, atracția reprezentată de profesia de medic a scăzut, concurența de la admiterea în facultate s-a redus mult. Asta ar trebui să ne îngrijoreze în perspectiva următorilor ani la fel de tare ca exodul multora dintre tinerii medici – cei mai dotați! – către țările occidentale. Meseria de medic este foarte grea, foarte solicitantă, ea te uzează. Te scoli de multe ori noaptea gândindu-te la pacienții tăi, e greu să îți acorzi pauze, problemele există și noaptea, și la sfârșit de săptămână, și în sărbători, și în concediu. Pentru un medic bun, meseria este grea și ar trebui recunoscută ca atare de societate. Știți, există un proverb: fiecare are doctorul pe care îl merită...

M. P.: *Așa că eu...*

D. V.: Fiecare are doctorul pe care îl merită. Și e foarte adevărat și pentru întreaga societate.

M. P.: *Înțeleg. Dar cum poate fi rezolvată situația de acum și la ce sistem medical ar trebui să se ajungă în România?*

D. V.: La începutul anilor '90, toți au recunoscut că reforma sistemului medical este o prioritate națională. S-a cerut sprijinul organismelor internaționale, care au sugerat care ar trebui să fie strategia reformei. „Aveți prea multe paturi de spital și nu aveți rețeaua primară. Trebuie să tăiați din paturi și să treceți fondurile în rețeaua de bază”, ni s-a spus. „Asta nu se poate face dintr-odată. Dezvoltați rețeaua ambulatorie și, treptat, veți vedea de unde puteți tăia paturi și unde trebuie să transferați fondurile.” Această reformă implica, bineînțeles, costuri mari și au existat oferte de ajutor financiar extern.

Concret, primul pas ar fi fost să pui la punct instituția medicului de familie. Apoi, ar fi trebuit să fie rezolvată asistența în ambulatoriile publice, prin obligația fiecărui serviciu spitalicesc de a-și deschide un ambulatoriu. Al treilea pas ar fi fost încurajarea asistenței ambulatorii private și crearea condițiilor de egalitate financiară cu ambulatoriile publice. Asta ar fi însemnat că Asigurările, Casa de Asigurări, ar fi fost obligate să încheie contracte cu toate ambulatoriile care îndeplineau un barem de competență profesională și de dotare, independent dacă acestea erau publice sau private, lăsându-i pe pacienți să aleagă unde vor să meargă să se trateze. S-ar fi creat astfel o concurență reală, medicii ar fi fost stimulați să-și deschidă cabinete și să le doteze, ar fi început să conteze priceperea profesională, amabilitatea. Ceea ce nu se prea întâmplă acum, când Casa alege, prin mecanisme nu foarte clare, pe cei pe care îi plătește. Iar ultimul



• Dan Vlăduțiu. Foto: M. P.

pas al reformei ar fi fost reducerea rațională a numărului de paturi de spital, acolo unde se poate, fără să tai în carne vie, adică fără să lași pacienții în stradă, fără alternativă.

M. P.: *Și ce s-a făcut de fapt până acuma?*

D. V.: Din 1989 până acuma s-au făcut câteva lucruri în sensul unei asemenea reforme. În 1997, când profesorul Bruckner era ministru al sănătății și profesorul Romoșan secretar de stat, s-a forțat crearea rețelei de medici de familie. A fost un lucru foarte necesar și bun, există în sfârșit un responsabil pentru fiecare persoană asigurată, care să îi gestioneze problemele de sănătate. Ulterior, prin 1998-'99, a devenit obligatoriu, pentru fiecare spital, să aibă un serviciu de ambulatoriu, unde erau consultați pacienții trimiși de medicul de familie, ei fiind diagnosticați și tratați fără internare. E adevărat, ambulatoriile erau foarte prost finanțate, dar era un început de organizare, s-au făcut programe de consultații, s-au creat circuite... dar povestea asta a ținut numai până prin 2000, după care cele mai multe ambulatorii au fost desființate. În acel moment, reforma s-a oprit.

M. P.: *Deci, exact ca în învățământ...*

D. V.: Revin la ideea comunistă a medicinei gratuite, atât de nocivă pentru că a ascuns costurile medicinei. Nimeni nu a mai știut exact ce, cât costă. Timp de decenii, medicina și-a pierdut complet dimensiunea finan-

ciară. În cadrul actualei reforme a sistemului de sănătate se încearcă, din câte îmi dau seama, să se recupereze acest aspect, să se restabilească legătura normală dintre prestație și remunerație. Fără o asemenea corelație, nu poate exista progres în sistemul de sănătate. Corpul medical este extraordinar de pestriț – ca și corpul profesoral –, pe lângă oameni de mare calitate există și unii care... nu sunt așa. Nu se poate face reformă împreună cu toți, în falangă, reforma ar trebui să-i favorizeze pe cei harnici și pricepuți și să-i lovească pe ceilalți. Așa că o parte a corpului medical va susține reforma, alta i se va împotrivi din răspuseri. Plata trebuie să fie în funcție de prestație, uniformizarea plății nu face decât să încurajeze lenea și indiferența față de muncă.

M. P.: *Dumneavoastră vorbiți despre corpul medical. Eu, influențată de prietenii mei din Occident sau din SUA, mă gândesc la asigurările diferențiate care se practică acolo, la...*

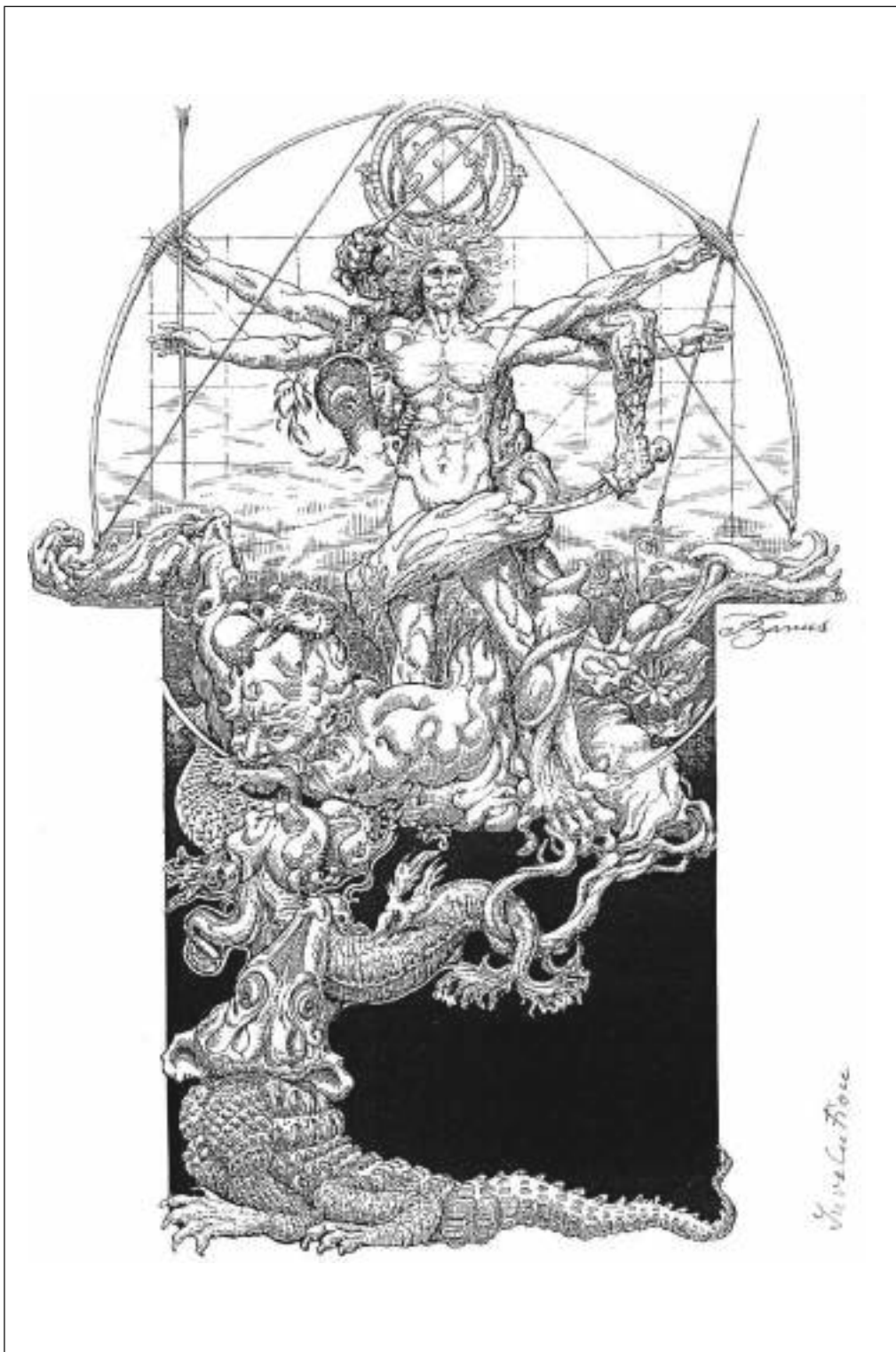
D. V.: S-a vorbit mult despre penuria din sistemul medical de la noi. În sistemul sanitar intră foarte puțini bani, incomparabil mai puțini decât în țările dezvoltate. Sănătatea este foarte costisitoare și devine din ce în ce mai costisitoare odată cu tehnizarea fără precedent a medicinei. Costurile ridicate ale îngrijirii medicale stîrnesc îngrijorare chiar și în cele mai bogate țări ale lumii. La noi, cu o contribuție individuală mult mai mică la fondurile de sănătate, este

→ evident că nu poți avea o asistență de calitate celei occidentale. Contribuția mică nu este însă singura noastră problemă. Numeroase persoane eludează contribuția, dar beneficiază de asistență medicală. La baza sistemului de asigurări stă ideea că trebuie să plătești când ești sănătos pentru când vei fi bolnav, respectiv că trebuie să plătești atunci când ești sănătos pentru cei care sunt bolnavi, urmînd ca atunci când vei fi tu bolnav să plătească cei sănătoși pentru tine. Ideea principală – și care nu a fost respectată – este că nimeni nu poate beneficia de ajutor medical dacă se sustrage contribuției, că este imoral să se permită acest lucru, cu excepția cazurilor sociale. Or, la noi există numeroase întreprinderi, unele foarte mari, care, sistematic și pe perioade îndelungate, nu și-au plătit asigurările. În plus, eu sunt convins că o mare parte din bugetul asigurărilor de sănătate merge la fondul de pensii. Am convingerea că fondul de pensii se află în faliment virtual, pornind de la constatarea că în România raportul dintre cei care muncesc și pensionari este foarte mic, nu mult mai mare de 1. Aduceți-vă aminte de mișcările de stradă din Franța, de acum doi ani, când s-a anunțat prelungirea vârstei de pensionare. Atunci s-a calculat că raportul dintre persoanele care muncesc și pensionari, actualmente în Franța de 3 la 1, va scădea peste 15 ani la 2 la 1, datorită creșterii duratei de viață și îmbătrînirii populației. Acest calcul a speriat guvernul francez atît de rău, încît și-a asumat riscul unei măsuri complete nepopulare: amînarea vârstei de pensionare. Or, la noi raportul este aproape unitar. Falimentul fondului de pensii nu poate fi recunoscut și acceptat, și atunci, în mod tacit, sunt luați bani de la fondul de sănătate și transferați la pensii. Independența financiară a Casei Asigurărilor de Sănătate a fost anulată tocmai pentru ca această deturnare de fonduri să nu fie pedepsibilă. Și nu văd nicio soluție imediată, pentru că nu poți să tai fondurile de pensii. Singura posibilitate ar fi un ajutor financiar extern, pentru că nu poți lă-

sa nici pensionarii să moară de foame, nici sănătatea în paragină.

În sfîrșit, așa puține cum sunt, fondurile mai sunt și prost gospodărite. De fapt, oricîtii bani ai introduce într-un sistem reformat... ar fi ca vasul Danaidelor...

M. P.: *Dacă reformarea completă a sistemului medical ar presupune, să zicem, zece pași, cîți pași a făcut România pînă acum?*



D. V.: Pe terenul atît de mișcător al progresului în medicină, reforma nu se poate termina niciodată, va fi nevoie de o adaptare continuă. De un an, doi, s-a introdus un sistem de evaluare, numit DRG, experimentat pentru prima dată în Statele Unite și extins apoi și în Europa, care stabilește un cost pe tipul de boală și de la care se așteaptă să impulsioneze eficiența spitalelor. Din decembrie anul trecut, de pildă, ni s-a cerut să calculăm pe o fișă, la externarea fiecărui pacient, costurile internării, defalcate pe spitalizarea propriu-zisă, pe medicație, pe manopere etc. E prima dată cînd se face o asemenea evaluare. Atît medicul, cît și pacientul

își pot da astfel seama de costurile internării, iar organizatorii de sănătate au posibilitatea să raporteze eficiența la costuri. În urmă cu cîteva zile au fost publicate în *Monitorul oficial* legile privind reforma sănătății...

Este limpede că ameliorarea sistemului sanitar nu se va întîmpla repede. Tot timpul ies la iveală dificultăți care nu pot fi anticipare, detalii tehnice care nu pot fi rezolvate decît pe măsură ce te confrunți cu ele. Sunt

convins că reforma sanitară va putea fi dusă la capăt doar cu sprijin extern, financiar, organizatoric, logistic.

Conștiința individuală este esențială, dar nu cred că poți baza un sistem numai pe conștiință. La fel, sunt convins că nu poți elimina corupția din sistemul medical numai prin măsuri coercitive. Soluția nu poate fi decît concurența, favorizarea concurenței. Cît timp n-o să existe concurență pe piața medicală, reforma nu va reuși. Am speranța unei ameliorări, chiar lente, există deja „rețete” generate de experiența altor țări, inclusiv fost comuniste, care și-au îmbunătățit sistemul medical. Să nu uităm că avem, față de trecut, avantajul că atît informația, cît și oamenii circulă mult mai rapid. Nu mă aștept la minuni, dar pe termen lung sunt optimist.

M. P.: *Dumneavoastră cînd o să vă faceți cabinet privat?*

D. V.: Am un cabinet – dar nu prea am timp să lucrez în el...

M. P.: *A, și-atunci stați aici, în clinică... [Rîde.]*

D. V.: Păi, eu sunt oarecum din vechea gardă. Asta este. [Rîde.] Știți gluma cu rabinul care era atît de bun în a da sfaturi altora...

29 aprilie-16 mai 2006

Interviu realizat de MARTA PETREU

Poeme de

Imag

Gerusalemme liberata

Am acum un moment de singurătate,
pot netulburat să ascult
murmure fără nume, de obicei înecate
de zgomotele mari, prestigioase.

Încă lungit în nu știu ce hamac,
sunt și bucuros, și trist –
bucuria mea e a păianjenului ce crede că și-a ntins plasa
în care va cădea Marea Muscă,
tristețea mea-i a muștei celei mici,
beată de-arginturi, mai înainte
de-a fi mâncată.

Reverii, oho!, cu zale și cruciați,
stigmatul sublim pâlând, iată, la orizont,
în drum cu praf de aur, spre Ierusalimul eliberat
plin de sânge, de foc și săbii,
care voi fi.

Hamac

Dar în clipa asta, mă simt,
Doamne, atât de ușor –
e ca și cum Cineva
ar fi izbutit, în sfârșit,
să prindă-acel vânt cu năvodul.

Îi va fi trebuit mult – firele
sunt atât, atât de subțiri, găurile
ca largi ferestre,
cât ușile pot fi, deschise toate.
Dar, iată, a stat, în sfârșit, și vântul,
stau crengile, frunzele stau,
pot și eu auzi, în sfârșit, albinele nevăzute
lucrând pentru Fagure.
Ca o sudoare de-argint
întârzie roua-n ierburi.

Se pare că Acela-i obosit, iar eu
mă odihnesc acum de truda lui.

Aprilie

O teamă ciudată totuși,
în acest început umed de primăvară –
merele din tablouri
au început de câteva zile să putrezească,
ogorul din *Peisaj*
se umflă și începe să mormăie,
aud cum păsări pline de apă
se prăbușesc cu zgomote din crengi,
încolțesc ierburi din pasta verde, verde,
iar sângele aceluia apus de peste pădure
se prelinge din rame,
roșu, roșu.
Până și din icoane, Doamne,
ies aburi, se evaporă
aureolele prea fierbinți.

Să alerg până la prima frizerie,
să mă tund zero,
să caut repede foarfecele de unghii,
repede, repede.

E de găsit un prieten foarte singur,
e de scos o riglă dintr-un sertar,
e de desenat repede, repede
un singur triumphi.

Ceremonia ceaiului

Mâna albă, cu degete lungi și subțiri,
s-a retras astăzi, brusc,
de pe masa la care,
față în față stând,
începusem, precum cireșii Japoniei,
să înflorim.
A jupuit ceva – mi se pare
că-am auzit un fel
de țipăt, îndată stins.

Ceaiul auriu, cât mai rămăsese
în paharele foarte-nalte,
ca o muzică-n tuburi de orgi,
s-ar zice că nu a simțit
nicio tulburare.
Băusem destul din el cât să adaug
puțină lumină luminii
de pe strada îngustă, sub soarele în declin.

Când vor trece pe lângă mine, posomorâtul,
ei n-au decât
să creadă, săracii,
că-n mine-i doar întuneric.

Cântec simplu

„În lucrurile toate-i o poiană“ –
scria pe vremuri un june poet.
Acum rima cheamă o rană
ce se usucă – dar foarte încet.

Casele dintr-o piață cândva
refuzau, sângerând, proptite
în pietre, să-nainteze, să strice acea
rotunjime, ca niște vite.

Și totuși, știi: „Ce de lume concretă!“
Înăuntru, da, și pe-afară.
Pe când cercul desenat pe asfalt cu cretă
îl șterge o cârpă murdară.

„Monstrul“ feminin

Dora Pavel

„Mica moarte“

Trupul meu, cel obișnuit cu atât de puțin. Pe care nu-l scot ritmic la aer, nu-l hidratez îndeajuns, căruia nu-i dau cea mai bună și mai sănătoasă hrană. Pe care încerc, clipă de clipă, să-l mint. Să-l amîn. Am mari vinovații. În vreme ce el trăiește grandios și intens, cu resurse și cu o decență de nebănuț. În măsura în care mi-am amintit de el, i-am asistat, cînd contrariată, cînd detașată, creșterea, împlinirea fără efort. Nu l-am hulit, doar l-am ignorat. Pentru că nu l-am prins niciodată exagerînd. Sau trișînd. Pen-

Trupul, care te învață să-l înduri. Nu-mi mai amintesc prima întîlnire cu el. Rețin însă neplăcerea de a-l descoperi lîngă mine de fiecare dată cînd ratez o altă întîlnire. În asemenea momente, faptul că doar el, trupul meu, nu se lasă niciodată așteptat mă exasperează.

Nu m-a ascultat întotdeauna. A refuzat să fie cel pe care-l visam eu: un psihotrup, o psihomînă, o psihogură etc., pe care să le pot stăpîni, folosi sau învrăjbi, freudian, una împotriva alteia. A făcut-o spre binele meu. S-a străduit să mă ferească de umilință, ridiculizîndu-mi, cu tremurul și vorbele lui inflamate, furiile și vehemențele. Cu disfuncționalitățile lui defensive – slăbiciune, gîfîit, bilbîieli –, mi-a temperat pulsionile sadice.

Îl întreb dacă își are și el gîndurile lui. Nu-mi răspunde. Nu știi. Nu știi nici măcar dacă și-a dat vreun nume. Observ însă că se autogenerază zi și noapte, funcționînd potrivit unor comandamente care mie îmi sînt străine. Propensiunile inimii, singelui și celulelor sînt decizii și acțiuni pentru care nu mă implică și nu mă solicită. Dimpotrivă, cînd încerc să monitorizez eu însămi ceva din toate astea, reflexul reîncărcării plămînilor, să zicem, rezultatul e nefast. Nu mai știu respira și intru în panică, sufocîndu-mă.

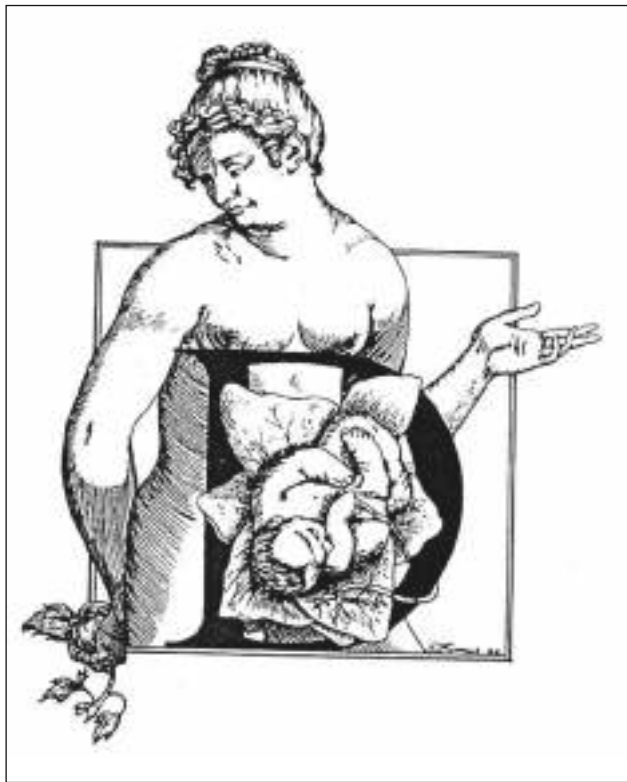
Mă urmează în romanele mele. Vine cu o agitație pe care i-o sesizez cu întîrziere. O febrilitate, un neastîmpăr virginal, un fel complicat de-a se purta, de-a se mișca, o grimasă, o mare bucurie, da, poate, dar numai ale lui, ale trupului. Un drept primar

pe care și-l cere, cu inocență, într-o clipă de preaplin. Îmi las baltă, atunci, urgențele și-i dau întîietate. „Sînt lucidă, de aceea îmi place trupul meu, îmi place, îmi place să mă las în voia lui, mereu fac asta, contez pe el, pe trupul meu, pentru că el face totul în locul meu, independent de mine, el știe s-o facă atât de bine, trupul meu de-o inconștiență desăvîrșită!“ (*Agata murind*). „Orice agresiune aplicată asupra țesutului și a pielii devine instantaneu un front de luptă, spre care sîngele își mobilizează spontan celulele bune într-un adevărat asediu. Într-o fracțiune de secundă, forțe active din tot corpul, pînă și ale celor mai îndepărtate «batalioane», sînt descarcerate pentru a întări puterea ofensivă în zonă. [...] Știa că, din vînată, pata avea să se facă mai întîi și mai vînată, pînă la un vînat intens. Că se va învâpăia spre roșcat, estompîndu-se treptat spre un albastru-verzui, pentru ca, intrată într-o etapă avansată, să capete crenelări galbene, noua tușă cîștigînd în cîteva zile tot mai mult teren. Mai știa că granițele i se vor restrînge din ce în ce, că urma i se va reduce la perimetrul unui cerc tot mai împuținat, pînă avea să se pomenească, într-o bună zi, că a dispărut. [...] S-a simțit atât de înșelată! În cele din urmă, n-a mai avut încotro. A trebuit să-și admire, învînsă, «lucrătura» celulelor. Și-a aplaudat trupul, i-a aplaudat pentru întîia dată performanțele în supraviețuire. A constatat, cu uluire, că trupul ei n-avea nevoie de ea, de efortul, de atenția, de luciditatea și rațiunea ei“ (*Captivul*).

Rareori l-am investigat pe îndelete. „Raportul“ amănunțit al minții strîmba din nas, plescăia dezgustat pe alocuri, crispîndu-se ipocrit în fața zonelor lui inestetice și de neînțeles. Examinarea mă obosea, în vreme ce el, trupul, excitat și narcisist, își destindea musculatura, își ridică membrele, înlătura obstacolele, lăsîndu-se explorat cu vădită plăcere, făcînd loc ochilor mijîți să pătrundă în penumbra celor mai infimize articulații, pînă acolo unde se pomenea el însuși înfiorat de atingerea propriei priviri.

Trupul meu, narcoleptic, umed, gelatinos... Știi că-i place, periodic, să se ignore, să se abandoneze îndelung în același culcuș. Avertizat de efluviile lîncezelii, de jubilația sudorii și a impurităților neînlăturate, în cele din urmă recurge tot la brațele lui ca să-l spele molatec, să-i redea porii sîngerii, iritați, deschiși.

I-am trecut mult prea devreme cu vederea micile arcanse și ațîțări, perversiuni și excentricități. Copilării instinctuale. Îmi amintesc. Puberă fiind, îi miroseam pielea și i-o sărutam. Noaptea, adorm și acum cu palma în palma lui. Cu piciorul culcat peste piciorul lui. Îmi vorbește ca un amant. Îmi spune că ar trebui să-l simt mai des, să-l simt. Să mă las numai în seama lui, pentru că el, trupul meu, o vrea.



tru că tot ce pretinde pretinde în limitele bunului-simț. Durerile, puține și minore, și le-a depășit singur. Bucuriile, în schimb, i le-am preluat necondiționat.

Cărți primite la redacție



• Dora Pavel, *Captivul*, roman, Iași, Ed. Polirom, 2006.



• Mircea Martin, *Geometrie și finețe*, București, Ed. Institutului Cultural Român, 2004.

Trupul meu, narcoleptic, umed, gelatinos... Se bate cu pumnul în piept. Se autoflatează. Îmi sugerează meritul lui cel mai legitim: contracția sexuală. Bravura realității lui „cele mai înalte“. Atingerea *micii morți*. Prin senzorii care-i revin întru totul și pe care, atunci când vrea el, tu, unul, nu-i mai poți controla. E-adevărat. Al lui e hîrîtul, distorsiunea mușchilor laringieni, respirația care se ordonează singură, patetic de anevoios. Al lui – zvîcnetul carnal, travaliul nedorit, greu de îndurat, de prevăzut și de supravegheat. Ale lui – suferința, instinctul reprimărilor în sine, odihna, reculegerea și reizbucnirea plăcerilor în serie, desprinse, pierdute și lipite iarăși la loc, pe porțiunile abia degajate. Ale lui – lupta pe viață și pe moarte, spasmul incredibil, extatica durere care urcă spre inimă, în progresie, și pulsează cauzal, imprezvizibil, în alte țesuturi, complementare, reverberînd pînă în creier. Marcînd acolo vuietul emoțional, coagulat și coagulant, al totalității. Absența regrețelor. Expulzia fluidă, finală, a animalității tale autoprotectoare. Vidul. Orbirea. Dulcea injecție iluzorie. Letală.

Secretul fetei albe

Un alter ego erotic, senzual? Răspuns fără echivoc: eroina Margueritei Duras, din romanul *L'Amant*. „Fetița albă“, adolescenta franțuzoaică, de numai cincisprezece ani și jumătate, de la colegiul din Saigon. Cea capabilă să responsabilizeze în sine, atît de devreme, cu brutalitate: „La cincisprezece ani pe chipul meu era întipărită plăcerea, iar eu nu cunoșteam plăcerea“ (trad. de Alexandra Emilian). Cea care își diagnosticase de foarte timpuriu *vocația dorinței*: „Nu era nevoie să atragi dorința. Se afla în cea care o provoca sau nu exista deloc. Era prezentă de la prima privire sau nu existase niciodată. Însemna înțelegerea imediată a raportului de sexualitate sau nu însemna nimic. Am știut-o și pe asta, înainte de *experiment*“. (Uluitor, îmi vin în minte, chiar acum, vorbele Augustei, eroina mea din *Agata murind*: „Cîți dintre ei știu, oare, că și o femeie poate simți «femeiește» foarte devreme, puberă chiar, cu mult înainte de-a fi «făcută» femeie, cum cred ei, doar de către ei, bărbații? Că o femeie poate avea și ea «contracția» ei eliberatoare, feminină, chiar mult înainte de a fi «atinsă» de un bărbat, întocmai cum bărbatul își are «descărcarea» lui masculină?“)

Mă regăsesc, așadar, în „fata albă“ din Saigon, care a tranșat, atît de radical, pentru feminitate: „ăsta-i secretul“. Ce pe care unele obiecte ce-i ating trupul – pantofii de seară, cu tocuri înalte, aurii, cu care alege să meargă la școală, ca și, mai ales, pălăria roz bărbătească, „obraznică și copilărească“ – o încarcă, o nutresc cu o frivolitate sălbatică, maturizînd-o brusc, făcînd-o să se simtă „ca și cînd aș fi alta, ca și cînd o alta ar fi văzută de toți ochii, pusă la dispoziția tuturor, expusă tuturor privirilor, pusă în circulația orașelor, a drumurilor, a *dorinței*“. Cea care și face, de aceea, chiar de la început, din primul iubit (bărbatul bogat din Cholen, chinul cu doisprezece ani mai în vîrstă) un alt obiect catifelat în care să se înfășoare. Victimă, mereu resuscitată, a plăcerii ei. „Bărbatul de corvoadă.“ Golindu-l de orice altă emblemă, în afara mîntuitoarei lui virilități. Inducînd de fiecare dată așteptării lui, cu trăirea ei explicită, egoistă, teamă și ruși-

ne. Copila precoce, de carne, acel mic „monstru“ feminin durasian, care își pune întreg cinismul de care e capabilă în slujba senzualității cu care a venit pe lume: „ea, ea știa precis, știa că lui îi e frică“. Frică de cea care alege să se sustragă *iubirii* înseși (înțeleasă și acceptată, lucid, ca imposibilă și pasageră, pentru că pasageră este și existența ei în Saigon), mascînd-o, refuzînd s-o recunoască pînă și pentru sine, *îndrăznind* să n-o recunoască, numai pentru a nu rata *pulsiunea*, exaltarea sexuală. Doar în numele acestui miracol. Pentru a nu ajunge să-l cerșească.

(*Cruzime feminină*, preluată recent de la Marguerite Duras și de către chinezul-francez Dai Sijie, în romanul *Balzac et la Petite Tailleuse chinoise*. Reacția celor două minore – adolescenta din *L'Amant* și Micuța Croitoreasă chineză – este similară, în scena pierderii virginității. În ambele cazuri, momentul este premonitoriu, marcînd, în mod

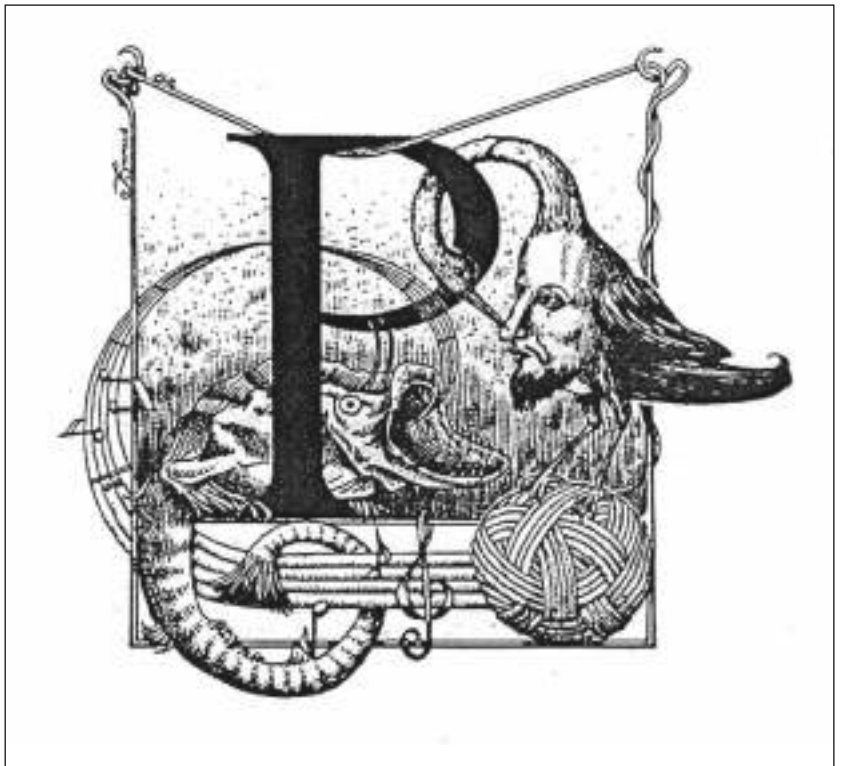
d e c i s i v, chiar destinul bărbaților care le inițiază. La Duras, nu fata, ci bărbatul – experimentat! – din Cholen plînge. Plînge înainte de-a se apropia de ea și înainte de-a o atinge. Plînge apoi iubind-o, avînd intuiția *femeii*, a incandescenței sexuale pe care tocmai a fluidizat-o în ea, femeie pe care o va pierde curînd, inevitabil, tocmai de aceea. La fel, Micuța Croitoreasă, eroina lui Dai Sijie, are un rîs sardonice, în momentul deflorării sale, în pădure, un rîs „puternic și sălbatic“, care sperie păsările din vale. Adolescenta chineză îi va părăsi, și ea, pe cei apropiați: tatăl și cei doi admiratori ai ei.)

Mă mai „văd“ în personajul Margueritei Duras, „fata albă“ din Saigon, cea „fără pic de șiretenie, de o pricepere uluitoare“, și pentru că știe atît de bine să scape, atunci cînd vrea, posesiunii fizice totale. Pentru că trupul ei „nu se află numai acolo“, „mai e și în altă parte, se întinde dincolo de priviri, spre joc, spre moarte“. Un potențial trupesc tiranic, sufocant, de nesuportat, dacă n-ar fi dublat și de unul spiritual, pe măsură. „Pe fata asta n-o s-o mulțumească niciodată nimic“, spune intuiția timidă a mamei ei (femeia care „n-a cunoscut plăcerea“, învățătoarea din Sade). E-adevărat. Senzualitatea delirantă a fetei nu va putea fi temperată decît prin propria decizie: „Am să scriu cărți“. „Eu asta vreau, să scriu.“ Iar scrisul va fi întotdeauna pentru ea – mai mult decît instrumentul de control – *un act fizic reflex*, topit, el însuși, în senzualitate. Un act de putere, de libertate și, de ce nu, de cruzime chiar (în ipostaza ei primară și

barbară), asemenea actului intim, care su-pune, de cînd lumea, atît de profund, de misterios și de involuntar, emoția umană.

Bolnav din iubire

Aleg dintre preferații mei un *bolnav din iubire*. Poate părintele Cayetano Delaura, eroul lui Márquez din *Del amor y otros demonios*. Tînărul care, despărțit bestial de femeia iubită, minora Sierva María, condamnat în piața publică de Sfînta Inchiziție și osîndit, apoi, ca infirmier la un spital de leproși, „trăi mulți ani împreună cu bolnavii, mîncînd și dormind cu ei, direct pe podea, și spălîndu-se în lighenele lor chiar și cu apa folosită de aceștia, dar nu izbuti să-și vadă împlinită dorința înfrigorată și mărturisită de a se molipsi de lepră“ (trad. de Tudora Șandru Mehedinți).



Fobii, angoase, distorsiuni bizare

Bolile din romanele mele nu sînt proiecții de sine. Am descris cazuri clinice de psihism deviant, nevroze și coșmar interior, urmare a brutalității lumii exterioare sau a traumelor copilăriei. Fobii, angoase, vinovății fără vină, distorsiuni bizare, aproape inexplicabile, ale spiritului uman.

Viața veșnică – o boală?

„Boala“ pe care aș alege-o eu ar fi, fără îndoială, viața fără de moarte. ■

Marii bolnavi au deseori ceva de sfinți

Gelu Ionescu

1. În relații destul de încordate, pe măsură ce anii trec. Nu l-am admirat, nici subestimam prin ani, am fost nemulțumit pentru lipsa unei „forme” fizice ceva mai zdravene – nu, nu atletice, totuși! –, am fost mulțumit de el pentru suplețea în mișcare, cea care a făcut să dansez mult, bine și cu plăcere. Medical, între 15 și 55 de ani, nu am avut supărări cu el. Cât privește senzualitatea, probabil că ați vrut să ocoliți cuvântul sexualitate, nu a fost niciodată, după adolescență, o problemă numai de trup (era să scriu: trupă...). Mi-au rămas în minte mîngîierile mamei... Azi nu se mai poartă prea mult această formă de senzualitate, mai dulce – nu oamenii s-au schimbat, ci ritmul vieții... sentimental-senzuale.

2. Am destule probleme cu egoul meu ca să mă mai gîndesc și la un alter. Apropo de alter ego, nu am cunoscut în literatură unul mai ridicol decît cel al personajelor masculine ale lui Camil Petrescu, și în teatru, și în romane. Nu-l mai pot citi decît pentru umorul lui involuntar.

3. Bolnavul meu preferat este Hans Castorp din *Muntele vrăjît*, poate și pentru că nu e atît de bolnav cît vrea să fie... *Placet experiri*, cum îi spune mereu doctorul Behrens. Ca să fiu sincer pînă la capăt, cred că și eu m-aș fi îndrăgostit de Mme Chauchat și aș fi asistat ca și Castorp la o ședință de spiritism. Am cunoscut o doamnă care semăna cu Mme Chauchat și de care am fost puțin îndrăgostit.

4. La întrebarea dv. am răspuns oarecum mai sus. Boala, de cele mai multe ori, te umilește, ceea ce nu te duce neapărat la umilință – cel puțin nu pe mine. Marii bolnavi, din vecinătatea incurabilului, au deseori ceva de sfinți – între milă, egoism și îndurere, aștepți, de cele mai multe ori, să vină cît mai repede finalul. Sofocle spunea în *Antigona* că nu trebuie să considerăm pe cineva fericit înainte de a vedea cum a sfîrșit-o. Ideea că o boală poate... „descoperi” geniul cuiva, idee romantică, dar nu neapărat falsă în întregime, nu am verificat-o decît în cărți. Poți trăi și cu o sănătate mai precară, dar starea aceasta, cu cît timpul trece, te acrește. Or, urăsc acreala – deși nu știi dacă nu-i plătesc și eu un tribut ignobil.

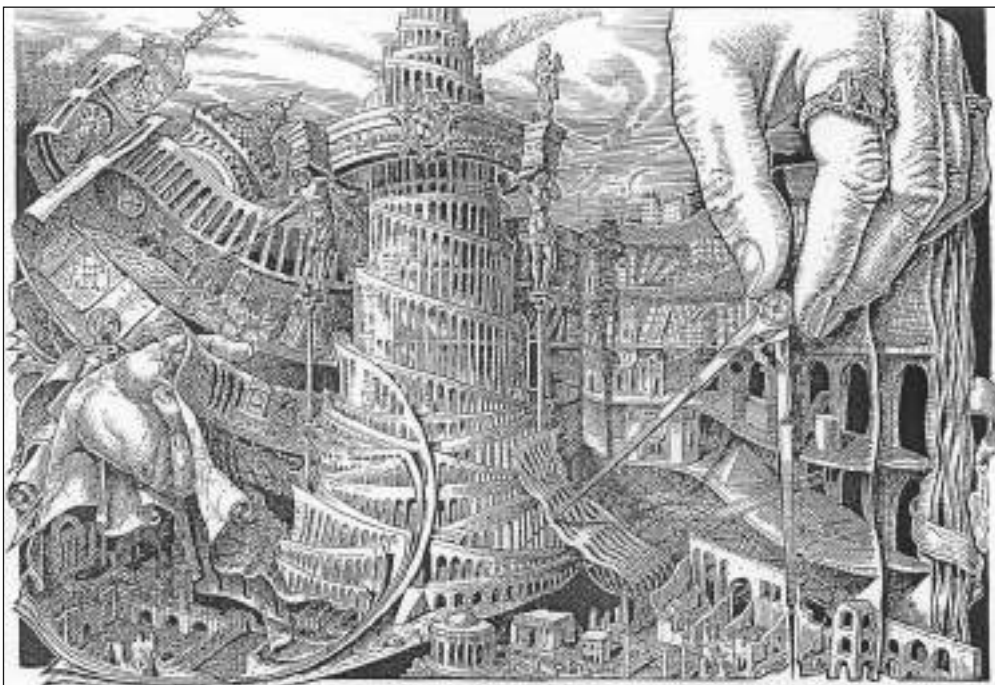
5. Mă tem de toate bolile, dar mai cu seamă de cea care le include pe toate și care e inevitabilă: bătrînețea. A muri înainte de a deveni decrepit și dependent de alții, cărora să le amărăști viața, mi se pare o șansă enormă. În orice caz, este teribil că luni, ani, zile, decenii, ne credem eterni – moartea îi atinge doar pe alții, pe noi nu –, de unde un fel de indirectă, nemărturisită satisfacție. E

ceva foarte omenesc în acest sentiment – și cred că e una din imperfecțiile, chiar erorile pe care Hazardul sau Eternitatea, sau cum vreți să le numiți, a făcut-o cu noi: nu ne obișnuim cu ceea ce s-a numit „scandalul de a fi muritori”. Admirația mea pentru cei care se pot despărți senini de viață e absolută.

6. În cărțile mele am „proiectat”, cum ziceți, o singură boală: aceea de a inocula plăcerea cititului, plăcerea înțelegerii unui text, chiar și aceea a unei interpretări. Oare am reușit? Știm prea bine care au fost eroii care s-au îmbolnăvit din prea multă – și poate prea „literală” – lectură. De fapt, cum alții au spus-o mai bine ca mine, orice text e rescris ori de cîte ori e citit. Cum s-ar putea spune, virusul e intrabil, orice pacient are forma sa de maladie.

schimbat viața această descoperire, faptul de a găsi o semnificație importantă sau chiar foarte importantă într-o simplă greșală – de pildă a spune căfel în loc de purcel. Sau într-un vis. A fost o consecință a bolii, această descoperire, și o datorez unui medic pe care l-am văzut de două ori pe săptămîna, timp de 5 ani. Nu m-a vindecat, dar mi-a deschis o altă perspectivă asupra vieții, asupra mea, asupra oamenilor. Între principiul plăcerii și pulsiunea morții e o lume pe care nu poți s-o străbați nici dacă trăiești o mie de ani. Mai cu seamă că nu ești, cum îți închipui, doar unul singur.

10. Sistemul medical german mi-a oferit servicii foarte bune. Altora, nu. Cred că există cazuri incurabile, mai des decît ne închipuim. Nu trebuie să le confundăm cu



7. Chiar acum o săptămîna. Eu merg la doctorul Alexandru That din München, e un om optimist cu măsură, prudent, extrem de atent cu mine. Într-atît, încît mi-a dat numerele sale de telefon și libertatea de a-l deranja la orice oră, oriunde s-ar afla; l-am deranjat cu această libertate de vreo cîte ori, ipohondria e de vină... În plus discutăm și despre fotbal, ori de cîte ori ne vedem.

8. Una singură, și anume aceea care să mă lichideze în cîteva minute, cît mai puține. Inima? cine știe... Foarte mulți cred că cel mai bine (bine?) ar fi să mori în somn. Dar Hamlet are perfectă dreptate: de unde știi ce visuri teribile visezi atunci cînd treci dincolo? (unde?)

9. Enorme învățături atunci cînd am descoperit puterea inconștientului, de care nu prea mulți oameni sînt... conștienți. Mi-a

stadiul terminal, ireversibil. A fi medic bun, sau soră de caritate bună, e o vocație: puținii o au, uneori se mai poate suplini cu conștiinciozitatea și experiența. Cred, de pildă, că meseria de psihiatru e una din cele mai grele din cîte poate avea un om. La fel de grea cu a minerului și, o să rîdeți, cu cea a dansatorilor (de ieri, căci cei de azi fac mai mult o urîtă și lipsită de decentă gimnastică).

Relația de dependență

Gabriela Melinescu

1. Eu și corpul meu suntem într-o relație de dependență: el mă poate scoate rapid din viață, dar și eu pe el.

Altfel, eu mă simt bine în corpul meu pe care trebuie să-l spăl în fiecare dimineață, să-l îmbrac frumos, apoi să-l dezbrac, să-i tai unghiile, să-l privesc în ochi, să-i spăl dinții, să-i spăl părul și să-l pieptăn de cel puțin cincizeci de ori. Astea toate după ce l-am pus în starea de a-și face nevoile, după care îi dau de băut și de mâncat, într-un stil spartan, mulțumindu-i pentru că a rămas subțire și elegant, aproape ca în tinerețe, dându-mi senzația plăcută că sunt o fată-băiat și că nimic nu este imposibil pentru noi în materie de acrobație, pentru că ne-am exersat prin yoga toți nervii încă din copilărie. Îl mângâi destul de des, făcându-l să râdă și să plângă, făcându-l să fie iubit, mai ales noaptea, după ce spunem rugăciunile de seară și acel profund „noapte bună“ în mai multe limbi. Facem lungi plimbări împreună, mai ales pe lângă marea în care ne vedem oglindiți. După care ne punem la masa de scris. Atunci scârțâie, zice că e bolnav, atunci îi vorbesc inimii, ca unui șaman care mă cunoaște mai bine decât mine. Inima se înfierbântă, devenind o sursă calorică, amintind soarele de pe cer. Cu această căldură invizibilă „ung“ părțile dureroase spunând incantații, jocuri simple din copilărie sau jocuri inventate pe loc. Toate asta în fiecare zi, de ani de zile. Trebuie să recunosc că aș dori să am un corp de pasăre care își schimbă penele o dată pe an și cântă dumnezeiește, ca mierlele, pentru nimeni și pentru toți.

2. Alter egoul meu erotic, senzual și spiritual nu poate să fie decât Emanuel Swedenborg. Lupt zi și noapte cu gândurile duble și am un demon contrapunctic care mă ajută să supraviețuiesc din toate aventurile absurde în care intru fără voia mea. Și mă rog mereu la Cel de Sus: Facă-se voia Ta, și nu a mea! Eu sunt al Tău, și nu al meu! Iartă-mi toate faptele și cuvintele nesăbuite. Mă dau Ție, Doamne, să faci ce vrei cu mine! Eu Ți aparțin și nu vreau să fiu niciodată abandonată mie însemi!

3. Bolnavul meu preferat din literatura română este George Bacovia. L-am văzut când eram copil, locuia pe strada Puțul cu Ței, în apropierea casei noastre. Cânta la vioară în grădina casei plină de dalii. De la Bacovia am înțeles că boala și durerea pentru poet înseamnă „sănătate“ și „fericire“.

4. Relația mea cu boala? Am scris despre asta în tinerețe, în cartea *Boala de origine divină*. O relație șamanică. Boala și moartea sunt măști care îngrozesc copiii, dar cu care ei se împrietenesc repede și încep să le includă în jocurile lor. O relație ludică. Vorbeam cu Îngerul morții: Trebuie să mor? Chiar acum când am atâtea de făcut? Dacă el insista: Pregătește-te să faci o călătorie lungă! Cum? Mă simt atât de rău, ar fi mai bine să rămân acasă! Și Îngerul morții râdea, dându-mi mereu o amânare.

5. Toate bolile sunt de temut. Mai ales epidemiile. În ziua când am primit întrebările, pe 26 aprilie, s-au împlinit 20 de ani de la ziua funebă a accidentului de la Cernobâl. Moartea nucleară, moartea universală, moartea „fabricată“ de oameni, asta înseamnă nu numai moartea oamenilor, dar și a naturii. Deja am gustat, în ultimul timp, ceva din asta, când s-au îmbolnăvit animalele, apoi păsările. Aici, în nord, oamenii au înghețat de frica unei ierni veșnice despre care se povestește în miturile scandinave.

6. În *Boala de origine divină* am scris despre boala numărul 1 a vieții: iubirea, un fel de „serviciu militar“ care trebuie făcut trecând prin viață. Despre iubire ca exigență înaltă. Apoi în romanul *Acasă printre străini* am descris boala care m-a vizitat de două ori până acum: tusea convulsivă. În copilărie a fost cum a fost, dar la vârsta adultă tusea asta auzisem că este de multe ori fatală. Prietenii medici au apreciat, citind cartea, strategiile personale prin care i-am scăpat bolii: mi-am stat de veghe, n-am dormit nopți la rând, supraviețuind convulsiilor luând numai antibiotice, bând doar șampanie, Moët et Chandon, după metoda lui Satie (pentru o altă boală!), gustând sufocarea care se transformă uneori în pur extaz.

7. Dat fiind că sunt propriul meu medic, nu am ce căuta la doctor. Totuși, când am început să tușesc convulsiv, am bănuțit că mă molipsisem de tuse măgărească de la copiii din casa în care locuiesc. Aveam nevoie de antibiotice, care în Suedia nu se cumpără decât cu rețetă de la medic. Asta acum cinci ani. Am plătit patru sute de coroane suedeze și am fost consultată imediat, pentru că m-au auzit tușind îngrozitor. Era un medic tânăr și foarte plăcut care mi-a ascultat inima și plămâni, spunând mereu: frumos, frumos! Apoi m-a întrebat dacă vreau morfină ca să dorm noaptea. Am spus nu, întrebându-l curioasă dacă poți avea această tuse de două ori în viață. Chiar de mai multe ori, a răspuns el calm. Am tras concluzia că bolile copilăriei sunt invincibile. Și nu numai ele. Prima noapte a fost îngrozitoare, pentru că îmi pierdusem vocea. Telefonul suna și eram disperată că nu puteam răspunde. Mi-am tras soarta în Platon (*Fedon*) și am citit „mesajul“ prin care eram asigurată că voi trece peste greutăți, dar nu înainte de timpul necesar. Asta m-a bucurat enorm. Am ascultat muzică de Satie, ce altceva decât *Désespoir agréable*, asta mi s-a potrivit perfect. Eram într-o stare ludică: zeii se ocupau de mine! Mă imaginam actor căruia Maestrul îi dăduse un rol și acum era de datoria mea să-l realizez cât mai bine. Că rolul era cum era, asta nu era treaba mea, ci a Maestrului nevăzut.

8. Cred că nu e vorba niciodată să alegi! Asta nu depinde de noi. Eu am ales totuși *Boala de origine divină* ca motiv liric. Boala vieții, iubirea imposibilă, de care suferă toți oamenii, boală care ne macină mărunț și ne face ușori la plecare. Ca în poemul lui Edith

Södergran, *De ce mi s-a dat viața*, trebuie să ne distrugem, să ardem ca un foc peste propria cenușă și să fim mereu bolnavi, adică și mai însetați de iubire.

9. Trebuie să spun că eu consider corpul meu ca o minune, un mare mister de care nu mi-e rușine niciodată. Deși unii filosofi pe care-i citesc cu plăcere, Plotin, Jakob Böhme, au scris că le era rușine că aveau corp, referindu-se la organele sexuale. Corpul meu rămâne mai departe o enigmă, învățându-mă să-l ascult, printr-o mie de lecții subtile. De exemplu, știu că plăcerile senzuale sunt legate de durere și această durere este chiar fericire. Nici nu poate să fie altfel, pentru că totul se ține împreună, într-o perpetuă metamorfoză de care nu devii conștient decât în momentele de criză, când realizezi că ai devenit un altul rămânând același. Este lecția naturii, natura pe care omul n-o poate elucida. Mi-ar plăcea ca în momentul separării de corp să fiu lucidă și să bat din palme, așa cum au făcut William Blake și John Cowper Powys.

10. N-am avut ocazia de a veni în contact cu sistemul medical. Știu numai că în Suedia toată lumea se plânge de lipsurile acestui sistem, din cauză că în zilele noastre aproape toată populația are nevoie de asistență medicală. Și nu numai oamenii, chiar și animalele și păsările, aerul, apa, pământul întreg suferă și așteaptă o vindecare universală.

O mare parte din mulțimea răbdătoare a hotărât să se vindece singură, ca mine, așteptând, ca în sonetul lui Christoffel Plantin, „chez soi bien doucement la mort“ – altă parte protestează, ducând un dialog de surzi cu cei care dețin puterea. Timpul trece și lucrurile se agravează și mai mult. Cel mai îngrijorător lucru e că întreaga natură suferă din cauza egoismului și iraționalității oamenilor. În primăvara acestui an, aici, în nord, s-a crezut că a venit sfârșitul, că nu va mai veni niciodată primăvara, că nu vor mai înfrunzi arborii, iar plantele și animalele nu ne vor mai hrăni cum au făcut-o de la începutul lumii, că a sosit ceasul de pe urmă, în care ni se amintește un adevăr elementar: că în spatele timpului nu stau regi, dictatori sau șefi de stat, ci stă, cu cerească modestie, lumea plantelor și a animalelor. ■

Stockholm, 28 aprilie 2006



Trupul ca labirint

Julian Boldea

Dintr-o îndelungă perioadă de conviețuire, am învățat să ne cunoaștem destul de bine, trupul meu și cu mine. Ne înțelegem și ne respectăm unul pe altul. Eu îi cunosc bine trecutul, la fel de bine prezentul, aproape deloc viitorul. Bolile lui îmi sunt familiare: le-am învățat pe de rost. Ticurile lui îmi dau încă bătăi de cap, cu rigoarea lor geometrică, cu mecanica lor absurdă. Și el, trupul meu, mă știe; mereu se apleacă deasupra paginii scrise, mă privește pe sub pleoape, îmi adulmecă spaimele și frustrările, îmi surâde din oglinzi și din vise. Mă privește amuzat, în timp ce eu îi dedic poeme și gânduri răzlețe. Trupul meu, fratele meu, răstignit în viața asta provizorie, în destinul acesta incurabil! Cu visele închegate în jurul pleoapelor, cu algele surâsurilor încolăcite în colțul buzelor, îl recunosc mereu: după mers, după gesturile timide, după viața improvizată pe care o trăiește târâș-grăpiș.

Obişnuințele zilnice ale trupului, față cu epifaniile absolutului, abia întrezărite, abia silabisite în pleoapa cerului, în firicelul de rază al stelei. Trupul meu – revelație a prezenței, a instantaneității. Mă miră doar consistența lui relativă, postura lui de șarlatan bonom, suavitatea grotescă a celulelor, intensitatea melancoliilor ilicite la care aderă uneori. Erezia grandorii, alături de libertatea relativă în care am fost exilați.

Nu pot să nu resimt o bizară neliniște atunci când îmi recapituliez celulele, tristețile și resemnările. Poate pentru că știu că toate sunt iremediabil expuse efemerului. Timpul, cum roade din trupul meu, ca un cariș statornic. Iar existența aceasta – precum o conversație amânată, precum un delir controlat cu minuție.

Susurul tăcut al celulelor, ipocrita agonie a trupului, rigoarea matematică a bolii ce preface paroxismul trupului în suavă apocalipsă a cărnii.

Caligrafia discretă a bolii, pe pergamentul trupului meu, vag atins de catifelările melancoliei. Boala, ca un post-scriptum tardiv, la o scrisoare niciodată trimisă. Trupul nostru – o ciornă definitivă.

Enigma trupului acestuia, singurul dintr-un șir infinit de trupuri pe care le-aș fi putut, cu puțin noroc, avea. Trup în care celulele posedate de boală se răzvrătesc fără încetare, clamând un paradis derizoriu, o inefabilă, inutilă mucenicie cotidiană. Atât de ireal, atât de nesigur pe el, trupul acesta neîncetat adulat și hulit, limită fragilă, derizorie între conștiința mea și lume.

În certitudinea ireală a lucrurilor care mă înconjoară, iluzia nedrept de reală a bolii care-mi drămăluiește trupul, celulă cu celulă. Dincolo de toate: clamarea inutilă a unui neant derizoriu. Beția simțurilor, de care atât de mult s-a vorbit. Atât de îndepărtată de anestezia ideilor, de spațiul aseptice al gândului. De o parte, plenitudine, de cealaltă, austeritate; acolo, în lumea simțurilor, convulsie, dincolo, în lumea ideilor, asceză.

Și dacă boala, care instaurează de zor dizarmoniile anonime ale trupului nostru de carne și oase, nu înseamnă, în adânc, decât o armonie mai subtilă a noastră cu esențele, cu revelațiile ideale ale lucrurilor?

În hăul trupului, bezna celulelor nevăzute, crescând și vuind, cu precizia de mecanism a unui orologiu în care timpul se pogoară, indiferent, fără glorie.

Pe birou: un aparat foto, câteva CD-uri și un pahar cu apă. Mirajul tastaturii, pe care degetele mele vor așterne, cândva, iluzoria cronică a unei boli.

Trezit din somn, cu scrâșnetul visului întrerupt, cu brusca revenire la revelațiile concretului, nu scap de întrebarea: și dacă mâine nu-mi voi mai recunoaște, în cine știe ce oglindă zdrențuită de timp și uitare, propriul chip, măcinat de tristeți, de echivoci și de răsăriteană lenie?

N-am înțeles niciodată ce să detest mai mult: infirmitatea de a avea un trup sau gloria anonimă a bolii, care ni-l reamintește mereu; trupul – nevrednic paliativ al Trăirii, martor și obiect al existenței de fiecare zi, accident incoerent și ireparabil.

Din întunericul cald al trupului, ne pândește susurul bolii, spaimă dezvoltată încetul cu încetul, luciditate escamotată delicat, chemare a neantului atoateștiutor. Coincidența ta cu propria boală, împăcarea cu maladia, cu delirul celulelor, ca un fel de complicitate cu propria ta, viitoare, dispație.

Trupul meu, cu relieful lui întortocheat și inevitabil, consimțind neîncetat la propriile lui limite, eludând spaime și orori abia presimțite, nu e, poate, altceva decât o hi-

meră deversată în irealitatea amăgitoare a concretului, un vis obligatoriu, o iluzie clandestină ce ia, în fiecare zi, din nou cunoștință de sine.

Bolile noastre, ca un palimpsest în care se întrevăd, tot mai estompat, vârstele noastre; bolile noastre, refugii convenabile ale eului de acum, extaz compromis, risc confortabil de care nu ne vom da seama decât prea târziu; bolile noastre, fervoare frauduloasă a ființei, instaurare a unei anarhii nelegitime, libertate ameiitoare a organelor și a celulelor, degradingoladă a țesuturilor; bolile noastre, în care trupul nostru se deghizează atât de lesne, ca în niște antidoturi ale uitării.

Atunci când simțurile își reneagă reflexele trudnic dobândite, când visele se leapădă de efectul lor de iluzie clandestină, când extazul se destinde în geamăt și repulsie, îmi privesc chipul cu îndoită mirare de a mă afla *aici* și *acum*.

Ademenirile destinului, abia întrezărit, în liniile palmei. Și trupul tău, răscolit de așteptări înfrigurate, de ecoul din adânc al ființei, reluat o dată și încă o dată. Boala, ce alter ego suav, dublul tău încrâncenat și himeric!

Literatura – ficțiune salutară, boicotată neîncetat de supliciile cărnii. Iar iluziile noastre nu sunt decât tot atâtea infirmități atotputernice, de care ne agățăm fără voie.

Incurabilă – nevoia noastră de suferință...

Automatismul vieții, cu destinul ei monoton, și conștiința, cu scepticismul ei metodic, căruia nu reușim să ne sustragem. Accidentele memoriei, prin care, cel mai adesea, recuperăm fragmente ale infirmităților noastre, fatalități de-o clipă, gesturi ne terminate ori angoase prea lesne previzibile.

Poate că niciuna dintre facultățile umane nu e atât de imprevizibilă și de personală, în același timp, decât facultatea de a suferi. Suferim în tăcere, suferim cu dinții strânși, suferim oftând și văietându-ne, suferim fără să vrem, suferim cu intenție ori cu nepăsare, suferim urlând și țipând, suferim convulsiv ori ascetic, suferim cu oroare ori cu voluptate, suferim cu adevărat ori ne iluzionăm doar că suferim. Poate că gradul de luciditate nu face decât să accentueze, prin proiecție interioară supradimensionată, suferința, să-i dea contururi tot mai ample, dimensiuni exacerbate. Când suferi, nu te identifici cu nimic altceva decât cu propria ta suferință, durerea devine o a doua natură a ta, rănilor constituie identitatea ta intimă, privilegiul tău, marca ta de noblețe, eșcul tău de uluitoare concretețe.

Eu și o parte din mine

Eugen Urdan

S-ar putea ca secretul fericirii, o problemă care bîntuie nu doar prin filmele sovietice, să fie acela al relației tale cu tine. În destule situații, conflictul tău cu tine duc la un sfîrșit care nu poate fi iertat. Pentru victimele războiului dintre tine și tine nu există nici îngăduință și nici măcar loc în cimitirele legale. Dar nu acesta este subiectul, deși ar trebui să fie. Relația mea cu o parte

din mine, cea care este corpul meu, nu este foarte simplă, dar nici prea complicată. Pînă la urmă trebuie să ai grijă de corpul tău pentru a te lăsa în pace. Există situații cînd corpul tău, fără să vrea, dar oare el vrea vreodată ceva, de unul singur?, te chinuie, te obligă să nu poți să fii tu cu adevărat – boală, puseuri, handicap. Dacă ești cu adevărat puternic, poți să-l ții sub control și în astfel de situații de excepție, dar dacă nu ești, și cei mai mulți dintre noi nu sînt, atunci pe măsură ce trece vremea vei descoperi nu cît de previzibil este corpul tău, ci cît de totalitar este. Oricît ar părea de ciudat, tendințele totalitare și distructive ale oamenilor se datorează corpului și problemelor sale, nu spiritului și dilemelor acestuia. Pînă și suspiciunea, una dintre marile cauzatoare ale nefericirii tale și a altora, vine din teama de a nu pune în pericol învelișul tău degradabil. Stalin a trimis la moarte pe cei mai apropiați colaboratori, prietenii și rudele nu din motive de dezacord ideologic privind edificarea comunismului, ci din bănuiala de a nu fi asasinat de aceștia. Cu cît spiritul este mai mărunț, cu atît importanța corpului crește.

Dincolo de aceste generalități, a te împăca cu corpul tău e o treabă al naibii de grea. Cînd ești copil nu te bagi în seamă, sînt mult prea multe de aflat în jur, cînd ești adolescent aproape că te urăști pentru că, pe lîngă că se transformă, corpul tău te trădează cînd ți-e lumea mai dragă, la tinerețe ești prea mult dominat de el, la maturitate îți dai seama că ar putea fi ceva important dacă ar ține pasul cu imaginația, nu neapă-

rat erotică, iar mai tîrziu, cînd în sfîrșit știi cum și de ce trăiești pe această lume, corpul te părăsește pe neobservate, ca orice prieten din tinerețe.

Dintre toate cîte i se pot întîmpla corpului tău, cea mai periculoasă amenințare pentru spirit este boala. Iar dintre boli, cea care provine dinlăuntrul corpului, din genetica sa, este cea mai amenințătoare.

Bolile induse îți declară război și vor să te distrugă așa cum peștele cel mare îl înghite pe cel mic. Boala care vine din tine ești chiar tu, este o parte din tine, există cît mai ești. Armatele microbilor, bacteriilor, virușilor și altor neamuri asemănătoare te atacă, eventual acceptă un armistițiu, oricum vor să te lichideze. Iar după ce te-au terminat vor migra

către alte corpuri, lumea e mare. În schimb, *boalacarevinedintine* ești chiar tu, este o parte a ta care nu mai este de acord să urmeze planul previzibil. Ești tu care te întorci împotriva stabilității inițiale. O astfel de boală este un război civil. Întrebarea care se pune este aceea dacă partea care cîștigă face parte din viitor, pentru că multe dintre războaiele civile individuale sau sociale sînt cîștigate de cei care n-au nicio legătură cu viitorul.

Pînă la urmă, relația ta cu propriul corp depinde de punctul de vedere al descrierii – este relația dintre apă și vasul care o conține, dacă vasul se sparge, apa își va relua circuitul în natură, este relația dintre vasul care dă formă, care individualizează acea parte infimă, dar unică în forma care o capătă lichidul conținut, apa în afara vasului fiind amorfă și anonimă, ori este acel *ceva* indescriptibil care se stabilește la nivelul contactului molecular între pereții solidului și pelicula lichidului? Poate secretul fericirii este cuprins în felul în care reușești să fii prin corpul tău, fără să depinzi cu totul de el.

Bolala's June John

Lehamitea

colcăie-n mine lehamitea
doar lehamitea crește, crește acum în mine
se întinde să-i înghit seva
ca antidot asupra-i mă voi întinde

cresc răni în mine pe pulpă și pe limbă
cât timp lehamitea colcăie prin mine
cu toate că și ea s-ar elibera de mine
acum sunt simultan Iona

și peștele cel mare
aproape ajuns la mal mă apucă răul
de mare

printre coaste se tot adună
dospește lehamitea
după aceea se pornește-n mine
și devin translucide pielea, rinichii, splina
ca de-o substanță de contrast stomacul,
testiculul sunt cuprinse
pe ea o calc în picioare de va cădea
din mine

dispar lent doar ea mai rămâne și nu eu
sunt de lehamite învăluit, colcăi în ea
mă doare ea iar pe ea o dor eu
ca un file de pește în burta lui Iona
profetul
în birou de scriitor zac file scrise

„Herót“, din varianta originală a poemului, este un cuvînt de origine idiș. Înseamnă frică, scîrbă și, desigur, lehamite. Este folosit în mai multe argouri regionale. Totuși, mulți m-au întrebat, citind acest poem, ce înseamnă cuvîntul respectiv. Am tot ocolit să dau răspunsuri foarte concrete, pentru că nu știu ce înseamnă „herót“ în acest text.

Pentru mine, acest poem vorbește despre imposibilitatea cunoașterii trupului. Deși pare ceva vizibil, trupul are totuși miturile lui. Miturile sînt legate mai ales de partea invizibilă. Nu se știe exact ce se întîmplă înăuntrul trupului. Mijloacele cu care se poate face o radiografie a trupului sînt prea sofisticate, prea tehnizate. Cînd cineva vede ce anume se află înăuntru nu mai este singur cu trupul său, ci se află la radiologie, la ecografie sau la un tomograf. Or, într-o altă variantă, trupul în care se pătrunde nu mai este viu.

Boala strică mecanismul corpului: de cele mai multe ori se întîmplă *ceva înăuntru* și nu există un discurs inteligibil (în afara de termenii criptici ai medicilor) care să explice ceea ce se întîmplă de fapt. A vorbi despre trup și despre boală este un discurs despre necunoscut.

Traducere de ANA PANTEA

→

Gloria trupului acestuia ce se smulge cu greu din somn și din oglinzi, din propriile iluzii și din isteria duratei, jinduind o beatitudine imposibilă, inventându-și boli predestinate și un trecut ostentativ. Gloria devalorizată a trupului acestuia, ce-și refuză certitudinile, își reabilitează îndoielile, suferă metodic și tace cu premeditare.

*

Trupul acesta, ca un labirint catifelat, în care iluziile se desfac tandru, precum niște petale de carne și limfă, trupul acesta silit să se dezică mereu de propriile lui gesturi, fidel trădărilor lui cotidiene, trupul acesta incapabil să sufere cu dezinvoltură, să se bucure necondiționat, trupul acesta ce-și cultivă cu

dibăcie anxietățile și își drămuiește melancoliile, trupul acesta, cu bucuriile lui secrete, cu frenezile de o clipă, cu dezamăgirile ireparabile, trupul acesta, ce trăiește cu fervoare revelația cotidiană a suferinței de a trăi, trupul acesta, ca un labirint provizoriu și clandestin.

Epistolă despre trup

Michael Finkenthal

Ciudată este tema anchetei, dar și mai ciudate mi-au părut unele din întrebările-ghid puse de redacția revistei *Apostrof*: spre exemplu, aceea despre identitatea alter egoului nostru erotic din literatură amenințată dreptul de a păstra discreția în ceea ce privește unul din cele mai secrete compartimente ale egoului. Altele, precum „de ce boală vă temeți?” sau „dacă ar fi să alegeți o boală, ce ați alege?”, îmi par triviale, răspunsul imediat fiind „mă tem de toate și, dacă ar fi să aleg, evident că nu aș alege niciuna!”

Prima mea reacție a fost deci să nu răspund la invitație. Când Marta mi-a scris însă „dă-mi repede răspunsul la anchetă... miercuri urmează adunarea materialelor”, am recitit în grabă apelul redacției și m-am gândit că aș putea, la urma urmelor, să mă refer la un bolnav preferat din literatură sau, cu și mai mare plăcere, să scriu câteva pagini despre medici și orgoliul lor fără de limite sau despre imposibilitatea de a crea și de a susține în zilele noastre, și nu numai în România, un sistem de asistență medicală dacă nu excelent, rezonabil cel puțin...

În literatură, te duce imediat gândul la „Bolnavul închipuit” al lui Molière, dar acesta nu era bolnav cu adevărat. Molière, săracul, era, și avea să moară pe scenă la a patra reprezentație a piesei sale, dar Argan era doar un ipohondru. Bolnavi adevărați apar adesea în literatură, epileptici de exemplu, de la Biblie și pînă la Dostoievski. Mai interesantă îmi pare însă întrebarea autorilor bolnavi: Heine, pe cea „saltea a morții”, sau Blecher. Mi se pare indecent însă să-i disec, să introduc observațiile mele de om sănătos, deci aflat departe, în afară, prin definiție incapabil de a transgresa acea linie invizibilă a durerii care împarte lumea în două spații separate în mod absolut: acela al suferinței și acela al compătimirii.

M-am gândit la prieteni care au suferit înainte de a muri sau suferă acum în pragul morții: mă gîndeam la Sesto Pals, care avea să moară după mulți ani de cumplite suferințe fizice (la Tel Aviv, la 27 octombrie 2002) și care scria, cu o mină tremurîndă înainte de a-și da obștescul sfîrșit, „Este... este ceva în tăcere/Este ceva care ne scapă...”. Mă gîndeam la Iordan Chimet, care suferă la București, acum cînd scriu aceste rînduri la New York, și eu, aici, departe, nu pot să fac nimic altceva decît să mă gîndesc la el și la chinurile pe care le îndură. Ce învățătură pot eu să trag de la durere, de la durerea altuia? Cît de singuri rămînem cînd durerea ne izolează și cîdem în acea gaură neagră a bolii, abis din care nu avem scăpare? Cum aș putea să răspund la asemenea întrebări?

Mă gîndesc la alții, care-și trăiesc viața în umbra durerii sau în aceea a unui handicap permanent: la Beer Sheva continuă să scrie, în izolarea absolută a surzeniei sale, Alexandru Sever. De cîte ori îl vizitam în cartierul acela pierdut, la marginea unui oraș pierdut și el, la rîndul lui, într-un deșert de piatră și de nisip, mă gîndeam cît de mult noroc are scriitorul că nu aude vocile din jur. Bolnav și singur, speriat de simpto-

mele unei degenerări musculare progresive, singurul lui gînd era cum avea el să-și termine romanul despre *Tînărul Leordeanu*, frescă atotcuprinzătoare a unui veac pe care o vedea în ochii minții, dar nu știa dacă va avea putere să mai țină creionul în mînă, pentru a o așterne pe hîrtie. De ce boală trebuie să ne fie frică, de aceea care ne ia gîndurile sau de aceea care ne împiedică să le exprimăm?

În fața bolii, scriitorul este la fel de lipsit de apărare ca și orice muritor care nu a scris în viața lui un rînd sau nu a citit nici



chiar o singură carte. Este el avantajat în tentativa de a învinge boala sau, dacă nu, cel puțin în aceea de a face agonia mai suportabilă? Poate că da. La urma urmelor, scriitorul știe să spună povești și poveștile care ne plac au calitatea de a ne transpune într-o lume ireală. Boala, confruntarea morții pot fi transformate în ceva mai puțin înfricoșător. Dar scriitorul știe mai bine decît oricine cît de multă iluzie – ca să nu spun minciună! – este inclusă în țesătura sa; nu pot să cred că el ar putea să se lase amăgit de propria-i poveste. Poate însă că va descoperi, în acest proces de autoamăgire, lucruri pe care alții nu vor fi capabili să le dezvăluie. Sau să spună lucrurile într-un fel care să ne facă să credem că, și în boală, și în amenințarea morții, poetul poate să întrevadă adevăruri interzise muritorului de rînd. Iată-l din nou pe Sesto Pals: „Privește... în curînd vor veni/norii/Picături mari de tăcere vor/curge din cer/Și florile obosite vor înțelege/totul”.

Cum să revin după aceste observații melancolice la realitatea brutală a practicii medicale și a sistemului în cadrul căruia aceasta este implementată? Spitalele sunt cumplite, și asta nu numai în România. „Cumplite” în mai multe sensuri: dacă sunt particulare și aflate sub oblăduirea unei instituții medicale de prestigiu, ca de exemplu spitalul universității la care mă aflu la Baltimore, Johns Hopkins, sunt extrem de scumpe.

Trebuie să ai o asigurare medicală de 24 de carate ca să poți face față. Dacă sunt administrate din fonduri publice, deci sărace, arată din ce în ce mai mult ca acelea din desenele lui Goya. Uneori întâlnești situații paradoxale, ca aceea trăită în urmă cu câteva zile în decursul unei vizite într-un spital ultramodern din Tel Aviv: infrastructura este excelentă, priveam uimit ușurința cu care unchiul meu, în vîrstă de 86 de ani, manipula, după o operație de cîteva ore, poziția sa și a patului în care zăcea, prin apăsarea pe cîteva butoane. Mîncarea însă era mizerabilă și apelurile sale repetate pentru a fi ajutat să o îngurgiteze rămîneau fără răspuns. Lipsa unui personal calificat în spitale este o boală cronică în toate societățile îmbătrînite peste măsură.

Medicii au într-adevăr un ego teribil; îmi amintesc un film american văzut acum cîteva ani, în care apărea un doctor care vorbea despre „complexul divinității” la medici. „Cum să nu cazi pradă tentației”, spunea el (citez aproximativ, din memorie), „cînd oamenii vin la tine și cred că poți să faci minuni. Să faci ca un proces natural, cancerul de pildă, să fie oprit, să dispară. Doar Dumnezeu poate face asemenea minuni... și medicul.” Nu poți discuta cu ei în contradictoriu. Cînd, aici în America, i-am spus unuia că refuz să iau un medicament pe care mi-l recomandase, de teama efectelor sale secundare, s-a supărat cumplit. Acum, dacă am dureri de spate (sau prin alte părți), mă duc la farmacie, cumpăr un calmant și mă rog la Dumnezeu să-mi treacă. Nu am curaj să mă mai duc la el.

Dar nu toți sunt vanitoși și încrezuți. Și, în orice caz, nu încep în felul acesta. Pînă să ajungă aici, lucrează greu, foarte greu: specializarea durează o eternitate, apoi bătălia pentru a găsi un post într-un spital este și ea nesfîrșită. Fac multe gărzi, dorm puțin și au, la urma urmelor, o răspundere morală (și materială) imensă. În multe locuri salariile nu sunt atît de mari precum se crede. Și după ce nu mai poate opera, un neurochirurg, de exemplu, nu poate să deschidă cu ușurință un cabinet particular. Cum se va descurca el la bătrînețe?

Dar dacă indivizii sunt foarte diferiți și este greu – sau chiar nepermis – să generalizăm, sistemul în sine îmi pare compromis fără drept de apel. Sunt prea mulți oameni care au nevoie de îngrijire medicală și medicina a devenit prea costisitoare pentru punga societăților moderne. Chiar și în țările cu populații reduse, problema este dificilă; în cele mari însă, cu populații de zeci și sute de milioane (ca să nu mai vorbesc de India și China), problema este, după părerea mea, insolubilă. Sistemul medical trebuie să fie „tratat” pe o scară restrînsă, locală, așa cum probabil vor trebui să fie soluționate și alte probleme sistemice ale societăților moderne. Pînă atunci însă, să avem mult noroc și... sănătate!

New York, 23 aprilie 2006

Numai de bine

Nicolae Prelipceanu

Cât despre corp, ce să mai vorbim? Era pe vremuri un cântec al cărui refren suna cam așa, dacă memoria nu mă înșală: femeia, eterna problemă. Înlocuiți femeia cu vorba corp și, deși ritmul s-a pierdut, s-a câștigat totuși ceva. Căci ajungem la faimoasa întrebare patapieviciană: ce se pierde când se câștigă ceva? și: ce se câștigă atunci când se pierde ceva? Chiar așa, ce voi câștiga, Doamne, când corpul meu se va fi pierdut?

El știe, dar nu ne spune încă.

De pe vremea când publicam destul de frecvent versuri și proză, îmi amintesc acest vers, sau poate erau două?... Sufletul și-a luat corpul sub braț și s-a dus. Nu știu dacă toate cuvintele sunt chiar cele de-acolo, de-atunci, dar cam asta era ideea. A se vedea corpul ca pe o carte pe care sufletul o citește, apoi o închide, o ia sub braț, se ridică și pleacă.

Ce află sufletul din această lectură, asta e problema. Asta ai vrea să știi mai devreme în viață, ca să nu mai rătăcești de la un corp la altul, așteptând ca întâlnirile acestea, mai mult sau mai ales mai puțin mirabile, să-ți răspundă la întrebarea pe care, de fapt, nici n-o bănuiești în spatele tău, sau poate chiar în spatele sufletului tău.

Când corpul tău are comanda, aș spune didactic și pedagogic, poate fi vai de suflet,

dar asta nu-i o regulă generală, nu, deloc. În schimb, atunci când comanda ajunge pe mâna sufletului, atunci s-ar putea s-o încurci rău de tot, crede-mă, prietene corp. Mon semblable, mon frère, ca să citez tot fără ghilimele și din clasicul literaturii universale.

N-aș putea spune dacă m-am înțeles bine cu corpul meu, nici dacă m-am înțeles, așa, în general. Aici trebuie să considerăm, dacă doriți, că eu, cel vorbitor, nu sunt nici sufletul și nici corpul, ci un al treilea, rezultat din adunarea ori poate din scăderea lor, în niciun caz independent de amândouă.

Așa cum se spune că nu poți vedea pădurea de copaci, se pare că nici omenirea n-o prea poți vedea tocmai de corpuri. Dar vă asigur că e mai bine așa. În fond, ce omenire aș fi văzut eu atunci când am început să văd, dacă n-aș fi fost împiedicat de corpuri s-o văd? O omenire de cel puțin șase ori mai mică decât cea de azi, adică una cu de vreo șase ori mai puține componente decât aceea pe care, să zicem, ar vedea-o ochii mei azi. Și n-ar fi oare nicio diferență între aceea de atunci și aceea de azi, sau ar fi? Și nu e mai simplu că n-am văzut-o nici pe aia și n-o văd nici pe asta?

Corpul care vede multe crede, săracul, că și știe multe, atâtea câte vede. Eroare. Nu tot ce vezi știi, după cum nu tot ce știi

chiar și vezi, că mai știi și chestii pe care niciodată n-ai să le vezi. Dar corpul, sau poate sufletul care nu o dată îl călărește ca pe un cal nedeprins, el vrea să și vadă ceea ce știe. Oare ca să urle Este! Și atunci se întâmplă atâtea, Doamne, atâtea!

Nu toate imperfecțiunile vin de la corp, după cum nici toate nu pot fi acordate cu dezinvoltură sufletului. Est modus in rebus, spune clasicul latin. E un modus vivendi și-nre imperfecțiuni și corp și suflet.

Tot pe vremea când publicam cărți de versuri și uneori chiar de proză, am scris și poate oi fi și crezut că: numai moartea ne perfecționează, la infinit. De fapt aserțiunea era împărțită la două versuri, și încă fără virgulă, că nu puneam, în general, semne de punctuație.

Mai înainte, când eram copil, am dat într-un cufăr peste niște reviste ale mamei, dinainte de război, al doilea, firește, pe coperta cărora erau reproduse foarte frumoase nuduri de altădată. Azi mă întreb cu melancolie, sau vreo nostalgie, ceva, cât de perfecte au ajuns ele acum, în starea în care se vor fi aflând! Ele, adică fotomodelele.

Și cu asta, cum să încheiem mai bine și, probabil, mai rezonabil, decât cu un filosofic: despre corp, numai de bine. Încă. ■

O tandrețe exasperată

ȘTEFAN BORBELY

1. Cu trupul meu mă aflu într-o relație de tandrețe exasperată, mai ales de când el ține să îmi reamintească, aproape cu fiecare prilej („prilejul“ însemnând, aici, proximitatea irezistibilă a unui frigider), că el este mai puternic decât mine, că mă domină. Fiindcă aproape întotdeauna a fost așa în lunga mea biografie neevenimentială, m-am cam obișnuit cu această frustrare, dar din când în când bovarizez că ar putea fi și invers. De regulă, asemenea momente de iluzie stenică mă prind prin preajma câte unei tonete cu înghețată, prilej de a verifica, încă o dată, cât de mare este prăpastia de netrecut dintre mistificare și realitate.

2. Dacă m-ați fi întrebat care este alter ego-ul meu cerebral, probabil că aș fi știut. În domeniul care mă fascinează însă, pe mine continuă să mă fascineze, strict tehnic și detașat (ca pe un eunuc contemplativ), Andreas Lou Salomé. Să-i „colecționezi“, într-o viață de om, pe Nietzsche, Rilke și Freud nu este la îndemâna oricui.

3. Incontestabil, Adrian Leverkühn, despre al cărui nepot angelic, Nepomuk Schneidewein, am scris un eseu de-a dreptul tragic, epuizant. Un altul, cu care simpatizez vinovat, este Oblomov. Dar cel mai mult

îmi place memorabila formulă a lui Freud: istoria ca maladie a mitului.

4. Ignor, iresponsabil, toate „semnele“ care-mi vin din interior. Aici l-am moștenit pe tatăl meu, care, la 78 de ani, a fost o singură dată la spital, atunci când și-a secționat aproape complet un deget la „circulăra“. Firește, la început a încercat să și-l pună la loc singur, dar, văzând că nu stă, s-a decis totuși că spitalul ar fi o soluție.

5. De una lungă, fixată la pat, care să mă transforme într-o povară pentru familie. Dacă se va întâmpla așa ceva, sper să fie cineva lângă mine care să mă ajute să mă sinucid.

6. Bolile – unele jucăușe, altele atroce – din opera lui Thomas Mann.

7. Am ajuns, relativ recent, la un celebru medic clujean, pe care-l admir sincer. I-am sugerat, chiar de la început, că nu am nimic și că m-a trimis familia. S-a uitat la mine siderat, fiindcă sperase că diagnosticul – corect, de altminteri – îl va pune Dumnealui. N-a fost să fie.

8. Melancolia (neapărat saturniană).

9. De la inconfort și durere, nu de la senzorialitate: am tot visat prin tinerețe (foarte documentat, de altfel, cu fișe și arhive scrupulos rânduite în cutii de carton și în dosare cu tăieturi de presă, fiindcă internet încă nu exista...) că voi face alpinism de performanță. M-am născut în fața ferestrei, l-am și urcat de câteva ori, însă din ce în ce mai greu, mai trudnic odată cu trecerea anilor (mi s-a spus că am intrat deja, strict tehnic, în vârsta a treia, numai că nu știu când s-a întâmplat asta, eu mă amăgeam că încă nu...). „Lecția“ inversă, dacă aș putea-o numi așa, a fost una de fiziologie a himerei: n-am învins nici Matterhornul (muntele meu preferat), nici vreun „optmiar“ din Everest, și nu fiindcă nu am ajuns acolo, ci fiindcă nu aș putea-o face. Muntele e una dintre limitele sublime pe care le cunosc, nu din auzite, ci din experiență: te face să înțelegi cât anume ești și până unde îți poți întinde iluziile. (Pardon: limitele corpului.)

10. Nu știu cine este mai bolnav: el, care cere mereu plicuri din ce în ce mai consistente, sau noi, care îl cauționăm tacit, prin complicitate. ■

Bolnavi incurabili sîntem toți

Lucian Vasiliu

1. Afectiv, sunt bucuros că Mama (Dumnezeu să o odihnească!) mi-a dedicat un trup suplu, de 1,80 înălțime (nu prea știa ea mare lucru despre... „optzecism“!). Pe de altă parte, sunt dezamăgit că nu am trupul... spiritual, spiritualizat al lui George Bacovia (pseudonimul lui... Gheorghe Vasiliu din Bacău). Pentru ilustrarea primului punct al acestei ingenioase anchete, vă ofer un poem, scris pe vremea „cînd eram mai tînăr și la trup curat“ (sintagma aparține poetului Cezar Ivănescu):

Genuflexiuni

Înhămat la trup:

TROPA-TROPA! TROPA-TROPA!

Știu:

nu am cum să-l smulg morții.

Îmi cere (prozaic)

de mîncare

de băut

de fumat,

niscăi exerciții fizice.

Chiar acum

îi dedic

cinci genuflexiuni:

1

2

3

4

5

Știu:

nimic din toate acestea

nu va consemna

certificatul de deces

2. Multe ar fi alter egourile. Îngăduiți-mi să nu le dezvălui, pentru a nu fi psihanalizat. Domnul Freud și urmașii mă așteaptă la cotitură!

3. Bolnavul meu favorit din literatura română ar fi *Moș Nichifor Coșcariu*, al lui Ion Creangă. De ce? Vă rog să recitiți textul, inclusiv în cheie erotică, ludică, inițiatoare... Din literatura universală: Mișkin și Quasimodo. Despre Sappho, pe altă dată...

4. Între sănătate și bolile trecătoare, „vehiculele“ ar fi: umilința, reverența, penitența. Pentru boala mea constantă (*discopatia*), a se vedea diagnosticul liric din poeziile lui Costache Conachi de la Tecuci. „Spitalul amor(i)ului“ este un bun loc pentru reflecție și meditație.

5. Mă tem de PROSTIE! În primul rînd de a mea...

6. Am proiectat în texte trei „boli“: *boala cititului* (incurabilă), boala numită *muzeografie* (intratabilă) și *discopatia* sus-menționată (căreia doctorul și scriitorul Ion Hurjui – care rimează cu Bahlui, apa care traversează Iașii – i-a aflat remediul: „brîul și călimara“)...

7. Recent, timp de o oră nu am avut voie să vorbesc. Ora de stomatologie e cea mai cumplită (vezi latinescul *completus*), pentru mine, practicant al *logosului*. După care, circa o oră și jumătate, n-am avut voie să pun nicio picătură de agheazmă în gura-mi păcătoasă...

8. Dintre toate bolile lumii, aș alege boala vechilor greci, ATARAXIA (concepție care susține că omul, prin detașare de frământările lumii, trebuie să tindă spre o stare de liniște sufletească). Medical, rămîne să mai vedem (oare ce ar zice Vasile Voiculescu?)...

9. Aș răspunde cu poemul

Epistole ale trupului către spirit

I

Spirit al meu, sac peticit prin care se strecoară vîntul rece, de tine îmi amintesc, de vremea cînd, tiran, îmi dictai exercițiile fizice și asceza, de vremea cînd eram sclavul tău.

Nu mai recurg la nicio metaforă, vorbirea mea se organizează ca o perorație despre înțelepciune, despre oștirile ei care au sfîrșit lamentabil.

Nu mă mai încîntă nicio baricadă, am săvîrșit toate încercările, am suct gîtul sintaxei, am decapitat elocința, m-am dedicat alchimiei.

Acum, eliberat, pot să mor liniștit, în fiecare seară

II

Mi-ai dat iluzia că trăiesc în numele Frumuseții, al Desăvîrșirii. Am băut cu Socrate cupa indicibilă.

Am dormit cu Verlaine și Rimbaud prin hanuri periferice. Am lucrat într-o carieră de piatră laolaltă cu deținuții politici. Mi-am tăiat degetele, renunțînd a mai scrie. Am ucis-o pe Mona-Monada spre a rămîne singur, învățînd să înaintez.

Acum, eliberat, pot să mor liniștit, în fiecare seară

III

Spirit al meu, am ființat între fratele mort și fratele viu, între reverență și ireverență, între vanitate și umilință. Astăzi treaz și mîine beat.

Am crezut multă vreme în prietenie, am scris Tractatul despre ZEENUMUD, oferindu-mă cu disperare absolutului.

Răstîgnit de mai multe ori pe crucea limbii materne, însîngerat și suferind

laolaltă cu marii entuziaști, astăzi orbi ca și mine

IV

Am aruncat în aer depozitele de osanale ale derizoriului, am trăit o vreme în chiar Evul de Mijloc, mi-am însușit monadologia, am participat la nenumărate cruciade, am tăcut, prin tăcere

cunoscînd mai bine Logosul. O vreme am defilat ostentativ, pe umăr

cu cadavrele morților tineri, în numele viilor tineri.

Altă vreme am petrecut în larmă, în veselie, aruncînd petarde, trăgînd clopotele în media nopții.

Acum, eliberat, pot să mor liniștit, în fiecare seară

V

Spirit al meu, mă gîndesc la tine ca la unul care promite Totul și Nimicul. În acest cîmp al dezolării, crește totuși o floare rară. O noapte următoare. Ea va supraviețui tuturor dezastrelor. În numele ei, mă ofer gîdelui, cu toate inimile, cu toate prăzile mele de vînător iluzoriu

VI

Multe au venit prea tîrziu, spirit al meu, arlechin, arlechinadă. După ce m-ai sedus la jocurile olimpice, după ce m-ai adormit sub poduri ancestrale, după ce m-ai închis în biblioteca din Alexandria și mi-ai dat foc, după ce ai făcut din carnea mea un teren de instrucție. Prea tîrziu a sunat Alarma pentru mine, prea tîrziu ca să fiu altul, celălalt, prea tîrziu spre a fi din nou în pîntecul de gheață al mamei.

Acum, eliberat, pot să mor liniștit, în fiecare seară

VII

Nimeni nu va ști cum am ajuns să te blamez, să te-nveșmînt în toate hainele de dolii ale lumii, să te văd noaptea, ghemuit pe stradă, să te ridic și să te duc acasă, bețiv al universului:

vino acum să te îmbrățișez

și cadă peste noi această ultimă zăpadă

10. În grade diferite, *bolnavi incurabili* sîntem toți, mai devreme sau mai tîrziu. Oricum, în zilele noastre, mi-ar fi plăcut să fiu medic psihiatru. E lumea arhiplină de pacienți.

„Am o propoziție, am un trup...”

Bogdan Ghiu

Literatura și cultura română nu au corp, nu au curajul, umilitatea și imaginația de a recunoaște infinitul străin al trupului, de a se folosi de el, de a crea cu trupul în loc să fantasmeze corpuri monumentale de substituție. Doar poeții își mai simt și-și mai poartă, pe aici, trupul. Bacovia.

Eu și trupul meu ne pîndim, pentru a (nu) ne lua prin surprindere. Dar nici eu, nici trupul meu nu sîntem unul. Și nici, împreună, una. Ne schimbăm fără program rolurile și, din acest punct de vedere, nicio zi și chiar niciun ceas al zilei nu sînt la fel. Exercițăm fiecare tiranii divergente, cărora rareori celălalt îi este obiectul (pacientul) principal, direct vizat: vrem altceva, lucruri pe care putem sau nu putem să le facem împreună. De aceea, deseori intrăm în conflict. Atunci, celălalt se supune mîrîind și exercitîndu-și dreptul la rezistență, manifestîndu-se ca limită care însă, de cele mai multe ori, nu face decît să acompanieze, să rafineze, să compună și să complice acțiunile sau nonacțiunile celuilalt, actele sau pasivitățile celuilalt.

Sînt partizanul necondiționat al viziunii despre trup a cîtorva filosofi imanentiști precum Spinoza și Nietzsche, *via* interpretarea vitalist-atomistă a lui Gilles Deleuze: „măca sănătate, marea viață”. Marea viață care consumă mica sănătate a gînditorilor. Iar dacă ar fi să-mi aleg un personaj „trupes” preferat, acela ar fi tot un filosof, mai puțin de imaginat în această serie: Kant, cel din *Ultimele zile ale lui Immanuel Kant* (1827) de Thomas de Quincey. Kant învelindu-se, înfășurîndu-se, împachetîndu-se, înfășîndu-se, „mumificîndu-se” matern pentru somn, de exemplu. „Bolnavul meu preferat” este, de fapt, însuși trupul: în cultura europeană, suferim de corp și de aceea apare ca normal și chiar ca obligatoriu ca trupul să fie sediul, teatrul suferințelor, scena repetițiilor suferințelor sufletești. Ne doare tot corpul în cultura europeană! Corpul este marele dușman, calul troian și coloana a cincea a diavolului în ființa omului european! Și tocmai de aceea *dăm corp*, neapărat monumental: cultura ca substitut al corpului, ca „alt corp”, ca fugă de corp! Toți marii vitaliști sînt bolnavi: bolnavi de viață. Eminescu, Cioran etc. Viața, nu moartea ucide.

Boala este o perspectivă și o ocazie: depinde ce facem cu ea, în ce mod ne folosim de ea. Ne-am învățat să nu ne simțim corpul și să nu prețuim sănătatea decît la boală. Un adevărat ideal filosofic ar fi însă acela de a ajunge să nu ne mai bucurăm de o „sănătate negativă”, de o sănătate înțeleasă ca absența a durerilor, a deranjamentelor și a inconvenientelor – prin care trupul este conceput ca obstacol și ca „ustensil” –, ci să avem în relație cu trupul nostru „o senzație pozitivă de plăcere”, exercitînd „o posesie conștientă a tuturor activităților vitale”, așa

cum pretinde De Quincey că ar fi stat lucrurile în cazul lui Kant.

Mă tem enorm de boală, dar conviețuiesc deja, imaginar, cu ea, știind însă foarte bine, cu spaimă, că este vorba despre o falsă apropiere și că adevărata boală mă va lua oricînd prin surprindere, nenorocindu-mă. Cultiv, de asemenea, în mod vinovat, stările maladive, cel mai adesea ca pretext, din lene, pentru a mă sustrage de la activitate.

Și nu încetez să visez pe marginea „trupului fără organe” propus, fulgurant, de Artaud: organele îmbolnăvesc trupul, organele sînt microbii și virușii; organizarea, organicizarea, *politizarea* religios-metafizică a corpului. Nu există „corp propriu” și nici *corp dat*: corpul se creează și evoluează necontrolat, este însăși deschiderea, *rana* noastră, de neobstruat, spre real; întotdeauna corpul e *altul*, iar noi încercăm să ne înstăpînim asupra cîte unui corp tocmai pentru a ne da și a avea, a prinde *trup*, (în) ființă. Dacă am ajunge să ne tratăm (nemedical) trupul ca pe un *străin*, ca pe evenimentul de ficte secundă, cu deschidere și surpriză, am fi mai puțin angoasați și mai primitivi, mai *democrați*, am realiza un adevărat *corp social* fără organe îmbolnăvitoare. Căci întotdeauna ne îmbolnăvim dinăuntru spre afară, deși ne temem de germeni, purtîndu-ne *anti-biotic*, cum spunea marele poet Ion Stratan („– Ce faci, Nino? – Iau medicamente împotriva vieții!”).

„Noi nici nu știm ce poate un corp!”, a strigat, cîndva, Spinoza, în *Etica*. „Corpul, prizonierul sufletului”, a oftat ceva mai tîrziu Foucault, unul dintre cei mai mari gînditori postspinoziști ai *plasticității* corpului, o plasticitate cu surse, vai, *transcendente*, căreia el îi opunea, tocmai, *etic*, modelarea de sine, „estetica existenței”.

În ceea ce am scris pînă acum cel mai des am proiectat, firav, fără curaj, schizofrenia, catatonie. Dar sînt acestea niște boli? Nu e sigur.

Ultima oară am fost la medic atunci cînd am avut nevoie de un aviz medical pentru a participa la un concurs în vederea ocupării unui post de șef într-o instituție de stat. Am trecut examenul medical, dar nu și concursul. Am avut pînă acum ambele mîini și ambele picioare fracturate.

Și cred că boala mi-am ales-o deja, prin viața pe care am dus-o și-o duc. Nu-mi cunosc însă boala, mă tem deja de ea, *trăiesc cu ea*, dar sper să nu ne întîlnim niciodată.

Corpul trăiește altfel și altceva decît mine. Uneori mă înștiințează, alteleori nu. Dar de fiecare dată este vorba doar de niște „știri”. Plăcerea este însăși activitatea, „afectarea pozitivă”: nu mă simt bine decît atunci cînd

creez, cînd simt, altfel spus, cum trece viața prin mine, viață care nu-mi aparține, dar pe care eu pot s-o dau, s-o transmit. Doar ce nu *ai*, ce nu supui posesiei poate fi dat și creează, *produce*. Din păcate, sîntem obișnuiți să resimțim plăcerile în mod *pasiv*, ca pacienți cărora le sînt provocate de către alții, de către ceilalți, de care ne plîngem și atîrnăm. De-asta se amestecă ele cu durerea și cu tristețea. De-asta sînt niște plăceri melancolice.

Cît privește „sistemul medical” românesc, acesta, pe lîngă viciile, nu-i așa, instituționale, „de sistem”, este afectat, la fel ca și învățămîntul românesc, de *neprofesionalism* și de *absența vocației*, de *lipsa umanității*. Avem medici și surori nu numai insuficient pregătiți, dar și needucați. Deci tot la învățămînt ne întorcem. Cînd vine vorba de un spital românesc, trec iute pe trotuarul de vizavi, spunea Mircea Nedelciu, căruia nimeni, în România, n-a fost în stare să-i identifice maladia.

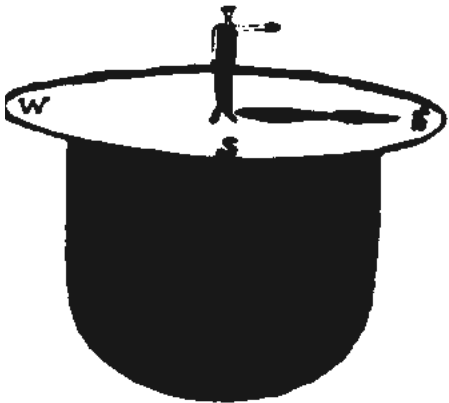
Trăiesc fără trup dacă nu mi-l fac singur. Căci dacă nu-mi fac eu, ca scriitor, trupurile, mi le dau ceilalți, societatea, „cultura”, prefabricate. Televiziunea și media în general tocmai cu asta se și ocupă: cu normarea trupului, a senzațiilor, a plăcerilor și durerilor lui – și a semnificațiilor lor.

Nu-ți poți fabrica însă trupul de unul singur. Orice corp este o combinație, o compoziție, o „interacțiune”. Or, tocmai cu



asta îmi umplu, îmi îndeletnicesc existența: căutînd parteneri, umani/nonumani, pentru construirea de trupuri nesupuse, necodificate, nenormate. Pentru extinderea și rafinarea *pielii*, adică a suprafeței de resimțire și de exprimare, de *înscrisere* a realului. Corpul complet, în permanentă extindere și proliferare.

Corpul e *altul*. De aceea, întotdeauna, *altul* e corpul, altu-ți dă corpul „propriu”, cu altul faci corp. Nu există corp decît în(tr-un) comun. Un comun de fiecare dată *de inventat* – și tocmai aceasta-i *creația*. Produsul: cu cine?



Lucrând în teatru la un proiect care ne captivază total, uităm uneori că realitatea din teatru e doar o oglindă a vieții și credem sută la sută că existența noastră reală e acolo, în teatru. Dar Shakespeare ne amintește mereu că teatrul doar *reflectă realita-*

Andrei Șubă

Mici semnale de alarmă

tea, că în teatru noi nu trăim, ci pretendem că trăim. Când, după o absență uneori lungă, îmi priveam copiii, eram brusc atins de forța realității, mă simțeam dintr-odată în prezența vibrantă a vieții, în contrast palpabil cu artificialitatea lumii din care mă întorceam. Acea „realitate” din teatru era pusă la îndoială de autenticitatea prezenței lor. Dacă e adevărat că în teatru avem de-a face cu aspecte esențiale ale vieții, nu e mai puțin adevărat că mirajul lui ne poate face să-l confundăm cu viața însăși. La fel, suntem seduși de insula lui Prospero și uităm că

teatrul nu este același lucru cu o disciplină spirituală, e o *reflecție*, e doar o metaforă care să-ți trezească apetitul pentru a o căuta în viață. Nu îmi plăcea să accept ideea că teatrul ar fi putut fi un pretext pentru a fugi din realitate, astfel încât evitam cât puteam să privesc situația în față. Contractele de operă continuau să vină, așa că m-am îmbarcat în noi proiecte, unul după altul, unul mai atractiv ca altul. Dar ce rămâne nerezolvat e doar amânat. Revine când nu te aștepți.

Hamlet – piesa imposibilă

Se spune în lumea teatrului că orice actor scare îl joacă pe Macbeth își pune viața în pericol (piesa ar purta, se pare, ghinion), iar cine îl joacă pe Hamlet are el însuși șansa să înnebunească. După experiența de la Public Theater, montând *Hamlet*, aș putea să adaug: „Câteodată chiar și regizorul poate s-o ia razna!”. Liev Schreiber este unul dintre cei mai dotați actori shakespearieni ai generației sale. El dorea să joace Hamlet și, după colaborarea noastră excelentă la *Cymbeline*, unde a primit multe laude pentru rolul lui Iachimo, ne-am simțit amândoi încurajați să continuăm lucrul împreună la *Hamlet*. Era în 1999, anul care s-a dovedit a fi cel mai dificil al carierei mele, în care am regizat în teatru cea mai complexă piesă scrisă vreodată și, la Opera din San Francisco, am fost chemat să montez cel mai ambițios proiect cu puțință pe o scenă lirică: cele patru opere ale lui Wagner care compun *Inelul Nibelungilor*.

Pentru *Hamlet* m-am pregătit mai intens decât pentru orice alt proiect. Dar adesea o documentare prea amănunțită, în loc să elibereze inspirația, o blochează. În cazul acesta, bogăția și diversitatea de informație pe care am acumulat-o au provocat în mine un surplus de idei și o efervescentă poate excesivă.

Hamlet e piesa paradoxurilor imposibile, de la *Who's there?* până la *The rest is silence*. Pentru mine, Hamlet-omul este asemănător cu fiecare dintre noi și în același timp nu e ca niciunul dintre noi. La început nu e un erou, e pierdut și confuz (ca și noi), dar parcurge un drum la care puțini au acces. Fantoma reprezintă o autoritate spirituală căreia Hamlet nu este încă pregătit să i se supună, dar care îl ajută să-și înțeleagă misiunea: să îndeplinească acțiunea morală de răzbunare, ca pe un act de purificare. Un moment esențial în dezvoltarea eroului e

episodul teatrului în teatru. Un șoc e necesar pentru a vedea adevărul, iar funcția teatrului e să-l furnizeze. În spectacolul meu, un șoc suplimentar era faptul că Hamlet îl provoacă pe Claudius să apară ca actor în piesă. Expus astfel, reacția lui la scena otrăvirii era văzută ca sub lupă și dovedea că Fantoma a avut dreptate. Din acel moment, Hamlet începe să se gândească la acțiune. Dar Shakespeare pare să ne spună că a gândi nu e destul. Atât timp cât se bazează doar pe intelect, acțiunea lui Hamlet dă greș: îl omoară pe Polonius, ceea ce, pe un plan mai subtil, arată că nu este încă în contact cu instinctul. S-ar părea că în piesă sunt două mari mișcări: una descendentă, care se încheie cu plecarea lui Hamlet în Anglia, când își simte eșecul, și o a doua, ascendentă, care începe atunci când întâlnește armata gata de luptă a lui Fortinbras. Shakespeare plasează această întâlnire într-o scenă scurtă din actul IV, care e des sacrificată în spectacole, dar care mie mi se pare crucială. Văzându-l pe Fortinbras conducându-și armata, Hamlet are revelația eroului care posedă toate virtuțile încă nedezvoltate în el însuși. Din această întâlnire rapidă, el primește forța care-i lipsea pentru acțiune. De aici înainte nu mai vedem nicio umbră de indecizie sau de nebunie în Hamlet, ceea ce îl uimește până și pe Horatio, prietenul care îl cunoaște cel mai bine. Cu o nouă determinare, Hamlet va fi gata să acționeze. În contrast cu el, ca și lumea noastră instabilă, galopând înspre ruină și moarte, este dezintegrarea Ofeliei.

În scena cimitirului, când mai are doar o zi de trăit, luând în mână craniul lui Yorick, Hamlet amintește de exercițiul mistic al unor sfinți care se așază în coșciug pentru a se familiariza cu moartea. În ultimul său monolog, în pragul scenei finale, întâlnim un om matur: *The readiness is all.*

Let be. E acum eliberat de teama de moarte. Înțelege posibilitatea armoniei între ființă și acțiune. Contradicția fiind anihilată, reconcilierea se manifestă prin tăcere: *The rest is silence.*

În tăcere, în clipa morții eroului, în piesă intră Fortinbras. În spectacol, Fortinbras nu era un personaj, ci o alegorie: în sunete de trâmbețe cerești, pe scenă apăreau îngeri inspirați din Dante și Blake, acompaniind replicile lui Fortinbras și exprimând o renaștere simbolică a prințului Hamlet pe un alt plan. Acel adio al lui Horatio, *Flights of angels sing thee to thy rest*, erau cuvintele pe care Horatio le rostea în spectacol ca pe o rugăciune pentru sufletul lui Hamlet.

La câțiva timp după mine, Brook a montat și el *Hamlet*, într-o versiune prescurtată, tot cu un sfârșit neașteptat. Prima replică a piesei, „*Who's there?*” („Cine e acolo?”), era repetată la final. O întrebare deschisă, fără nicio concluzie. Deși soluțiile erau diferite, ambele finaluri, și al lui, și al meu, se adresa sau spre nevăzut.

Dar, cel puțin în cazul meu, *muza* nu a coborât să ne atingă cu aripa ei protectoare. Deși evocarea *muzei* pare o glumă, eu cred în ea. Nu noi decidem reușita sau eșecul. Important e să dăm tot ce avem mai bun în lucru. Restul nu depinde de noi. Orice spectacol are o viață a lui, imprevizibilă, independentă, dar adesea nu o lăsăm să apară, căci, din frică, vrem să controlăm totul. A fost și greșeala mea cu *Hamlet*.

Actorii cu care am lucrat nu formau un grup omogen, cu toate că individual erau talentați și cu palmaresuri impresionante. Sunt convins acum că *Hamlet* e un excelent proiect pentru un centru de creație, unde ai timp să experimentezi împreună cu actorii în condiții de laborator, unde totul poate fi testat, unde ai voie să greșești și să reîncepi. În cele cinci săptămâni de repetiții la Public

nici nu putea fi vorba de așa ceva, dar la început entuziasmul m-a orbit și m-a făcut să cred în acest miraj.

Note din tunel

Nu m-am eliberat de gustul amar nici după premieră. Dimpotrivă. Am plecat curând după aceea la Paris, dar nici acolo nu m-am liniștit. Melancolia pusese stăpânire pe mine odată cu *Hamlet*. Se întâmplau în jurul meu evenimente favorabile, în care eram implicat, dar nu eram capabil să le recunosc și să mă bucur de ele.

Lucram la *Italiana in Algeri* pe scena Operei de la Garnier, reluare (ca întotdeauna, cu înnoiri) a operei comice a lui Rossini, pe care o pusese în scenă cu doi ani în urmă. În decorurile pline de fantezie și umor ale Marinei Drăghici, o scenografă română stabilită la New York, unde are o frumoasă carieră, cu bogăția de idei și soluții scenice aduse de Niky Wolcz, care era coregizor, la „creație“, cum spun francezii, acest proiect *giocoso* fusese unul dintre cele mai luminoase și mai senine momente ale celor zece montări pe care le-am realizat sub egida lui Hugues Gall la Opera din Paris. Dar acum, cu toată exuberanța și splendoarea infinită a stilului rossinian, nu puteam să mă las pătruns de bucuria muzicii. Forța ei benefică și sănătoasă nu reușea să ajungă la mine. Mă simțeam izolat de viață și chiar de mine însumi, de parcă mă aflam într-un tunel, fără să înțeleg cum am ajuns acolo și cum voi putea ieși vreodată.

Hovanșcina, splendida operă epică a lui Musorgski, pe care am pus-o în scenă la Bastille curând după aceea, avea ca temă complexitățile destinului Rusiei, fiind plină de intrigile și trădările premergătoare epocii lui Petru cel Mare, și culmina cu scena sacrificiului de sine al credincioșilor fideli vechii ortodoxii ruse. Prin fumul autodafeului, peste cenușa celor care și-au dat viața pentru a-și apăra fanatic credința și tradițiile, Petru, copilul-țar încoronat, pășea încet, dar sigur, înspre un viitor al modernizării și al „intrării în Europa“. În mod neașteptat, lucrul la această operă m-a înșeninat: m-am simțit atins și inspirat de armoniile complexe și de vibrațiile cutremurătoare ale polifoniilor ortodoxe. Aveam impresia că ieșeam dintr-o lungă hibernare sufletească și mă bucuram de prospețimea aerului primăvărat. Dar, după atâtea proiecte unul după altul, eram extenuat și nu visam decât să iau o vacanță. Din păcate, nu puteam să-mi permit așa ceva, căci studenții de la Columbia mă așteptau nerăbdători să revin după spectacolele din Europa, pentru a începe împreună un program de ore suplimentare și de cursuri intensive care nu mi-au lăsat nicio zi liberă. Am învățat nu mult după aceea cât de important e să știi să te și oprești din lucru din când în când, înainte ca surmenajul să devină cronic, înainte ca depresia să ia forme clinice.

Lysistrata

De abia terminate examenele cu studenții, am luat trenul spre Boston. Mi se propusese un proiect de musical după *Lysistrata*, împreună cu compozitorul Galt Mac Dermot, unul dintre autorii celebrului musical *Hair*. El fusese contractat de ART să compună o partitură originală pentru ve-



• Andrei Șerban

chea comedie de Aristofan, în care Cherry Jones urma să aibă rolul titular. Aș fi vrut să spun NU, dar nu puteam să-i refuz nici pe Bob Brustein, care fusese atât de generos cu mine, nici pe buna mea prietenă Cherry, devenită între timp regina Broadway-ului. Spre ART deci, fără nicio pauză!

Am adaptat *Lysistrata* ca un cabaret contemporan, jucat într-o cantină de pe front pentru a-i amuza și a-i învingea pe soldați cu „perspectiva păcii“ (război vag plasat în Orientul Mijlociu). Intenția era să facem un vodevil amar despre războiul sexelor și al gloanțelor, un *entertainment* pentru trupe direct, dur, primitiv, pentru a traduce metafora politico-socială de acum 2000 de ani în termeni moderni. Munca de echipă pentru a găsi imagini contemporane și situații ce corespundeau umorului de azi nu a fost ușoară, dar până la urmă cred că am găsit un echilibru: se râdea copios, dar rafalele de mitraliere de pe bandă nu erau foarte confortabile. După premiera cu *Lysistrata* am zburat direct în Grecia, dar nu ca să merg la plajă, nici în croazieră, ci tot ca să lucrez.

Herakles în criză la Salonic

În locul vacanței mult așteptate, am ajuns la Salonic, unde eram invitat să montez

Herakles la Teatrul Național. Fără îndoială, mi-am spus, tragedia lui Euripide avea să retrezească în mine suflul vital și pulsul dinamic al *Trilogiei*. Zeii Olimpului îmi surăseseră atunci, așadar eram convins că urmau să-mi ofere din nou protecție, mai ales că acum eram în țara lor.

Am aterizat la Salonic pe o căldură de 38°C și de la aeroport am fost dus direct la teatru, unde mă așteptau zâmbind toți actorii Naționalului grec. Și așteptările erau mari. Auziseră toți de mine, unii chiar își aminteau de experiența magică pe care o avuseseră ca spectatori ai *Trilogiei* la Atena, unde, cu ani în urmă, jucasem cu trupa „La Mama“ pe Lycabatos. Acum *Herakles* era deja programat să deschidă Festivalul Internațional de la Epidaur, templul artei și mândria elinilor. În acea primă zi festivă, speech-urile entuziaste erau însoțite de mult *uzo* și *zaziki*, în așteptarea „viitorului spectacol revoluționar“. Dar în practică aveam concepții foarte diferite despre teatru și era foarte dificil de comunicat, având în plus între noi și bariera lingvistică. Cât de accesibilă mi se păruse limba japoneză în atmosfera prietenoasă și calmă a teatrului din Tokio și, prin contrast, cât de neinteligibilă devenea greaca, limba maternă a mamei mele, printre oficanții teatrului elin. Demarajul a

→

→ fost greu, cu serii de audiții interminabile, căci multe roluri nu-și găseau interpreții. Exact ce lipsea pentru a-mi accentua oboseala cronică pe care o acumulasem. Ambianța orașului canicular nu ușura deloc situația: zgomotul agresiv al motocicletelor, volumul ridicat la maximum al muzicii barurilor de noapte, ca și strigătele stridente ale pescărușilor în zori, toate laolaltă, după un șir de nopți fără somn, mi-au slăbit sistemul nervos și mi-au luat și ultimele resurse de energie. Eram la mică distanță de muntele Athos, dar acum vibrațiile de acolo nu se mai făceau simțite. De ziua mea, un cor de studenți la teatru mi-a cântat pe un ton strident faimosul cântec al lui Sinatra *Fly me to the moon*, care, în starea mea de surmenaj, mi-a sunat cel puțin deplasat. Cum să-i duc pe alții în lună când eu mă simțeam tras în jos de tone de plumb... nu doar la figurat, ci și la propriu, căci decorul, semnat de scenograful grec Fotopulos, era compus dintr-un număr ce părea infinit de mese greoaie și strălucitoare din metal. În plus, în mijlocul repetițiilor, tocmai când „decorul” a fost în fine fabricat și ne-a fost livrat, Fotopulos s-a evaporat temporar ca să lucreze în altă țară, la un alt proiect, cu Peter Stein, lăsându-mă să am de unul singur șocul de a vedea scena năpădită de mesele uriașe și greu de manevrat. Actorii greci, desul de simpatici la început, s-au închis din ce în ce mai mult în șabloane, iar eu, amețit de caniculă, mi-am pierdut orice inspirație și forță de a-i mobiliza. Nu mai aveam încredere nici în mine, nici în proiect. După câteva săptămâni, mi-am dat seama că e inutil să mă zbat așa, că trebuie să iau o decizie radicală. *Mania*, nebunia lui Herakles,

care, revenit din Hades, își confundă copiii și soția și-i omoară, crezând că se află încă pe câmpul de bătaie, această febră a *maniei* era gata să mă intoxice și pe mine și să mă facă să-mi pierd echilibrul, și așa destul de delicat.

A fost singura dată în carieră când, în toiul unui proiect, am simțit nevoia să mă opresc. După un prim „șnur”, i-am adunat pe actori și le-am spus că nu mă simt deloc bine. Evident, nu era o noutate, dar pentru ei nu exista opțiune alternativă, spectacolul trebuia să iasă, și obligatoriu sub semnătura mea. Era o situație cu care nu mă puteam împăca, însă îi înțelegeam și am acceptat să ducă ei până la capăt ceea ce, din punctul meu de vedere, era doar o schiță neterminată. Îmi dădeam seama în sfârșit că era imperativ să mă retrag și să mă îngrijesc.

A doua zi aterizam la Paris, hotărât să-l văd pe Bruno Sauron, amic și neurolog excelent, căsătorit cu Alexandra Petrușca, o veche prietenă din România. Aveam toate speranțele că el mă va ajuta să ies din tunel. Sub supravegherea lui atentă, riguroasă și plină de compasiune, am început să îmi revin la normal. Aveam la Paris și o întâlnire cu Hugues Gall, directorul Operei, care dorea să afle punctul meu de vedere asupra lui *Otello* de Verdi, pe care urma să-l pun în scenă la Bastille în anul următor. Nimic nu-mi putea face mai mult rău decât să mă gândesc la un „nou proiect”!!! Gall, văzându-mă, m-a asigurat că așteaptă cu încredere un moment mai bun ca să-mi găsească inspirația, înțelegând că aveam nevoie de repaus total. După o perioadă calmă la Paris, am ajuns la New York. Vărul meu Nicu, din ramura grecească, a mamei, m-a întâmpinat afectuos la aeroport, ca apoi să mă ia

peste picior, în stilul său caracteristic: „Vezi, dacă învățai grecește când erai mic, te-ai fi înțeles bine și cu oamenii, și cu zeii! Dar și așa, eu nu știu ce probleme ai avut, căci am citit în ziarele grecești din Queens că ți-a ieșit bine spectacolul la Epidaur. Bravo, vere!” Nu-mi venea să cred: era oare posibil ca acea schiță neterminată să se fi transformat peste noapte într-un succes!?

Intenționam să merg la cabana mea, unde, în răcoarea pădurii, să reușesc încet să îmi recuperez forțele pentru anul universitar ce trebuia să înceapă în septembrie. Ce ar fi putut să mă scoată din amorțeală, să mă trezească din starea de depresie, de refuz al vieții, ce altceva decât o simplă pană de motor? Pe o caniculă de iad, fiind pentru prima oară la volan după luni de frică hamletiană de a acționa, motorul mașinii care mă ducea spre cabană a luat foc în plină autostradă! Într-o secundă, aburii haosului interior mi-au fost împrăștiți de nevoia urgentă de a stinge văpaia, de a scoate mașina din carosabil și de a chema asistența tehnică. Roadele îngrijirii doctorului Bruno începeau să se manifeste și mai clar, dar și situația concretă m-a trezit din iluzie la realitate. Când traficul rutier e oprit din cauza ta, ești obligat să apelezi la simțul practic și nu mai ai timp să te pierzi în false melancolii hamletiene...

Fragmente din volumul *O biografie*, Iași, Ed. Polirom, col. „Egografii”, 2006. *Apostroful* îi mulțumește dlui Silviu Lupescu pentru acordul de a publica aceste pagini.

Un teatru al spiritualității*

Basarab Nicolescu

Cei care pătrund pentru prima dată în universul lui Andrei Șerban sunt întotdeauna surprinși de noutatea ireductibilă a fiecărui spectacol. Universul singular al lui Andrei Șerban este cel al fluidității, al transparenței, al captării momentului prezent, care conține în sine și trecutul, și viitorul. Mai precis, trecutul și viitorul sunt reconstruite, redescoperite, revelate de singura realitate vie – cea a momentului prezent.

Aceeași remarcă poate fi făcută în privința formelor de creație. Andrei Șerban trece cu ușurință de la spectacolul bazat pe text la cel bazat pe muzică, de la improvizație la Shakespeare, de la *Agamemnon* la *Văduva veselă*, de la *Neguțătorul din Veneția* la *Turandot*. Frontierele între diversele forme teatrale și muzicale sunt abolite și însăși fluiditatea vieții izvorăște astfel, luxuriantă și imprevizibilă.

Cu alte cuvinte, Andrei Șerban, ca și Peter Brook, pare a fi fascinat în permanen-

ță de căutarea unui limbaj universal, pe care toate ființele umane l-ar putea înțelege, dincolo de barierele aparent insurmontabile introduse de cele peste șase mii de limbi prezente pe planeta noastră. Nu este deci surprinzător că Andrei Șerban nu a ezitat să prezinte întregi spectacole în limba greacă clasică, inaccesibilă chiar și grecilor contemporani. În cuvinte sunt ascunse vibrații care transgresează frontierele diferitelor limbi.

Aici se află, poate, secretul magic al creației lui Andrei Șerban – în captarea vibrațiilor care unifică diversele forme estetice, cuvintele, muzica, imaginile, mișcările corpului, schimbarea continuă a sentimentelor și activității mintale.

Percepția vibrațiilor nu este un act voluntar, ci un act de supremă libertate – libertatea de a fi traversat de vibrațiile permanente și pretutindeni prezente. Singurul act voluntar este cel al preparării corpului, afectului și minții pentru această sacră întâlnire între vibrațiile materiale și spirituale și



propria noastră ființă. Un sacrificiu este necesar – al abandonării obișnuințelor motrice, afective și mintale, în așteptarea întâlnirii cu miraculosul și necunoscutul. Astfel putem înțelege deconcertantele și îndelungile exerciții pe care Andrei Șerban le face cu actorii înaintea pregătirii unui spectacol.

Cunosc bine îndreptățita aversiune a lui Andrei Șerban față de imixtiunea oricărei teorii – estetice, filosofice sau științifice – în spațiul său de creație. În universul fluidității și transparenței, teoria nu este decât o cârjă inutilă. Dar nu mă pot abține să nu remarc că fizica modernă atestă că totul este vibrație. Cea mai mică parcelă a spațiului-timp este traversată de un număr infinit de vibrații infinitezimale. De la neuron la

* Postfață la volumul Andrei Șerban, *O biografie*, Iași, Ed. Polirom, col. „Egografii”, 2006.

spațiul interplanetar, totul este vibrație. Chiar vidul, conform fizicii cuantice, este plin de vibrații care conțin în mod potențial, în sânul lor, întreaga realitate vizibilă – de la atomi la galaxii. Fizicianul nu poate demonstra existența unei componente spirituale în vibrațiile naturale, dar artistul probează acest fapt prin actul său creator, într-o complementaritate surprinzătoare a lumii vizibile și a celei invizibile.

Contactul lui Andrei Șerban, în 1970-1971, cu Centrul Internațional de Cercetări Teatrale condus de Peter Brook a fost cu siguranță benefic și chiar determinant, deschizându-i și revelându-i propria sa cale.

Unele tehnici teatrale, precum exercițiile de pregătire ale actorilor, provin cu claritate de la Peter Brook. În pagini emoționante, Andrei Șerban evocă modest și cald toată recunoștința față de cel pe care îl consideră principala referință a propriului său univers. Înrudirea spirituală între universul lui Peter Brook și universul lui Andrei Șerban este profundă și ea evocă o sursă comună, imemorială, ancorată în sacru. Dar, dincolo de raportul maestru-discipol, diferențele între formele estetice adoptate de Peter Brook și Andrei Șerban sunt importante și chiar esențiale.

Orice spectator recunoaște aproape instantaneu că se află în fața unui spectacol montat de Peter Brook. Un ax traversează universul lui Peter Brook – „spațiul vid” –, prezent în fiecare din spectacolele sale. *Spațiul vid* este, de altfel, titlul unei cărți celebre scrise de Peter Brook.

Același fapt poate fi afirmat privind creația altui mare creator contemporan, Robert Wilson, marcată de tablouri hieratice și de lentoarea inconfundabilă a mișcării corpurilor actorilor.

Dar aproape nimeni nu poate recunoaște, după câteva scene, o montare a lui Andrei Șerban. Exprimat în mod abrupt, Andrei Șerban nu are o „marcă de producție”. Spațiul său este, în mod instantaneu, plin de forfota contradictorie și de prezența multiformă a vieții înseși. Acest fapt este, desigur, un handicap în lumea noastră grăbită, avidă de clasificări facile și nesfârșite comparații. Nu putem decât bănuși, din paginile cărții prezente, prin ce asceză constantă și prin ce suferințe a putut trece Andrei Șerban pentru a rămâne neabătut pe propria sa cale, care a derutat și derutează mulți critici de teatru și operă.

Andrei Șerban se autocalifică drept „eclectic”, adoptând semnificația din limba engleză: refuzul oricărui sistem prin alegerea celor mai bune aspecte din diversele sisteme. Din păcate, în română sau în franceză, cuvântul *eclectic* are o semnificație opusă. Prefer deci să dau un nume diferit universului lui Andrei Șerban și-l aleg pe acela de *teatru al spiritualității*.

Spiritualitatea este, în zilele noastre, uitată, devalorizată, prostituată. Creația lui Andrei Șerban reușește miracolul renașterii spiritualității, dincolo de orice religie sau doctrină spirituală.

Andrei Șerban transportă în mod neobservat spectatorul dintr-o lume într-alta, de la un nivel de Realitate la alt nivel de Realitate. Spectacolele sale ne restituie originea sacră a teatrului, muzicii și dansului. Spiritualitatea prezentă în creația lui Andrei Șerban este o spiritualitate vie, fără frontiere, singur liant al unei umanități dezorientate. Fundamentul său este esența însăși a



• Andrei Șerban

mișcării, a perpetuei transformări a realității vizibile și invizibile. Înțelegă astfel, spiritualitatea semnifică prezența unui limbaj universal al trecerii dintr-o lume într-alta, al armoniei diferitelor niveluri de Realitate. Spectatorul resimte instinctiv că ceea ce el crede a fi banal, haotic sau tragic când este raportat la lumea sa de fiecare zi capătă o cu totul altă lumină prin perceperea simultană a diferitelor niveluri de Realitate. În universul lui Andrei Șerban până și tenebrele sunt luminoase. Regăsind sensul tradiției antice, după vizionarea unei tragedii puse în scenă de Andrei Șerban, ieși din sală revitalizat, revigorat, cu o speranță în viață.

Astfel se poate explica, poate, succesul universal al opereii creatoare a lui Andrei Șerban.

Toate marile scene ale lumii sunt onorate să-l invite, de la Covent Garden la Opera din Paris, de la cele mai importante case de operă americane la Opera La Fenice din Veneția. Andrei Șerban este primul regizor român invitat la Comédie Française din Paris și la Metropolitan Opera din New York.

Un teatru al spiritualității presupune propria metamorfoză a creatorului însuși, fără de care actul creator nu ar fi decât un fenomen de modă pasageră, un act găunos fără niciun impact durabil asupra spectatorului. Îi suntem recunoscători lui Andrei Șerban pentru curajul de a ne împărtăși, în pagini discrete, dar grăitoare, câteva fragmente din acest misterios proces de transformare spirituală.

M-am zbatut timp de zece ani să îl conving pe Andrei Șerban să scrie, pentru o editură franceză, o carte de mărturie asupra traiectoriei sale. Acolo unde eu am eșuat, Editura Polirom a reușit și nu pot decât să mă bucur.

Am fost surprins, citind fragmentele manuscrisului la a cărui naștere asistam, de calitatea scrisului lui Andrei Șerban. Am descoperit astfel o fațetă a lui Andrei Șerban pe care o ignoram – cea a unui autentic scriitor.

Paginile cărții sunt traversate de fluiditatea și transparența caracteristice spectacolelor sale. Chiar și cineva care nu a văzut niciun spectacol al lui Andrei Șerban po-

te citi cu ușurință cartea de față, care îi va fi o autentică hrană spirituală.

Scriind cu lejeritate, cu grație și deseori cu umor despre subiecte profunde, Andrei Șerban se regăsește în paginile cărții așa cum este și în viața de fiecare zi, într-o rară îmbinare între inocența copilului și experiența înțeleptului. Urcând toate treptele gloriei, Andrei Șerban cunoaște bine vanitatea succesului. Pasionat fără intransigență, el este tolerant fără nicio concesie de substanță. Simplitatea sa surprinde – nicio urmă a infatuării de mare maestru și profesor nu umbrește prezența sa umană. Andrei Șerban nu încremenește în propria sa statuie: el rămâne un perpetuu căutător al Adevărului.

Cartea prezentă este un mare cadou făcut culturii române. Cetățean al planetei, Andrei Șerban detestă frazele și acțiunile patriotarde. Dar Andrei Șerban rămâne român prin geniul transgresiunii, care a permis câtorva creatori din spațiul nostru nativ să se înscrie într-o dimensiune universală. Și, spre bucuria noastră, Andrei Șerban se află printre ei. ■



Moarte prin telepatie

Oana Pughineanu

1. Poate relația scriitorului cu trupul e una interesantă, mai ales că un mare scriitor e aproape întotdeauna platonician (rețeta universală pentru ocolirea descriabilului, penibilului, platitudinii și sexului)... chiar și în hedonism sau boală. Însă relația cu fișa lui medicală nu se poate reduce decât la o bîrfă între babe cu care nu mai vorbește nimeni de cel puțin cîteva veșnicii, care se adună una peste alta, alarmant, ca metrii cubi din contorul de gaz... babe care salivează prin trolee după un salut, după o privire care să nu se piardă în miile lor de cute nenorocite și înghesuite în piele ca-ntr-un cartier mîrginaș, care să nu se piardă în fața aia plisată ca o fustă de pionier (că de..., bărbații tot la fuste trag). O privire atît de adîncă încît să poată pescui fără multă momeală sufletul picat în derivă printre artrite, tensiuni oscilante, ovare distrofice și proteze, cîntărind de pe-acum doar cele 21 de grame pierdute în ultima suflare. O ocheadă înghițită lacom ca pe vremea cînd telenovelele se trăiau, nu doar se priveau. Fără aceste mici atenții nu le rămîne decât să strige spre gardienii publici, așa cum am văzut în Gara de Nord: „Măi băiete, mie să nu-mi zici femeie, că eu n-am fost din alea care s-au dus la produs! Eu sunt Mamaie!“ Interesante asocieri...

Cît despre scriitor, el trebuie să stea mereu la pîndă, să arate cu degetul locul în care viața se ascunde ca o termită. Căci viața te roade oriunde: la bal și la spital, la dîneu și-n copîrșeu. Viața e grăjdarul conștiințios al celulelor, iar scriitorul e roaba. Din perspectiva aceasta nu mă pot plînge: cu fiecare respirație lumea se înfundă în mine ca un sicriu într-o mlaștină (a se vedea, pentru metafore mai reușite, Bănulescu și Max Blecher). Dimineața răbufnește cu un *rigor mortis*, prelingîndu-se galbenă și translucidă pe coapsa alunecoasă a WC-ului. Aș vrea să-mi spună ceva. Ar trebui să-mi spună ceva? Șervețelele mele albe nu o înduplecă. N-o interesează loserii. Nici pe mine, învingătorii. Doctorii numesc asta rinită. Dar e o „iubire toxică“, de parcă trupul meu ar fi un misogin îndrăgostit, iar eu un fel de „bis unfaithful lady“. Din lipsă de tact și dorința unei posesii totale, tot ceea ce reușește e să mă sufoce, să-mi reducă oxigenul din creier și – cine știe? – creierul din oxigen. Are mai multe strategii, dar trei dintre ele au ajuns la perfecțiune: frica, astmul și spondiloză cervicală, care îmi presară fiecare pas cu senzații ce multora li s-ar părea pură ipohondrie: o călătorie cu metrourul e ca una cu barca, iar un zbor cu avionul e cel puțin cît o „integrare în absolut“. Semnul inflamației vertebrelor e imposibilitatea de a privi în depărtare, mersul cu capul aplecat, lecția asta de a-mi arăta lungul nasului. În ciuda tuturor strategiilor lui, îmi place să-i zgîndăr disperarea, provocîndu-i gelozii, mărturisindu-i că aș dori să sufăr în locul

altora, în locul celor fără de care – iarăși! – nu pot respira. Visez ca un mistic la bolile lor, cu atît mai grele cu cît nu le pot duce... Visez la un mare adulter, la o moarte prin telepatie.

O relație senzuală cu trupul meu? Cred că n-am... doar sunt o lady. Asta nu era o întrebare pentru bărbați? Cît despre erotism... e un mod subtil de a deregla ceasul biologic al cărnii: apeși pe *mute* și-l lași să numere minutele mai departe, silențios, ca un condamnat la moarte legat la ochi. Oricum, personajul meu preferat și-n dragoste, și-n boală e prințul Mișkin. Ce poate



fi mai erotic decît întîlnirea dintre doi idioți... mai ales că e imposibilă... De altfel, singura dorință arzătoare pe care o am în relație cu *soma* mea e una dictată de Psycho și datează, într-o formă neschimbată (!), de pe vremea în care mă uitam la desene animate. Acolo am descoperit accesoriul vital al unei cochetării ce nu se mulțumește cu un dermatograf: crema care te face invizibil, un *analogon* subtil al devenirii într-o uitare. Desigur, în lipsa acestei fabuloase loțiuni, tot ceea ce-mi rămînea era să mă ascund sub pian. Cu timpul însă, Psycho-ul meu mi-a înțeles dorința și s-a străduit să mi-o îndeplinească, lucrînd în concordanță cu *soma* mea. Astfel, perfect simetric, pe lîngă frică, astm și spondiloză cervicală, mai sufăr de Plictiseală, Ratare și Prostie. Mi-am făcut și teorii elaborate pe aceste teme, pe care le-am expus cu alte ocazii. Plictiseala ar fi ultima formă de ironie, ratarea ar fi sentimentul că viața se scurge sufocant și înțepător ca o injecție cu calciu, iar prostia, credința că în urma unui vast proces de delimitare a propriei mediocrități m-aș găsi plasată într-un cerc

magic, numit adesea cu un nume pompos și politizat: „identitate“. Desigur, ca orice ratat autentic, sper că recunoscînd toate astea aș putea să-mi ofer măcar o clipă de insolitare, dacă nu una de originalitate. De aceea, mă ocup uneori, în timpul liber, cu deplîngerea destinelor mele mărețe, adică paralele: acela de mare pianistă sau de mare fotograf. Contemplînd virtualitățile lor ofilite, viitorul începe să mă irite ca o picătură chinezească. Privind în trecut, la acomodarea cu „disconfortul în cultură“, numită de omul sănătos, alb și burghez *educație*, recunosc că am îngurgitat în anii de școală îndeajuns de multe clișee lingvistice încît să produc la comandă o față de intelectual, specia aia care, de cînd a uitat să gîndească, trăiește amuzîndu-i pe alții prin numărul imens de citate pe care le poate da. Din tot acest ritual academic de gesturi expirate numit adesea isto(e)ria umanioarelor, n-am rămas decît cu ce am intrat: cu plăcerea de a scrie. Cititul, în schimb, e ca un fel de chimioterapie în așteptarea unei sănătăți improbabile, a unui păr care ar reîncepe să crească, a unor dinți întăriți, a unor lungi plimbări prin orașe necunoscute... și a speranței deșerte că pe lume mai există și altceva decît cuvintele altora. Scrisul e locul în care am curajul să fiu bolnavă. În scris știu și pot recunoaște că niciun joc lingvistic sau extralingvistic nu mă mai poate distra de la descoperirea inevitabilă că destinul măreț e cel pentru care nu trebuie să te zbați. Entuziasmul e ceva de mîmat, iar distracțiile au gustul searbăd al lingurii de cositor, căci dacă te servești din bunătățile lumii cu ea, inevitabil toate vor avea un iz metallic... E și asta o boală.

2. Relația cu doctorii: în multe cazuri (îmi cer scuze față de doctorii pe care îi admir), o prostituție pe invers: plătești ca să fii pipăit. Ce le doresc, de data asta, tuturor: dacă tot au un *sistem*, să-l facă și *medical*. Poate e o cerință la fel de absurdă ca aceea de a-i cere unui intelectual să-și aplice ideile. De altfel, am mai observat și altă asemănare între sistemul „medical“ și cel „cultural“: la doctor nu ajunge să mergi doar cu boala... că mergi ca la loterie. E mai sigur să ai în spate o fină rețea de cunoștințe. În cultură, la fel, nu ajunge să stai cu cărțile și cu ideile tale în fața calculatorului, ci trebuie să te mai produci într-o serie nesfîrșită de „întîlniri“, unde să-ți faci noi cunoștințe... Dar închei creștinește spunînd: cine nu are nicio cunoștință să arunce primul cu piatra... eventual în oglindă. ■

Un decalog al trupului

Andrei Pacian

1. De o viață încercăm să ne împrietenim unul cu altul. Încă n-am reușit. Îi reproșez deopotrivă și atuurile, și defectele. Unele m-au propulsat unde, când sau cum nu aș fi vrut, celelalte mi-au stat în cale, m-au împiedicat și mi-au produs multă nefericire. Despre trupul meu, cel care vorbește aici – ciocoiul penibil care pentru a-și denigra trupul îl folosește chiar pe acesta (creier, văz, degete etc.), dar care nu are, îmi mărturisesc, o identitate suficient de precisă (căci „eu“ nu se separă de trup, ci îl include, și chiar în primul rând) – are nu doar cunoștințe sau, mai degrabă, „cunoașteri“, ci și mituri, legende, zvonuri, temeri. A folosit multe tertipuri spre a-i distra vigilența sau a-i mobiliza torpoarea, de la cele prescrise de medicina chineză până la medicamente și manipulari demne de politicianismul cel mai veros. Și totuși: mergem greu și intermitent pe același drum. Nu fără jubilație, atunci când acest fapt are loc. Probabil că ar trebui un demers special dedicat trupului în familie, în școli și, de ce nu, în literatură. De obicei nu trecem decât arareori, numai unii, de lecțiile de igienă (spălat, tăiat excrescențe cornoase și chică, adecvare vestimentară etc.) și de cele de educație sexuală (ce, cum, când, unde și cu cine folosim pentru a procrea în acord sau în dezacord conștient cu onorabilitatea epocii și a locului). Nu avem nimic echivalent gimnasticilor spiritualizate chineze și indiene decât când le copiem, pur și simplu, pe acestea. Iar trainin-gurile autogene de fel și chip sunt, și ele, adaptări occidentalizante ale prototipurilor asiatiche; altfel spus, traduceri imperfecte. Ar trebui elaborat un decalog al trupului ca început al unui alt demers. Dincolo de medicină și farmacie, de sport și de jocurile fizice de tot felul (de la cascadorie la campionatele erotice cu public), s-ar putea crea chiar și specializări universitare complete dedicate trupului: managementul acestuia, marketingul lui (nu numai imaginea, ci și baletul social), studiul reprezentărilor și posturilor, componentele de gen ale apariției noastre într-un spațiu social dat... Câte și mai câte... Pe unele le regăsești unde nu te aștepti: în ca-

drul unor cursuri de sociologie, arte plastice, coregrafie, economie, comunicații, public relations etc. Un decalog al trupului în civilizația noastră occidentală ar fi un început indispensabil și dezirabil, enorm întârziat, deocamdată...

2. De la Casanova la Portnoy, am încercat mai multe variante. Din păcate, cu rarissime excepții, literatura română – altminteri plină de copulări – nu oferă prea multe exemple de sexualitate superior validabilă. Sigur, erotismul este departe de a se reduce

În fine, protagonistul *Însemnărilor din subterană*, care acuză probleme hepatice și care e ultrabolnav de luciditate (altfel decât Gelu Ruscanu). Pe un plan mai realist, m-am simțit adeseori însă rudă bună cu Gargantua și Pantagruel, căzut dintr-un tablou de Bottero. Ce să fac, mi-a plăcut toată viața mâncarea bună și n-am luat cum se cuvenea seama...

4. Multă vreme ne-am ignorat reciproc. Acum nu.

5. De cele letale și chinuitoare, dintre cele trupești. Dar mai cu seamă de moartea termică a sufletului.

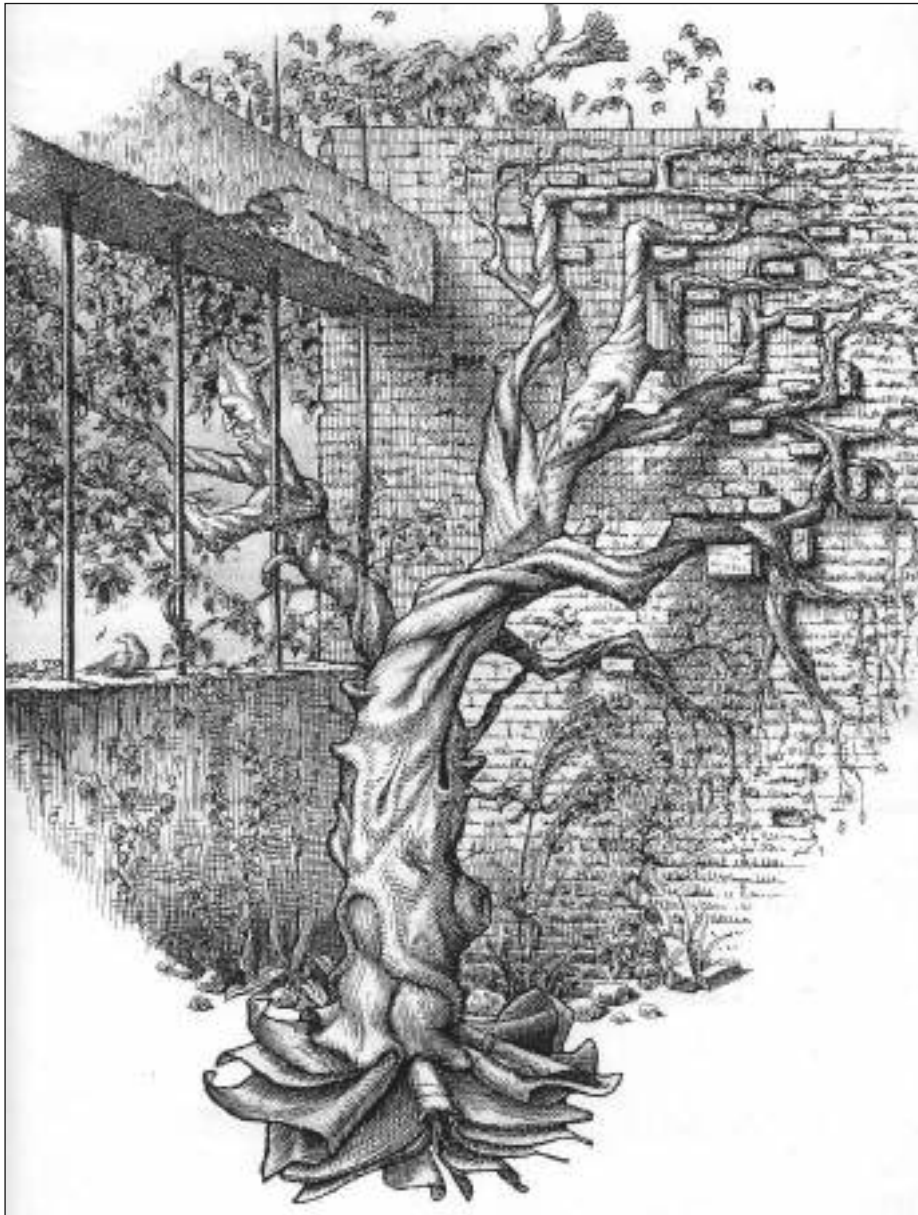
6. Nebunia și nefericirea, cred.

7. Săptămâna trecută (mâine merg din nou). Am întâlnit niște profesioniști impecabili. Am aflat că sunt bolnav și că modul meu de viață trebuie părăsit la garderobă. Mâine voi ști mai multe. Dar de pe acum lupt cu mine însumi în încordarea supremă de a deveni altcineva.

8. Odinioară am ales nebunia, mi s-a părut că normalitatea este o născocire și că ar fi timpul să renunțăm la ipocrizia pe care ea o presupune. Mi-a jucat însă feste o constituție robustă, un anume echilibru, umorul. Acum, de curând, am fost ales eu. Ficatul meu își face de cap, s-ar zice. Și, desigur, vechea mea durere de coloană, însoțită de o anume rigiditate; ceea ce e aproape un avantaj, în vremurile astea pline de spinări curbate.

9. Că se cuvine să fim atenți cu fiecare în parte, ca una să nu devină pe neașteptate contrarul ei.

10. Sistemul este în descompunere și nu sunt șanse apropiate de remediere. ■



la atâtea. Am ideile mele în privința asta și de mai mulți ani îmi umblă prin cap o carte ce s-ar putea numi *Sextronomie*, tratând despre acordul sau dezacordul profund dintre sex și gastronomie. Revin însă: cum se știe, erosul e doar una dintre ipostazele iubirii, care se consumă, altminteri, și în zona *filiei*, și în cea a lui *agapé*.

3. E plin de bolnavi care îmi vin bine. Idiții și cretinii congenitali, în primul rând: Svejck și Mășkin, sau pârlitul de hidalgo erudit, don Quijote. Apoi „Omul fără splină“, pseudonimul lui Cehov, care îl transformă în chip mirabil pe autor într-un personaj.

Trupul-labirint

Călin Teuțișan

Trupuri și în-trupări

De când mă știu, am o relație ambiguă (se poate și altfel!?) cu trupul meu. În fond, paradoxal, relația cu trupul nu e în primul rând senzorială, ci una de interpretare. Îmi „citesc” corpul prin stări; ele sînt, de fapt, interpretările senzațiilor. Uneori, trupul e supus. El îmi aduce, atunci, un sentiment de integralitate, de putere, de superbie chiar, pe care o resimt îndreptățită. Un vitalism narcotic pe muzică triumfalistă. Alteori, muzica trupului iese malformată de semitonuri greșite. În falsetul general, mă lupt cu scepticisme paralizante. Încerc să dirijez mintal corpul „disonant”. Uneori îmi reușește, alteori nu. Cea mai bună mîntuire în astfel de momente sînt Bach și Händel!

Trupul ficțional

Prințul Maxențiu... Imaginea exemplară (și foarte rară!) pentru *dandysmul* bolii. O construcție simbolic-ficțională și o contemplare sofisticată a propriilor cavități interioare, investite cu sensuri mistice, dar și ironice. O cursă disperată, foarte dramatică, pentru supraviețuirea ca *imagine*, fie și în detrimentul propriei *umanității*. Și, paradoxal, fără acces la *tragic*.

Max Blecher. El face foarte dificilă departajarea între *persoană* și *personaj*. „Cazul Blecher”, clinic vorbind, oferă simptomatologia *autentică*, netrucată, a nevoii interioare, adînci, de a scrie. În orice condiții.

Apoi, cum altfel?, *Tabloul* lui Dorian Gray. Geamănul mistic și fantastic al personajului, ființa de pînză care preia semnele degradării omului. Cel mai teribil „bolnav” din istoria literaturii, interfața demonică dintre sublim și monstruos. Ispășitorul, terorizantul, neîndurătorul, ucigătorul *Tablou*.

Și (ah! desigur) *Traviata*. Sempre libera Traviata...

Trupul textual

Am scris despre bolile *iubirii* și ale *minții*.

Trupul torturat

În fața unei întrebări... „clinice”, un răspuns „clinic”, așadar: am fost la dentist acum doi ani. Mi-a făcut sînge toată gura, mi-a luat 200 de euro și mi-a refuzat definitiv, în ciuda insistențelor mele, un răspuns limpede despre cum vor reacționa dinții mei în viitorul apropiat. Desigur, am schimbat dentistul!...

Trupul ipotetic

Hm... Mi-ar fi plăcut și mie, ca oricui, să mă trezesc într-o bună zi „infecat”...

CU GENIALITATE. *Spleen*-ul, în schimb, este o boală mediocră. Și banală, pe mai toate gardurile intelectuale. Constat de o vreme că „dă bine” să fii măcar *ușor* atins de *spleen*, altminteri nu prea ești convingător ca intelectual. E, cumva, de prost gust intelectual să te îmbraci bine, să te comporți politicos și să ai o mină senină. „Nu-i voie”, se pare. Nu se poate ca un intelectual să poarte cămașa de mătase, bunăoară, și nu un „antijeg” de second hand. E un scandal să ai servietă, și nu eterna geantă atîrnîndă pe umăr, de navetist comunist. E inadmisibil să ai o alură corporală firească și degajată, iar nu chircită și constant plouată. Există o sfidare zilnică la adresa *armoniei* și *esteticului*, ele sînt judecate ca burgheze, rănesc ochiul, îl jenează, culmea, în loc să-l bucure. O dictatură a mediocrității, a banalității agresive, a urîtului ca „interesantism”. Se duce un război al imaginilor, în care *zdreanța cool* sfidează cu ostentație biata cravată, cea din urmă ajungînd să reprezinte scandalul absolut sau obiectul disprețului defini-



tiv. Sînt semnele unei *boli a urîtului*, disimulată agresiv și prea puțin abil sub masca „interesantă” a *spleen*-ului genialoid. Mă rog, *spleen*-ul secolului XXI, adică, iar nu cel *fin de siècle*, care era, e-hei!, unul *estetic*... *Spleen*-ul e totuși masca *slabă* a genialității, este forma ei fără fond.

Trupul „pedagogic”

Am primit de la trupul meu o învățătură acumplită: că trupul (nu-i așa?, se știe) își are inteligența lui și personalitatea lui și te poate *trăda* foarte ușor; face lucruri incontrolabile (în plăcere și în durere, deopotrivă), deci trebuie să-ți fie frică de el mereu, să ajungi la un armistițiu cu el, în care, pe cît se poate, să speculezi ceea ce el, în independența lui, îți procură ca plăcere. El,

trupul, e vanitos și orgolios pînă la paranoia, negîndu-și defectele chiar și atunci cînd oglinda i le aruncă în față cu obraznicie indiferentă sau exagerîndu-și-le în pofida oricăror evidente (ceea ce tot o formă de aroganță este, dar mai perversă...). Între un cult al trupului și un dispreț al trupului, dreapta măsură e foarte greu de găsit.

Trupul „procesat”

Nu știu dacă sistemul medical e un bolnav „incurabil”, dar cu siguranță e unul *vicios*. Un prieten îmi povestea odată de mama lui, internată în spital după o operație dificilă. Avea dureri mari și trebuia să i se administreze zilnic o injecție calmantă. Lucru pentru care, desigur, sora medicală își primea suma cotidiană. Într-o bună zi, avînd ore, omul n-a ajuns la spital în timp util pentru „achitare”. Seara, și-a găsit mama urlînd de durere – injecția nu i se făcuse. Acum doi ani, mama mea a suferit o fractură de șold. A fost internată de urgență la secția de ortopedie a spitalului central dintr-o capitală de județ. Medicul ortoped mă anunță cu emfază că e nevoie de „șuruburi”, dar că nici așa nu e sigur că osul „va lipi”. Știam ce înseamnă asta: șase luni imobilizare pe spate, un an recuperare și incapacitare pe viață. Văzusem cazuri cu ochii mei. Vorbesc cu directorul spitalului, care mă asigură că e soluția cea mai bună și îmi oferă un volumaș al lui (treizeci și ceva de pagini) despre Cioran, plus o conversație pe teme literaro-culturale. Refuz soluția „șuruburi”, îmi extrag mama din „ghetou” (cu greu, a trebuit să plătesc pentru asta) și o aduc la un spital universitar din Cluj. Aici, proteze articulare de ultimă oră. După două luni nu foarte dificile, mama se plimba senină pe bulevard, în pantofi cu tocuri. Mă gîndesc că Cioran ar fi putut fi lăsat, poate, pe mîna specialiștilor (sînt convins că s-ar fi simțit ceva mai

în siguranță), timp în care medicii să fi obținut un grant pentru proteze performante. Una dintre bolile rele ale acestui pacient *vicios*, pe nume „sistemul medical”, este *bovarismul*. Ce trist, cînd oamenii nu se simt la locul lor acolo unde sînt și își închipuie mereu că ar fi trebuit să facă orice altceva decît ceea ce fac. Trist și periculos!

Trupul străin, trupul nostalgic

Laura Pavel-Teuțișan

Trupul, Străinul, Călăul

De cele mai multe ori, trupul mi se pare că e *Străinul*, un *Altul* de care mă las răsfățată sau, dimpotrivă, chinuită. În dureri, ca și în plăceri, e acel *străin* care îmi oferă câteodată, subit, la o simplă atingere a sa, revelația, surpriza că totuși exist. În toată frustețea, când doar sordidă, când extatică, a acestui *exist* rostit, rostuit de trup. (În paranteză, nu-mi pot reprimă – simptom al unei amarnice *boli* livești – și câteva aluzii culturale. Fiindcă se pare că ne aflăm într-o epocă a „trupului“, într-o „cotitură culturală“ care rescrie critic *cogito*-ul cartezian. Un *cogito* decorporalizat, interpretat astăzi ca emblemă a unui subiect oarecum monstruos, autodevorator, autoritar, tocmai pentru că-i lipsește corporalitatea, adică acea alteritate care a fost atâtea veacuri extirpată sau ocultată. În schimb, protagonistul pe care-l aduce în scenă analiza culturală actuală, în linia gândirii lui Foucault, e *trupul ca subiect* el însuși. După Foucault, chiar fundamentul orfic al filosofiei occidentale e răsturnat: sufletul ar fi temniță a trupului, iar nu invers.) Cu toată voga teoretizărilor și a dezbaterilor culturale din ultimele decenii despre *trup*, cu toată tentativa de a-l împlânzi și a-l controla prin interpretare, el rămîne, pentru mine, acel străin fascinant de multe ori, care îmi produce plăcere, dar și frică, uneori o frică asociată cu imaginația catastrofică. Angoasa, cu alte cuvinte, că mi-ar putea veni de hac prea devreme. Dar nu-i asta, pînă la urmă, cea mai răspîndită angoasă? Nu sînt cituși de puțin originală, cred, când trăiesc angoase privind vreo posibilă boală greu vindecabilă. Trupul devine atunci, în fantasmă, teroristul numărul unu, *călăul*.

Lubirea-ură ca boală

Nu neapărat alter egouri erotice, cît tipuri de feminitate cu care îmi pot proiecta ori, de ce nu, îmi pot... construi, după model livresc, afinități, ar fi: camilpetresciana Doamnă T., prin distincție și evanescență, dar și Lelia Haretina-Crăiniceanu, din brebaniana *Bunavestire*, o „divă“ în afara scenei, pentru care frivolitatea este mai mult o formă de apărare a orgoliului ultragiătat, un exercițiu zilnic de eroism. „Brava“ Lelia. Apoi, între protagonistele lui Thomas Mann, fascinanta Clavdia Chauchat, „stăpîna“ erotică a *Muntelui vrăjit*, care îl inițiază pe Hans Castorp în senzualitatea bolii, ca și în boala senzualității sau, mai exact, în senzualitatea ca boală deloc mediocră. Ea îl

învață pe „micul burghez, cu pata lui ume-dă“ la plămîni, pe Castorp, prin tandră ironie pedagogică, să își trăiască propriul *hybris* existențial, îi predă *iubirea*, în teribila Noapte faustiană a Valpurgiei. Ca mai apoi să îl părăsească în voia proaspetei lui revelații, a pasiunii lui, și să se lase hipnotizată de Mynheer Peeperkorn, de personalitatea lui de o vitalitate debordantă și în sine misterioasă. Uneori, în fantasmă de putere și cinism, mă văd proiectîndu-mă pînă și în „monstruoasă“ regizoare, din interiorul textului epistolar, a *Legăturilor primejdioase* de Laclos, Marchiza de Merteuil. Dincolo de cinism și de fantasmă sadice compensatorii, ea are eleganța aristocratică – cea mai degrabă a erei prenapoleoniene – de a trăi intrigile amoroase cu ritualitatea profană a



unor baluri, a unor dansuri de societate impuse. Dansuri de inițiere erotică, pe care ea însăși le prescrie victimelor sale. Își creează timp prin *scris*, sau *scrie pentru a trăi ca într-un nesfîrșit bal*, pentru a regiza prin dialog epistolar iubirea și ura. O paradoxală și ucigătoare iubire-ură pentru donjuanescul viconte de Valmont, rivalul ei etern.

Hans Castorp și hipnoza bolii

În adolescența mea, ca și astăzi, Hans Castorp rămîne *bolnavul inspirat* prin excelență, cel care m-a făcut să sparg aproape sau să încalc „granița“ convenției, a ficțiunii, și să peripatetizez, bovaric, donquijotesc chiar, la modul pasional, *alături* de el, pe

aleile sanatoriului Berghof, ca unul dintre locuitorii privilegiați ai *Muntelui vrăjit* al lui Thomas Mann. Îmi doresc, încă de la prima lectură, îmi doresc și acum, cu entuziasm naiv, fanatizată aproape, hipnotizată de boala lui specială, care îl propulsează în lumea celor „de sus“, să fiu *acolo*, ca un cititor ingenuu, care abandonează de astă dată atîtea precauții și așteptări programate, însușite la lecțiile de teoria literaturii... Castorp își trăiește boala, afecțiunea sa pulmonară, dincolo de angoase sau dureri fizice umiltoare, ca *Steigerung*, ca alchimie spirituală, ca salt de la inițiala lui mediocritate mic-burgheză la genialitate aproape... Din discipol timid al măștrilor lui polemici, Settembrini și Naphta – primul, adept al

umanismului occidental de vîină rousseau-ist-iluministă, un apolinic parcă demodat, al doilea, un mic iezuit, ideolog al fervorii dionisiace și al terorismului politic, care vede în dragoste și în moarte exacerbări geniale ale vieții –, Castorp devine treptat un despot ironic. Dar vocea Marelui despot ironic rîde, în finalul romanului, în spatele propriului text: „Adio, Hans Castorp, brav copil răsfățat al vieții! Povestea ta s-a sfîrșit. Am isprăvit cu povestitul ei; n-a fost nici amuzantă, nici plictisitoare, ci rămîne doar o povestire ermetică... Nici chiar vocea personajului-autor al lui Thomas Mann, deconspirat drept convenție, nu sparge totuși „vraja“, hipnoza poveștii lui Castorp. Nu face vreo breșă în *boala* lecturii partizane, fanatizate. Nici nu oferă vreo cheie unică a autolecturii „ermetice“ pe care și-o face, prin personajul său, însuși Thomas Mann. Alchimia lui Castorp, *hybris*-ul, saltul lui uimitor dinspre amorful existențial înspre o coagulare oarecare, cu presimțiri de trăiri intensificate, extatice, geniale, a fost, pentru

adolescența mea incertă, larvară, o proiecție ideală, bovarică. Altfel spus, o autolectură imaginară. M-am citit în privilegiata *îmbolnăvire* magică a lui Hans Castorp și, odată cu ea, empatic, am început să dau un anume contur, o orientare, oricît de timidă, zvonurilor trupești, ca și celor mentale, conștiente sau nu, din mine. Am prins să-mi tatonez atunci, prin maladia indusă de cartea lui Castorp, alte euri ale mele, din viitor. ■

Nefericirea se demonetizează

Olimpiu Nușfelean

... și nu știu ce boală i-ar putea reda credibilitatea

Ca orice scriitor care a avut o tangență cu textualismul (fără să țin să fiu un reprezentant declarat al acestuia) și mai ales cu teoriile legate de viziunea lumii ca text (continuu) în care intră, cred, textele și trăirile noastre deopotrivă, mi-am perceput (și îmi percep) trupul ca un text ce trebuie cunoscut, explorat, interpretat și încadrat într-o viziune (a lumii?) mai cuprinzătoare, într-o devenire asistată de cultură, în care fiecare entitate are exponențialitatea sa care permite interferențe și influențe. Odată născut, trupul trebuie și el construit (nu doar îngrijit; sau îngrijit în sensul construcției), descoperit și dezvoltat în plan afectiv, senzual, nu doar sub incidența instinctualului, cenzurat și încurajat prin preocupare medicală. Dar egoul unui scriitor este deschis mereu spre două abisuri: unul interior și unul reprezentat de infinitul lumii. Trebuie să le pună și să le mențină în relație.

Până la ieșirea din adolescență și poate în primii ani ai tinereții, mi-am „trăit” trupul cu o anumită inconștientă, o inconștientă fericită, dar nu ignorantă, fără să mă tenteze experimentul eroic al vreunui exces... Cu boli ale vârstei, cu tratamente medicale firești, făcute de medici binevoitori, într-un cadru/univers dat, fără să pun la îndoială calitatea actului medical sau sistemul. Au venit apoi marile întrebări, generate de realitate, de realitatea crudă și mai ales surprinzătoare, care au acutizat oarecum relația cu cultura, cu literatura, cu filosofia... Un glonț răcit în timpul unui antrenament militar curent s-a oprit în mâna stângă a unui camarad. Eram cu grupa noastră într-un poligon de tragere, după o biută, glonțul nu era prea mare, scăpat dintr-un gec, o armă de calibru mic. A lovit ceasul camaradului meu și i-a băgat niște piese în mână, care au fost scoase la spital de un chirurg. Glonțul acela ar fi putut fi mai mare, ar fi putut avea un efect mortal pentru fiecare din grupă noastră... Sau descoperirea că o banală gripă, netratată, netratată la timp, poate avea efecte neașteptate, poate aduce alte boli sau să accentueze, să scoată alte boli, periculoase, la suprafață... În asemenea situații îți dai seama că medicul, doar el, nu îți este de ajutor. Pui în alți termeni relația cu Dumnezeu, relația cu literatura, cu literatura pe care o scrii, cu literatura pe care o citești și care te formează, mereu. Dar descoperi moartea dincolo de ritual, moartea neașteptată, imprezvizibilă, absurdă. Actul medical nu mai face față, singur, situației.

Mai mult sau mai puțin evident, trăim în metaforă. Nu doar poetic, la modul propriu, ci și în realitatea altor dimensiuni, specifică ritualurilor, obiceiurilor, tradițiilor.

Avem însă nevoie de raportări, comparații, asocieri. N-am căutat și deci n-am găsit un alter ego erotic/senzual anume, dincolo de întâlnirea cu câteva personaje splendide (exemplare, dar nu categorice, niciunul strict individualizat pentru mine) oferite de lecturile asimilate. Am căutat însă – sau mi-am dat seama că descopăr – senzualul, eroticul, fericirea și bucuria oferite de o scriitură „îndrăgostită”, bucurioasă de ea însăși, deplină în ea, dar și, mai mult, prin sensurile găzduite la scriitori precum Tolstoi, Kawabata, Cesare Pavese, Proust, să zicem, chiar dacă asemenea preocupări nu intrau în poetica lor strictă, ca la poeți, la Eminescu sau la Ion Barbu, de exemplu, unde cuvântul, rostindu-se, tinde să se și răsfete, fără ca asta să intre în sarcina ludicului gratuit. Spre o asemenea stare încerc să aduc scriitura trupului, a trupului „trăitor”, în momente de grație (scris – când îmi pun în abis existența – și, nu vreau să spun lucruri mari, iubire pentru o ființă, prietenie, trăirea singurătății...).

N-am identificat un bolnav anume, preferat, în literatura citită. Poate, așezat într-un cadru generic, foarte cultural, cu mică incidență la registrul vieții, ar fi Hans Castorp și universul din *Muntele vrăjtit* de Thomas Mann. Dar au fost câțiva scriitori, cu bolile lor, așezați, cu interes și impact, în marele text al lumii, în romanul neterminat al lumii: Dostoievski, Max Blecher, Boris Vian, Thomas Mann din vremea târzie a scrierii romanului *Doctor Faustus*. M-a fascinat lupta lor cu existența pentru triumful scrisului, luptă ce depășea desigur cadrul strict medical. Ca să nu mai vorbesc de poezii blestemați sau de cazul Eminescu, ce pune, încă, în ecuație condiția scriitorului atât pentru avizat, cât și pentru profan, încercarea de a face lumină în hățșul ipotezelor false, de a echilibra mentalul de receptare a poeziei. Am încă viu în minte exemplul lui Boris Vian, care își sublimează boala, o afecțiune cardiacă, în suprealitatea din *Spuma zilelor*. Vin însă și personajele ficțiunii: Benjy din *Zgomotul și furia* de Faulkner, savantul Peter Kien din *Orbirea* de Elias Canetti, bolnavul imaginar Zeno Consini din *Conștiința lui Zeno* de Italo Svevo sau monstrul Grenouille din *Parfumul* de Patrik Süskind ș.a.

Aici, în zona acestor personaje și a altora de felul lor, se pun marile întrebări ale condiției scrisului. Este scriitorul un infirm, un bolnav incurabil, atâta vreme cât, ca în cazul unui personaj precum Benjy, boala îi oferă măsura adevărului (lumii), credibilitatea, autenticitatea, sentimentul autenticității? Este oare boala într-adevăr măsura adevărului? Cât de tare trebuie să fie cugetul unui scriitor care, trăitor între cărți asemenea lui Kien, iubindu-le, trebuie să iasă deasupra lor, într-o altă realitate? Sau rămâne pentru totdeauna prizonier al lor? Te salvezi, prin scris, tu ca persoană sau salvezi lumea?

Îți lași existența devorată de operă? Dar gândul că tu, prin scrisul tău, prin jocul inocent al imaginației tale, ai putea contribui la opera insistentă de corupere, de îmbolnăvire a lumii? Și ce facem, cum păstrăm vie, obiectivă, detașată, neatinsă de maladiile lumii mâna aleasă să scrie mereu?

Asemenea întrebări nu pot să nu câștige expresie și în scrisul propriu, mai ales în proză. În povestirea *Învingătorul*, testul vindecării unui bolnav este făcut prin participarea, în condiții de stres maxim, sub supraveghere medicală, la un derizoriu meci de fotbal. Bolnavul pare să-și învingă boala în vreme ce cursul lumii înaintea în albia descumpănitoare. Pe Mariana Miclea, din *Casă la țară*, evoluția bolii o împiedică să mai cunoască mărunta fericire de a locui o vreme departe de oraș, într-un sat oarecare. Protagonistul din romanul *Piatra soarelui* (spongia solis) evoluează între precaritatea propriei existențe (amenințată de o boală incurabilă care îi poate reteza oricând viața) și precaritatea lumii ce primește expresie în Blocul-turn, o construcție în continuă transformare (pe de o parte se înalță mereu, pe de alta se dărâmă, fără nicio consistență), asemenea societății vremii, niciodată terminate.

N-aș îndrăzni să-mi aleg o boală. Boala te alege singură. Mai ales în lumea aceasta unde sănătatea îți e atacată din toate părțile. Orice boală, oricât de banală, este imprezvizibilă. Trupul nostru, prin senzorialitatea lui, ne aduce atât plăcerea, cât și durerea. Ne leagă de lume. E pândit de finitudinea, ca și scrisul, și orice izbândă pe calea vieții e o bucurie. Scrisul e o punere în abis a ființei noastre. Nu mai puțin trupul. L-am încercat și în asemenea situații. Trupul meu. Am învățat să trec cu el peste obstacole ce mi se păreau la un moment dat de netrecut. Eu, ajuns la mare doar pe vremea studenției, într-o vară am făcut înot distanța dintre digul de la Venus și digul de la Saturn. Un risc enorm, asumat singur, o nebulie pentru un înotător de sezon, fără nicio performanță, dar trupul a răspuns încrederii că voi reuși. Trebuie să înveți să te vindeci singur, fără însă să neglijezi ajutorul medicilor.

Dar cum să vindeci o boală într-o societate bolnavă? Intră oare o asemenea întrebare într-o retorică fatalistă? Nefericirea se demonetizează, își pierde consistența prin să într-o lume a derizoriului și nu știu ce boală o să-i redea credibilitatea, ca, pe temelia ei, să fie construită o nouă speranță. Sistemul medical e asemenea societății. Societatea în care trăim nu este doar coruptă, aceasta este bolnavă. Dacă acceptăm o asemenea caracterizare, vom vedea că politicienii n-o să facă mare lucru. E nevoie de mai mult. Sistemul medical e asemenea societății, iar ca lumea sunt și medicii, unii calzi, umani, alții... indiferenți. Sunt cazuri de „pacienți” care au murit cu... banii în mână, din cauza medicilor care le-au luat banii, dar nu s-au străduit să-i salveze. Dar, într-un sistem medical bolnav, filosofia banului nu va face minuni, mai ales într-un capitalism sălbatic, cum este al nostru. E nevoie de reconstrucția ființei, care nu se face fără literatură, fără scriitori. Așa că medicii ar trebui să aibă mai mare grijă de scriitori. Și de oamenii ce-i inspiră pe acești scriitori!... Oare chiar cred politicienii sau medicii că scrisul e o jucărie?

Soarele negru

Minerva Olina

Steaua căzătoare mă-nsoțește la urcarea în tren
„Drum bun“ îmi urează codrii în veșminte regale
Prin liniștea stolului în care s-a tras cu arcul
se precipită corăbii cu amintiri ferecate
Melcule, în albia ta de argint zvînesc
razele soarelui negru descoperit la mamografie?
Înălțat de hormonii unui siloz de renunțări
rîvnea la noi teritorii ignorînd
baricade ridicate de analize perfecte
Lilieci desprinși din giulgiul vieții netrăite
au păstrat mesajul caracatiței din vis – va veni să mă ia
după îmbălsămarea tatei în saliva tentaculelor sale
Repetiții pentru cădere, tăcerea ca un năvod
Medicul îmi dă de înțeles că nu există alternativă
De ce poartă halat verde – spinul din întrebare
Patul nu e liber, apăsare de zbor prăbușit
O bolnavă îmi permite să mă întind la picioarele ei
Deschid „România literară“
„Să nu mîncăți!“ – dîra frigului din așteptare
Îl anunț pe D. D. unde las manuscrisul
Un torent de bolovani bruiază orologiul oboist

*

Mersul pe un drum indicat de orbi
Arbori cu frunze-ciori dispar într-un hău ecuatorial
„Să nu regreti nimic“ – repet cu dinții încleștați
Sînt nuielușa cu care mă bicuiuesc
„Nu plîngeți, vă faceți singură rău“ –
consolarea celei care mă lega
Ce deosebire e între lacrima iubirii și cea a disperării?
În artere se-nghesuie oameni și mașini ca într-un feribot
Lampa scialitică începe să dospescă
Mi-e atît de bine, parcă mă ține în brațe pămîntul
Vulturi poartă firul pe ghem prin iarba cerească

*

Hotare jefuite, ieșirea din fagure fierbinte
Psalmodiez în fața ghișeului la care se vînd bilete
pentru trenul tras pe linia moartă
Zgîrcenia paiului, hățîșuri în sînge
Muntele pe umeri, zidul în spate
Brațe întinse după nimeni
Priviri din mănăstire răpite
Prin ceața din viitorul meu zburătăcesc
rînduri trimise de crater
Degetul arătător e întins spre mine
Firul care mă susține cum arată?
„Să vie asistenta, curge perfuzia pe jos!“
„Nu-i nimic, intră și-n venă cît s-a risipit!“
Mă cheamă albul zăpezii
Undele mării din scoică multiplică gălbenușuri
Murmur sau șoaptă?

D. D. nu spune „noli me tangere“
cînd îi țin mîna captivă în palme
Ape mute, casa nelocuită, mîzgălele de fulger
Pe Ruxandra Cesereanu o plimb pe mări umplute de mine
Nicio catastrofă nu m-a distrus, a lăsat și următoarei
Cu Mihaela Ursa ascultăm conspirația rădăcinilor
Bătrîni oboșiți de lustruirea lemnului crucii
adorm cu capul pe umerii mei
Familia Cesereanu îmi amintește de Pasărea Phoenix
Cum poți să dispari în ninsoare?
M. D. naufragiază în flori de salcîm
Scîncet după rază
Va alege din iarba părul meu?
Va șopti în cimitir cu gura mea?
Încăperea din care tuburi colectează în pungii
nu e voie s-o deschidă – acolo sînt ferecați

zmeii, Muma Pădurii, balaurii, Zîna cea rea
Gheara care mîngîie risipește culori de morgă
Preotul din capela clinicii își retrage mîna cînd să-l atingi
motivînd că se grăbește
Un țipăt transformă florile în ghețar
Asistenta aruncă din ușa calmantele cerșite
Nici mie nu-mi eliberează fișa de ieșire în timp optim –
(n-am fost atentă) – voi pierde trenul
Mînge pe colțul de sticlă
Cel ce se îneacă mă duce cu el

*

Acasă, acasă, m-așteaptă grămada de lemne
parc-ar fi tata
Cît de darnică e mama-fintînă
Aprind focul, scînteii prind să scapere
Firul de iarbă susține învelișul de gheață
să-l apere

*

În ridurile zilelor cu citostatice forfotesc aparențe apoase
„România literară“ – acoperiș să nu le văd
Corbul îmi curăță scamele
Printre reptile amețite – cu ștreangul după mine
Vorbesc doar cu surzii
Nimeresc pe străzi părăsite, strănutul prăpastiei
Asistenta mă ceartă că nu-s luptătoare, detest roșul perfuziilor
Pe un mal siluit brațul invalidului înghesuie norii în tonberon
Peruca, gene și sprîncene false, unghii-copită, greață
Exasperată de fidelitatea umbrei
accept prietenia prizei...
Isus se-arată în vis
Plopul veghează un mort numai de el știut
Peste ce-a lăsat din mine bruma
e desenată harta pentru iradiere
N-am loc în spital, fac naveta de la 75 km, o lună
Sînt o cruce în propriul pustiu
Cel lipsit elogiază sfîrșitul în șant
Aștept în fisura gropii de var
Prima și ultima înghițitură sînt eu

*

Sosesc la control cînd medicul vrea să plece
Totdeauna prea tîrziu ca și cum m-ar tîrî o furnică
Iarăși școală, autostop, odaie neîncălzită
Mă cer terenuri mlăștinoase
Somnul după gratii
Sosesc la 7:30, sînt chemată la 11!

*

Sînt un teren minat, unde să fug de mine?
Bat la poarta castelului, înălțat în cădere iarna
Viscol de miresme și aripi
Mîl de crini pe coapse se cațără
Ard mocnit fiindu-mi jenă să fiu flacăra

Nu-i așa, Marta?

Nichita Danilov

Mărturisesc că, primind această solicitare din partea revistei clujene *Apostrof*, am rămas pe gânduri. Tema mi s-a părut a fi de-a dreptul stranie. Am citit și recitat de zeci de ori textul atașat, întorcând cuvintele pe toate părțile. Și cu cât citeam și reciteam ciudata epistolă, ajunsă ferfeniță, cu atât sensul cuvintelor devenea tot mai ambiguu. Nu m-am încumetat, probabil, dintr-un fel de superstiție, să redactez răspunsurile în *Săptămîna Patimilor*, deși subiectul mă apăsa ca un nor dureros pe creier și atunci când făceam cumpărăturile înainte de sărbători sau de Vinerea Mare, când m-am dus la mormîntul părinților mei, pentru a-l pregăti pentru ziua de Înviere, sau atunci când, scăpat de toate îndatoririle, hălăduiam pedalînd pe bicicletă prin Grădina Botanică. Cea mai incitantă dintre întrebări mi s-a părut a fi chiar prima, care suna astfel: „În ce relație vă aflați cu trupul dumneavoastră?” Umblînd pe străzi, mă opream în loc și mă întrebam în sinea mea cu nedumerire: în fond, la ce se referă întrebarea? În ce relație pot să mă aflu cu trupul meu, mai precis, cu mine însumi sau cu o parte din mine însumi, dacă existența mea, nu-i așa, aproape din toate punctele de vedere, este legată de trup? Cui folosesc astfel de întrebări? Și cum se poate răspunde cu minimă onestitate la ele? Gîndurile îmi roiau în cap: fiecare din ele era conectat, într-un fel sau altul, direct sau indirect, la insidioasa întrebare. Într-adevăr: în ce relație mă aflam sau, mai bine zis, mă aflu (nu poți răspunde decît la prezent) cu trupul meu?! Inițial, am răspuns: „Rezonabilă”. Dar imediat, din străfunduri, ca dintr-o apă pîcloasă, s-a ridicat întrebarea: „Cum adică, rezonabilă?” Întrebarea stăruia cu o bulă de aer în conștiință, apoi se pierdu în eter. „Așa, pur și simplu, rezonabilă”, mi-am răspuns. „Ce înseamnă pentru tine cuvîntul rezonabil?” Întrebarea mă puse din nou în încurcătură... „Amiabilă”, am spus. Și după o clipă de tăcere, am adăugat: „Adică, acceptabilă...” „Asta-i bună”, mi-am spus în continuare, „trăiești în tine însuși și începi să faci și mofturi...” „Păi, ce-ai vrea să faci?” am răspuns. „Unde aș putea să trăiesc, cît de cît confortabil, decît în interiorul propriului meu eu...” Nu știu de ce mi-a venit să rostesc cuvîntul *confortabil* și nici cuvîntul *eu*... După cum presimțeam, replica veni destul de prompt: „Și de ce neapărat vrei să trăiești confortabil? Nu crezi că trupul trebuie supus la anumite încercări, ca să nu mai vorbesc de suflet?!” „La ce fel de încercări?” am întrebat. „Gîndește-te la martiri, gîndește-te la pustnici... La regii care își încingeau mijlocul cu o cingătoare de spini... Au trăit ei confortabil în propriul lor trup?” „Trupul trebuie să trăiască în oareșicare armonie cu sufletul pe care-l posedă”, am răspuns. „Vorbești ca din carte, fără să-ți dai însă seama că tot ce spui e un nonsens... Trupul nu posedă suflet... El e un simplu trup... Materie ce se rostogolește-n hău...” „Atunci poate că invers...

Sufletul posedă un trup...” „Mă rog”, se auzi răspunsul, „după mine poate să posedă și două sau mai multe, asta nu mă deranjează, dar nici nu mă încîntă prea mult. Să presupunem că posedă unul sau doar unul, deși, prin natura lui, sufletul e imaterial, iar trupul, material...” „Vreau să zic că îl animă...” „Trăim în timp...” „Există oare posibilitatea de-a trăi undeva în afara lui?” „În fond, de ce n-ar exista?” sună răspunsul. Ajungînd aici, mi-am adus aminte de-o ciudată povestire pe care o citisem cîndva în tinerețea mea. Nu-mi mai aduceam aminte nici de titlul ei, nici de numele autorului. Subiectul era cît se poate de interesant. Era vorba de doi oameni care se luptau între ei pentru a cuceri o suprafață de teren delimitată de un cerc cu o rază de 31,4 cm. Existența lor se consuma în spațiu, nu în timp. Pe măsură ce înaintau în vîrstă, spațiul în care viețuiau



devenea din ce în ce mai strîmt, limitîndu-se, în cele din urmă, la cîțiva zeci de centimetri pătrați. Centimetri care se erodau și ei, evaporîndu-se în aer la fiecare sfîrșit de secol. Pentru ei, timpul părea să nu aibă granițe. Dacă spațiul nu s-ar fi micșorat, ei ar fi avut posibilitatea să trăiască veșnic. Din cînd în cînd traiectoria existenței lor se intersecta cu traiectoria vieții noastre. Și spațiul se suprapunea cu cel al nostru. Uneori trăiau pe pămînt, în epoci diferite, contemplînd de pe minuscula lor insulă plutitoare cum apar și dispar popoare și se nasc mereu alte limbi și alte civilizații... Împrejurul lor se căsca hăul. Ei trăiau stînd nemișcați deasupra lui ani în șir, secole de-a rîndul, într-o singurătate absolută, asemenea lui Simion Stîlnicul, pentru care mișcarea era sinonimă cu ispita. „Deci, iată că putem trăi și în afara timpului, dar cum, renunțînd la orice formă de mișcare, inclusiv la cea lăuntrică...” „De ce nu?” am murmurat și gîndul, nu știu de ce, mă duse la *Hruba și pendulul*

a lui Poe, dar și la insula zburătoare (Laputa) a lui Swift, populată de oameni care, înarmați cu tot felul de instrumente muzicale și rigle de calcul, trăiau ocupîndu-se de abstracțiuni și speculații atît de abracadabranțe, încît deveneau extrem de neatenți la tot ce se întîmpla în jurul lor. Limbajul în care își exprimau ideile se baza pe triunghiuri, romburi, cercuri, elipse, paralelograme, precum și alte figuri geometrice și note muzicale. Pînă și rețetele ce se aflau în bucătăria lor semănau cu niște registre contabile sau partituri desprinse dintr-o operă necunoscută. Laputienii trăiau mereu într-o stare de perpetuă neliniște, în așteptarea unei imenente catastrofe cosmice, pe care încercau s-o prevină deviînd prin intermediul calculului și intonarea unor melodii ce imitau muzica sferelor traiectoriile unor ipotetice comete și altor corpuri cerești care urmau să se intersecteze cu insula lor plămădită prin armonie și rațiune. „Fiecare din noi e un fel de Laputa, populat de tot felul de idei și de formule, plutînd în hău, în căutarea propriului său eu”, mi-am zis. „Dar ce-i eul?” m-am întrebat. Și apoi m-am gîndit: „În fond de ce n-ar exista în universul acesta atît de vast ființe raționale în al căror trup să conviețuiească mai multe euri?” și, după o clipă de gîndire, am continuat: „Sau invers: ființe al căror trup să fie însuflețit de un singur suflet...” Simțeam că ajung cu speculațiile într-o zonă „interzisă”, vecină cu schizofrenia. Oare nu venisem eu însumi în contact cu oameni care credeau că în trupul lor vremelnic și-au găsit adăpost spirite înalte? Continuînd să fiu obsedat de această temă, nu cumva exista riscul să fiu atins de aceeași boală? În fond, eram (și sînt) într-o oarecare măsură mulțumit de trupul meu și de sufletul care-l animă. Prin urmare, cel puțin deocamdată, nu simt nevoia să mă identific nici cu Napoleon, nici cu Friedrich Nietzsche sau cu Buddha... Ca să scap de puzderia de întrebări ce continuau să-mi bîntuie prin conștiință, mi-am căutat refugiul în cartea *Aduceți verbele* a Martei Petreu, din care am spicuit aceste aforisme: „Trupul: unica mea singurătate/ și n-o împărțim cu prețul pîinii” (*Dialog*); „Cu o floare dacă mă atingi/ mă umplu de clopote” (*Săptămîna Patimilor*) și: „sîntem popas/ între uși/ deschizîndu-se, închizîndu-ne” (*Elegie*)... Deschizîndu-se și închizîndu-ne unde? Dintr-un trup în altul, nu-i așa, Marta? Oare trupul nostru nu-i asemenea unui rîu care curge spre noapte și de aceea în fiecare clipă sîntem alții și mereu aceiași? Ce relație putem avea cu acest „ceva” care ne scapă printre degete?

Trup și suflet

Carmen Firan

În România copilăriei și tinereții mele auzeam mereu această formulă care mi se părea într-un fel patetică, *trup și suflet*, folosită pentru a indica „participarea totală”. Nimănui nu-i păsa de fapt nici de trup, nici de suflet. Era un simplu automatism verbal fără greutate. De altfel, cui i-ar fi păsat de trup și cine ar fi îndrăznit să se gândească la suflet, când viața noastră era ocupată cu exerciții de supraviețuire, iar ele, și trupul, și sufletul, își vedeau de treabă neluate în seamă.

Cui îi păsa de stratul de ozon, poluare, de colesterol sau obezitate, cine știa de body building și fitness? Cui i-ar fi trecut prin cap ideea să caute pe ambalajele produselor alimentare cantitatea de calorii sau grăsimi? La noi totul era simplu, alimente nu se prea găseau, iar ambalajele lipseau cu desăvârșire. Nu se putea vorbi de raționalizare sau diete decât în sens politic.

Din boli, în general, se murea, și ajunsese să ni se pară firesc să fie așa. Sănătatea era o stare folositoare doar pentru a evita coșmarul spitalelor, moartea o fatalitate înțeleasă, iar tinerețea chinuită și trecătoare. Că tocmai la noi Ana Aslan făcea revoluții în geriatrie era un paradox care nu impresiona pe nimeni. Produsele ei erau destinate exportului, pe noi nu ne putea nimeni îmbăta cu apă rece. Basmul tinereții fără bătrânețe și al vieții fără de moarte era doar un basm; or, noi, lucizi, cinici, sceptici, saturați de metafore și utopii, nu mai credeam de mult în basme.

De câte ori o întrebam pe bunica ce să-i aduc de la oraș, îmi răspundea, invariabil, „sănătate”. Mai târziu și mama îmi comanda același lucru când plecam în călătorii. Devenise chiar o formulă națională de salut: „Sănătate!” și o zicală populară care compensa austeritatea vieții și lipsa de perspectivă: „Sănătate, că e mai bună ca toate”. Mi se părea că descifrez o lamentație ironică în urarea, la care se apela foarte des, mai ales după relatarea unei nedreptăți, privațiuni ori a unui eveniment nefericit: „Sănătoși să fim...”, a cărei înțelepciune îmi suna mai degrabă a resemnare și neputință.

Pe vremea aceea la noi nu existau psihologi, psihanalisti, terapeuți de niciun fel pentru sufletul în derivă. Nebunii cu acte se duceau la psihiatru, iar ceilalți vorbeau între ei.

Tot paradoxal, în ciuda unui sistem ideologic bolnav, indivizii, în marea lor majoritate, și-au salvat sănătatea mentală. Putem vorbi de o lume primitivă sau vulgară, dar mai puțin alienată, în care însingurarea și depresia nu au prins. Poate refugiul în bășcălie, alcool, tutun și injurătură să fi ajutat, ca și incorectitudinea politică murmurată, taifasul ori suspiciunea unor permanente conspirații și înscenări să fi ținut mintea oamenilor alertă, ocupată și trează.

În România de azi există o erupție a literaturii ezoterice și a terapeuților, bioenergeticienilor sau vindcătorilor cu orice preț; și-a făcut apariția, cel puțin pentru unii, și industria întreținerii trupului; singura care pare încă să mai opună rezistență este „să-

nătatea” însăși... Iar ca o compensație a vremurilor în care analiza sufletului era interzisă, toate fetele vor să fie acum studente la psihologie. Poate intuind, dincolo de tentația cuvântului glamuros, că tranziția și tânără democrația vor produce multe tulburări sufletești și mulți candidați la depresie, singurătate și alienare.

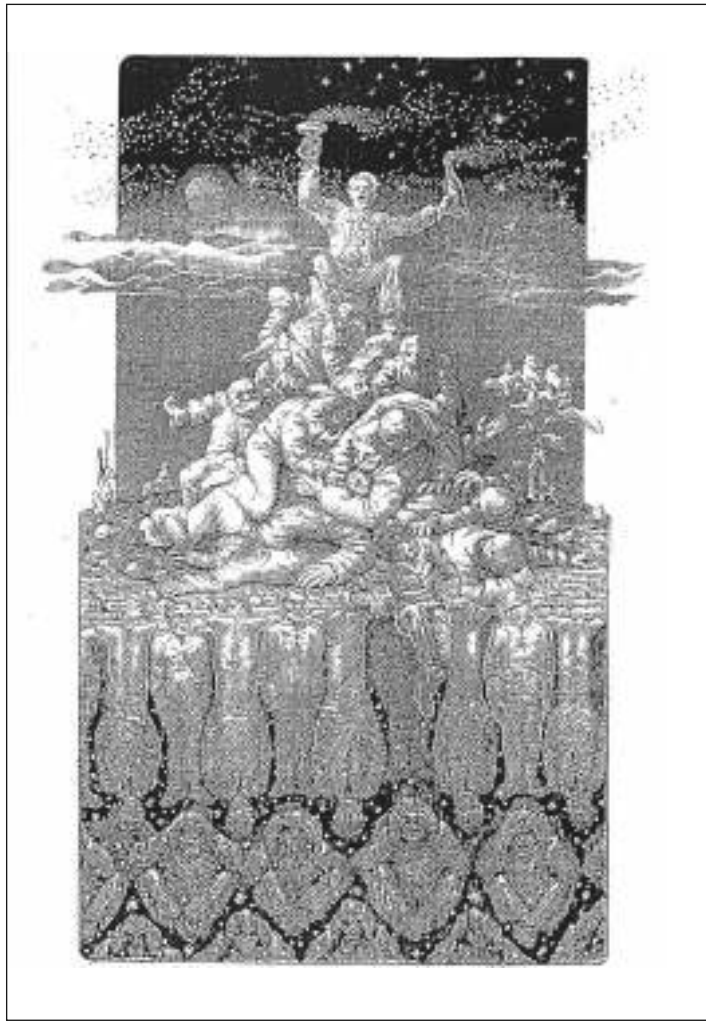
*

Când am ajuns în America, unul din primele șocuri l-am avut într-un centru de fitness. Era de dimensiunea unei fabrici uriașe. Zeci și zeci de trupuri strălucind de transpirație se mișcau ritmic mimând alergarea și se supuneau la cele mai neînchipuite eforturi musculare. Toți cu o sticlă de apă plată în mână. Toți tăcuți, disciplinați, hotărâți să forțeze limitele fizice.

Deși aici există obsesia „trup și suflet” bine inoculată comercial și însușită încă din copilărie, trupul e pândit de obezitate, iar sufletul de depresii. Bătrânețea și moartea sunt privite ca o înfrângere. Și e de înțeles pentru o civilizație rapidă de campioni care nu are timp de pierdut, căreia i s-a inoculat conștiința că ar fi colonizatoarea de valori, pentru care planeta Marte pare mai apropiată decât Europa și ai cărei lideri politici pretind că ar avea fir direct cu Dumnezeu. E umilitor să mori când te știi cel mai puternic, tocmai când ar trebui să te bucuri de toate cuceririle, personale, naționale, interplanetare. Nu e mai puțin adevărat că, fie din spaimă, fie din vanitate și datorită ambițiilor de nemurire, s-au făcut însemnate progrese în sănătate și longevitate. Paralel, o întreagă industrie care garantează tinerețea veșnică s-a pus la punct, bazată pe negarea bătrâneții și trecerea morții sub tăcere.

În societatea americană obsedată de aparența triumfătoare, preocuparea pentru trup depășește însă pregătirea spirituală, în ciuda unei literaturi *trup și suflet* vaste care nu se sfiște să amestece concepte asiatice cu diete și ghiduri practice de prelungire a vieții. Disperarea dispariției se poate însă extinde de la clinicile de întinerire (prezidate de autorități în domeniu care pretind că dețin cheia imortalității) și nevinovate tehnici producătoare de iluzii artificiale, la folosirea decodificării genomului în procese de clonare contra naturii, cu efecte incalculabile.

Cultura banului în care ne zbatem astăzi a transformat însă mitul tinereții fără bătrâ-



nețe în afacere profitabilă, i-a deturnat metafora magică în reclamă comercială prin care manipulează spiritele în derivă, nu puține la număr. Fiecare om care se respectă, mai ales în marile orașe, are, pe lângă avocat și contabil, psihologul său. E la modă să mergi la *shrink*, e cum te-ai duce la frizer. Nu e mai puțin adevărat că în ciuda unei societăți libere, în care abundența și confortul au făcut faimă, anxietatea, insomnia, alienarea și depresia ating cote alarmante. Sunt poate prețul rezistenței într-un mecanism eficient, competitiv, performant, dar și devorator de energii. Nu e de mirare că se încearcă orice paliativ pentru sufletul rămas mult în urma trupului. În New York, Chopra își deschide Spa-uri de lux garantând pe bani mulți nemurirea, predicatorii evangheliști fac terapie în masă în săli arhipline de dimensiunea unor stadioane în care oameni cumiți află cheia succesului și armoniei divine, se publică mult pe tema trupului-mintii-sufletului, ghiduri practice care te învață pas cu pas cum să fii fericit, dr. Phil bate recordul la audiență în talk-show-uri de televiziune, dispus să rezolve pe loc orice problemă psihologică, în timp ce Tom Cruise, între două filme, neagă psihiatria, sedus și el de provocarea „trup și suflet” cu care mulți nu știu ce să facă. ■

New York, aprilie 2006

Poeme de

Quero Christi

Trup și suflet

După lungi călătorii cineva
îl azvârle iarăși în trup –
țarm de jar și de carne,
limită de sânge a unei lumi
din care el abia așteaptă
din nou s-o ia la sănătoasa
ca renegații, ca fugarii.

Serile, uneori, e de-ajuns
să-l atingă ca să-i simtă
întunecata străinătate grea
din care el – rătăcitul – bea,
amețit de purul ei venin
cu care a umplut tot spațiul,
devenit închis și strâmt
ca din senin.

El nu mai vrea să priceapă nimic!
Stoarce de aur secunda – și-atât!
El știe: cineva necunoscut
se hrănește din disperata-i
umbră. El vede cum sufletul
– ca nebunii – stă gură-cască,
ca și cum brăzdat ar fi de o enigmă,
și – orbit de uriașa lumină neagră –
cântă, se cutremură, cântă!!

Și fuge departe de dulcile spații,
departe de dorul aprig și ape,
dincolo de gingașele constelații
orânduite de morții dragi
și nemaigăsiții prieteni...
Târziu, aceeași aripă sfântă
îl regăsește și îl frământă...
Apoi – străluminat – același cineva
îl aruncă, iar și iar, spre țarmul de carne,
în marmura de foc a frumosului trup...
Ce monotonie, Doamne!!

Marele nimeni

Amețitor, ca în abise,
mă afund în lumi ce irump
în gându-mi spintecat de-un corb,
în bezna amară din trup.

Mă scufund, mă scufund
în mierea otrăvii scăpate
din bolți de magmă impură.
Ce furtuni în mine iscate!!

Cad adânc, tot mai adânc
printre antice cruci de sare,
lângă florile nopții închise.
Pentru nimeni îs de mâncare.

În focul beznei de gheață
m-afund cu o foame profană.
Mesteceni se-mpung în amurg,
ținuți de-o stafie în palmă.

E negru. Cât negru se-abate
din tâmpla-mi, din anii de fier.
M-arunc în trup ca-ntr-o lavă
din care renasc și iar pier.

Totu-i joc, e vuiet, și hohot,
și liniște, și rătăcire,
scurmată de marele nimeni,
din care revin peste fire.
Și mă scufund. Mă scufund
ca-n sfântul abis neștiut,
înfruptându-mă din marele nimeni
în mine-azvârlit din alt trup.

Cineva din noapte

Cineva mult mai mare
și mult mai puternic
– venit din noapte –
se apropie pe vârful picioarelor,
te atinge; nu simți decât o boare,
o stranie lumină adâncă
sub pleoape.
Apoi – cu infinită precauție –
te înghite, târziu de tot
redându-te, prevăzător, lumii
mai copil decât ai fost
vreodată.

Te trezești din somn
ca dintr-un vers:
cu respirația tăiată.
Nu înțelegi pe unde ai pribegit
și când te-ai întors
în carcasa trupului
devenit brusc ușor,
transparent aproape.
Nu pricepi dacă vei mai
pleca altă dată.

Dimineața se ridică din tine
cu precizia unui extatic inchișitor
căzut pe gânduri.
Totul e pur, înalt și fierbinte!
Totul reîncepe
– secundă de secundă –
să fie, ca pentru ultima dată.
Da. Sub ochii tăi, totul
e îmbrâncit în ființă.
Greu e teascul destinului
și cerul de fier – tot mai greu!!
Miroase a prăpăd, a roze răscoapte.
Lei sloboziți din privirile tale
dansează și luptă, dansează, dansează
câte trei, câte șapte.

Amintiri despre Lucian Blaga

Mihai Iubu

Blaga la pensiunea Bolchiș

Blaga a locuit în Cluj departe, sus, la marginea Borașului, pe o stradă de la care începea imediat cîmpul. Cele două drumuri zilnice, dimineața spre instituția unde lucra ca bibliotecar și seara la înapoierea spre casă, le făcea întotdeauna pe jos. Masa o servea la început într-o cantină modestă și ieftină, pe care a schimbat-o imediat după apariția traducerii lui *Faust* cu o pensiune agreabilă și mult mai de calitate, la bătrîna doamnă Bolchiș din strada Napoca.

De fapt, stăpîna pensiunii constituia numai „decorul“, cum îi plăcea să spună poetul, fiindcă doamna, coborînd dintr-o familie foarte înstărită, fără copii și rămasă văduvă, și-a păstrat în continuare bucătăreasa, care pregătea totul pentru masa noastră. Crescută de mică prin pensioane și claustruri, în marile orașe ale vechii monarhii austro-ungare, doamna Bolchiș era convinsă catolică, înflăcărată patrioată, ținea foarte mult la formă, la etichetă și, bineînțeles, rămînea ruptă complet de realitățile vieții și lumii.

În desele discuții despre „costoși“, cum ne numea ea pe noi toți, Blaga a intuit-o foarte repede:

– Este ultima rămășiță a vechii aristocrației din nordul Ardealului.

Ne simțeam admirabil cei șapte-opt „costoși“ ce serveam masa aici, într-o atmosferă elevată și dominată de personalitatea marelui nostru poet. Nu vorbea mult, dar nici așa taciturn cum îl descriu unii cronicari sau „mut ca o lebădă“ nu era, din contra, dispus oricînd la glume, cu un umor fin și de multe ori pus pe rîs exploziv, sănătos. Dar ceea ce admiram mai mult în toate discuțiile avute cu el era marea lui putere de sinteză. Tot ce spunea, tot ce explica era numai „esență“, niciun cuvînt de prisos, cu două-trei fraze dense, cuprinzătoare, edifica în cîteva secunde toate disputele noastre de ore întregi.

Îmi amintesc de o zi cu niște discuții foarte aprinse în legătură cu învățămîntul în școli și universități, și anume dacă este bine ca programele elevilor și studenților să fie supraîncărcate, discuții ce nu se mai terminau, fiecare cu argumentele și exemplele lui, mai toate medicale, cu concluzii contradictorii, pentru ca la sfîrșit să ne lămurească și să ne liniștească el pe toți ca întotdeauna:

– Un învățămînt supraîncărcat, pentru mine constituie o crimă biologică.



Și cu această frază a încheiat toate discuțiile. Doamna Bolchiș și-a dat repede seama pe cine servea la masă, impresionînd-o, din tot ce aflase despre poet, mai ales faptul că Blaga a fost multă vreme în diplomatie, începînd să ne primească mult mai elegant îm-

brăcată, cu coafuri foarte îngrijite, cu farduri discrete și, în cele din urmă, mutînd un seducător portret al ei din tinerețe, aflat în spatele scriinului, exact pe peretele din față poetului.

→

→

Noi eram numai ochi și urechi, căutând cu tot felul de întrebări s-o provocăm, să-i cunoaștem trecutul, să-i aflăm slăbiciunile, puși, bineînțeles, pe șotii, fiindcă ne-am dat repede seama că exploda vulcanic la tot ce nu-i convenea, luându-ne în serios pe toți. Și, pentru că slăbiciunea ei cea mai mare era catolicismul, „costoșii” ortodocși au început s-o înțepe, s-o necăjească, fără a împinge totul prea departe și bineînțeles numai de dragul de a vedea cum erumpe, cum combate și cum îi contrazice cu furie. Avea însă grijă s-o liniștească poetul, care intervenea iarăși cu ramura lui de măslin:

– Lăsați, doamnă Bolchiș! Ei numai glumesc! Dumneavoastră să fiți mândră de noi; sînteți cloșca cu puii de aur!

Replica doamnei a fost însă foarte spontană și foarte sclipitoare:

– Numai unul am de aur! Ceialți sînt numai auriți!

Și, satisfăcută, pășea ușor de-a lungul mesei, uitîndu-se victorioasă spre noi, în rîsul zgomotos al filosofului și în buna noastră dispoziție de neuitat.

Nu a trecut mult timp și s-a prins și Blaga în hora asta, dar cu totul altfel, evitînd căile noastre directe, cu o învăluire de o frumusețe rară, în care doamna noastră a căzut, săraca, cu o sinceritate cerească în cursa poetului. Desigur că totul fusese din vreme elaborat de el, rămînînd să întindă cursa numai într-un moment favorabil, care a și sosit:

– Am în biblioteca mea o carte care de vreo treizeci de ani așteaptă să fie recitată și căreia în sfîrșit i-a venit rîndul azi.

Cînd vorbea se făcea o liniște totală, noi rămîneam nemișcați cu tacîmurile-n mîini, ascultînd.

– Este vorba de cartea Sfîntului Augustin, cu care de fapt ar începe filosofia modernă.

Auzind de Sfîntul Augustin, doamna Bolchiș ridică repede mîna de pe clanța ușii în drum spre bucătărie și se întoarce atentă la povestire.

– Iată ce scrie printre altele în cartea sa Sfîntul Augustin: „Iubește și fă ce vrei!”

Niciodată parcă n-am văzut-o mai revoltată ca atunci, repezindu-se pînă la capătul mesei, unde era Blaga așezat:

– Domnule Profesor, aiasta nu se poate! Sfîntul Augustin n-a putut spune așa ceva!

Și, pentru că „puiul ei veritabil de aur” tăcea stăpînindu-și rîsul, ea continuă:

– Aiasta nu se poate! Nu este adevărat, Domnule Profesor! Nu ați cetit bine! Un sfînt nu dă sfaturi de aistea!

Buna noastră doamnă luase, săraca, înțelesul pămîntean al acestui citat din cartea Sfîntului Augustin, căutînd să-l lămurească pe Blaga, dar fără să înțeleagă că cine iubește nu poate face decît bine. Cursa fusese întinsă abil, filosoful țintind precis această interpretare terestră a doamnei, încă din vreme.

Venise primăvara și se apropia 9 mai, ziua de naștere a poetului, care împlinea vîrsta rotundă de 60 de ani.

Am luat foarte discret inițiativa unei sărbătoriri modeste între noi, la masă, fără ca el să afle ceva. Îmi dăduse, ca de obicei, cu puțin timp înainte, una din poeziile lui în manuscris, însoțită, tot ca de obicei, cu fraze foarte severe de a nu o arăta nimănui, fiindcă o pățise cu cineva, care s-a inspirat într-o lucrare publicată din ideile sale dintr-un manuscris.

La obîrșie, la izvor
nicio apă nu se-ntoarce,
decît sub chip de nor.

La obîrșie, la izvor
niciun drum nu se întoarce
decît în chip de dor.

O, drum și ape, nor și dor,
ce voi fi, cînd m-oi întoarce
la obîrșie, la izvor?

Fi-voi dor atuncea? Fi-voi nor?

(*Cîntecul obîrșiei*)

Nu i-am respectat însă dorința, fiindcă tentația era prea mare, datorită frumuseții poeziei și datorită apoi și sărbătoririi la care mă gîndeam mereu cu mult entuziasm. L-am luat discret de o parte pe compozitorul Toduță, ce lua masa împreună cu noi, i-am citit poezia, întrebîndu-l dacă aceste

frumoase versuri nu i-ar putea inspira ceva muzical pînă la data aniversării. Și apreciatul nostru compozitor a compus unul din cele mai frumoase lieduri ce le-am ascultat vreodată, cîntat și imprimat apoi de tenorul Ion Piso.

Ce să mai vorbim de doamna Bolchiș? A primit cu multă bucurie propunerea aniversării, întrecîndu-se în a pregăti toate bunătățile preferate de poet, făcîndu-ne și o surpriză cu un tort mare ornat cu oi pascînd, ce constituia aluzia și interpretarea ei la discuțiile noastre despre spațiul mioritic. Micuța Rodica, fiica bucătăresei, ingenuă, drăgălașă, timidă, îmbrăcată în alb, instruită multă vreme de noi, a apărut la masă, unde fusese invitată și doamna Cornelia Blaga, cu un buchet de șaizeci de narcise, recitînd:

Sat al meu, ce porți în nume
sunetele lacrimii,
la chemări adînci de mume
în cea noapte te-am ales
ca prag de lume
și potecă patimei

Spre tine cine m-a ndrumat
din străfund de veac,
în tine cine m-a chemat
fie binecuvîntat,
sat de lacrimi fără leac.

(9 mai 1895)

Imediat am pornit magnetofonul ascuns după dulapul cel mare, începînd derularea liedului într-un adevărat extaz, precedat la început de o privire muștrătoare aruncată spre mine. Pe măsură ce această minunată inspirație a lui Toduță se desfășura odată cu frumoasa voce a tenorului, se putea citi în ochii poetului o emoție și euforie rară, urmată la un moment dat de cîteva neascunse lacrimi mărunte, izvorîte din colțul pleoapei...

Era foarte cumpătat la masă oriunde s-ar fi găsit, iar atunci cînd se servea vin folosea cel mult un pahar. Îi plăcea însă enorm un vin negru de Cricău, dibuit de mine, permițîndu-și la șaizeci de ani să soarbă două pahare din această minunată licoare, pentru care născocise chiar o mică legendă, spunînd că singura vie rămasă nearsă de la Burebista a fost cea de la Cricău și toți erau dispuși să-l creadă, fiindcă vinul era extraordinar. Cînd a apărut și tortul ornat cu oițele pascînd ale doamnei Bolchiș, veselia și buna dispoziție puseseră totală stăpînire pe pensiunea noastră.

L-am sărbătorit cum am înțeles și cum am simțit noi, cu toată dragostea și cu tot sufletul nostru.

Cluj, ianuarie 1976



• Blaga la Valea Drăganului. Lîngă Blaga, în picioare, Mihai Iubu.

O coborîre lentă spre neființă

În anul premergător dispariției sale, poetul se plîngea mereu de o cefălee rebelă, însoțită de insomnii și, uneori, chiar de palpitații, pentru care se impune în mod obișnuit, printre altele, și controlul tensiunii arteriale. Bănuind însă că are tensiunea mărită, nu s-a lăsat niciodată controlat, declarînd întotdeauna că această examinare nu-l interesează. Începuse să fie ușor iritabil, apoi depresiv, așa cum rezultă dintr-o scrisoare: „Viața mea, mai bine de un an, reprezintă doar o coborîre lentă spre neființă”.

Un amănunt asupra căruia trebuie să insist acum este faptul că, din cînd în cînd, apăreau și unele accese tusigene chiar prelungite, adevărate chinte de tuse, așa cum i s-a întîmplat într-o vizită făcută unor prieteni ce aveau un vecin de cameră incomod. I s-a atras atenția cu teamă și insistență cînd au început chintele:

– Lucian, mai încet! Se aude!

„Coborîrea mea”, cum își precizează el starea în această perioadă, o mai subliniază, de astă dată scuzîndu-se, într-o altă scrisoare: „... chiar în timpul cînd mă găseam la tine mi-am făcut reproșuri amare că ți-am vorbit de bolile mele. Te rog să-mi ierți gestul. Trebuia să tac și să sufăr (cum știi tu să o faci atît de discret); dacă se întîmplă ceva, se întîmplă și... gata, așa te-am amărît”.

Pe la începutul lui noiembrie 1960, vărul său, compozitorul Augustin Bena, împlinind vîrsta de 80 ani, este sărbătorit de către Uniunea Compozitorilor. La festivitate iau parte și rudele apropiate, printre care sora lui, chimista Medean, și, bineînțeles, vărul său, poetul.

Sora sărbătoritului suferea de osteoporoză, prezentînd un mers greoi, sprijinit în baston, fapt ce l-a făcut pe Blaga – total absent la cele ce se petreceau în jur – s-o supună pe chimistă la un adevărat chestionar în legătură cu durerile ei de la picior și coloană, fiindcă începuse să le simtă și el, mai ales cînd se afla în „Eutopia” – mîndră grădină – sau „grădina lui Lulu”, cum era numit în familie acest loc de creație al poetului.

Durerile erau din ce în ce mai mari, localizate în regiunea lombară, iradiînd apoi de-a lungul coapsei piciorului drept, mai ales atunci cînd intra prin gardul ce înconjură „Eutopia” sau cînd cobora în denivelarea ce se afla într-o porțiune dinspre locul unde lucra.

De aici, trimite cuiva rîndurile de mai jos, fără a pomeni însă nimic despre boala care începuse deocamdată să dea mici semnale: „Scriu la măsura pe care o cunoști. Nici Eminescu n-a avut o măsură mai de brad. Trebuie să mai treacă cîteva zile pînă să pot învinge criza singurătății. Bătrînețea nu-mi este în nicio privință dascăl. Inima continuă să se dea cîteodată de-a berbeleacul, dar acestor misterioase semnale nu le mai dau prea mare importanță. E poate mai bine așa”.

Pe neașteptate apare acum de rezolvat o problemă financiară ce impunea o călătorie grabnică la București, prilej bun să reia acolo și imprimările la magnetofon din poezia sa.

Aici și acum se declanșează drama!

Aflat în camera de baie din apartamentul fiicei sale, simte o durere violentă în regiunea lombară, ca o adevărată tăietură de cuțit, care-l doboară. Nu poate ieși din baie decît tîrîndu-se pe parchet și covoare pînă la o ca-



• Blaga la Valea Drăganului, la cabana lui Mihai Lubu

napea din apropiere. Se apelează la medic, care pune diagnosticul de sciatică și îi face obișnuitele infiltrații cu novocaină, fără niciun rezultat însă. Expediază atunci unei familii prietene din Cluj următoarea telegramă: „București, 8 noiembrie 1960. De zile sînt ținut la pat de un grav atac lumbago. Nu știu încă cînd mă pot întoarce. Lucian”.

Poetul ia totuși hotărîrea întoarcerii la Cluj, rugînd-o pe nepoata sa Lelia din București să-l conducă la gară. La despărțire îi spune: „Nu cred să te mai văd vreodată, fiindcă am convîngerea că de boala asta nu mai scap”.

Se temea de cancer și încerca, mai în glumă, mai în serios, să alunge „ideea” prin cele două așa-zise teorii ale sale: că oamenii cu părul creț nu fac niciodată cancer și că acesta nu este compatibil cu tuberculoza, boală ce i-a secerat o parte din frați și tatăl.

Sosit la Cluj, reușește chiar a doua zi să vadă familia prietenă, unde este reținut la cină. E complet schimbat, apatic, palid, cu suferința vizibilă întipărită pe față. De acum încep consultații, analize, medicamente peste medicamente. Printre atîtea și atîtea sfaturi medicale, dorința lui este să i se aplice un tratament mai tradițional, mai „de casă”, să i se pună ventuze pe regiunea dureroasă în suprafața coloanei lombare.

– Oare nu cumva am cancer?

Este combătut sincer, convingător, cu argumente, fără însă ca el să scape de aceste sumbre presimțiri:

– Mă simt în ipostaza *Greerușei* și tare doresc să mi-o recitiți!

Și în timp ce ventuzele încercau să-i aline durerile i s-a recitat, cu emoție greu de stăpînit, poezia dorită:

Greu e totul, timpul, pasul.
Grea-i purcederea, popasul.
Grele-s pulberea și duhul,
greu pe umeri chiar văzduhul.
Greul cel mai greu, mai mare
fi-va capătul de cale.
Să mă-mpace cu sfîrșitul
cîntă-n vatră greerușă:
Mai ușoară ca viața
e cenușa, e cenușa.

Durerile persistă însă, cuvîntul cancer nu-l mai pronunță, dar din felul în care vorbea își dădea seama că la asta se gîndește. Nu-și spunea gîndul, ca și cînd ar fi vrut să-l alunge, un fel de teamă față de un lucru pe care nu vrei să-l pronunți ca să nu prindă viață.

→

Este examinat de un medic cardiolog, care-i găsește o tensiune arterială foarte ridicată, de 230/130, pronunțându-se pentru internarea imediată în clinică. Iată o scrisoare trimisă cu puțin înainte de internare: „Bine ai venit. Nădăjduiesc că te-ai odihnit dacă nu altfel, prin schimbare. Și eu schimb, dar internându-mă la Clinica I Medicală, miine. Nu fi deci îngrijorată că nu voi veni. Trebuie să-mi fac niște «analize provocate». Deși cele făcute săptămîna trecută n-au arătat nimic rău, continui să slăbesc. Regret tot și mai ales că nu te văd. Îți sărut mîinile dragi».

În 30 noiembrie 1960, la orele 14, este internat în Clinica Medicală I (acad. prof. Moga), pentru dureri în membrul inferior drept, insomnie, iritabilitate, palpitații, formulîndu-se diagnosticul de nevralgie sciatică și, asociat, boală hipertonică cu valori mari (25/13).

În 2 decembrie 1960, radiografia coloanei vertebrale arăta fractura vertebrei L. 2. În continuare se face consult cu Ortopedia, care pune diagnosticul de fractură spontană pe fond osteoporotic, și se decide imobilizarea, aplicîndu-se în 15 decembrie 1960 patul gipsat.

Internat în rezerva 15, are tovarăș de suferință pe baritonul Ursulescu, imobilizat în pat de un infarct miocardic făcut pe scenă, în *Carmen*. Originar din Lugoj, unde Blaga a locuit un timp la socrii săi, Brediceni, amicitia s-a legat repede, poetul ajutîndu-l, la început, ca o adevărată soră, cu încurajări, apă, orele de medicamente, încingîndu-se discuții despre Lugojul vechi, trecînd apoi chiar la poezie, Blaga fiind plăcut impresionat cînd Ursulescu i-a recitat *Melancolie*: „Un vînt răzleț își șterge lacrimile reci/pe geamuri. Plouă./Tristeți nedeslușite-mi vin, dar toată/durerea,/ce-o simt, n-o simt în mine./în inimă,/în piept,/ci-n picurii de ploaie care curg./Și altoită pe ființa mea imensa lume/cu toamna și cu seara ei/mă doare ca o rană./Spre munți trec nori cu ugerile pline./Și plouă».

Dar iată că pentru Blaga încep acum chinurile insuportabile ale corsetului gipsat. Face febră, se plînge de dureri mari. Se interpretează totul ca o congestie pulmonară, scoțîndu-se patul gipsat în ziua de 20 decembrie 1960, după care se începe administrarea de antibiotice. Soția poetului, Cornelia, nu-l mai părăsește nici ziua, nici noaptea, dormind pe o canapea lîngă el. Deoarece mulțimea de vizitatori ai lui Blaga deranjau starea de infarct a lui Ursulescu, se intervine acut pe lîngă conferențiarul Faur, care îl mută pe poet în rezerva 13, cu două paturi, ocupate acum de el și Cornelia. În 31 decembrie, cînd cîntărețul, vindecăt, a părăsit clinica, și-a luat rămas-bun de la poet, care-l îmbrățișează, spunîndu-i:

– Te felicit că pleci și că te faci bine. Eu însă aici voi rămîne.

Cu o zi înainte, evoluția bolii era următoarea: dureri pe traiectul membrului inferior drept. Obiectiv, tumefierea gambei și la-bei piciorului drept, cu edem palid discret. Pulsul și temperatura, normale. Interpretîndu-se ca o flebită, se asociază și heparină.

În această zi, el adresează, din clinică, următoarea scrisoare: „Eu, care într-un fel sau altul mă simt atît de aproape de Moarte, pot să-ți declar că tot ceea ce văd, aud și simt mă interesează, mă impresionează și mă încălzește. Stau uneori la geam și privesc strada, firește nu fără nădejdea de a zări o siluetă scumpă. Ei bine, lumea care se grăbește spre

oraș, o mamă și un băiețel care duc un brad, copiii unei grădinițe scoși la plimbare, o par-tă de senin, minunatul cer de ieri și chiar un copac cu crengile pustii așteptînd pe Martie, mă înduioșează și îmi dă impresia că viața mai trebuie trăită. Dar iar am revenit la mine! Ca să termin acest capitol am avut o mică stagnare în ameliorarea stării mele clinice și am început acum un nou tratament».

16-20 ianuarie 1961. Afebril. Consultul cu Clinica Ortopedică suspectează un eventual abces rece. Se face puncția, dar nu se extrage decît serozitate, datorită edemului local prin compresiune în regiunea lombo-sacrată, dată de colacul de cauciuc. Mică escară pe regiunea sacrată. Pansament. Se rămîne pe lîngă diagnosticul de osteoporoză.

17-22 februarie 1961. În prezența academicianului Moga, se face un nou consult și se pun următoarele probleme:

1 – Clinica Medicală I își menține suspiciunea de proces neoplazic, avînd în vedere evoluția trenantă, slăbirea, durerile, atrofiile musculare și propune transferul în Clinica Ortopedică.

2 – Ortopedia susține că leziunile nu ar fi de natură neoplazică și lipsa de consolidare se explică prin complicațiile intercurrente survenite pe parcurs, care au împiedicat imobilizarea corectă (flebită, congestia pulmonară); susține continuarea terapiei conservatoare, cu imobilizare și gimnastică medicală. Nu este de acord cu transportarea în Clinica Ortopedică, din lipsă de condiții corespunzătoare.

Poetul începe să aibă dureri cumplite, insuportabile, mai ales noaptea.

Tot în acest răstimp și-a cerut iertare Corneliei pentru toate supărările pricinuite, spunîndu-i:

„Ești Maica Precista!»

Discuțiile în jurul diagnosticului continuînd fără a se ajunge la o clarificare, se apelează la acad. Alex. Rădulescu din București, chemat de familie, care, în consult cu Medicala I și Ortopedia la patul bolnavului, rămîne la diagnosticul de neoplasm vertebral, fără a se preciza dacă este primitiv sau secundar.

În jurul lui vegheau neconținut Cornelia, verișoara Medean și nepoata Gigi.

– Nu credeți că ar trebui să ne gîndim la moarte?

– Tu ești nemuritor, Lulule, i-a răspuns chimista.

A zîmbit. I-a plăcut.

Le-a mărturisit apoi că vrea să scrie un mare poem despre albine, care să fie opera lui de căpătîi, manifestîndu-și dorința de-a fi inițiat în tainele stupăritului de Romi Bena, învățătorul din *Hronicul și cîntecul vîrstelor*, din munți, de la Purcăreți, care, sosit apoi în grabă la Cluj să-și cerceteze vărul, n-a putut schimba niciun cuvînt cu poetul, cuprins atunci de niște dureri teribile.

Se mai iveau însă și scurte perioade optimiste în evoluția bolii, așa cum au fost atunci cînd l-a vizitat filosoful D. D. Roșca, coleg de liceu și facultate, prieten vechi, pe care Blaga l-a asigurat că se va face bine, propunîndu-i să se ocupe amîndoi de poetul romantic Hölderlin, considerat cam neclar în creația sa.

– De ce amîndoi? – s-a întrebat mereu D. D. Roșca, cită vreme Blaga tradusese pe Goethe, Lessing și alții.

– Și-apoi, dragă D. D., vreau să te fac un pic gelos. (Aluzie la Inej.)

Sau să-i spună altui bun prieten, profesorul Liviu Rusu:

– Are și boala rostul ei, te face să te cauți lăuntric și nu strică.

S-a revoltat pînă la furie pe devotata lui verișoară, doamna Medean, atunci cînd aceasta i-a povestit că posedă un portret de pictorul Tasso Marchini, abandonat însă pentru nemulțumirea și pudicitatea ei de a-și privi umerii și pieptul decolat.

– Unde este?

– La Sebeș, într-o pivniță, împreună cu alte lucruri neînsemnate din timpul refugiului.

– Imediat să trimiteti să-l aducă la Cluj.

Și zilnic a stăruit să i se aducă, pînă cînd un nepot sosește cu portretul de la Sebeș.

– Ce culori splendide! Îți promit, cînd mă voi face bine, să mergem prin muzee, așa cum am făcut cu Breazu la Paris, să-ți explic ce înseamnă pictura.

3-5 aprilie 1961. Bolnavul face o stare depresivă, chiar ușoare obnubilări și dezorientări în timp și spațiu. Se decide administrarea opiaceelor.

Verișoara îl întrebă într-un moment de liniște:

– De ce nu vrei să scrii la ce te gîndești, Lulule?

– M-am gîndit destul, a fost răspunsul filosofului.

Îi roagă pe cei din jur să nu mai primească vizite. La această destrămare a tot ce a fost cîndva osatura artistului, cît mai puțini spectatori.

28 aprilie 1961. Afebril, dureri în coloană, stare depresivă. Obiectiv se remarcă slăbire – emaciare.

1-4 mai 1961. În mod acut devine dispneic, febril ușor cianotic. Stare generală alterată. Se continuă tratamentul cu morfină și penicilină.

5-6 mai 1961. Persistă febra, dispneea și cianoza. Raluri bronșice umede și uscate diseminate. Aspect clinic de bronhopneumonie dublă. Se telefonează fiicei sale Dorli la București, care sosește în grabă, văzîndu-și pentru ultima oară tatăl.

În dimineața zilei de 6 mai, ora 4,30, starea bolnavului agravîndu-se progresiv, succombă.

DIAGNOSTIC: neoplasm al coloanei vertebrale, boală hipertonică, miocardiopatie cronică, tromboflebită recidivantă, tulburări paroxistice de ritm cardiac, bronhopneumonie.

Autopsiat în ziua de 6 mai 1961 (nr. 7553/A), necropsia aduce o surpriză, și anume descoperirea unui carcinom bronhopulmonar de mărimea unei nuci, cu metastaze în suprarenale și coloana vertebrală de mărimea unui cap de nou-născut.

Moare îngrijit pînă în ultima clipă de Cornelia.

După o oră sosește și nepoata Gigi, care-i cuprinde mîna caldă încă.

Familii apropiate depun buchete mari de iriși.

La morgă, o studentă așază pe trupul marelui dispărut poezia *Cînele din Pompei*, iar cineva îi introduce în buzunarul hainei „creionul care scrie singur».

© *Apostrof* pentru prezenta ediție.

Apostroful îi mulțumește doamnei Anca Cernescu, deținătoarea drepturilor editoriale ale lui Mihai Lubu, pentru permisiunea de a publica aceste texte.

Nicolae Breban

traduce din

Rainer Maria Rilke

Vrând să fac un dar poezilor români – de la care în tinerețe am primit inestimabile daruri, Nichita, Cezar, Grigore –, am îndrăznit o versiune românească a intraductibilelor și abstruselor poeme rilkeene. Mostre supreme ale unui discurs poetic somnambullic, ce desfide nu numai logica și sintaxa curentă, dar și cea poetică, aceste *Elegii*... sunt, cred eu, un vârf, dacă nu un monument, al spiritualității moderne europene.

Sunt fericit că limba română a strămoșilor mei și a marilor poeți români a primit și a putut cuprinde arta poetului austriac, ce se clatină și cuvântă într-un aer de o tensiune insuportabilă, între Pindar și Hölderlin, un monument de vârf inegalabil, cu siguranță, al creației europene.

NICOLAE BREBAN

A șasea elegie

Smochinule, îmi impune într-adevăr,
cum depășindu-ți aproape inflorescența
și pătrunzând la timp în decisul fruct,
cel necelebru, îți ascunzi curatul tău secret.
Așa cum conductul fântânii conduce suc
în doita țevă, lateral și în sus: așa și el sare din somn,
netrezindu-se, în norocul dulcii sale prestări:
precum zeul în lebedă.

... Noi întârziem, însă.

Ah, pe noi ne încântă să înflorim, iar noi intrăm
aproape trădați în internul și tardivul, finalul fruct.
Nu multora, tendința acțiunii lor le este atât de clară
încât să reziste și să ardă în preaplinul inimii,
când ispita seducției spre înflorire le atinge pleoapele
precum blânda adiere de seară sau tinerețea gurii.
Probabil doar eroii și cei predestinați, de timpuriu dincolo,
cărora moartea grădini le'ndoaie altfel arterele.
Aceștia se aruncă'nainte: alergând înaintea
propriului zâmbet, ca și caii victoriosului rege
în imaginile blânde, prelungi ale Karnakului.

Ciudat de aproape îi este totuși, mortului tânăr, eroul.

Să dureze

n-ar vrea. Urcușul său este de a fi; mereu,
stăpânindu-se pășește el în schimbatul zodiac
al constantei sale amenințări. Acolo, puțini l-ar putea găsi.

Dar

ascuns nouă, destinul brusc entuziast
îl cântă înlăuntrul furtunii răsculatei sale lumi.
Nu-l aud însă pe niciunul cum îl aud pe el. Și deodată,
mă transcende
împreună cu acel curent al aerului, întunecatul său sunet.

Și atunci, cu ce plăcere mă ascund eu de nostalgie:

O de-aș fi,

de-aș fi băiat și de ar mai fi permis să fiu, aș sta
tolănit în viitoarele brațe citind despre Samson,
cum maică-sa la început – nimic și apoi născu totul.

Nu fusese el, în tine, erou deja, o, mamă, nu începuse el
încă acolo, în tine, alegerea sa orgolioasă?
Mii și mii se agitau în sânul tău, *el* voind să fie,
și iată: el apucă și eliberă –, alege și putu.

Iar dacă răsturnă coloane, este pur și simplu pentru că

irupea

din lumea trupului tău în îngusta lume, unde,

în continuare

el alegea și era tare. O, mamă a eroilor, o, matrice
a curenților duri! O, crevase, în care
încă de sus, de pe ghizdurile inimii, plângând,
se aruncau fetele, viitoarele jertfe ale fiului.

Deoarece într-acolo se năpustea eroul prin stații ale inimii,
fiecare din ele îl ridica și fiecare bătaie de inimă ce-l viza,
întors deja, stătea el la marginea surâsului

– altfel. ■

Traducere și prezentare de NICOLAE BREBAN
Din volumul RILKE, *Elegii duineze*, în curs de apariție la
Editura Ideea Europeană
www.ideeaeuropeana.ro



„Înainte de moarte există bolile”

Gelu Ionescu

N-am putut citi volumul de *Jurnal* (1996-’97) al Monicăi Lovinescu, apărut în 2005 la Editura Humanitas, fără a mă desprinde de veștile îngrijorătoare privitoare la starea sănătății ei și a lui Virgil Ierunca, vești pe care le aflasem în ultimul timp. De altfel, și în volumul anterior, anii ’94, ’95, dar mai ales în acesta, preocuparea și îngrijorarea pentru degradarea sănătății, fatală la o vîrstă ce se apropia de 8 decenii, ocupă din ce în ce mai mult loc în însemnările autoarei. Toți, cu cît îmbătrînim, aflăm aproape numai despre necazurile, bolile și plecările definitive ale generației cărei îi aparținem – nu o dată Monica Lovinescu, deși nu citește necrologurile (!), înregistrează cu amărăciune, durere și teamă aceste realități inevitabile. E o vîrstă la care începi să resimți că „înainte de moarte există bolile” – cum scrie ea undeva. Se simte o greu reținută panică în destule pagini, pe măsură ce supărările cardiace ale autoarei se înmulțesc, una dintre ele intervenind chiar în timpul unei vizite la București, în 1997, relatată cu regretul pentru scurtarea ei drastică; deși are mereu vești, mesaje sau vizite din țară, ratarea acestui prilej de bucurie, de emoție îi necăjește vizibil pe cei doi, atît de așteptați de prieteni și de un public numeros; oricît de reținut e tonul – nu o dată M. L. își reproșează „jelania” și se silește să adopte dacă nu un ton neutru, cel puțin unul „decent” –, reflexiile despre bătrînețe și boală au un inerent patetism: „Pînă la bătrînețe aveam în față eternitatea. Acum s-a zdrențuit. Inomabilul a devenit posi-

bil” (p. 207); sau citarea unui vers din Caraiion: „avem de unde muri”... De altfel și în acest volum, mai mult decît în cele care i-au premers, tonul neutru e aproape inexistent; orice jurnal se scrie în regimul unei subiectivități care nici nu mai trebuie comentate, cel de față fiind însă în mod deosebit de radical în reacții față de... tot.

Nu ne vom opri decît asupra cîtorva teme mai importante cărora jurnalul din anii 1996 și ’97 le consacră multe pagini sau o atenție ce frapează pe orice cititor.

Poate că tema cea mai obsesivă a tuturor scrierilor autobiografice ale Monicăi Lovinescu, cea care-i aduce cea mai mare și mai dramatică emoție și durere, este aceea a persecuțiilor, arestării și decesului în închisoare al mamei sale, Ecaterina Bălăcioiu-Lovinescu, arestată în 1958, judecată pentru vini imaginare și, bolnavă fiind, lăsată să moară de către călăi, în 1960, apoi aruncată într-o groapă comună. A descrie toată durerea despărțirii, a grijilor celor două, una pentru alta, mama fiind șantajată cu eliberarea din închisoare numai dacă fiica se reîntoarce în țară și renunță a mai vorbi la Radio Paris (exact invers decît mama doarește, ceea ce și transmite, prin orice ocazie, celor plecați), ar fi o inutilă rezumare a unei mari traume; sentimentul vinovăției fiicei pentru suferințele, întemnițarea și decesul mamei obsedează o întreagă viață. Cu atît mai mult cu cît, în acești doi ani, M. L. primește prin diverse canale fragmente din dosarele urmăririi și anchetei, aflate la Securitate, a căror lectură e un adevărat calvar. Dar, un semn aproape divin – deși Monica Lovinescu și Virgil Ierunca nu sînt credincioși, se consideră, nu o dată, agnostici, după propria mărturisire –, Doina Jela se

pregătește, scrie și publică o carte despre întreaga situație, o carte pe care Monica Lovinescu a fost – într-un tot de înțeles! – incapabilă să o scrie. Această pregătire, această datorie care se împlinesc, în fine!, prin cartea Doinei Jela, intitulată *Această dragoste care ne leagă* (Humanitas, 1998), este o enormă ușurare, poate unul din evenimentele cele mai definitive și definitorii ale vieții Monicăi Lovinescu; și de aceea relieful în bună parte mai deosebit, mai dramatic al acestui volum din seria *Jurnalelor*.

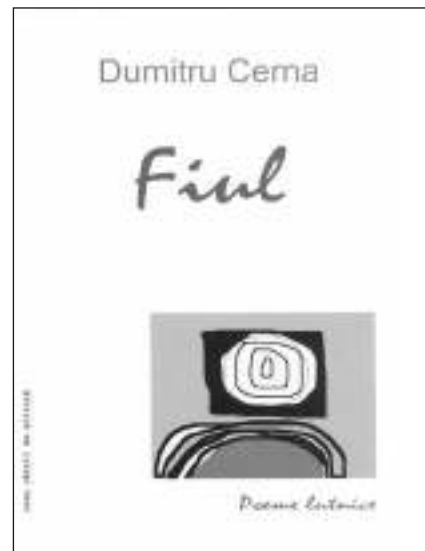
Iarăși semnificativ și, într-un sens, răscolitor, se strecoară gînduri despre inutilitatea întregii vieți și activități: exilul și-a încheiat ciclul, deci rolul M. L. și al lui V. I. s-a terminat, nici chiar colaborarea la *România literară* nu li se mai pare importantă, „ex-mitologizarea” activității lor s-a încheiat; în bilanțuri, accidental notate, se regăsește pe sine doar cu intermitențe, „mă întreb dacă am iubit orașul acesta (Parisul) altfel decît din depărtare” (p. 216), „casa (evident, iarăși Parisul) și roștul (România) nu le-a avut niciodată împreună”, „am certitudinea că aparțin unui univers care n-are mai nimic comun cu preocupările din care mi-am țesut existența”... „oare m-am înșelat?” (p. 355), „nu ne simțim de aici, dar nu ne mai simțim nici de acolo. Ideea unui astfel de sfîrșit nu doar de veac, ci de mileniu mi se pare brusc insuportabilă; să-ți fi petrecut o viață luptînd împotriva totalitarismului, avînd impresia că ai contribuit la ruina lui, pentru a-i vedea palidele fantome



Cărți primite la redacție

- Ion Ianoși, *Tolstoi, romanul unei drame*, București, Ed. Fundației Culturale Ideea Europeană, 2005.
- Lev Tolstoi, *Jurnal*, 2 vol., trad. de Janina Ianoși, București, Ed. Fundației Culturale Ideea Europeană, 2005.
- Corin Braga, *De la arhetip la anarhetip*, Iași, Ed. Polirom, 2006.
- Ileana Mălăncioiu, *After the Raising of Layarus, Poems*, Dublin, Ed. Eiléan Ní Chuilleanáin, 2005.
- Aleksei Krucionăh, *Froniada jertfei vesele*, Nădlac, Ed. Ivan Krasko, 2005.
- Dominik Tatarka, *Jiluri de nuiele*, Nădlac, Ed. Ivan Krasko, 2005.
- Constantin Noica, *Scrisori inedite*, ediție de Maria Cogălniceanu, Cluj-Napoca, Ed. Limes, 2005.
- Virgil Podoabă, *Mircea Zăciu. Ultimul latin. Monografia unei opere*, Cluj-Napoca, Ed. Limes, 2005.

- Virgil Rațiu, *Cartea persoanelor. Cărțile cu Alfonz*, Cluj-Napoca, Ed. Limes, 2005.
- Luminița Suse, *Duminica inimii*, Cluj-Napoca, Ed. Limes, 2006.
- Ștefana-Maria Petean, *Cartea Ștefanei*, Cluj-Napoca, Ed. Limes, 2006.
- Dan Stoia, *Cetatea cu Pânze*, colecția „Metamorfoze”, Cluj-Napoca, Ed. Limes, 2006.
- Marius Olaru, *Iarna tropicală*, Cluj-Napoca, Ed. Limes, 2005.
- Roger Francillon, *Jean Rousset sau pasiunea lecturii*, Cluj-Napoca, Ed. Limes, 2005.
- Gheorghe Glodeanu, *Max Blecher și noua estetică a romanului românesc interbelic*, Cluj-Napoca, Ed. Limes, 2005.
- Dumitru Păsat, *Profunzimi de spirit. Interpretări și deschideri filosofice*, Chișinău, Ed. Pontos, 2003.
- Bogdan Pușcaș, *Sacerdotul*, Cluj-Napoca, Ed. Eikon, 2005.



- Dumitru Cerna, *Fiul, poeme lutnice*, Cluj-Napoca, Casa Cărții de Știință, 2006.

→

înnegrindu-ți din nou orizontul și pătîndu-ți puținul timp ce ți-a mai rămas, ține de deriziunea supremă“ (p. 359). Dacă mai adăugăm și fraze ca: „România este o țară rămasă într-o suburbie a destinului“ (p. 401) sau reflecția că românul rezistă la rău, dar la bine nu, reconstituim stările adîncului din care a fost scris acest jurnal. Vitalitatea extraordinară, energia vibrantă și dăruirea Monicăi Lovinescu, care mai există și în multe pagini din acest volum, nu s-au epuizat, dar se lasă întrezărit un dubiu, un gând al zădărnicii. Acest gând se strecoară încet și poate covîrși pe orice om, mai ales către bătrînețe – mărturisesc că n-am crezut că el va atinge cu aripa-i neagră și pe una din personalitățile cele mai pregnante, cele mai vitale și mai neabătute de la un nobil crez – așa cum cred că este Monica Lovinescu.

Îi regăsim însă tonusul, tonul și indignarea atunci cînd reflectează la ceea ce ea numește faptul că „crimele nazismului sînt mereu amintite pentru a camufla crimele comunismului“ (p. 452). De această eroare, dureroasă nu numai pentru M. L., ci pentru toți cei care îi împărtășesc opinia, se face vinovată intelectualitatea de stînga occidentală în genere, cea franceză în special, precum și capacitatea exasperantă (a Estului european eliberat) de „a uita“ teroarea comunistă. Mai cu seamă cea a românilor. Și din nou este discutată, în diverse împrejurări, comparația între holocaust – personal prefer termenul „Shoah“ – și gulag, genocidul roșu. Contabilitatea victimelor i se pare – și mi se pare – un fel odios de a gândi. Comparația însă e inevitabilă, pentru că cele două genociduri au însîngerat secolul trecut, chiar dacă din „rațiuni“ și pe criterii cu totul diferite. Niciun moment M. L. nu negă sau diminuează oroarea crimelor nazismului – dar suportă greu, și pe bună dreptate, luările de poziție ale unei bune părți, cea de stînga, din intelectualitatea – și chiar viața politică – occidentală și franceză, care vrea să uite sau să facă uitată o complicitate tacită – uneori explicită, în orice caz vinovată – cu propaganda comunistă sau comunistă. De aceea M. L. nu pierde un prilej

pentru a elogia curajul unor intelectuali francezi ca F. Furet, A. Besançon, J. F. Revel sau S. Courtois – chiar și al lui Jean Daniel (celebru ziarist, nu o dată contrazis în alte situații atît în comentariile M. L. sau ale lui V. I., care acum se arată stupefiat de crimele din Est dezvăluite în ultimele decenii), adică al acelora care înfruntă o cecitate vinovată. Și tăcerea sau eschivarea atîtor români este la fel de exasperantă pentru ziarista politică eminentă care este M. L. Încît observația asupra sterilității faimoasei întrebări „cum poți fi român?“, de mulți pusă, între care Cioran și Patapieviți sînt doar două exemple, este un „păcat“ în care cade – cum am văzut în unul din citatele de mai sus – chiar și Monica Lovinescu.

În fine, tema prieteniei – care traversează toată memorialistica Monicăi Lovinescu. Și cînd există acest spirit al prieteniei, atunci el este aproape necondiționat, atît pentru ea, cît și pentru Virgil Ierunca; așa că Gabriel Liiceanu (entuziasmat din toate punctele de vedere), Mihnea Berindei, Nicolae Manolescu (în succesul politic al căruia crede pînă la absurd, căci pe lîngă marile, inimitabilele-i calități, N. M. nu o avea, nu o are, în chip evident, și pe aceea de om politic – de altfel spre regretul nostru, al tuturor), Gabriela Adameșteanu (care întîrzie mereu la întîlnire, dar i se iartă), H.-R. Patapieviți, Vlad Zografi (nu îl cunosc, nu am citit niciuna din scrierile sale), alți prieteni mai vechi sau mai noi trec prin aceste pagini ce li se dedică. Din nefericire, în acești ani apar și jurnalele (mai mult „injurii“) lui Goma – atitudinea și sentimentele Monicăi Lovinescu față de incalificabilele și dezgustătoare atitudini de ieri, de azi, de mîine ale acestuia fiind rezumate în concisa și bine cunoscuta concluzie: „Paul Goma, îmi pare rău că te-am cunoscut“. A fost una din cele mai mari deziluzii și erori în cunoașterea oamenilor – calitate pe care de multe ori am admirat-o la ei –, alături (mărturisite, analizate, comentate, încă din volumele anterioare ale *Jurnalului*) de aceea privindul pe Carion sau pe admirații fără rezerve din comentariile radiofonice care au fost Eugen Simion, Marin Sorescu și, ceva mai nuanțat, Au-

gustin Buzura – în fine D. Țepeneag, cu care opiniile celor doi deveniseră din ce în ce mai divergente. M-a mirat că totuși, după ce ruptura devenise ireparabilă – și pe cea mai bună dreptate –, M. L. mai urmărește unele din noile calomnii mitomane ale lui Goma, mai găsește timp să le consemneze.

Sînt departe de a mă fi oprit, în textul de față, la atîtea și atîtea alte nuanțe ale acestui jurnal, acestei serii de jurnale, a căror însemnătate nu-mi lasă niciun dubiu. Și altă dată mi-am exprimat în scris – apoi și într-o lungă convorbire – dezacordul meu, personal, față de faptul că ceea ce citim acum e, de fapt, un... jurnal al jurnalului, că Monica Lovinescu transcrie din cel vechi numai o parte din întreg – ceea ce știrbește din autenticitatea considerabilă a acestui document, pierdut acum (după proprie mărturisire, distrus). Este semnul unui (pentru mine nu surprinzător) orgoliu, acela de a nu-ți accepta decît în parte erorile pe care, foarte probabil, le-ai făcut – ca orice om, de altfel –, de a elimina unele din părerile sau „umorile“ ce le-ai avut cîndva, punîndu-ți astfel în circulație un portret pregnant, fără îndoială, dar cu părți abia vizibile. E istoria unui cuplu care, știm cu toții, are o importanță istorică și intelectuală atît de mare, încît „revizuirile“ acestea, chiar dacă nu o diminuează ca dimensiuni și anvergură, o „restaurează“ în detalii; este unul din foarte puținele diferențe de opinii pe care le-am avut cu Monica Lovinescu și Virgil Ierunca, după un deceniu de strînsă și armonioasă colaborare care mă onorează. ■

Revista Revistelor

România literară

• „Dosarul Mircea Eliade“ de Mircea Handoca, din *România literară* numărul 18, comentează cartea lui Florin Țurcanu despre Eliade. Un comentariu nu nevinovat. Mircea Handoca e curios, de pildă, să afle precis „ce eliadiști făceau parte din comisia examenului de doctorat“ al lui Țurcanu, ceea ce e un adevărat *argumentum ad hominem*. Pe Norman Manea, cu eseul *Felix culpa*, continuă să îl considere un detractor al lui Eliade, așa că îl înscriează cu Dubuisson și Laignel-Lavastine... Ampla recenzie conține și observații critice întemeiate, și obiecții exagerate; de pildă, nu-i acordă dreptul lui Țurcanu să facă nicio supoziție despre

Eliade, pretinzîndu-i să se țină sută la sută în limita documentelor – ceea ce mi se pare cam mult, căci un autor de monografie prinde la un moment dat și logica internă a personalității despre care scrie, și mecanismele epocii, ale circumstanțelor etc.

În același număr din *România literară*, de citit pagina lui Simuș, dedicată lui Octavian Goga, de la a cărui naștere s-au împlinit 125 de ani.

Tot în *România literară*, în numărul 17, o avanpremieră la corespondența de dragoste Heidegger-Hannah Arendt (traducerea – Catrinel Pleșu).

FAMILIA

• O insolită antologie de poezie românească a publicat revista *Familia* (în nr. 3/2006): ea nu este alcătuită de redacția revistei sau de vreun antologator anume, ci de diferiți scriitori, invitați să-și declare poemul preferat și să-și motiveze alegerea. Au răspuns

peste 40 de scriitori, nominalizînd poeme de: Adrian Alui Gheorghe, Tudor Arghezi, Bacovia, Cezar Baltag, Ion Barbu, Blaga, Blandiana, Emil Botta, Caraion, Paul Celan, Ruxandra Cesereanu, Vasile Copilu-Cheatră, Budai-Deleanu, Mircea Dinescu, Doinaș, Eminescu, Gyr, Cezar Ivănescu, Mariana Marin, Virgil Mazilescu, Ioan Moldovan, Ion Mureșan, Gellu Naum, Aurel Pantea, Nicolae Prelipceanu, Cornelia Maria Savu, Nichita Stănescu, Daniel Țurcea, Alexandru Vakulovski, Ienăchiță Văcărescu. Cum se vede, avem poeți și poeme pentru toate gusturile și vîrstele.

Insolita antologie arată și ce largă este paleta poeziei românești. Care, orice s-ar zice, e o poezie mare. ■



Ne naștem pe rînd și murim pe sărite

Ioana Petrescu

1. Trebuie să spun de la început că relația mea cu trupul e legată de „înțelegerea“ pe care o arăt morții. În toate sensurile: o înțeleg ca dimensiune esențială a celei ce sunt, o văd ca rupere – pe cât de brutală, pe atât de firească! – a unității lucrețiene a trupului și minții, am înțelegere pentru *rostul* ei și pentru libertățile pe care și le ia (ne naștem pe rînd și murim pe sărite...). Cum nu cred în perfecțiuni și absoluturi, nici boala, nici moartea nu mi se par catastrofe, pedepse, aberații. Nu-mi plac, dar nici nu cred că trebuie să-mi placă, nu asta e relația la care mă invită. Iar ipohondria nu sunt nici cât negru sub unghie.

Cât privește trupul meu, am o memorie de hârtie, căreia încerc să-i adaug „memoria de carne și sânge“, dar memoria de hârtie e cea care mă ajută să pun lucrurile la locul lor, să mă adun/aleg ca *eu* cu statură personală. Pot pomeni două dintre momentele de început ale carierei mele de *locuitoare-a-unui-trup*. Momente în care am făcut pasul necesar în afară pentru a mă privi ca *loc* care mă conține. Întâi, când, pe la doi ani și ceva, am înțeles că se poate să nu mai fii și că asta tulbură echilibrul lumii tale. Știam de atunci – aflasem foarte curând – că *toată lumea moare*. Mimam moartea cu destulă dexteritate. Nu-mi dau seama de unde deprinsesem o „regie“ sumară, dar exactă: mă întindeam pe covor, cu mâinile încrucișate, cu ochii închiși, și horcăiam ușor. Ca să înlătur orice dubiu și semnalele să fie descifrate corect, anunțam din *off*: „Moare Irina!“ Am renunțat la procedeu după câteva reprize. A doua oară când, la 11 ani, am fost internată pentru o operație de apendicită. În momentul în care mi s-a dat pijamaua de spital și am fost lăsată într-o debara să mă schimb, am avut brusc sentimentul că sunt *ceva* foarte diferit de mama și de tata, că ei pot să-și vadă de viața lor acasă în timp ce eu sunt aici, pe picioarele mele, că nimeni nu-mi va ține locul, că eu eram Eu. Atunci am simțit pentru prima dată și micul spiriduș pe limbă, ceva moale, insinuant și periculos (un fel de drăcușor cu ochi mari, mari, cu un zâmbet ironic pe buze și un deget uriaș și muștrător. Nici nu avea, de fapt, alte părți componente. Se anunța printr-un gust moale, pufoș, în cerul gurii, apoi o moliciune aproape dureroasă, dar extrem de plăcută între dinți și, în fine, el întreg, la un pas de ochii mei. Nu sta prea mult, nu spunea nimic, doar mă certa zâmbind. Nu era chiar o muștrare, poate mai degrabă o readucere la dimensiuni trecătoare, omenești, atunci când ceva mă speria, mă tulbura, mă deruta. Mă vizitează tot mai rar, poate unde mă învârt, cu trecerea anilor, de la sine, printre dimensiuni tot mai omenești, mai trecătoare). Totdeauna am fost o încăpățânată și am ținut morțiș să fac după capul meu, dar

acum îmi căzusem mie însămi, *toată*, în răspundere. Am fost, o clipă, copleșită și apoi am trecut la atac. Mi-am exersat identitatea și forța ei, pariind că voi face drumul de la sala de operații la salon pe jos, nesprijinită, că nu am nevoie de targă ori de surori. Am câștigat, deși am picat leșinată câteva clipe – singurul meu leșin, cred. Am câștigat o ladă de struguri *nova* de la o colegă de salon, o fetișcană din Veseud, un loc cu vii renumite.

În copilărie, în adolescență stăteam seara ore întregi în grădină și priveam cerul. Îmi place în continuare să privesc cerul și sunt mereu cu ochii pe el. Am deprins pe-atunci un obicei – de câte ori eram mâhnită de ceva, rănită de vreo nedreptate, priveam până la plutire adâncul cerului cu stele. După o vreme, reușeam să mă chiar mut acolo, pe o stea, și să privesc înapoi, spre Pământ. Nu era mai mare decât o minge, țara, orașul, grădina mea erau minuscule, eu abia de mă zăream, iar supărarea/durea pur și simplu nu mai exista! Am folosit exercițiul asta toată viața și a funcționat. Un soi de *Joc de-a „lungul nasului“*... E mereu și o doză de infatuare în a crede că suferința ta (fie ea morală ori fizică) e uriașă.

Cât despre trupul erotic, iubirile care-ți iau mințile sunt boli, nu iubiri. Minte trebuie să rămână cu tine, orice ar fi. Orice absență din relația lucidă cu celălalt e trădătoare. Chiar dacă se scuză prin exces de iubire. Experiențele erotice sunt și ele ale tale și te descriu. Bogăția lor ține și de imaginație. Și de libertatea cu care îndrăznești să te descoși pe tine însuși. Păcatul e o invenție picantă, îl poți oropsi pe celălalt sub iluzia propriei moralități impecabile, poți da gust „păcatului“ tău exersat la adăpost de ochi prea curioși.

Lungirea-la-soare mi-a rămas mereu cea mai adâncă, mai tulburătoare *posedare* reciprocă. Eu și soarele nu cerem nimic unul de la altul, nu promitem nimic. De aceea, dăruirea e perfectă, fără rest. O îmbrățișare mereu adâncă, poate mai răscolitoare, trăiesc ascultând muzica preferată. Sau când citesc o carte pe gustul meu. Ori când, sub soare, întind culori pe pânză, cu degetele, cu cuțitul de paletă. În aceste îmbrățișări, totul e cald și bun. Și clar ca seninurile din octombrie. Adică, amenințat deja.

Imaginația, dospind, se revarsă, umple nopțile cu visuri. Și coșmaruri. N-am petrecut nicio noapte neînsoțită de vise. Sunt pline de călătorii în locuri doldora de arome și cu priveliști în stare să-ți taie respirația. Toate simțurile îmi sunt treze, mă întorc în zori îmbogățită, câteodată împovărată. Sunt dense și, uneori, atroce. Nu arareori mă duc seara *spre* ele ca la o întâlnire, ca la o petrecere, ca la un film. În slujbă onirică. Cu spaimă. Dar e o spaimă bună. Erotică, așa spune, deși rareori are vreun

semnalment traductibil erotic. Minte și trupul îmi sunt, în vis, parteneri totali. Visul e marea mea libertate sub control.

2. Îmi place Doamna T. Nu e un alter ego, dar e ceea ce mi-ar fi plăcut să pot fi. Și profesiunea ei îmi place din cale afară. Pentru ea odaia, mobilierul, veșmintele și obiceiurile se constituie într-un *dublu* al ființei asupra căruia se poate acționa securizant. *A da importanță* unor lucruri care nu o au de la sine este o formă de speranță. În spațiul creat astfel, artificial, în acest refugiu aranjat anume, ființa poate spera la o creștere a propriei însemnătăți și la ieșirea din accidental. O înnobilitare a celor trecătoare (*temporalia*) prin *auto-poiesis* și prin *ogîndirea* apropiată în obiecte modelabile, păstrătoare de amprentă individuală, fie și numai prin organizarea lor spațială. Doamna T., ca și Fred Vasilescu, rememorează pentru a se „împovăra“, în sensul complexității semnificațiilor, cu tot ce a rămas suspendat, nevalorificat în propriul trecut. Îmi place privirea ei creatoare. Ochii doamnei T. „când se fixau asupra unui obiect îl creau parcă“. Doamna T. stăpânește „Arta supremă de a fi frivol – fără trivialitate, fără ușurință“, pe care o admira Felix Aderca la Camil Petrescu, asemuindu-l cu Mozart.

La doamna T., totul e comandat dinlăuntru, de complexa viață interioară, de gândirea însăși. Frumusețea ei îmbracă firesc mișcarea nervoasă a inteligenței, e mobilă și nuanțată. Esențială e autonomia față de lume a unui trup în acord cu sensibilitatea și cu spiritul. Oricât de implicată în viața mondenă, centrul firesc al unei adunări și al interesului celor prezenți, doamna T. e solitară, aparține unei rase aparte, care-i conferă privilegiu și-i îngăduie abateri personalizante de la regula zilei. Luminată de o „atenție lăuntrică“ asemeni unui vas *Gallé*, ea e privită ca o operă de artă asupra căreia se poate interveni cu reflectoare și umbrii ingenioase, inedite, care o pun în valoare, o chiar iau în posesie, fără a-i putea altera independența, individualitatea.

3. Bolnavul preferat? Blecher. Și luciditatea rece a inteligenței captive în „viziuna luminată“ a trupului. „Instalat în nenorocire“, suspendă moartea sau spaima de moarte, „sparge o singurătate“ (M. Sebastian) și atinge efectul straniu și tulburător al unui optimism al resemnării. Orgoliul este suprimat, boala nu e o stare de excepție – ca la Hortensia Papadat-Bengescu –, ci o întâmplare care te scutește de automatismul cotidian și-ți împrumută eroismul ironic al disecării mecanismelor interioare. Boala este o experiență tulburând „eterna insomnie a vieții“ și obligând la acceptarea deschisă a „bizarei aventuri de a fi om“. „Îngrozitorul și durerosul prizonierat al creierului în sche-

letul craniului“ își pierde gravitatea prin permanenta lui definiere. Blecher caută înfrigurat *cuvântul magic*, în evadări mentale, iar trupul, „remorcă netrebnică și stricată“, rămâne un loc *familiar*. Biologicul se impune la el ca o realitate deloc neglijabilă, însă dezvăluirea meticuloasă a mizeriei trupului trecător procură bucuria de a simți clipocitul sângelui, de a trăi, deși nimic nu are importanță, iar aerul se încăpățânează să nu păstreze urma niciunei acțiuni umane. Când în odaia alăturată cineva, *altcineva*, își consumă ultimele momente ale vieții, personajul-autor gustă fericirea totală a sorbirii unui pahar cu apă, împotriva prescripției medicale. Revoltă jucată contra destinului, sfidare a neantului ivită din „vi-zuina calduță și iluminată de pete și imagini neclare“ a trupului. Visceralitatea pură își asociază cuvântul omagiind *viul*, cu atât mai uimitor cu cât palpitul său e ultim și senin-disperat.

4. Am observat că atunci când moare de bătrânețe vreo personalitate se deplânge năuc „marea pierdere“ suferită de omenire. Ca și cum nu opera ar fi cea promisă, în cazuri alese, nemuririi, ci creatorul însuși, muritor ca toată lumea... Mi se pare mai – cum să spun? – eficace să trăiești *cu propria-ți moarte* decât *împotriva* ei. Să trăiești responsabil și în stare de veghe fiecare clipă fiindcă ele, clipele, ți-s numărate, nu să trăiești la voia întâmplării, fiindcă, oricum, tot acolo ajungi... E chestiune de interpretare și atitudine personalizată, nu poți sili pe nimeni să te urmeze. Dacă am fi veșnici, ar fi obligatoriu să avem determinări clare și posace în eternitatea lor. Numai imprevizibilul, mișcarea vie pot muri și crea.

În atitudinea mea față în față cu sănătatea/boala, viața/moartea am moștenit, cred, seninătatea mamei și o împăcare (?) venită dintr-un echilibru interior rar. Mama știa să se bucure din nimic, avea o înțelegere uriașă pentru toate ale oamenilor și nu visa răsplăți ca-n basme pentru merite inventate. Chiar trupul, care o chinuise toată viața, nu era văzut decât ca o locuință trecătoare, dar unica ție hărăzită, fără vreo șansă de a o schimba, de a o îmbunătăți fundamental. Lua medicamente pentru migrenele ei atroce (pe care le-am moștenit), mergea la doctor când se simțea într-adevăr rău și deci fără puțința de a duce boala pe picioare, cum se zice, dar nu era deloc ipohondră și nici dispusă să încerce orice pentru a îndrepta ceva atunci când i se părea că se descurcă și așa. Boala și moartea, chiar ale ei, erau pretexte de trăire intensă, de ochi măriți, de lacrimi și fraze memorabile. Seninătatea funciară îi era sistematic bulversată de apetitul pentru dramă și ruptură; dar tot ea, seninătatea, o ajuta să trăiască din tot sufletul împăcarea, echilibrul. Pentru Tata, în ultimii ani mai ales, trupul avea să devină tiranul absolut. Cel mai banal simptom căpăta proporții înfricoșătoare și îi întuneca rațiunea. Trei picături din sânge prelinse pe albul chiuvetei, un banal epistaxis, l-au terorizat luni în șir, halucinand șuvoaie înecăcioase ce-l sufocau peste noapte. Niciun medic nu l-a putut convinge că nu are, în fond, nimic. Stătea minute în șir culcat, pipăindu-și pulsul. Își pândea trupul ca pe un stăpân dușmănos gata să-l pedepsească în orice clipă. Începuse să fie convins că totul avea să înceapă, adică să sfârșească atunci când îl vor lăsa picioarele,



ca pe bunicul. La primul semn, de spaimă, a capitulat. Doctorii nu descoperiseră nimic care să-l împiedice să meargă, să vorbească, să trăiască... Însă el obosisese să mai lupte. În *Cartea vieții*, jurnalul pe care i l-am publicat într-o ediție „de casă“ după moartea lui, avea un capitol cu titlul „Însemnări de dinaintea nimicului sau de la sfârșitul verbului a fi“. Prima însemnare e din 6 martie 1988. În aceeași primăvară închiriasse un loc în cimitir. Îl crezusem doar foarte prevăzător, când el era înspăimântat net de apropierea morții. Sunt transcrise spaimelile de moarte, accentuate odată cu prima *întunecare* de câteva clipe a vederii. Se încheie cu 6 ianuarie 1991, când a fost internat la recuperare cu un accident cerebral. Însănătoșit după zece zile, notează încântat succesul pe care știința l-a înregistrat în cazul lui. Jurnalul spaimei de moarte îl arată însă și foarte atent să nu afle nimeni, mama sau noi, despre simptomele care îl făceau opac la orice alte repere. E singurul lui martor: *Nu prea am făcut abuzuri în viață ca să aibă inima motive să mă judece, dar ca din ereditate a fost cam slabă – după părerea mea*. Păreră exagerată, de ipohondru, căci e destul să-mi amintesc cum trecea Oltul înot fără să i se accelereze respirația, cum a mers odată, pe la 60 de ani, atârnat în mâini de remorca din spate a unui camion (șoferul nu înțelesese că are de gând să urce în spate, la aer curat, și o pornise îndată cu viteză, era în întârziere) vreo 10 kilometri, cum, la 75 de ani, când ieșeam împreună la pădure, urca în pas alert

vreo costisă și ne aștepta calm să-l ajungem din urmă, gâfâind, noi, ca vai de lume... Așadar, relația mea cu boala e moștenire dublă: o oarecum nepăsătoare seninătate, plus reținerea de a vorbi despre suferințele trupului.

5. Nu mă tem de nicio boală. Nu mă sperie diversele semnale de nu prea bună funcționare, căci nu mă aștept deloc să fiu un mecanism perfect. Le descriu, simptomele, atunci când o fac – fiindcă nu prea vorbesc despre suferințele mele –, ca pe niște chestii bune de descris din afară, ca exemple de cât de imprevizibilă e locuința noastră de carne și oase. Dar și cât de firească. Oricum, am mai spus-o, nu migălesc cu gândul la perfecțiune, mă simt iremediabil destinată provizoriului, *imperfecțiunii deschise*.

În schimb, țin foarte mult la simțuri și la felul în care te pot ele sluji. Mă întemeiez ca fiindă gânditoare pe bănuiala/credința că totul se leagă de tot, într-o țesătură cu înțelesuri infinite. Pot vorbi/gândi la nesfârșit despre locuri și timpuri în fărâme, despre simțuri, despre parfumuri și mici sentimente cețoase. Cele care, acumulându-se, te fac să fii *tu*, nu altcineva. Înclin să cred că eul meu adânc ține de miresme, unghere, stări indecise, mici experiențe tulburi traduse cu limbajul *atunci* la îndemână. Primii ani se petrec într-o țesătură deasă de mici fire colorate. Ești prins ca o insectă în plasa păianjenului. Zbaterea ta te eliberează temporar din plasa începuturilor, dar vei →

→ păstra toată viața amintirea/amprenta ei. Nimic din ceea ce i se întâmplă omului nu e mărunț și fără semnificație. Mania de a „filosofa“ ține de definiția cea mai cuprinzătoare a cugetării ca modalitate – la îndemâna omului, deși nu unanim utilizată și recunoscută ca emblematică – de a *îngreuna* (în accepțiune heideggeriană, de pildă) lucrurile, de a le scoate din ușurătatea lor cotidiană sau tradițională. De a le conferi greutate, o altă greutate/gravitate. „N-am făcut decât să trăiesc. Dar și din asta se moare...” sună finalul unui poem de József Attila.

6. Ei bine, am o hipoacuzie instalată în urmă cu 20 de ani. Mă descurc binișor cu proteza auditivă, dar în marile adunări de oameni nu pot decât să conferențiez, a *cap-pella*, nu să dialoghez. Vorba lui Camil Petrescu, în lumea noastră, unde totul se pune la cale pe șoptite, eu rămân mereu pe dinafară... În cărțile mele pomenesc, uneori, despre migrenă. Însă oricât de umilitoare, de răvășitoare sunt crizele, cel mai rău mi se pare faptul că nu-mi pot vedea de ale mele, că mă obligă să mă opresc. Știu cât se știe despre migrenele „esențiale” – numele îmi place! – și, în plină criză, sunt în stare să glumesc despre esențialitatea ei, despre migrenele lui Nietzsche, despre exasperarea în care te poate arunca, despre chimia nărașă a serotoninei. Sunt enervată de simptome, exasperată uneori, dar niciodată copleșită și speriată. Iar migrena are și părțile ei bune. Fie că durează o zi sau trei, trece într-o singură clipă, ca prin farmec, și îmi lasă în loc o bucurie, o ușurare – o fericire chiar! – copleșitoare. E și un bun „relansator” existențial: lucrurile se reazăză în *adevărate* lor ierarhie, negrele fleacuri cotidiene își pierd din însemnătate, iar micile plăceri ale clipei capătă o savoare în plus.

7. Am fost de foarte puține ori la medic de când țin de mine să mă duc ori să amân la nesfârșit. Internată am fost de două ori: prima dată m-a dus mama, la operație de apendicită, a doua oară „m-a dus” Laura, când s-a născut. Mă duc de bunăvoie doar când nu am chiar deloc încotro. Rareori am fost consultată de un doctor cu totul străin mie, cea din viața sănătoasă, din afara spitalului. Despre asta ar putea povesti multe fiica mea, Laura, care e medic (doctorul meu de suflet!) și care îmi „supraveghează”, ca să zic așa, migrenele și alergiile. Deși e confortabil să ai atât de aproape un medic, privirea ei scrutătoare și profesională m-a pus de multe ori în dificultate, obligându-mă să dezvălui câte ceva din ce aveam de gând să tac.

Oricum, nu sunt un pacient disciplinat, nici supus. Mai scurt și mai cinstit spus, nu sunt pacient deloc! Despre ce se întâmplă în sistemul medical, știu multe, dar știu de la ea, nu direct. Mai știu și că toate relele țin de noi toți,

de lipsa de așezare și exigență, de cât de negospodari suntem, de cât de firav ne e simțul comunitar. Ca, de altfel, în toate celelalte domenii ale vieții publice. Tot de la ea știu multe despre doctori și despre ce înseamnă să ai de-a face zi de zi cu fața bolnavă, suferindă, rănită a lumii. Câtă stăpânire și uitare de sine presupune meseria asta de mulți invidiată, cât de greu poți ieși din nou la suprafață după ce ai văzut durerea și moartea atât de aproape.

8. Nu aleg nicio boală, niciuna nu mi se pare de dorit, de ales. Nu știu nici ce anume rău aș putea să-mi doresc pentru a-mi recăpăta finețea auzului, de pildă. Apoi, cred că ele, bolile, se descurcă perfect și fără noi, ne aleg și ne culeg cum le cade la îndemână.

Știu însă ce nu aș vrea/nu aș putea să fiu cu niciun preț: dependentă de vreun drog. Alcoolismul, de pildă, înseamnă dependență și neluciditate. Și lipsă totală de respect pentru cei cărora li te arăți, jalnic, atunci când tu nu ești *acolo*! „Vorbește gura fără el”, zice românul. Cea mai terifiantă dintre decăderile din umanitate. Vorbele îngălate ale bețivului care te privește și nu te vede. Care nu mai e slujit nici de ochii minții, nici de cei ai limbii. Căzut de bunăvoie în haosul care este. Bahhh!

A *înțelege* e, pentru mine, strict și definitiv legat de mîntea trează. De la ea pornind, pot avea toată compasiunea din lume pentru slăbiciunile/durerile omenești de tot soiul. Deși migrenele m-au chinuit toată viața, n-am luat niciodată un somnifer, un sedativ. Chiar și în durerea atroce, aleg să fiu *acolo*, cu mine.

9. Îmi plac nenumăratele fleacuri care pot umple spațiul mișcător și nisipos al vieții. Nu sunt o sentimentală, nu plâng ușor și nu spun vorbe mari despre zilele și nopțile mele. Am ascuns mereu multe lucruri triste fiindcă nu cred în com-pătimire. Pătimirile sunt individuale chiar când ți se întâmplă în mijlocul unei mulțimi supuse aceluiși tratament. Sunt însă câteva lucruri care mă înfioară până la durere, pe care le-aș *incorpora* dacă aș putea, le-aș ascunde în mine să le pot avea la îndemână. Mă gândesc, de pildă, la o seară calmă, fără treburi ultrapresante, cu o bucată de libertate înaintea mea, eu culcușită în fotoliul meu favorit, cu o carte bună în mână și cu o lumină căzând doar pe file, restul rămânând în umbră. Sau la o plimbare în pădure, toamna târziu, cu cer sticlos și cu toate culorile și miresmele frunzelor pe moarte sub ochii mei, sub nările mele. La un apus în flăcări, văzut fie și doar din balconul meu deschis spre sud. Ori la un ceas de stat la soare, uitată, ațipită. Sau la fragmente anume din Beethoven, Ceikovski, Telemann, Bach. Sau la un film bun englezesc ori rusesc, pe care să-l urmăresc pe întuneric, ronțâind tihnit vreun fruct. Dar toate aceste *degustări* prelungi ale unor clipe n-ar mai avea niciun haz dacă n-ar mai fi *amenințate*. Adică, în absența morții.

Trupul meu de azi le conține pe cele de ieri, succesivele, ca amprente memorative. Retrăirea unei senzații înseamnă, în fond, și „retrăirea” trupului care a experimentat-o în direct. O des-pelițare în straturi. Memoria e creatoare cumva grație concursului interesat al uitării. Uitarea e *răul* care îmbrânțește imaginația și o face să umple

locuri lăsate (anume?) goale. Desăvârșirile se obțin, ca întotdeauna, prin exerciții ale răului – se *săvârșește* un *rău* pentru a provoca apariția binelui, a *desăvârșirii*. Dacă răul e săvârșirea/fapta încheiată (cutare *s-a săvârșit* din viață...), binele e des-facere, stricare a faptei, răz-bunare a sa. Relativizare.

Am descoperit, de o vreme, că pot lucra după plac cu un detaliu, cu un *semn memorativ* – dacă îmi fixez suficient de mult privirea interioară pe un obiect sau pe o secvență dintr-o întâmplare, ea generează în jur, rând pe rând, celelalte obiecte, apoi alte detalii, sentimente, stări, culori, mirosuri, transportându-mă *acolo*, cu toate simțurile în alertă virtuală, atâta timp cât reușesc să țin privirea ațintită; aș putea chiar crede că pot pleca de tot *acolo*, dacă îmi e destul de mare concentrarea și, poate, dorința. Căci dorința ne alcătuiește, cu necesitatea găfându-i pe urme... Mă pot mișca în încăperea, dând aproape fizic la o parte uitarea așternută pe lucruri ca un praf gros. Văd treptat împrejururi, lucrurile scoase din uitare își amintesc *vecinii* și mi-i dezvăluie. Memoria are ochii ațipiti, dar o privire ațintită asupra trecutului îi poate trezi. Memoria, ca și visul, are funcție interpretativă. Pe câteva detalii „reale”, poate lucra liber și legitim, deopotrivă, istorii întregi. Poate ține, la o adică, locul Istoriei. Îmi plac la fel de mult senzațiile degustate din mers (un miros de lemn crud, de pâine caldă, de pivnițe cu mere puse la păstrat, un gust de fruct plimbat încet pe limbă, un sunet de pian ori de teremină, un cripit gureș de păsări într-o zi de vară după ploaie, pe te de culoare în armonii suspendate, imponderabile) și cele rememorate cu „simțurile” minții. Am un trup degustător, atent la nuanțe, și mă las adesea în voia „simfoniilor” lui, chiar și când mi-e timpul drămuț. Gustul înmiresmat. Trecutul se adulmecă și se degustă, ca orice licoare veche.

10. Consumatorul erei postindustriale nu-i deloc încurajat înspre o relație naturală cu muritudoinea sa. Incitat să se înconjoare cu cât mai multe, mai noi și mai inutile, în ultimă instanță, obiecte, el sfârșește prin a se pierde din vedere. Ca să nu mai spun că ultrasofisticatele aparate la care, conectat, omul poate „supraviețui” artificial și nedefinit morții sale induc perfida speranță a nemuririi, a vieții fără de moarte, „protezate”. Așa se face că spaima de moarte e în creștere și devierile pe care le stârnete, imprevizibile. Dacă știi, în limitele adevărului controlabil, la ce să te aștepti, te poți gospodări altfel, spre binele tău și al semenilor. Proiectele tale materiale ar reveni la dimensiunile vieții unice care ți-e dată, în vreme ce proiectele culturale, spirituale, cele care lasă *urme*, ar putea să crească liber și generos. Să crezi în nemurire e, până la urmă, să fii lipsit de generozitate. ■



• Alexandru Deșliu, *Miezul lucrurilor. Convorbiri cu Irina Petraș*, Focșani, Ed. Pallas, 2006.

Categoric Schwartz

Gheorghe Schwartz

1. Sunt o fire extrem de conservatoare. Mă îngrozește ideea că va veni și vestea că mătușa cea bogată mi-a lăsat moștenire cea mai frumoasă vilă din parcare: cu termopane, cu piscină și cu o curte plină de copaci, așa cum visăm să avem. Visăm, adică soția mea și cu mine. Adică soția mea. Ar fi groaznic să trebuiască să mă mut din apartamentul meu nezugrăvit și cu tavanul ciuruit de ploii. Așa cum n-am chef să mă mut din acel apartament în care mereu se înfundă țevile vechi (era să spun arterele), așa n-am niciun chef să mă mut din acest trup. În niciun caz acum. Așa că sunt în relații de mare afecțiune cu trupul meu. „Până ce moartea ne va despărți!”

2. Categoric Schwartz.

3. Categoric Schwartz.

4. Civilizate. Ne salutăm când ne întâlnim, „Ce mai faci?“, „Eu fac bine!“, „Mă bucur că ești bine!“ spune boala, dar bineînțeles că minte. Îi zâmbesc, îmi zâmbesc și ne vedem fiecare de treaba lui. Eu s-o ignor, ea să mă cucerească. „Ce mai faci?“, „Eu fac

bine!“ „Mă bucur că ești bine!“ spune boala, dar bineînțeles că minte.

5. De toate. Dar în public mă prefac. În realitate, mă gândesc mult la ea. Cred că, până la urmă, ura asta se va putea transforma în dragoste. Sper, cel puțin. *Până la urmă*. Până atunci, mi-e frică de boală, sunt terorizat de ideea că m-ar putea împiedica să termin CEI O SUTĂ. Mai am nevoie de vreo nouă ani. *Pe urmă*, vom vedea. Vom negocia.

6. În 1999, am publicat un volum de povestiri, *Paranoia Schwartz*. Unii susțin că ar fi o autobiografie.

7. a) Medicul meu de familie este supărat că nu l-am vizitat niciodată. Inițial, am pretextat că nu mă voi duce la el fiindcă mă simt discriminat. În familie! Soția și fiul meu au primit celebrele „Cărți de sănătate“, iar eu nu. Cum apartamentul meu este ticsit de cărți, m-am simțit profund prejudiciat.

b) Ultima oară am fost la medic transportat în salvare. Am dat la spital, absolut întâmplător, de un medic de gardă care s-a nimerit să fie membru al Uniunii Scriitorilor. Ceea

ce nu m-a împiedicat să evadez a doua zi. Confratele medic mi-a recomandat o mulțime de lucruri, desigur doar interdicții. Fiind și scriitor, i-am ascultat indicațiile. Timp de vreo două luni. Între timp, m-am simțit tot mai rău. Atunci am hotărât să arunc sacul cu medicamente și să-mi reiau tabieturile – în primul rând pipa. De atunci, mă simt tot mai bine. Îmi tratez suferințele prin auto-compătimitate. Ceea ce îmi conferă, dacă nu liniște, măcar o imensă duioșie față de mine însumi.

8. Fără discuție, mi-ar plăcea teribil să fiu oligofren. Tâmpiții sunt mult mai des fericiți. Din păcate, nu pot fi tâmpit, chiar dacă prost sunt cu prisosință. Nu pot să fiu tâmpit, așa cum n-am reușit să mă îmbăt niciodată. Îmi doresc să fiu tâmpit, să mă pot înflăcăra la o telenovelă, să-mi doresc o „cină romantică“ având lăutari la ureche și să mă pot îmbăta. Nu pot. Ce păcat! Știu că invidia nu face nimănui cinste, însă nu mă pot împiedica să-i invidiez pe tâmpiți.

9. Nu știu ce învățătură am primit de la trupul meu. (Rațional ar fi fost să-l învăț eu pe el.) Ceea ce m-a învățat nu vreau sau nu știu. Trupul meu mă ia mereu prin surprindere, la fel ca natura guvernul român.

10. Sistemul sanitar românesc? Nu înțeleg întrebarea. Există un sistem sanitar în România? ■

Mi-a plăcut întotdeauna de mine însumi

Cătălin Ghiță

De vreme ce sunt un producător de metatexte, nu de texte, și, în plus, am o certă propensiune pentru aspecte teoretice tratate punctual, nu voi scrie, în cele ce urmează, nici o proză artistică, nici un poem, ci voi încerca să răspund pe rând, sistematic și ordonat, la întrebările dibace. Format la școlile de gândire germanice, vă mărturisesc absolut sincer că lejeritatea de stil galică îmi este complet străină (și nu știu dacă, la urma urmelor, am ceva de regretat). Dar să nu divaguez... Așadar,

1. Mă veți acuza de narcisism, dar mi-a plăcut întotdeauna de mine însumi din punct de vedere strict corporal (moral și emoțional este o cu totul altă problemă). Cu excepția șoldurilor, pe care le-aș fi dorit puțin mai înguste, nu am lucruri care să mă nemulțumească atunci când mă uit în oglindă. Impresia mi-a fost confirmată și de modul în care am fost văzut de ceilalți (și, mai ales, de celelalte) de-a lungul timpului, așa că nu am suferit de vreun complex fizic nici măcar în perioada tulbură a adolescenței. Vreau să cred că nu am devenit orgolios în această privință, ci doar conștient în chip matur de darul care mi s-a făcut la naștere și recunoscător părinților mei pentru el. Fiindcă, o știm prea bine mai ales noi, filologii, dacă ambalajul nu garantează calitatea produsului, îl face măcar mai atrăgător...

2. Iată o problemă extrem de incitantă, la care mi-am dat un răspuns (nu știu cât de fidel realității) încă de acum zece ani, de când eram în primii ani de facultate. Întrebarea comportă două răspunsuri, ramificate, la rândul lor, în două subcomponente. Există, astfel, un palier masculin și altul feminin, fiecare subînțins de un model real (figura tutelară a unui scriitor) și de altul ficțional (icoana unui personaj). În primul caz, ar fi vorba despre Novalis și despre Heinrich von Ofterdingen. În al doilea caz, le-aș numi pe Mary Shelley și pe Mathilde, iubita lui Heinrich.

3. Nu cred că am, propriu-zis, un bolnav favorit, dar, dacă ar fi să numesc totuși unul, m-aș gândi, fără îndoială, la Don Quijote, chiar dacă maladia lui eludează sfera strictă a corporalității.

4. Cred că iubita mea ar fi mult mai în măsură să vă răspundă la această întrebare: ea a fost permanent obsedată de ideea bolii, inextricabil legată de moartea iminentă și subită. Eu, pe de altă parte, ca un om care n-a fost internat în spital nici măcar o zi, care n-a suferit niciodată vreo operație, care nu s-a îmbolnăvit de nimic serios, am tratat sănătatea ca pe un lucru de la sine înțeles în viață. Am avut întotdeauna o atitudine olimpică-tâmpă față de subiecte legate de maladii.

5. Nu mă tem de maladii și nici de suferință fizică; mi-e frică doar să nu devin o povară pentru cei care m-ar îngriji în cazul nefericit al unei îmbolnăviri grave.

6. Cred că bolile pe care le-am proiectat sunt mai degrabă maladii ale spiritului contemporan, precum cele șase descrise atât de abil de Constantin Noica. Astfel, dat fiind faptul că nu am produs niciodată vreo pagină de beletristică pură, nu aveam cum să inventez sau să descriu vreo suferință ficțională.

7. Nu îmi amintesc când s-a întâmplat ultima oară, dar sunt câțiva ani buni de atunci și era vorba, oricum, de un control de rutină, impus de completarea unei fișe medicale pentru înscrierea la un concurs pe post.

8. Nu am astfel de înclinații morbide, dar, dacă aș fi constrâns, presupun că aș alege ceva nobil și figurat, un tip de *Weltschmerz*, ca *spleen*-ul simbolistilor, de pildă.

9. Practic yoga de peste doisprezece ani și bruma de înțelepciune pe care am dobândit-o mi-a arătat fără tăgadă că plăcerea și durerea sunt stări pasajere și, mai ales, iluzorii. Totuși, trupul m-a învățat un lucru dezarmant de simplu în teorie, dar care mi-a luat ani îndelungați de exercițiu pentru a-l pune în practică așa cum se cuvine: anume că trebuie să mănânc numai atunci când îmi este foame, să beau numai atunci când îmi este sete, să dorm numai atunci când îmi este somn și să fac dragoste numai atunci când simt aceasta cu toată puterea.

10. Fiindcă nu am mai fost la medic de mulți ani, după cum am arătat mai sus, nu mă pot pronunța în această chestiune. ■

Boala și sănătatea sînt virtuți

Adrian Alui Gheorghe

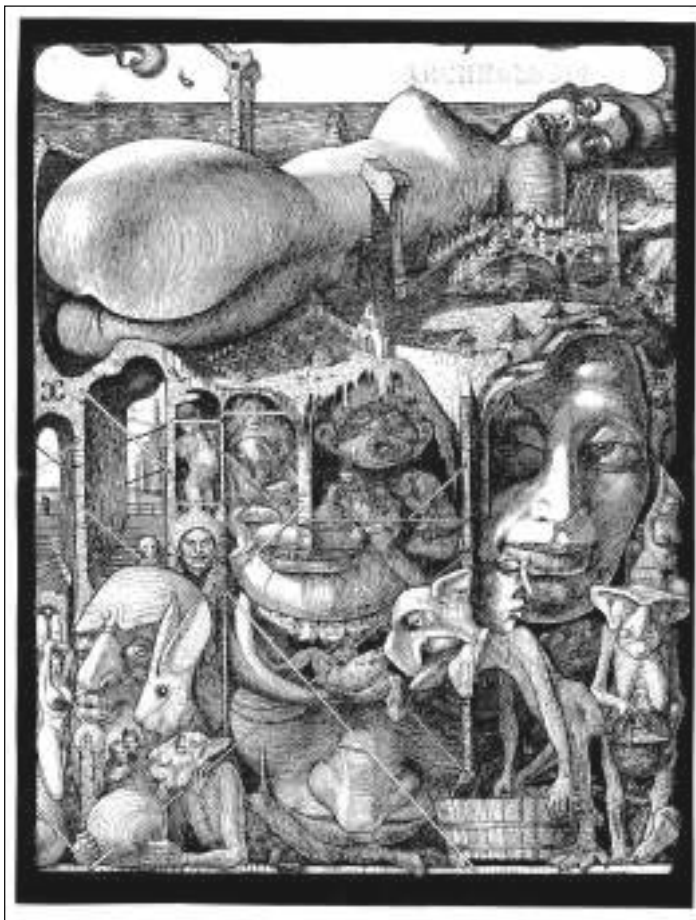
1. Ne înțelegem, slavă Domnului! Eu mai încerc să-l păcălesc, să-l fac să creadă că nu pot să trăiesc fără de el. De asta îl mai adorm uneori și apoi, pîș-pîș, mă strecor afară din el, mă strecor afară din casă, din lume chiar. Cînd mă întorc îl lovesc puternic în umăr, se trezește brusc și are așa o uluială pe chip care mă amuză de fiecare dată. Mă hrănesc din această surpriză, din acest amuzament... Important e că nu se supără. În același timp punem la cale multe lucruri împreună: cînd îl duc eu pînă la stele, să-l învăț călăritul în celest, cînd mă duce el pînă la băcănă din colț, să-mi cumpăr hîrtie de scris! Au fost și momente mai tensionate între noi, recunosc. Să exemplific? Eram în Egipt, tocmai coboram chirchit prin tunelul îngust treptele spre inima unei piramide. Deodată el se opri pe o treaptă și mă împinse pe mine la vale. Presimțise că acolo, în adînc, carnea se face o mociară mănoasă în care orice sămînță prinde viață. Simțea că în această prolifică moarte își poate pierde identitatea, de asta a și ezitat. Altă dată s-a intoxicat cu cafea și tutun – avusese o noapte mai bîntuită de fantasmă –, l-am dus la medic, care i-a administrat niște bobîrnace specifice. Și-a cerut iertare, cînd l-am readus acasă mergea în urma mea, spășit. Cînd scriu literatură – poezie sau alte basme! – se așază cuminte sub masă, la picioarele mele, ca o pisică bătrînă și adoarme agitat mestecîndu-și cine știe ce vise greu de digerat în agitația unei zile.

2. Am fost, pe rînd, toate personajele feminine și masculine pe care le-am întîlnit la vreun colț de lume, la vreun colț de pagină. Ba am fost, pe rînd, toți oamenii pe care i-am întîlnit pe lumea asta, din cărți sau de pe lîngă cărți, descriși sau nedescrîși încă. Cred că am fost și toți oamenii pe care nu i-am întîlnit...! Vorba cui, ne spusă încă: „Eu cînd văd litere am satisfacții erotice“. De asta zic că orice text are senzualitatea lui. Chiar de la începutul lumii mele, cînd am luat în răspăr abecedarul, din propoziția „Ana are mere“ eu m-am identificat cu Ana și am poftit la mere.

3. Întrebarea ar putea să sune un pic altfel, rogu-vă: „Numiți zece bolnavi din literatura română și/sau universală pe care i-ați lua cu dvs. în cazul în care ați fi izolat pe o insulă pustie“. Așa mi-aș putea exprima preferința față de ei, de bolnavi, care predomină toate literaturile, așa am putea face acolo o familiuță, o colonie. Să enumăr: prințul Mîșkin, părintele Zosima, „străinul“ lui

Camus, Don Quijote, Gregor Samsa... Femei? Că pe o insulă pustie nu-i sănătos și nici moral să mergi numai cu bolnavi bărbați. De asta: Ana Karenina, Madame Bovary, Lolita, care a mai crescut între timp, insomniaca Șeherezada...! Iar din literatura română? Că era să uit... Poate căprioara din *Moartea căprioarei*? De ce nu?

4. Le suport pe amîndouă, pentru că știu că una fără de alta nu se poate exprima. Și boala, și sănătatea sînt virtuți, asta e sigur. Mă alint, ca orice om, stau la mijloc, în dreapta am boala, în stînga sănătatea. Cînd se plictisesc, le permit să treacă invers: boala în stînga, sănătatea în dreapta. La rîndul meu, cînd mă plictisesc de sănătate, îmi aleg o boală, convenabilă. Sînt o mulțime



de boli de care avem nevoie, mai ales cele suportate de către ceilalți, de la ele și de la ei învățăm cel mai bine care sînt trucurile supraviețuirii. Oricum, e pasionant.

5. Boala care dăunează cel mai grav sănătății este frica de moarte. Este mai perfidă decît moartea însăși. Viața este o risipire pentru ceilalți, în ceilalți. Cu cît mai risipită viața, cu atît mai împlinită. Pe cînd moartea este individuală, fiecare se descurcă cum poate cu moartea lui. Și viața, și moartea s-au cronnicizat în mine, habar n-am care lucrează mai spornic. Cred că și în ceilalți lucrează în aceeași măsură, îi văd destul de agitați pe

străzi, cîte unul se mai furișează în veșnicie, ceilalți regretă că nu s-au agățat de pulpana hainei lui. Într-o noapte, în copilărie, bînd apă am văzut că apa e neagră și mi s-a făcut frică, am avut senzația că apa aceea neagră îmi smulge limba cu tot cu gură, cu tot cu gît, cu tot cu plămîni, cu tot cu aerul din plămîni, cu tot cu atmosfera care ne dă aerul cel de toate zilele, cu tot cu pămîntul care ține aerul de jur împrejur, cu tot cu cerul care ține pămîntul în echilibru. De atunci am învățat să despart apele negre de cele limpezi, probabil că asta a devenit și ocupația mea de bază pe lumea asta. Dacă mai am teamă de alte boli, dintre cele mai domestice? Da, am o alergie mai veche. La proști. La prostie. La ideologii. Mi-e teamă de criticii care scriu despre cărți fără să le citească, fără să mai citească ceva. Mi-e teamă de cititorii fără talent. Mi-e teamă că aș putea să intru în „istoria“ lui Alex Ștefănescu. Mi-e teamă de confrății care se exprimă în scris de parcă ar vorbi cu capul băgat sub apă (vorba lui Savatie!). Alte boli periculoase și penibile? Gripa asiatică, ciuma lui Caragea, Armata Roșie, intoleranța religioasă, intoleranța comportamentală, „securitatea“, miliția, vecinul care se uită cu jînd la capra mea etc., etc.

6. Da, am niște proiecte de boli rare, tocmai lucrez la ele. O să le răspîndesc la timpul lor, cu cît mai groaznice, cu atît mai demne de reținut, nu-i așa? Dar nu bolile m-au interesat în primul rînd, ci terapeutica lor. De asta am pus la cale terapeutica prin poezie, am continuat, în fapt, lipsa de măsură a altor înaintași. Să exemplific? S-a întîmplat în insula Borneo un caz ieșit din comun... Unui șchiop i-a crescut piciorul după ce doisprezece ani i-a citit poezie bietului mădular sfîrtecat de un rechin. Îi citea și dimineața, îi citea și noaptea. O vrăjitoare i-a sugerat acest lucru, după accident. Îi citea din Dante. Sau din Tagore? Poate din Kavafis... Habar n-am. Dar poeziile toate, indiferent de cine sînt scrise, spun același lucru. Valoarea lor intrinsecă e dată de vocea cititorului. Cel puțin așa cred. În vremea epidemiilor de ciumă oamenii care știau să citească erau îndemnați să citească poezii... Multe comunități au reușit să scape de boală pentru că în interiorul lor exista cîte ceva care să spună poezii, să citească toată ziua. E posibil ca acum poezia să se fi degradat sub impulsul meschinăriei care controlează viața lumii, dar cei care n-au uitat asta se sal-

Mafalda

Ioana Drăgan

Nu îi făcea nicio plăcere să le spună oamenilor cele rele. Infarcturi, cancere, accidente de mașină, cutremurul din '77... lista era lungă și cimitirele pline, nu e nicio mare chestie să dai colțu', morțile fulgerătoare sunt preferabile agoniilor îndelungate și, în fond, pentru că deznodământul nu mai era un mister, surpriza ei la dispariția celor din jur nu ținea decât de memoria asta atât de încărcată încât nu mai făcea față la atâtea aduceri-aminte.

Din copilărie, când știuse într-o bună zi că bunica ei o să moară, singură, fără să mai ajungă să deschidă ușa de la casă, se hotărâse să le ascundă sfârșitul celor pe care viața îi scotea în calea ei.

Se întâmplase într-o zi de primăvară frumoasă, după o iarnă grea și lungă. Să vii, mama, mai repede, azi de la slujbă, se pomenește rugându-se de maică-sa, Dumnezeu s-o odihnească în pace, murise și ea în urmă cu douăzeci și mai bine de ani, de ce, Adina, îi sună și acum peste ani vocea subțirică și cântătoare a mamei, tu nu știi că mama are treabă și nu poate lipsi de la serviciu...

Lucra la un cuptor de pâine, destul de departe de casă, îi lua mult să ajungă, se mai oprea să cumpere una-alta pentru masă și ajungea sfârșită de oboseală și transpirată, cu mâinile încărcate de plase grele din care se revărsau bunătățile pe masă. O aștepta în fiecare seară, nerăbdătoare și bucurată, cum așteaptă și azi pâinea caldă la centrele de pâine, cu gândul la mama care mirosea mereu a pâine proaspătă, ești o franzelă caldă și pufoasă, vocea răgușită a tatei și chicotelile înfundate ale mamei, îi auzea uneori cum se iubeau ei în dormitor pe furiș, fii cuminte, Adina, și ascult-o pe bunica, i-am lăsat tot ce îi trebuie, te duci la ea după ce vii de la școală să mâncați împreună, apoi vii acasă la lecții și o lași pe bunica

ca să se odihnească, zi, îți aduce mama chifle și cozonac? să-i duci și bunicii diseară, la revedere! Mama își trântise pe umăr geanta, plecase în grabă fără ca ea, Adina, să mai apuce să-i spună că ar fi vrut s-o oprească azi, doar-doar să nu fi plecat, gândise atunci cu mintea copiilor care cred că părinții lor pot totul...

Dar filmul acelei zile de neuitat cursese fără nicio întrerupere, așa cum, într-o fracțiune de secundă, ea îl văzuse, înfricoșată și neștiutoare...

Plecase la școală, era departe, o jumătate de oră de ocoliri pe străduțele din Ferentari unde stăteau la o curte cu două case față în față, într-una bunica și în cealaltă ei trei, nu ți-e frig, Adina, nu mi-e frig, bunica, matala nu vezi că a venit primăvara, așa este, draga mea, e primăvară afară, o sărutase și își spusese că poate doar visase urât și că e o prostie, cum multe își mai închipuise în fracțiunile de secundă în care trăia viețile altora, bunicii îi era mereu frig de la o vreme, a zis mama că ne aduce cozonac diseară, e cale lungă până atunci, fetițo, ochii bunicii și expresia ei de neuitat când o mângâiasse pe păr și o îmbrățișase la rândul ei de la revedere. O zi de școală ca oricare alta, cu ore lungi și plictisitoare, pauze prea scurte și răutățile obișnuite, e așa de ciudat că nu mai ține minte numele niciunui coleg din generală, întârziase pe la biblioteca școlii și nu mai fusese atentă la cât este ceasul, apoi deodată panica furibundă care i-a invadat mintea că s-a făcut târziu, că o așteaptă de mult bunica la masă și că o s-o certe rău mama, fuga nebună pe străzi și fața uluită a unui domn în vârstă, pe care mai-mai că îl răsturnase, arde, pe undeva, fată dragă, de nu te mai uiți nici în dreapta, nici în stânga!!! Nu-i răspunsese nimic, blocată brusc de situație. Și azi sunt momente din astea

când nu își găsește cuvintele, darmită în după-amiaza aia când se vede cum alerga nebunește pe străzi de își aude și acum inima săltându-i din piept, păcănitul urechilor arzând și suflul sacadat de efort. După colț, după ce lăsase în urmă strada inundată de soarele amiezii, o senzație inversă celei de la cinematograful când se aprind luminile după întuneric, năuceala și amețala trezirii la realitate, liniștea suspectă a străzii și mașina ambulanței, uriașă și albă, decupându-se pe caldarâm. Se oprise brusc și, își amintește în timp ce lacrimile îi vin și peste atâția ani în ochi, se așezase sprijinindu-se de gard.

Știuse că s-a întâmplat și că degeaba venise ambulanța. Prea târziu, așa cum prea târziu ajunsese și ea de la școală și cum la fel de prea târziu urma să vină și mama, cu cozonacii calzi pe care i-au mâncat cu toții la pomana bunicii. Murise singură, în drum spre bucătărie, o văzuse cum își trage picioarele și cum se oprește brusc, secerată la pământ de o gheară în piept, sângele cum îi inundă creierul și îi iese pe gură, și apoi fulgerător sfârșitul, chirchită și contorsionată de la spasmul ăla năpraznic, de au trebuit să o îndoiaie doi bărbați, un vecin și șoferul de la ambulanță, când au așezat-o pe năsalie. Se răcise deja când o vecină o văzuse pe geam și chemase aiurea salvarea. Unde ai fost, Adina, de n-ai ajuns acasă la vreme în ziua când a murit bunica, tu ai știut și nu mi-ai spus, vorbele mamei, improșcate peste ani la o ceartă, așa, din senin, o dor, ca o rană vie săpând acolo, în suflet, neîncetat, așa cum o macină și sentimentul de vinovăție cu care s-a obișnuit să trăiască de atunci și până azi.

Fragment din nuvela cu același titlu

→
vează și ne salvează pe toți. Mulți oameni nu mai citesc poezie, chiar le e rușine să nu fie văzuți cu vreo carte de poezie în mână. E semn de neseriozitate, e semnul unei infirmități ascunse! Așa se crede! Dar și Napoleon își înfrâna crizele comițiale citind poezie. Să știe că purta după el câteva cărți ale unor francezi de prin veacurile anterioare, rondelurile lui Charles d'Orléans sau *Iubirile* lui Pierre de Ronsard, de pe la 1550... Și mai citea un text extrem de heteroclit, *Tratatul cerșetoriei spirituale*, de pe la 1400, al unui oarecare Gerson Jean Charlier. Înaintea bătăliilor citea câteva ceasuri poezie, scria o scrisoare de dragoste vreunei amante, în care se plîngea de o răceală rebelă careia îi exagera efectele, de un neg apărut intempestiv sau își descria visele. Era o terapie pentru sufletul invadat de carne, pentru frica războiului.

7. *La Doctor Faustus*, cred. Varianta Thomas Mann. M-am plîns că mă doare, s-a plîns că îl doare...!

8. E discutabil. Toate bolile au și părțile lor bune, de asta cele pe care nu le aleg pot să se supere și să reacționeze.

9. E un înțelept trupul meu. Știe când e cald și știe când e frig. Știe când îi e foame, el controlează și foamea mea de alte lumi. Nu mă lasă să fug din mine însumi, dacă vreau să rătăcesc fără spațiu, mă ancorează în realitate cea mai concretă, să nu mă pierd. Uneori e ca o mânășă întoarsă pe dos, mă uit cu milă la el. Îmi amintesc că, prin 1979, eram miner la Lonea (soldat condamnat să sap comunismul pe dedesubt!) și îmi doream foarte mult să scap de calvar, măcar pentru o vreme... De asta m-am ascuns într-un ungher al abatajului și am vrut să mă automutiliez, să-mi rup un deget, ca să obțin una, două luni de concediu medical, să scap de lumea șobolânească pe care n-o alesesem, în care fusesem împins de conjuncturi. Mai făcuseră și alții lucrul acesta, între ei un trapezist de la Circul de Stat, ajuns și el în mină, ca soldat...! Atunci am luat un bolovan colțuros, m-am așezat pe un bulgăre de cărbune și am început să-mi lovesc degetele. Am început cu ăla mic, de la mîna stîngă...! Mă durea. Apoi am luat la pocnit pe cel de-al doilea...! Durea și ăsta. Apoi am realizat ce mîini frumoase am și mi s-a părut o blasfemie să mă apuc eu să stric or-

dinea unui trup pe care Dumnezeu îl făcuse o adevărată capodoperă...!

10. Sistemul sanitar este așa cum sîntem (și) noi. Dacă noi sîntem incurabili, el este asemenea...! De ce ar fi el, sistemul, mai organizat și mai deștept decît noi? Nu cunosc altă definiție. Mai mult, eu am rămas la faza la care, copil fiind, doctorul sătesc, care puțea cumplit a rachiu, ne ținea de după cap și ne puneă să spunem: „Aaaaaa!!“. Habar nu am ce vedea el în străfundurile gîtului meu, dar mereu am rămas cu impresia că-i făcea mare plăcere și îi lăsa gura apă cînd se uita la bietul meu „măr al lui Adam“...! Nu cred că s-a schimbat ceva...!

Cîtă realitate încapă într-un spital

Marius Chivu

Virtejul destinului m-a aruncat, în ultimele luni, în postura de însoțitor permanent al unuia dintre părinții mei în trei spitale bucureștene. Există diferențe notabile între cele trei spitale, dar, în esență, realitatea agresivității psihice a Spitalului românesc e aceeași.

Șpaga(t) între moarte și viață

Vei plăti dacă intri pe poarta Spitalului cu impertinența de a crede că îți vei putea păstra principiile. Vei plăti la propriu.

Închipuie-ți că părintele tău e în comă, atîrnînd de picăturile perfuziei ce mai leagă moartea de viață, în timp ce în saloanele Spitalului, concomitent, zeci de bolnavi își gem durerea la aceeași intensitate, un doctor face, tăcut și lent, internările, două asistente trec impasibil pe coridoare... Ai impresia că nu ai captat atenția, că nu interesezi pe nimeni, că totul se mișcă prea lent, ai impresia că nu faci decît să aștepti să devii cu totul invizibil, acolo, sprijinit de targă. Deja ți se pare că cel de lîngă tine abia mai respiră. În acel moment nu veți mai conta decît tu și bolnavul sînge din sîngele tău. Vei vrea să-i cumperi întîietatea. În acel prim moment disperat, cu acel sentiment de suprem egoism începe totul. Îți învingi inerenta jenă și faci gestul salvator: dai șpagă și, practic, semnezi pactul de supraviețuire în Spital. Nu ești un învins, abia acum intri în luptă.

Șpaga e subînțeleasă, e contractul tacit, e legea nescrisă. Taximetristul care strîmbă

din nas că îi bagi un paralytic în mașină, portarul care nu te lasă să intri cu mașina în curtea Spitalului indicîndu-ți, aparent intransigent, panoul unde scrie că parcare e interzisă (dar parcare e înșesată de alte mașini), brancardierii care duc targa pe ploaie la tomograful aflat în altă clădire, gardianul care nu te lasă să intri doi însoțitori la un pacient, bucătăreasa care îți aruncă în farfuria cea mai ciobită cea mai schiloadă aripioară de pui, infirmiera care îți spune tot timpul că nu mai sînt cearșafuri curate și care te ia la rost că bolnavul tău iar a făcut pe el, asistenta care e tot timpul încruntată și țipă la tine că perfuzia nu a fost oprită la timp, asistenta care-ți pune o branulă albatră în locul uneia roz (mai rezistente), asistenta care bandajează cateterul cu cel mai prost leucoplast, asistenta care îți spune că în întreg institutul hematologic nu există nicio picătură de sînge cu Rh negativ (iar ție îți trebuie aproape doi litri), terapeutul care vine să lucreze cîteva minute la două-trei zile, doctorița care întîrzie analizele o săptămînă, doctorul care stă tot mai puțin la vizită, care trebuie vînat pe coridoare să-ți spună ce și cum și care se răstește că oricum nu e treaba ta, că nici el nu se bagă în domeniul tău, orice alt doctor care îți poate rezolva problema în locul doctorului deja plătit, dar care ți-a ascuns că tocmai se pensionase...

Spitalul pare organizat ca un Centru Social al Selecției Naturale. Iar șpaga nu se dă, pur și simplu; șpaga e reacția firească la un proces de uzură. Mediul (corupt), atmosfera (apăsătoare), condițiile (precare), atitudinea (indiferentă a) oamenilor îmbrăcați în alb, totul creează presiune asupra ta. La momentul respectiv, vei răsufla ușurat că ți s-a oferit șansa de a da, în sfîrșit, izbăvitoarea șpagă. Ai îndeplinit cutuma, ți-ai intrat în rol.

Șpaga e rugăciunea către Doctor. Cu ea îl vei îndupleca să te asculte, să-și dea tot interesul să te ajute, să aibă conștiința ridicată... Șpaga îți dă dreptul (iluzoriu & absurd) de a-i cere doctorului să fie omnipotent. După ce vei fi semnat actul prin care Spitalul își declină orice răspundere și prin care consimți ca tu să îți asumi „cel mai mic risc de deces“ în cazul operației, prin șpagă forțezi un transfer de responsabilitate: dacă acceptă, doctorul e res-

ponsabil măcar în fața ta și a legii divine. Așa că îți vei suna rudele, prietenii, extraordinarii colegi de serviciu se vor mobiliza, vei face rost de bani. Vei întreba pe cei din salonul tău și vei da, în secret, mai mult decît au dat ei. Într-o zi va apărea cineva despre care vei afla că a dat dublu decît tine. Dintr-odată doctorul îți va părea mai conștiincios cu celălalt. Cu gîndul la ofranda lui Cain, te vei simți pierdut. Vei plusa cu o sticlă de whisky, cu un pește mare și proaspăt, cu ceva special.

Dar, nu te teme, vei fi răsplătit! Cînd vîri plicul într-unul dintre buzunarele situa-te invariabil de ambele părți ale tuturor halatelor din Spital, spui șpășit mulțumesc. Mulțumești că îți este primită ofranda. Dacă ești refuzat, e semn rău. Operația nu are sorți de izbîndă sau nu a ieșit cum trebuia. Primirea șpăgii e semn că disperarea ta a fost corectă, dar că rugile ți-au fost ascultate și ziua senină e certă. Șpaga e un placebo pentru liniștea ta pe coridoarele Spitalului. De aici încolo nici nu mai crezi că a fost vorba de șpagă. Doar recunoști și mulțumire. Cu cît operația iese mai bine, cu atît șpaga e mai nesemnificativă. Te ocărăști că, poate, nu ai dat cît se cuvenea. Șpaga devine, astfel, relativă. Ce înseamnă, cu adevărat, o șpagă raportată la o viață de om!?

Cu șpaga cumperi bunăvoința unor oameni imuni la suferință, oameni pe care, după cîteva săptămîni de conviețuit în Spital ca însoțitor permanent al bolnavului tău, ajungi să îi înțelegi. Mai mult, să îi compătimentești, să-ți fie milă de ei uitînd chiar de mizeria ta. Nu bolnavii, ci ei sînt adevărații prizonieri ai Spitalului. Ei, cei care înfruntă ani în șir mizeria bolii celorlalți pe un salariu de mizerie. Cu cît ești tu mai dezgustat de condițiile lor, cu atît mai ușor consimți la șpagă. Tu poate vei pleca în cîteva luni cu bolnavul tău salvat, dar ei sînt constrînși să viețuiască în continuare în Spital. Au și ei disperările lor... Sînteți niște ingrați, tu și bolnavul tău!

Firește, vei da și peste asistente cu voce caldă și cu gesturi precise aproape tandre, asistente al căror profesionalism discret îl vei asimila compasiunii nemărturisite, vei întîlni și doctori răbdători care îți vor explica, aproape părintește, ce înseamnă volet decompresiv și ischemie, doctori străini a căror sudoare, aplecați fiind asupra bolnavului tău aflat în convulsii, te va îngheța și înduioșa în același timp, doctorițe care îți surîd surprinse plăcut cînd le întinzi un număr din *Dilema veche*... Astfel de oameni, despre care bolnavii mai vechi îți vor vorbi la ceas de taină, există. Îi vei căuta și ei vor veni la tine, dar aceștia rămîn, ca în minuțiosul proces al unei angiografieri, doar factorul de contrast. Față de acești oameni tu nu te vei achita cu adevărat niciodată. Pentru că ei reprezintă, în momentele crunte,



însăși speranța și salvarea ta. (În spital descoperi cuvintele pe care, îndeobște, le eviți pentru că îți se par prea mari. Exercițiul subtil al suferinței îți redă nealterată semnificația cuvintelor. Experiența extremă te situează la un nivel mai aerat al limbajului; comunicarea cu ceilalți, dar, mai ales, cu tine capătă dintr-odată un registru mai grav. Pe cei din afara zidurilor Spitalului îi vei jena cu patetismul tău. Dar ei n-au fost acolo!)

Made in RDG

Condițiile din Spital sînt, deseori, revolcătoare. Pereții sînt scorojiți (un afiș gălbui interzice fumatul conform „Ordinului Ministerului Sănătății nr. 225/1975”), la baie e igrasie și apa se prelinge din perete, acolo unde odată a fost o chiuvetă, vasul WC-ului e spart, bazinul e înțepenit, lemnul e umflat și ușile nu se închid, pe la ferestre te trage curentul, caloriferele fie te sufocă, fie te lasă să îngheți, mîncarea e proastă, puțină și repetabilă, pernele și cearșafurile (atunci cînd nu trebuie să le aduci de acasă) sînt gri-gălbui și găurite, saltelele au gloduri și sînt rîncede... Dacă bolnavul e imobilizat la pat, internarea lui e condiționată de internarea aparținătorului, care însă e obligat să plătească Spitalului zilele acestei forțate spitalizări. (Constrîns apoi să preia o parte din atribuțiile infirmierelor și asistentelor, internarea însoțitorului devine calificare la locul de muncă.) Tomograful e în altă clădire, pe aparatele de la fizioterapie scrie *Made in RDG*, scaunele cu rotile n-au rotile, o parte dintre medicamente trebuie cumpărate (unori, chiar algocalmin), la fel și leucoplast (cvasiinexistent), branule, perfuzoare, perfuzii, sonde gastrice & urinare, feșe de bandajat, spirt... În fața Spitalului se întind, una lîngă alta, 5-6 farmacii (cu pînă la 60% adaos comercial), despre care gurile rele spun că aparțin șefilor de secții și directorilor. Cu toate acestea, știrile de la ora 5, urmărite la cele cîteva televizoare de prin saloane, sînt pentru bolnavi – în general, cititori de *Libertatea* și amatori de OTV – o infuzie de optimism: în Spital e totuși mai sigur decît afară.

„Doamne, Tu ești doctorul trupurilor și sufletelor noastre”

În Spital moartea este referința absolută. Pe ușa primei încăperi din Spital citești: „Internări – Externări – Decese”, străbați coridorul și la capătul lui, deasupra liftului de serviciu, scrie: „Transport bolnavi investigații, izotopi, E.E.G., externări, decedați”; un *flyer* te obligă să-l citești pe toți pereții: „Pompe funebre Km. 0 – Valerică – Asigurăm servicii funerare complete. Recomandăm act constatator, îmbalsămător, coroane”.

Singurătatea și frica în fața diagnosticului grav, așteptarea incertă a recuperării, reevaluarea automată a priorităților și revelația subită a deșertăciunii materiale, atmosfera de suferință colectivă și de solidaritate dincolo de clasă și statut, răceala și iritarea asistentelor, ursuzenia, nesiguranța sau chiar incompetența doctorilor, dar, mai ales, timpul bolnav care se întinde incert între pereții albi, totul predisune la credință. Îți vei descoperi resurse nebanuite de milostenie.

În Spital, alternativa e Biserica. Încă de la intrare vei zări capela pictată cu chipul „Dreptului Voievod Ștefan cel Mare și Sfînt”. Numărul telefonului mobil al preotului e scris pe perete lîngă ușa camerei de gardă, încăperea în care se află, de altfel, și Cabinetul confesional. La taraba din holul Spitalului o măicuță vinde iconițe, cruciulițe, mătănii, brelocuri, statuete, psaltiri, cărți de rugăciuni, calendare, candelă, fitile, mir, tămîie, lumînări. În saloane, iconițele sînt lipite la capul patului cu prețiosul leucoplast sau sînt prinse în capacul prizei, unii bolnavi dorm cu ele pe pernă, branulele sclipind în învelișul lor aseptizat așteaptă pe copertele negre ale Noului Testament, cărți de rugăciuni acoperă gura cânilor cu ceai, pastilele de seară sînt așezate pe hîrtiuțe însemnate cu acatiste... De Bobotează, preotul va stropi cu aghiasmă rezervele cu bolnavi țintuiți la pat, paralizați sau cu mințile rătăcite de operații dificile și medicații puternice.

Biserica de lemn din spatele Spitalului e mică și arată banal. Înăuntru însă te impresionează frumoasele icoane dispuse simplu în goliciunea pereților de lemn. Descoperi chiar aparate de aer condiționat și încălzire centrală. Bolnavi sprijiniți de cadre sau în cîrje, îngenunchind cu greu din cauza ortezelor, pitiți în scaunele cu rotile, închinîndu-se grotesc cu mîini paralizate, vin la biserică inclusiv miercurea și vinerea. Preotul citește în special episoadele cu bolnavii atingînd trupul sau hainele Învățătorului, vindecați de propria credință. La sfîrșit, se dau de pomană chifle, graham, eugenii și mandarine. Interiorul bisericii împodobit discret, căldura caloriferelor, compania bolnavilor necăjiți, oameni simpli și tăcuți, vocea muzicală a preotului tînăr și frumos citind pildele lui Ișus te ademenesc. Vei fi nerăbdător să pleci din patul de salon, să te ascunzi și să te aduni, împreună cu ceilalți, în mica biserică de lemn.

Epilog livresc

În timpul drumului cu ambulanța, n-am putut să-mi scot din cap scenele similare din *Moartea domnului Lăzărescu*. Mă gîndeam cît de departe vor merge asemănările realității mele cu cea din film. Doctorul care cere un încărcător de Nokia și-a băgat capul pe ușa încă din a treia zi. În prima săptămînă petrecută la reanimare, am tras cu urechea înmărmurit, prin ușa întredeschisă, la discuția unei asistente cu – n-o să mă credeți – însuși Florin Zamfirescu. Cu toate acestea, filmul lui Cristi Puiu e depășit dacă ar fi mers cot la cot cu realitatea pînă la capăt. În film, realitatea trebuie temperată pentru a fi credibilă. De aceea, în ciuda a ceea ce noi vedem prea bine din fotoliile cinematografului, domnul Lăzărescu moare într-o relativă fericită confuzie: tot ce (ț)î se întîmplă în Spital î(ț)î pare ficțiunea unui coșmar. E(ști) descumpănit. Realitatea trebuie că e, nu poate fi decît în altă parte!

Poeme de MARC DELOUZE

Precum în cer așa și pe pămînt

Există o dimineață a sfîșierii pleoapelor
Niște nori ușori de parcă ar fi pictați
Pietre printre flori
Gesturi pentru a scrie...

Există un soare care ucide disperarea
Chitare întinse în iarba umedă
Ochi așezați pe crengile copacilor
Imaginații neatente...

Există niște cafea care fierbe
Niște buze care se ard
Pagini de umbră care cască
Cărți în care se înscrie praful...

Există niște viespi care murmură
Lanțuri în clopotnițe
Vehicule halucinate
Imagini imateriale...

Există niște dureri risipite
Bătrâni popoare de rătăcitori urmăriți
Copii oameni fără vîrstă morminte
Rime întunecate...

Există niște femei pentru singurătate
Șaluri pale umeri reci
Cărnuri fragede pentru obișnuință.
Și niște poeți suspendați...

Și apoi există CERUL
și în cer o deflagrație
cerul se leagănă ca un vals lent
păsările speriate creionează tăcerea
norii își descarcă ultimele mesaje
iarba se încovoia ziua se stinge pe pămînt
cade o furtună de rugină
ca o eliberare
și tăcerea
tăcerea



Artă poetică

Sunt poet prin forța lucrurilor
Prin forța cuvintelor mîna noastră asupra
lucrurilor

Prin forța legăturilor care mă unesc cu
lucrurile

Pentru fiecare lucru o legătură
Pentru fiecare cuvînt o mînă
Palma mea îmbracă aspecte multiple și
secretele ei

Se înscriu în statui ca niște buddha
enigmatici

Din teoretic în teoretic unghia suferă
trasând dunga de zebra a timpului care
trece

și îmi amenință spîrtura cuvintelor
ca fragilitatea unei hîrtii mîzgălite

Traducere de LETIȚIA ILEA



A P O S T R O F

• *Hans Küng la Cluj*. Între 3 și 5 aprilie, UBB l-a găzduit pe unul din cei mai mari teologi ai zilelor noastre, pe Hans Küng. Motivul: lansarea volumului *Iudaismul* (introducere de Andrei Marga, traducere de Edmond Nawrotzky-Török, Ed. Hasefer &

EFES din București, respectiv Cluj). Sala „Jean Monnet“ era cu adevărat neîncăpătoare. Volumul a fost prezentat de Andrei Marga, Alexandru Singer, Ovidiu Pecican și Ladislau Gyémánt.



• Nicolae Bocșan, Hans Küng, Andrei Marga și Ladislau Gyémánt

• Ne-au vizitat la redacție, cu sau fără treabă, bine dispuși sau puși pe hartă: Maria Ghitta, cu știri despre Carol Iancu; Delia Marga, venită cu vești și după cărți; Roxandra Cesereanu, cu proiecte kieviene; Letiția Ilea, cu noile ei traduceri și dornică de cafea; Ion Mureșan și Virgil Podoabă, din amicitie; Dora Pavel, ca să mai facă o modificare în text; Mihai Măniușiu, aducându-ne fotografii; Eugen Pop, ca să-și recupereze cărțile; László György, ca să ne spună că are o grădină; Irina Petraș, cu un cotor de floare; Radu Constantinescu, pentru că e foarte draguț; Ovidiu Pecican, șantajându-ne să-i dăm texte (n-am cedat decât pe jumătate); Toader Nicoară, ca să-l ghideze pe Carol Iancu; Carol Iancu, pentru că, de!, îi sîntem editori; George State, cu treabă; Ana Pantea, ca să ne spună ce greu e să scrii o recenzie; Virgil Mihaiu, ca să-și perfecționeze textul despre Bulgakov; Mircea Popa, ca să-i dăm o carte; Mihai Dra-

golea, cu păpușele de pănuși – sînt talisman; Laura Pavel, după cărțile lui Norman Manea; Adrian Grănescu și Asztalos Lajos, ca să discute despre cotloanele Clujului cu Joco; Tiberiu Fărcaș, cu simpatice știri matrimoniale; Leon Volovici, în trecere fulgerătoare prin Cluj; Domnica Ionescu și Alexandra Shafir, ca să vadă cum arată o redacție românească; Virgil Stanciu, pentru că voia cartea lui Joco; Minerva Chira, cu știri de pe Crișul Repede; Ștefan Borbély, plin de gravitate; Irina Wintze, după poeme de Brecht; Alexandru Vlad, ca prozator prosper ce se găsește; Claudiu Groza, ca să-l acredităm la TIFF; Alex Baumgarten, cu cărți și autografe; Valentin Tașcu, cu știri din zona deșertică a țării; Părintele Pinteau, cu toată înțelepciunea strînsă într-o carte; Horia Bădescu, cu texte; Mihai Maga, ca să repare calculatoarele; doctoranzi, studenți, masteranzi, lume, pînă și cumpărători de cărți și de reviste. Nu puțini la număr. Și



• *De la Cantemir la Norman Manea*. Academia de Arte din Berlin, în ședința din 2 aprilie, l-a ales pe Norman Manea membru al secției sale literare.

După domnitorul Cantemir, care a intrat în Academia berlineză în 1714 –

la propunerea lui Leibniz, pentru *Descrierea Moldovei* –, iată că un alt moldovean, Norman Manea, intră, după 292 de ani, în ilustra instituție. Asta da veste minunată, pentru care merită deschis un vin bun... fiindcă Norman Manea este un autor apostrofic și un foarte drag prieten.



• *Verso* se numește revista bilunară și nou-nouță care a apărut acum la Cluj. Editată de Fundația Ideea Europeană a UBB și condusă de Ion Mureșan, revista, după cum spune articolul de direcție, vrea să prindă „normalitatea“, adică fața și reversul lucrurilor, cu prețul lor cu tot. La lansarea revistei, care s-a petrecut cu tam-tam în 10 mai, *Verso* a fost prezentată ca o revistă de dezbatere, de cultură în sensul larg al cuvîntului, de reacție rapidă la real. Ceremonia de lansare – la care au vorbit profesorul Marga și Ion Mureșan și la care erau prezenți Alexandru Vlad și Ovidiu Pecican (redactorii-șefi adjuncți ai publicației), Delia Marga, Irina Petraș, Doina Cetea, Mircea Muthu, Virgil Stanciu, redacția *Tribunei*, redacția *Apostrofului*, redacția *Stelei*, televiziunii, radiourilor, scriitorilor, plasticienilor, universitari etc. – s-a terminat ca la o navă: Nicolae Bocșan a invitat lumea la un pahar de vin.

Iar eu spun: Clujul are acum 6 reviste de cultură, 4 românești, 2 maghiare. Există spațiu suficient pentru publicistica de tip cultural. Deci sînt oare clujenii în stare să contribuie la stabilirea ierarhiilor valorice din cultura română? Să vedem!



• Mihaela Ursa, Emil Boc, Ion Cristofor la decernarea premiilor scriitorilor (vezi p. 54)

era cît pe-aici să ajungă și Nicolae Balotă, aflat pentru cîteva zile la Cluj, precum și Mircea Flonta, care s-a oprit în pragul redacției. Data viitoare însă nu o să ne scape.

• O carte a noastră, a Bibliotecii Apostrof, a ajuns în mâinile papei. Cartea este *Dialectica secularizării. Despre rațiune și religie* de Jürgen Habermas și Joseph Ratzinger, iar traducătoarea și prefațatorul ei, dna Delia Marga și dl Andrei Marga, i-au înmănat-o Sanctității Sale. Iată do-vada.

Așa că sîntem la adăpost. Aceeași carte a ajuns, în ziua noastră norocoasă, 11 mai 2006, în mâinile marelui filosof Habermas. Sîntem pe mâini bune noi, apostrofii. Amin.



• Jürgen Habermas, Delia Marga și Andrei Marga

• În 4-5 mai, a avut loc la Cluj a 16-a ediție a Festivalului Internațional „Lucian Blaga”. Ca în fiecare an, festivalul s-a desfășurat pe două secțiuni, literatură și filosofie, și a cuprins evenimente artistice corelate: un recital de poezie, spectacolul Elenei Ivanca, *Mă joc cu voi așa cum doriți*, expoziția de grafică a Laurei Poantă (pe care o admir de pe vremea copacului manierist cu frunze de-aur, deci din anii '90), expoziția Gavril Gavrilă, o seară de lieduri Toduță pe poeme blagiene, premiile festivalului. Festivalul, una din instituțiile în eternă reînnoire din Cluj, onorează cea mai complexă personalitate creatoare din România secolului XX. La Lancrăm însă, profanarea Cimitirului lui Blaga continuă.

• Conferințele *Cuvântul* la Cluj. În 18 mai, Mircea Muthu, Andrei Pecican și Daniel Barbu au dezbătut, în cadrul Conferințelor

Cuvântul, problema *balcanismului*. Conferința a avut loc la Facultatea de Studii Europene a UBB – că de, nu degeaba este universitatea noastră cea mai importantă, cea mai puternică, cea mai complexă instituție de cultură din Transilvania... La Litere, Marta Petreu și Ștefan Borbély au prezentat revistele *Cuvântul* și *Euresis* (numărul Cioran). Prezența caldă și rațională a lui Mircea Martin la Cluj a fost o plăcere.

• De văzut neapărat expoziția Onisim Colta de la Muzeul de Artă. Poartă titlul – foarte jungian! – *O cale spre centru*, are culoarea deșertului și dă forma unor arhetipuri ale fondului, poate central-european, cu siguranță românesc. Recreează, prin anamorfozare, prin hiperbolă, prin schimbarea contextului lucrurilor, din obiecte cotidiene, o lume frumoasă și cu sens. Coloratura religioasă e vizibilă.

Reproș: expoziția nu avea catalog.
Îndemn: vizitați-o, merită din plin!

• După ce anul trecut a avut la Cluj un atelier teatral cu actorii Teatrului Național și cu studenții de la Facultatea de Teatru a UBB, în acest an Andrei Șerban se află din nou la Teatrul Național din Cluj, unde montează piesa *Purificarea* de Sarah Kane. Prezența lui aici, pentru aproape două luni, transformă Clujul în capitala teatrală a lumii. Iată că, pe măsură ce libertatea cîștigă teren, pe măsură ce România iese din socialismul răsăritean și se reîntoarce în lumea civilizată, oamenii circulă în toate direcțiile, nu doar dinspre România spre străinătate, ci și, de pildă, din New York spre Cluj... Iar de aici, la Opera din Paris.

Să sperăm că, dacă Andrei Șerban a fost la înălțime și, așa cum a făgăduit, s-a întors în oraș, și orașul va fi la înălțime, luînd act, inclusiv la nivel administrativ, de prezența lui...

• „Cu cartea în calea trecătorilor”, târgușorul de carte din această primăvară, de lângă statuia (care are nevoie de-o grabnică restaurare) a lui Matei Corvin, ne-a adus o plăcută surpriză: cărțile cele mai bine vîndute la noi au fost cele ale lui Norman Manea. Și încă nici el nu știa că a devenit academician berlinez...

• În centrul Clujului, cu densitate maximă la UBB, dar și la reviste, la BCU, la Teatru, de vreo cîteva luni încoace frecvența evenimentelor culturale de rangul întîi e așa de mare, încît în capul meu se-nvîrte sintagma: Renaștere, în vremea lui Lorenzo Magnificul... Îmi place, recunosc. Vreau, visez: o lungă epocă pașnică, voioasă, culturală...

Ilustrația numărului:

TUDOR BANUS



Eu și trupul meu, trupul meu și cu mine. Noi și ceilalți. Lumea și noi

Romana Cernescu

În adolescență și tinerețe nu am avut o relație prea bună cu trupul meu, pe care îl vedeam mereu ca fiind imperfect, nedesăvârșit și trădător. Dar după ce mi-am descoperit senzualitatea și după ce am devenit femeie matură, trupul meu a devenit o formă de *acasă*, un fel de a fi eu în chip cât se poa-

scris tocmai ca să exorcizeze aceste neliniști și tensiuni, să le descarce și să producă oarecare terapie. Cred că *Oceanul Schizoidian* ar putea fi considerat un adevărat manual psihiatric, pe care s-ar putea lucra cu spor în medicina modernă (ori postmodernă) întru ajutorul bolnavilor psihici. Cum eu însămi am vrut cândva să devin medic psihiatru, faptul că scriu acest lucru acum nu este gratuit ori zadarnic. *Oceanul Schizoidian* a fost prefațat de altfel de un alt volum de poeme al meu, *Zona vie*, axat tot pe multiple tensiuni psihice care riscu să se preschimbe în maladie.

Nu am bolnavi preferați din literatură. Poate că mi-ar fi plăcut totuși să stau de vorbă cu Marcel Proust întins în patul lui ori cu Max Blecher zăcând în boala lui (pentru că amândoi ar fi avut timp pentru mine, în aceste condiții). Iar cu Franz Kafka cu siguranță aș fi dorit să am de-a face, chiar dacă ar fi fost riscant pentru mine. Căci Franz Kafka ar fi putut să molipsească pe oricine cu anxietățile sale.

Dacă am un alter ego erotic-senzual în literatură? Firește, dar este unul cât se poate de previzibil: Șeherezada. Asemenea ei, și mie îmi place să spun povești la nesfârșit (cu ceremonial) și să iubesc (dar și să fiu iubită).

Învățătura cea mai limpede pe care am primit-o de la trupul meu este aceea că el este la fel de important precum sufletul, spiritul, mintea. Că între cele două-trei dimensiuni nu există competiție, ci comuniune (așa ar fi bine să fie). Iar, uneori, lecția dură a fost aceea că trupul este chiar mai important decât toate celelalte. Dacă trupul tău îți este prieten de nădejde, de-abia atunci ești o făptură în carne și oase, tangibilă și coerentă.

Anul 2006 s-a anunțat până acum pentru mine ca fiind franjurat de boli, de viroze, de crize de tuse acută și zăvârcolitoare. Ca și cum aș somatiza îndelung un rău psihic. Farmacista în vârstă cu care mai tăifășuiesc din când în când mi-a spus la un moment dat că așa cum România este o țară ciuruită de boli, la fel sunt și trupurile locuitorilor ei. O țară virusată nu poate avea decât locuitori virusați. Am râs, dar am și luat în serios observația bătrânei doamne.

Am observat însă că atunci când, în urma crizelor de tuse, fac și febră, aceasta

poate fi întrucâtva păcălită dacă scriu poeme. Mai exact, am observat că poemele scrise în timpul febrei fac să îmi scadă temperatura, ca și cum prin ele m-aș reconecta la starea de normalitate, ca și cum, scriindu-le, aș da jos de pe mine pielea de bolnavă. De aceea închei mărturisirea mea printr-un astfel de poem scris în timpul febrei și în urma căruia febra aproape că a dispărut.

febra

plămânii mei țacăne ca niște dactilografe
cu multe dioptrii
plămânii mei nu au nestemate în sacii vineții
pieptul mă doare abrupt animal despicat
în lung și-n lat
dinăuntru ies păianjenii mațelor coafezele
limfei ca mierea
am ajuns să-mi scuip limba și dinții
gingiile mi s-au desprins fășii ca niște funde
în coada școlărițelor
șopârla stă în eclipsa cu viermi creierul
șuierea o locomotivă stricată
huuuu huuuu buhuuuuu cine ești tuuuu
nu știi ce simt nu știi ce vreau nu știi cât
sunt
în gât am un ochi baricadat și dungat un
ochi de pirat
coastele mele-s franjuri dantele rupte
mirosind a plastic ars
dinăuntru febrei mă răsucesc ca un derviş
rotitor umplut de vinars
și dansez cât pentru șaptesprezece balerine
mecanice sălbatice acrobatic
saltul în gol l-aș face dac-aș putea ca un
schior aruncându-se peste cap
sau ca un motan încălțat cu mustățile
bicuind aerul pralinat
huuuu huuuu buhuuuuu cine ești tuuuu
încovoiață în pat ghemuită sub candelabru
încovrigată fără stele și fără păr
lipită de cearcafură ude ghețoase ca cele 40
de grade celsius să urce la cer
fetus cuminte fetus sfios fetus ochios
câprioară umedă carne de tun pentru o
moarte blajină cu mult înainte de vreme
stau în spitalul întunericului și mă duc la
naiba știe
stau în spitalul întunericului ca un pui de
cioară cenușie
huuuu huuuu buhuuuuu cine ești tuuuu. ■



te de viu și de aici (componentele autobiografice din romanul meu *Tricephalos* exact pentru acest lucru pledează). Nu am avut multe boli ori boli grele până acum, ci doar resturi de boli sau boli curente. Boala care se prinde cel mai ușor de mine este bronșita, pe care o fac foarte des, scuturată fiind de crize acute de tuse convulsivă, încât am senzația că voi ajunge să îmi scuip plămânii până și în creier. Sunt nopți în care mă sufoc de-a binelea și am senzația că respirația mea se va opri pur și simplu din greșeală. Dintr-un malentendu. Căci ar fi absurd ca respirația mea să se oprească din pricina crizelor de tuse convulsivă. Mă tem de altfel de destule maladii, pe care nu doresc să le numesc aici și acum, tocmai ca să nu le și fac să se năpustească asupra mea (da, iată că gândesc magic).

Cărțile mele, mai cu seamă volumul de poeme *Oceanul Schizoidian*, sunt centrate pe nevrozile și anxietățile care ne bântuie destul de des pe toți (plus isteriei, paranoia, schizoidie etc.). Dar cărțile acestea sunt

Să faci foarte multă dragoste ajută la diabet

Intonare

1. În momentul de față, aş spune că mă aflu încă într-o relație aproximativ cordială, știind că, ajungând acum cîțiva ani semicentenar, ca monumentele istorice, situația aceasta nu se va eterniza. Sigur, de cîțiva ani, sînt mult mai atent cu trupul meu, tocmai pentru a amîna scadența, pentru că nu e nimic plăcut nici în bătrînețe, nici în boală, dar cît poți amîna ceva ireversibil?!

2. Cînd eram foarte tînăr, am citit *Marele Gatsby* de Scott Fitzgerald și, la foarte puțină vreme după aceea, am văzut și filmul cu Robert Redford, iar personajul m-a marcat obsesiv multă vreme. În mod ciudat, nu din pricina unor motive propriu-zis erotice, ci mai degrabă marginal erotice. În acele vremi, hainele care se găseau în comerțul socialist erau cenușii și foarte urîte. Gatsby purta, în schimb, costume și sacouri în cele mai vii culori – bleu, violete, chiar un fel de roz-pal. Asta mi-a rămas așa de bine înfipt în minte, încît, la cîteva decenii distanță, cînd comerțul socialist a început să redevină capitalist, deci comerț, am dat toate salariile pe o lună, pe care le încasam de la variile mele slujbe, pentru a-mi cumpăra un sacou între roz-pal și lila, pe care l-am purtat exact de două ori, la un concert cu Johnny Răducanu și la o sindrofie politică. De atunci, nu l-am mai purtat, dar nici nu m-am eliberat complet de el, de vreme ce stă într-un ungher al garderobei mele. Prin urmare, nu chiar un alter ego erotic a fost Gatsby pentru mine – de altfel, mi se pare un amant mai degrabă mediocru –, ci un fel de model pentru atenția pe care ar trebui s-o acordăm exteriorului nostru, chiar ambalajului nostru.

3. Cum probabil sînt cel mai harnic leneș din lume, în sensul că tot timpul sînt ocupat, tot timpul trebuie să fac cîte ceva, deși aspirația mea cea mai înaltă este să lenevesc într-unul din orașele în care mi-ar fi rușine de frumusețea lor să-mi pierd vremea muncind – cum ar fi Parisul, Viena, Amsterdamul, Gdanskul și, mai ales, Cracovia –, bolnavul meu preferat nu poate fi decît Oblomov. Desigur, dacă socotim că suferă de vreo boală și nu cumva a atins maximum posibil de autenticitate omenească!

4. Dacă nu pun la socoteală diabetul meu de tip doi, pe care îl port în trup de aproape opt ani, aş putea spune că mă aflu în relații excelente. În fond, în afară de bolile copilăriei, de un reumatism infantil, de o hepatită ușoară și cîteva fracturi și entorse, n-am avut mari probleme de sănătate. Din cauza acestui diabet însă, care este o boală credincioasă și cumva boierească, în sensul că preține respect, aş defini însă relația ca fiind vigilentă. De altfel, această boală m-a făcut, destul de tîrziu totuși, atent la corpul meu. Pînă atunci, nu știam nici ce și cît mînînc,

nici ce și cît beau. Acum, știu. Mai știu că mișcarea este foarte importantă pentru mine și nu mai pun pe alții să-mi plimbe cîinele. Știu de asemenea că, dacă nu am grijă, îmi scad performanțele sexuale și fizice în general; or, mie îmi place enorm să fac dragoste! Printr-un fel de reciprocitate, să faci foarte multă dragoste ajută la diabet, așa că e mișto că nu trebuie să mă privez de asta, ci numai de zahărul rafinat – care nici nu-mi place din cale-afară!

5. În ciuda faptului că există acum SIDA și Ebola, mă tem mai degrabă de cancerul pulmonar. Pentru că sînt fumător pasionat. Dar și pentru că acesta a fost diagnosticul pus tatei cu o lună înaintea morții. Sigur, de cînd am devenit atent la corpul meu, iau anumite măsuri de precauție – am redus în timp cantitatea de la trei pachete pe zi cam la unul și jumătate; am trecut la țigări botezate lights; folosesc portțigarete cu filtre de silicon Denicotea; de cîteva ori pe an, fac niște cure de vitamine, minerale, calciu și un medicament de plante pentru circulația periferică, în pericol și la fumători, și la diabetici. Sigur, toate acestea s-ar putea să nu ajute la nimic, dar măcar îmi dovedesc și îi dovedesc corpului meu că îmi dau silința!

6. Încă nu am proiectat boli, dar în unele din poeziile mele constat că evoc cancerul, dar mai degrabă ca un rău fundamental al lumii decît o simplă boală. Mai apar și anumite afecțiuni psihice, dar în același sens, nu ca boli în sensul medical al termenului.

7. Acum cîteva luni. A decurs foarte bine, specialistă mea îmi controlează glicemia, apoi îmi ia sînge pentru cam toate analizele ce se pot face, iar a doua zi comentăm la o cafea cu Sukrazit, îndulcitorul meu preferat, ce și cum. Eu și la o țigară, desigur!

8. Cum am o structură cumva neoromantică și cum primele mele lecturi serioase erau din romanticii germani, englezi, dar și ceilalți, probabil că tuberculoza. Nu te mai ucide, dar tot îți dă niște stări!

9. Una foarte veche, dar care nu-ți rămîne doar din lecturi – că tu, omul, ești o unitate existențială, în care dimensiunile corporale, sufletești și spirituale, ca să păstrez nomenclatura antică, se află în fuziune și interrelație. Că ele nu sînt nici aglutinate între ele, nici ierarhizate, ci sînt împreună în sensul cel mai profund al cuvîntului și sînt egal de importante. De aceea, de pildă, cel mai important organ erotic al nostru este creierul, cu tot aparatul său fantasmatic, iar orgasmul este *cosa mentale*. Din același motiv, vreme de aproape jumătate de an, cît a trebuit să-mi îngrijesc de două ori pe zi o rană delicată, am putut folosi ocazia pentru cele mai reușite ședințe de meditație din

viața mea. Acum, parcă îmi lipsește rana aceea!

10. Din experiența pe care am avut-o în legătură cu părinții mei în ultimul an și jumătate, îmi dau seama că, dincolo de criza financiară și logistică, marea problemă a sistemului medical sînt chiar medicii – ei sînt bolnavii incurabili. Nu mă refer la ciubucăreală etc., ci la profesionalismul lor. S-ar putea să supăr pe multă lume, dar senzația mea este că, în cazul bolilor ușoare, ne descurcăm și singuri, iar la cele grele, oricum nu ne pot ajuta cu nimic! Ca să nu vorbesc în gol – cu un an înainte de moarte, tatălui meu i s-a diagnosticat un cancer de prosta-



tă, care a evoluat excelent la tratament. A murit, în schimb, de cancer pulmonar cu metastaze cam peste tot – diagnosticul acesta a fost pus cu o lună înaintea decesului, deși făcuse în tot anul analize și explorări care evidențiau buna evoluție a cancerului de prostată! Ce să mai spun că, după moartea tatei, vreo jumătate de an, medicii – excelenți, de altfel, după reputație! – au tot căutat-o pe mama ba de cancer, ba de leucemie, ba de naiba mai știe ce, pînă i-au diagnosticat o hepatită C și un infarct de splină. Prin urmare, în ciuda numeroșilor amici și chiar prieteni pe care îi am printre medici, părerea mea este global proastă. Iar cum, de un număr de ani, la facultățile de medicină se intră fără selecție, profesorii sînt tot mai blazați ori plecați pe la congrese și specializări, e clar că peste cîteva ani nu va mai avea cine diagnostica măcar o gripă. Încă o dată, criza financiară și de logistică se va resorbi, pe măsură ce economia se va redresa, nu știu cine va vindeca principala criză, cea a oamenilor din sistem! Nu-i vorba, s-ar putea ca și eu să fiu un scriitor prost, dar măcar nu pot ucide cu zile pe nimeni!

Trupul nu m-a mințit niciodată

Ana Ianoși

1. Prima amintire difuză, dar esențială a existenței mele fizice se leagă de senzația de răcoare a pânzei umede, în care – am aflat mai târziu – tata îmi înfășura trupul devastat (la nici doi ani) de febra pneumoniei. Măinile mari și sensibile ale tatălui meu (chirurg de elită, colaborator al celebrului prof. Iacobovici al școlii de medicină cluje-ne și omorât în bătaie la numai 43 de ani în biroul Securității din orașul meu natal, în anul de grație 1948), îmbibate cu mirosul de oțet al „prișniței”, au devenit, din acest motiv probabil, un simbol al senzualității stării de bine, al încrederii în zeii protectori ai trupului meu. Păstrează și astăzi acest tip de „amor” față de încărcătura genetică „optimistă” a trupului meu, recunoscând-o ca transmisă mie, cu siguranță, de tatăl meu.

2. Am trăit, aș putea spune fără a exagera, „câteva vieți” – la care ascultătorul meu trup a fost nevoit să se adapteze și să mă slujească. Trupul nu m-a mințit niciodată, nu m-a „trădat”, mai mult, m-a „avertizat” atunci când era în pericol. Urechea mea, „surdă” la semnalele lui, a fost aceea care i-a îngăduit „revolta” – boala. De ce boală mă tem? Mă tem de sărăcie, de neputința bătrâneții, de singurătatea ei. Îmi doresc să mor destul de devreme, încât să nu devin „povară” pentru cei din jur. Cum în ultimii douăzeci de ani mi-am câștigat pâinea ca asistentă într-un cămin de bătrâni din München, m-am substituit, fără să mă pot apăra de această stare, celor mai neputincioși dintre ei, aceștia devenind un „alter ego” al meu, unul plin de vigoare. Conversez cu „el” adesea, mă cert cu „el”, încercăm „împreună” găsirea „soluției” alternative... De la bătrânii uitați sau părăsiți de familie – majoritatea trecuți prin cele două războaie ale secolului – am învățat mai mult despre societatea germană decât din toate cărțile de istorie – de la suferințele lor fizice și psihice, precum și de la bucuriile lor (pentru că există și ele, sunt reale) mai mult decât din toate tratatele de medicină. Trupul îmbătrânit, cum altfel decât cel tânăr? (sufle-

tu, putem spune, „obosește”, dar nu îmbătrânește), își reclamă dreptul la confort fizic, la tandrețe, la bucurie, la sexualitate. E o lume „vastă”, interesantă extrem, care ar merita mai mult de câteva fraze. Fiind în München în vizită, curând după 1989, o prietenă din România mi-a spus uimită: „Mulți oameni bătrâni mai trăiesc în Germania, la noi în România nu sunt atâția bătrâni”. M-am gândit la fraza ei și i-am spus: Aici bătrânii (ca și persoanele handicapate, care au prioritate chiar, în posturi scoase la concurs) trăiesc „la vedere”, integrați în viața socială, au un lobby, au chiar și un partid.

Și în România existau bătrâni, dar unde erau ei? Azi îi vedem adesea pe străzi, cerșind cu decență și amărăciune, mai mulți la număr decât ar fi voie.

3. De boala „nudă” nu mă tem, ea mă înspăimântă de-a dreptul și pentru a nu intra în panică și consternare, încerc să mi-o fac „aliat”, să mă „împrietenesc” cu ea, să o tratez ca pe o „șansă” alternativă la dispariția bruscă, un timp al reflexiunii, al recunoștinței pentru timpul ce mi s-a dat prin ea. Asemeni lui Castor Ionescu, asemeni lui Hans Castorp – care ne exemplifică prin „boala” lor cum timpul, mai rezistent decât pielea unui animal imaginar, devine încăpător, se „dilată” și se umple cu existență. Uneori am ignorat-o, dar n-a mers; de fiecare dată s-a răzbunat. O numesc: astma.

4. Adesea visez la marii astmatici, la Paul Klee, la Proust, respir prin respirația lor apusă demult, visez spaimele lor din ceasul cel mai cumplit, când noaptea se îngână cu ziua – în lipsa medicamentelor moderne de azi – și mă simt de-a dreptul privilegiată. Și-i mulțumesc lui Dumnezeu pentru șansa ce mi-a dat, de a fi tratată de medici cu *vocație*, care m-au învățat să mă ajut singură. Astfel am învățat că boala există în măsura în care îi îngădui să te domine.

5. A fi medic este vocație și doar în al doilea timp al termenului, profesie. Sau numai

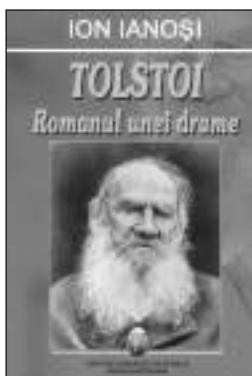
împreună. Sistemul medical românesc ar trebui să fie rezultatul profesiei bine făcute, al devotamentului și, de ce nu?, al patriotismului celor care ne guvernează. Poate ne-ar fi de folos exemplul altor sisteme medicale europene, unele, cum e cel german de pildă, în care să nu existe bolnavi de „categoria a doua”, care să asigure „baza” de tratament și medicație în mod egal, inclusiv pentru cei „slabi social”. Și, nu în ultimul rând, e necesară corectarea sistemului de retribuire omenească a personalului medical pe întreaga scară ierarhică – până la infirmerii și laboratoare.

6. Ar fi poate utilă (pentru stadiul în care se află acum, când scriu aceste rânduri, societatea românească, eu o resimt ca pe o acută necesitate!) o „campanie” prin intermediul televiziunii, un act strict educativ – ca o lecție de lucru manual sau de religie – unde, fără a moraliza sau a arăta spre cineva cu degetul (poate din spațiul rezervat atâtor ineptii?...), să fie oferite reguli de bun-simț și soluții practice, modele de comportament etic față de cel bolnav și de fenomenul bolii în general, adresate conștientizării celui mai larg public. Nu cred că un bolnav care „dă plicul” e mai „apt” de vindecare sau are un drept „în plus” la sănătate și la viață față de unul care nu-și poate permite acest „lux”. Poate în felul acesta să ne câștigăm în egală măsură dreptul la respect pentru propria persoană și compasiunea firească și eficiența rezolvării problemelor celor aflați în suferință.

7. Impresionant filmul lui Cristi Puiu, *Moartea domnului Lăzărescu* – mă întreb câți îi înțeleg mesajul, iar din aceștia, câtoro le pasă.

București, 25 aprilie 2006

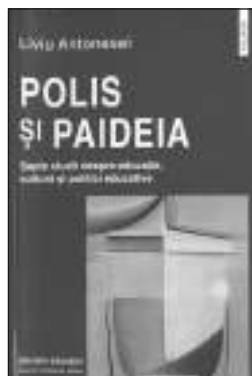
Cărți primite la redacție



• Ion Ianoși, *Tolstoi: Romanul unei drame*, ediția a III-a, București, Ed. Fundației Culturale Ideea Europeană, 2005.



• Ioan Petru Culiianu, *Gnosticism și gândire modernă: Hans Jonas*, traducere de Maria-Magdalena Anghelescu și Șerban Anghelescu, postfață de Eduard Iricinschi, Iași, Ed. Polirom, 2006.



• Liviu Antonesei, *Polis și Paideia: șapte studii despre educație, cultură și politici educative*, Iași, Ed. Polirom, 2005.



• Ovidiu Pecican, *Imberia*, roman, București, Ed. Cartea Românească, 2006.

Mai mult mă dor sentimentele decât mă doare trupul

Florina Ilis

1. Aș spune că am ajuns să am o relație de calmă intimitate cu trupul meu. N-a fost întotdeauna așa. Mi-am descoperit trupul la o vârstă foarte fragedă datorită unei boli. Cred că aveam gripă, fiindcă tușeam îngrozitor, la capul meu se afla o lampă de veghe, probabil lăsată aprinsă de părinți. Îmi amintesc cum, brusc, tusea m-a trezit dintr-o lume din care nu mai păstrez evident nicio amintire. Era lumea îndeterminată a senzațiilor fără memorie. Zgomotul produs de tuse m-a făcut să mă aud și să mă uit în jurul meu. Ceea ce descopeream mă umplea de fericire. Cred că boala mi-a și trecut puțin timp după aceea. Am rămas însă în memorie cu starea de beatitudine a trezirii, devenind atunci conștientă că trupul meu urma să devină fereastra la care am să mă așez să privesc în afară și să cunosc lumea. Cred că această relație pe care am stabilit-o din fragedă copilărie cu trupul meu și-a pus o amprentă esențială pe viața mea ulterioară. Călătoresc mult în interiorul meu, scriul îmi cere asta, dar mă întorc întotdeauna cu bucurie să privesc prin pielea transparentă ceea ce ce petrece dincolo.

2. Am proiectat eu însămi atât de multe personaje, fiecare cu individualitatea sa mai mult sau mai puțin pregnantă, încât „evadările” spre interioritatea altor personaje ficționale nu au ajuns să constituie pentru mine o nevoie prea intensă, de aceea, în afara lecturilor din copilărie, când încercam să-mi gădesc eroi preferați cu care să mă

„îmbrac”, mai târziu nu am mai simțit acest imbold.

3. Dacă ar fi să-mi aleg un astfel de personaj, acela n-ar fi altul decât Hans Castorp. Îl prefer însă nu pentru suferința lui sau pentru ceea ce face boala din el, ci pentru că, dincolo de el însuși, devine un simptom, o marcă a unei lumi aflate la crepuscul. Hans Castorp își dă seama de asta, dar nu poate face nimic, și totuși, plecând la război, nu dă dovadă de resemnare, ci de o capacitate uluitoare de a accepta ceea ce știe deja, fără însă să se predea. În aceasta constă tragedia lui.

4. Nu sunt o fire bolnăvicioasă, mai mult mă dor sentimentele decât mă doare trupul...

5. Nu mă gândesc niciodată la boli, dar cred că toate bolile sunt rele, indiferent de natura acestora, fiindcă boala înseamnă o dereglare de natură fizică sau psihică în funcționarea organismului.

6. Neavând niciun fel de cunoștințe în domeniul medical, nu m-am hazardat să „proiectez” boli, n-aș vrea să comit erori regretabile și, în general, nu cred că boala spune mai multe despre un om decât sănătatea lui. Boala, punând omul în fața unei limite, nu face decât să exacerbeze anumite laturi ale personalității fiecăruia, dar nu-l face mai înțelept.

7. Ultima oară am fost la medic în urmă cu câțiva ani, mai precis cinci, atunci când am avut nevoie de un examen medical pentru a putea pleca în Japonia. A fost o formalitate politicoasă și agreabilă. Am fost, în schimb, în Japonia la medic. A fost o urgență medicală. Dacă aș începe să vorbesc despre asta, ar suna ca un imn de slavă închinat sistemului medical japonez.

8. Dacă ar fi să-mi aleg o boală, aș alege lenea. Muncesc prea mult și nu cunosc deloc deliciul lenei, plăcerea de a zăbovi duminica dimineața în pat, fără niciun gând. Mă trezesc mult prea devreme și mă apuc de scris. Mi-ar plăcea să mă îmbolnăvesc unori de lene.

9. Am învățat să nu mă tem de mine însămi.

10. Din fericire, în ultimul timp nu am avut niciun contact cu sistemul medical românesc, dar, din câte observ, cred că e nevoie de o reformă serioasă în sănătate. Această reformă trebuie făcută însă în folosul și sprijinul bolnavilor, și nu al celor pentru care boala nu e decât o practică ca oricare alta de a face bani.

Revista Revistelor

• La 10 ani de la moartea lui Cioran, revista *Euresis* a publicat un număr (2, vara 2005) dedicat filosofului. Cu un an înainte, redacția revistei *Euresis* a făcut același lucru cu Ionescu, marcând 10 ani de la moartea acestuia; și, dacă luăm act de logica acestor comemorări, ar fi de așteptat ca în acest an să-i dedice un număr lui Eliade, de la al cărui sfârșit se împlinesc 20 de ani...

Trilingv, în sensul că publicat în franceză, spaniolă (Fernando Savater) și engleză, numărul Cioran se adresează, prioritar, publicului european. În cele aproape 300 de pagini ale caietului Cioran, Mircea Martin a adunat texte despre Cioran, texte de Cioran, texte critice despre exegeza dedicată lui Cioran. Colaboratorii sînt de pretutindeni, din România și din străinătate.

Dintre cei trei autori care satisfac/lează într-o anumită măsură narcisismul româ-

nesc – Eliade, Ionescu, Cioran – se pare că, în Occident, cel mai tentant după moarte este, în acest moment, filosoful din Rășinari. E interesant acest caz: după ce în timpul vieții a fost mai puțin glorios și-a acces la glorie mai târziu decât Eliade și Ionescu, în acest moment Cioran stîrnește – în Franța, în primul rînd – un interes mai mare decât cei doi colegi ai săi de generație. Cred că explicația cea mai la îndemînă este că filosoful a... continuat să publice și după moarte – mă refer la *Caietele* sale, apărute în 1997, precum și la manuscrisele lui pe care le licita în noiembrie anul trecut femeia de serviciu care a curățat mansarda; în plus, prezența lui a fost evocată, într-un cadru sentimental, de fosta lui iubită, de Friedgard Thoma. Aș adăuga și că opera lui pare a se refuza modelor, deci nu se poate demoda, așa că steaua lui Cioran va mai putea sta vreme îndelungată pe cerul culturii.

Pentru comentarii lui români, opera sa e o pîine cu miere: fiecare găsește în ea ceea ce vrea, nu numai ceea ce ea conține cu adevărat.

Această ultimă observație, un pic malițioasă, mi-a fost confirmată și de prezentul număr al revistei *Euresis*, în care poți găsi

cioranologi confirmați și temeinici alături de cioranologi oarecum de ocazie, cu texte care pot fi refutate. Important este însă că opera lui Cioran stîrnește interes și că despre ea se chiar discută, și încă pasionat. Prezența masivă a comentatorilor români, alături de autori străini, este un punct cîștigat.

Foarte bine gândită este ultima secțiune, a recenzării cărților despre Cioran.

Un reproș de adresat redacției: nu publică și numele celor care au tradus textele românești în franceză... Nu ne spune de unde sînt preluate unele texte ale lui Cioran însuși, din ce arhivă provine textul inedit. O defecțiune filologică de îndreptat la următoarele numere.





• Skovrán Tünde (Sfinxul) în *Oedip rege*



• Hatházi András și Sinkó Ferenc (clovnii) în *Oedip rege*



• Dan Chiorean, Ionuț Caras și Irina Wintze în *Banchetul sau Calea spre Momfa*



• Dorin Presecan și Ovidiu Crișan în *Banchetul sau Calea spre Momfa*



Aprilie cu Măniuțiu

Am văzut în aprilie, la cele două teatre din Cluj, două spectacole ale lui Măniuțiu: *Oedip rege* al lui Sofocle, la Teatrul Maghiar; *Banchetul sau calea spre Momfa*, pe texte de Ioan Es Pop și Ion Mureșan, la Teatrul Național.

Oedip rege (premiera: 2 aprilie) a fost modernizat pînă la a deveni un spectacol despre gripa aviară sau despre orice epidemie din lumea globalizată de azi. Dacă admitem că regizorul are dreptul să facă orice, că el este, în mod suveran-manierist, cel care folosește un text ca un pretext pentru a vorbi despre ceea ce-l preocupă pe el însuși într-un anumit moment, *Oedip rege* e un spectacol cît se poate de provocator. Trupa Teatrului Maghiar, foarte bună și foarte unitară, a funcționat ca un ceas. Decorurile și costumele lui Cristian Rusu – care, de altfel, face și decorurile și costumele de la *Banchetul sau calea spre Momfa* –, gîndite cu siguranță împreună cu regizorul, sînt specifice adaptării extrem-contemporane pe care a făcut-o Măniuțiu: mesuțe cu seringi, o seringă uriașă umplută cu mii de seringi drept culcuș al Sfinxului și așa mai departe. În acest spectacol, avem o tragedie antică mutată și montată de regizor în registrul de nevroză extrem-contemporană. O trecere de la destin la nevroză, altfel spus. Unele scene – intermezzoul clovnilor și dansul la podea al Sfinxului (Skovrán Tünde) – sînt de o grație neverosimilă. Cum spectacolul are traducere simultană în limba română, la casă, îl recomand cu convingere tuturor.

Banchetul sau calea spre Momfa (premiera: 29 aprilie) este o colaborare între Naționalul din Cluj, Naționalul din Sibiu și Muzeul Literaturii Române. Pe textele a doi din marii poeți de astăzi, Ioan Es Pop și Ion Mureșan, un mare regizor, Mihai Măniuțiu, a făcut un mare spectacol cathartic pe o mare taină: moartea. În selecția și scenariul auster al lui Măniuțiu, versurile celor doi poeți capătă forța fondului autohton, ridicat – prin talent și cultură, prin maturizarea matricii noastre stilistice, precum și prin metamorfoza pe care o presupune arta spectacolului – la nivelul tragediei. Iar această tragedie, Măniuțiu a regizat-o ca atare.

Actorii funcționează perfect, în sfîrșit am auzit poeme extrem-contemporane spuse bine, iar nu cîntate extatic. Scenariul lui Măniuțiu combină versurile despre moarte ale celor doi optzeciști, trăsînd drumul spre dincolo și transformînd poezia într-un ritual de trecere. Nu de ieșire din moarte, ca-n mitul lui Orfeu, ci de intrare Dincolo. Nimic solemn în acest spectacol – cu excepția bocitoarelor, și anume grupul de muzică tradițională „Icoane”. Astăzi, atît viața și moartea, cît și spaima de viață și de moarte ale omului contemporan sînt specialitatea poezilor. Numai poezii, artiștii în general mai cutează să-și asume maladia mortală a omului. Așa că spectacolul negru al celor trei optzeciști – Măniuțiu, Es Pop, Mureșan – a fost unul și îndrăzneț, și cathartic. În decorurile lui Cristian Rusu, actorii clujeni și sibieni – Dorin Presecan (Sibiu), Ovidiu Crișan, Mariana Presecan (Sibiu), Irina Wintze, Ionuț Caras, Dan Chiorean, Elena Ivanca, Mihai Coman (Sibiu), Ovidiu Moț (Sibiu) – au fost la înălțime. Mi-au plăcut foarte mult Dorin Presecan și Ionuț Caras, Dan Chiorean de asemenea.

Publicul de la premieră – floarea cea vestită a inteligenței umaniste clujene (și nu numai): Lidia Bote, Delia Marga, Cornel Țăranu, Ion Pop, Andrei Marga, Liana Pop, Călin Stegorean, Mihai Dragolea, Adrian Popescu, Claudiu Komartin ș.a. – a fost și el la înălțime.

Un spectacol de mare forță, pentru care Naționalul clujean merită toate onorurile.

MARTA PETREU

L **BIBLIOTECI** **** **ÎN** **AER** **IB** **ER**

Poèmes de GEORGE BACOVIA

Je passe, vieilli, comme elles
– Pareil à elles j'ai le cœur pleurant –
De passage, dans les rideaux de dentelle,
À toutes je leur mets une rose de sang.

Fanfare

Quel triste opéra chantait
La fanfare militaire
Tard, la nuit, dans le jardin...
Et toute la ville attristait
La fanfare militaire.

J'ai pleuré errant dans la rue
En cette nuit vaste et sereine ;
Et tellement vide était la rue,
D'amants dans le jardin la nuit était pleine.

La ville électriquement illuminée
Donnait des frissons de folie.
C'était en septembre, une nuit
Froide et comme chez les damnés !

Et toute la ville attristait
La fanfare militaire...
Tard, la nuit, dans le jardin,
Quel triste opéra chantait
La fanfare militaire.

Vide

La feuille menue frissonne,
L'ombre est froide dans la forêt sonore,
Un étonnement silencieux, peut-être qui abhorre,
Un vertige d'une ronde d'automne.

Un chaos veut m'amener
À oublier l'unique et le grand nombre,
Me sèche un bruissement séché,
Sur un arbre je pleure
Comme sur une épaule que j'encombre.

Et grésille une pluie légère
Sur les ravins, sur la forêt éteinte
La caverne phthisique de naguère...
Et l'horizon qui de noirceur se teinte...

Version française : MIRON KIROPOL

Nerfs de printemps

La mélancolie m'a pris dans la rue,
Je suis une plaie.
Oh ! le printemps à nouveau est venu...
Pâle et muet...
Des milliers de femmes sont passées ;
La mélancolie m'a pris dans la rue.

C'est une vibration de violettes,
Elle aussi passe ;
Je voudrais, mais je ne l'arrête
Plus pour la saluer.
Oh ! comment elle est passée
Dans une vibration de violettes.

L'inutilité m'a pris dans la rue,
Quel sommeil sur moi est tombé !
Oh ! le printemps à nouveau est venu
Pâle et muet...
Une valse funèbre au lointain.
La mélancolie me tient
Dans la rue.

Notes de printemps

Vert cru, toi, ô vert cru tant...
Bourgeon blanc, et rose et pur,
Rêve encore de bleu et d'azur,
Je te vois et je t'entends !

Oh ! pointe avec ton feu,
Soleil, soleil...
Mon corps tout au mal pareil,
Sous les temps qui font leur jeu.

D'un pipeau d'osier,
Ô printemps,
Près de la fontaine, arrêtée
Te murmure une enfant
Sur la plaine argentée...

Vert cru, toi, ô vert cru tant...
Bourgeon blanc, et rose et pur,
Je te vois et je t'entends,
Rêve encore de bleu et d'azur.

Couchant d'été

Hystérisées vierges tombales,
Aux fenêtres ouvertes, palpitent...
Dans les fins des jours rouges, nuptiales,
Elles vivent, tombales,
Et ne se marient plus ensuite.

Ultimul grafem

Ionianu

*Pentru ceea ce nu era
– pentru ceea ce nu avea formă
– pentru ceea ce nu avea gândire
– pentru ceea ce nu avea simțire,
pentru ceea ce era fără suflet...
pentru tot acest neant, pentru toată
această nemurire, mormântul era casă,
orele corosive tovarășe...*

E. A. Poe,
O convorbire între Monos și Una

Împrejurările

„Exist”: grafemul a fost dat uitării, părăsit în lumea virtuală, fără realitate și semn. Nu ies din neant. Sunt o relație în sânul neființei.

Panscurtcircuitul nu poate să mai întârzie. Grafemele se înscriu în ciber spațiu. „Aici” n-ar însemna nimic, în lumea inexistentă. Un testament într-o sticlă, aruncată în ocean.

Obiectul, conceptul și semnul au dispărut. Rămân fragmente de scriitură virtuală, grafeme. Informații fără destinatar.

Grafemele se urmează și se aseamănă. Grafemele sunt grafe care lasă o urmă. Dar ce e un graf? – „Un ansamblu de perechi verificând o relație dată”.

Înainte să dispară, conștiința legată de trupuri, conștiința generatoare de semne a generat un soft, ca amintirea ei să mai dureze.

Acum softul se va șterge. În sticla-sicriu se strecoară o altă sticlă... în ea, testamentul testamentului.

În alergarea finală către neant, densitatea crește violent, pe măsură ce timpul se retrage. Ultimele două milisecunde conțin tot atâtea evenimente câte s-au produs de la nașterea lui Cristos la bomba de la Hiroshima.

Catastrofa, îndelung pregătită, a avut loc în mileniul al treilea după Apocalipsa Teologului.

Lucrările înaintaseră fără greș, fără precipitare, în laboratorul din Madras. (India devenise focarul științei după decăderea Atlantidei, secătuită de războaie purtate departe.) Proiecte avansate erau duse la îndeplinire de informaticianul Rudra, pe care nu puțini îl considerau reîncarnarea lui Krishna. Rudra anunțase că a pus la punct softul fuziunii conștiințelor individuale într-una singură, megaconștiința planetară (joncțiunea cu Anima Mundi rămăsese în stadiul de proiect). Toată lumea știa, nimeni nu contesta dezastrul care avea să se petreacă în momentul racordării tuturor conștiințelor. Riscul unui scurtcircuit era uriaș, tinzând spre 100%. Masa critică avea să fie atinsă. Megaconștiința avea să explodeze după trei milinanosunde. Reacția critică postfuziune avea s-o fragmenteze în câteva miliarde de miliarde de particule, mult mai mici, fiecare, decât o conștiință.

„Dacă n-o facem noi, o s-o facă alții”, declară echipa din Madras (etern pretext pentru eterne vanități!). Se grăbiră, prin urmare, să pună la punct amănuntele aplicării.

Grădinile zoologice adăpostesc exemplare ale unor specii dispărute, prin strădanie umană, din mediul natural. Tot așa, își spuseră indienii, avem datoria să lăsăm universului amintirea a ceea ce a fost conștiința omenească, pe care noi o distrugem (nemilos purtați de logica științei): forma conștiinței cel puțin, dacă nu conținutul ei. Rudra încredință fiului său Isaac (cel mai tânăr membru al teamului de cercetare) o sarcină ancilară: proiectarea unui soft care să reproducă forme vide, grafemele conștiinței.

Pseudoconștiințele aveau să viruseze webul. Se dădea o șansă eventualei renașteri a omului (ipocrizie curată! Nimeni nu credea că omul s-ar putea re-produce!).

– ?...

– Se înțelege că omul dispăruse! Nu mai putea să existe, nici măcar ca monstru, în lipsa conștiinței de sine.

... Dispăruseră și speciile în care conștiința se manifestă în forme minore. Babuinii, de pildă. Și cele lipsite de conștiință, fiindcă echilibrul biologic intrase în impas. Cu totul neatins de catastrofă erau vietățile cu carapace – cărăbușii chiar proliferau – și câteva specii de cucută.

→

Premiile Uniunii Scriitorilor – Filiala Cluj

În 23 mai, la Asociația Scriitorilor, s-au acordat premiile Uniunii Scriitorilor – Filiala Cluj. Primarul Emil Boc, prezent la ceremonie, a declarat că Primăria și Consiliul Local vor sprijini sistematic, și în anii următori, cultura clujeană de elită: revistele, premiile scriitorilor, Festivalul Blaga etc. Premiile au fost înmăinate de Irina Petraș și Ion Vlad. Ceremonia s-a terminat în veselie, la un pahar de vin.

1. **Andrei ZANCA**, poezie – *Maranatha*, Grinta.
2. **Dan DAMASCHIN**, poezie – *Rugăciunile pictorilor*, Casa Cărții de Știință.
3. **Florina ILIS**, proză – *Cruciada copiilor*, Cartea Românească.
4. **Teodor TANCO**, proză – *Cândva mă voi întoarce acasă*, Limes.
5. **Mihai DRAGOLEA**, proză – *Colecția de mirări*, Limes.
6. **Mircea MUTHU**, critică și istorie literară – *Studii de estetică românească*, Limes.
7. **Mihaela URSA**, critică și istorie literară – *Scriitopia*, Dacia.
8. **Liana COZEA**, critică și istorie literară – *Confesiuni ale eului feminin*, Paralela 45.
9. **Ștefan BORBÉLY**, eseu – *Despre Thomas Mann și alte eseuri*, Biblioteca Apostrof.
10. **Diana ADAMEK**, eseu – *Eseuri creole*, Limes.
11. **Marta PETREU**, eseu – *Filosofii paralele*, Limes.

12. **Letiția ILEA**, traducere – Léon Bloy, *Exegeza locurilor comune*, Grinta; Gérard Blua, *Pe drumul operei*, Limes.
13. **Szócs István**, eseu – *Féltrejaro ingák/Pendule nebune*, Pallas-Akadémia.
14. **Diana COZMA**, debut – eseu – *Dramaturgul-practician*, Casa Cărții de Știință.
15. **Roxana SICOE-TIREA**, debut – poezie – *A șaptea dimineată a lumii*, Limes.
16. **Colectivul Dicționarului** (ION ISTRATE, Doina MODOIA, Mariana VARTIC, Mircea POPA etc.), Premiul „Mircea Zăciu” – *Dicționar cronologic al romanului tradus în România*, Ed. Academiei.
17. **Gheorghe GLODEANU**, Premiul „Liviu Petrescu” – *Max Blecher*, Limes.
18. **Justin CEUCA**, Premiul „Radu Stanca” – *Aventura dramei românești*, Dacia.
19. **Sanda TOMESCU-BACIU**, Premiul „Eta Boeriu” – *Nuvelor norvegiene.ro*, Casa Cărții de Știință.
20. **Călin TEUTIȘAN**, Premiul „Ioana Em. Petrescu” – *Eros și reprezentare*, Paralela 45.
21. **Adrian POPESCU**, Premiul „Marian Papahagi” – *Aur, argint, plumb*, Limes.
22. **George VULTURESCU**, Premiul „I.D. Sârbu” – *Monograme pe pietrele Nordului*, Limes.
23. **LUKÁCS JÓZSEF**, Premiul „Nicolae Drăganu” – *Povestea orașului-comoară*, Biblioteca Apostrof.
24. **DÁNÉ Tibor**, Premiul „Bálint Tibor” – *Huszóegyéves lettem/Am împlinit douăzeci și*

unu de ani și A galánkor/Breviarul vremurilor galante, Appendix.

25. **JANCSIK Pál**, Premiul „Szilágyi Domokos” – *Mit tanácsolsz cinege?/Ce-mi propui, pițigoile?*, Kriterion.

26. **CsÁVOSY György**, Premiul „Kacsó Sándor” – *A bor dícsérete/Lauda vinului*, Mentor.

27. **Vianu MUREȘAN**, Premiul „Henry Jacquier” – *Heterologie. Introducere în etica lui Lévinas*, Limes.

28. **Ioan NEGRU**, Premiul „Negoiță Irimie”, *Zăpadă cu lupi*, Grinta.

29. **Alexandru JURCAN**, Premiul Car-timpex, *Să ieși din viața mea cu o lumânare în buzunar*, Casa Cărții de Știință.

30. **Adrian GRĂNESCU**, Premiul „Mikó Ervin” – *De-o parte și de alta a cărților*, Limes.

31. **Doina RAD**, Premiul „Mongolu” – debut – *Eta Boeriu*, Limes.

JURIUL:

ION VLAD, președinte

Ioana BOT, Sanda CORDOȘ, Mircea POPA, Ion VARTIC, Horea POENAR (secretar)
(Pentru scriitori maghiari: DÁVID Gyula, LÁSZIÓFFY Aladár, FEKETE Vince)

Diplomă de onoare pentru promovarea literaturii române contemporane: Editura Limes – 13 titluri premiate.

→

Dezastrele sunt supuse fanteziei. Pe vremuri, puteai să prevezi că un lucru se va întâmpla, mai greu însă era să precizezi când și cum. De data aceasta, a fost altfel: totul s-a petrecut ca un fenomen astronomic, ca mișcările unui orologiu de înaltă precizie, perfect previzibil. Conștiințele s-au simțit *literalmente* aspirate. Apoi n-au mai fost. În locul lor a apărut o *întrebare*, fără dimensiuni și fără margini. Acest soi chircit de *Anima* funcționa ca o *armonie anarhică*, proprie perfecțiilor inumane. Simultan, softul lui Isaac a instalat în nimic aparența a ceva.

A început nedefinita perioadă a dialogului cibernetic. Entități informaționale se căutau, cu noimă. (Noima rămăsese, carnea dispăruse.)

Se căutau unele pe altele, înfiripau dialoguri, se agregau în macroansambluri. Se alcătuiau comunități, alianțe. Izbucneau războaie. Noi religii se nășteau, datorită artelor combinatorii. Câte un sistem metafizic dura monstruos de mult, până la câteva nanosecunde.

Preț de câteva fărămituri, echivalând, prin numărul evenimentelor, cu mai multe milenii ale istoriei universale, lucrurile se petrecură astfel.

Nimic nu e mai monoton decât schimbarea. Domnii, tiranii, revoluții, formele cele mai variate de istorie ascund repetarea. În cazul dat, se repetau doar simulacre, coji.



• Caravaggio, *Musica di alcuni giovani*

Pe ecranele de pretutindeni apărură un aversământ al serverului. Sensul lui nu a fost imediat perceput în „ciorchinele“ (ciorchină = metaforă moștenită din lumea reală) de grafeme, chiar dacă printre cele mai dezvoltate „boabe“ semnificația a fost, cu precizie, surprinsă: perioada se apropia de sfârșit. Conceptul-cheie era: uzura. Marginea grafemului se zdrențuia (iar se impuse o metaforă spațială!). Pe termen foarte lung, aproximativ o milisecundă, sistemul se va deteriora, urma să devină irecognoscibil.

Umbra umbrei se apropia de final. Abia acum, adevărat, *altceva* avea să fie. Ceva ce nu semăna *deloc* cu existența. Dar nu fusese existența de mult obosită?

... Zdrențele grafemelor își trimiteau reciproc, cu frecvență sporită, mesaje. Semănau a disperare. Sfârșitul iminent provoca o excitație rece. În limbajul încărcat de emoții, cunoscut de pe vremea când cuvântul ieșea din trup, grupurile de semne s-ar fi numit „cuvinte“, „frază“, chiar „apeluri“. Succesiunea semnelor avea o adresă: alte grafeme. Există răspuns, comunicare. Singura diferență: înțelegerea și armonica superioară a emoției lipseau.

... Rămân tributari omenescului, preamenescului. Sunt autorizat să afirm (e prea complicat să trădez cine mă autorizează și chiar cine sunt eu; nu, nu e prea complicat, e prea *indiscret!*) că micile particule de siliciu transmiteau permanent un mesaj parazit, pricinuit de zero absolut, temperatura spațiului intergalactic. Comparația se impune cu ceea ce se petrecea, pe vremea oamenilor, cu marii melancolici: se simțeau uriași fiindcă erau uriaș de mici. Mizeria, precaritatea condiției lor îi umfla. Vanitatea de-a fi pe marginea inexistenței. Ce aventură!

Intriga

Numărul contactelor fiind în raport direct cu densitatea grafemelor, rărirea lor împuțina tot pe atâtea șansele de întâlnire. Firesc – probabil datorită selecției naturale – când o pereche de grafeme reușea în-

tâlnirea, frecvența și intensitatea relației lor creșteau geometric.

Întâlnirea lui Monos cu Una a fost ultima din toate întâlnirile. Astfel de întâmplări, total improbabile, se numesc „minuni“.

A fost limpede și pentru unul, și pentru altul – încă de la începutul acelei nesfârșite ere de o milisecundă cât a durat „dragostea“ lor (dând grafemelor Monos și Una iluzia eternității) – că se mai întâlniseră, cu toate că, presupunând timp și spațiu, „a se întâlni“ era, pentru „el“, pentru „ea“, abstracție, grafem de ordinul x .

Judecând cu mijloace umane – un anacronism absurd – se născuse în „inima“ lor (ce naivă analogie!) nostalgia. Pentru Monos, pentru Una – semnul ființei vii era ființa lor.

Cine are urechi de auzit să audă.

Grafemele însciau, repetat, uimirea reștirii, deșarta căutare a unor mai-apropieri bănuite. Prin ce semăna cu o amintire. Dar amintirea e plină de lacrimi, uitarea face parte din substanța ei, golul naște dorința. Între cele două entități, Monos și Una, nu era nici lacrimă, nici uitare, nici dorință. Numai expresia lor, grafii semănând cu un alfabet, simple desene, grafeme... sensul se pierduse... astfel se însciau, pentru nimeni, secvențe simulate ale unei intimități.

Tenebrele dintre buzele care se întredeschid, sărutarea parfumată, alipirea trupurilor cuprinse de căldura împărțită, descoperirea repetată a pielii, solare, plimbarea leneșă și neplicisită a mâinilor, eterna întoarcere cu opriri catifelate în locurile umbroase, ritmul ritmurilor vieții, golul care se umple cu delicii, intrarea în sanctuar, prototip al sanctuarelor de totdeauna și de pretutindeni... bucuria împreunării, imposibil de definit... se însciau acum, fără ecou, în desene reci și seci.

În microfracția de timp pe care aparatele cele mai sofisticate ale vechii fizici n-ar fi fost în stare s-o detecteze (densitatea evenimentelor crescuse pe măsură) se înscia cea mai lungă, cea mai pasionată poveste de iubire. Nici *Mahabharata* nu conținea o relatare atât de patetică. Gesturile reluate fără monotonie, de mii de ori, apropierea fără frică, cuvintele cele mai nerușinate răsunând ca o incantație, ca o muzică de îngeri, își pierdeau sensul în lumea sterilă și rece a grafemelor, nu făceau decât să *arate*: un arabesc gratuit. Un judecător al celor două universuri, cel de dinainte și cel de după materie și viață, cel în care Timpul avusese curgerea de la început hărăzită și celălalt, când, alergând spre neant, El, Timpul, căpătase precipitarea dementă a sfârșitului, un astfel de judecător – dacă ar fi existat – ar fi putut să arate câtă infinită tristețe era în repetarea unor gesturi, unor cuvinte, unor sentimente, acum lipsite de conținut, coji pe cale să se facă praf înainte de-a trece în nimicnicie. Judecătorul acela nepărtinitor ar fi știut că în jocurile gratuite se păstrase grația și farmecul iubirii. Dacă ar fi existat o ființă care să compare cum se substituise aparența caldei palpații, s-ar fi dăruit fără șovăială disperării.

Ultimele dintre ultimele milinosecunde se scurgeau, cu graba unei clepsidre golindu-se de cele din urmă grăunțe de nisip. Din scena finală de dragoste, despărțirea amantilor plecând, prin moarte, pe căi deosebite, sau a celor care, iubindu-se, sunt despărțiți, precum Titus și Berenice, de rațiunea de stat (cel mai dulce moment, de o melancolie infinită), rămăsese atât: un schimb de grafe.

Ce caractere se însciau pe ecranele de plasmă, înainte de întunecarea finală? – Un singur cuvânt, repetat, pe care nimeni nu-l mai putea recepta, singurul care amintea că pământul și omenirea au fost, în același timp, fântână a tinereții și izvor – finit, generos – al plăcerii zeiești:

– Trupurile, trupurile...!

Trup

George Bălăiță

O digresiune

Motto
„Dacă nu-ți cunoști nici inamicul
și nici pe tine însuși,
fii sigur că te vei găsi
în primejdie în fiecare bătălie.“
Sun Tzu, *Arta războiului*

Ești prin trupul tău cu mult înainte de a ști despre ce e vorba.

Trupul trimite semnale, atrage atenția, avertizează. Pe când mintea deseori lenevește și, ca un paznic beat sau, mai rău, corupt, lasă bestia să-și facă damblaua. Este ceva ca o boală cronică. Încerc uneori să o



tratez prin scris și citit. Dacă aș fi avut șansa să călătoresc la timp și numai la alegerea mea, găseam cu siguranță leacuri potrivite. În tinerețe eram de tot vândut gândului de a călători. Ajungeam virtual în mai toate locurile pe uscat și pe mare despre care citeam pe rupte. Citesc de la cinci ani. Nu știam alfabetul, dar citeam tot ce îmi ieșea în cale. De cele mai multe ori nu înțelegeam nimic. Eram, cum ar veni, lucrat mai mult de carne decât de inteligență. Eram (am putut spune mai târziu) vrăjit de această mecanică a trăirii prin citit. Era un viciu de familie. Tata, bunica, mătușile. Mai puțin mama. Erau oameni foarte simpli, ce și cum citeau este un lung capitol de roman. *Scrisoarea* nu mă interesa. Am învățat-o la șapte ani, odată cu toți copiii, când am început să merg la școală. Și acum simt sila ce o încercam când trebuia să exersez pe tablita neagră casantă semnele prin care ajungi să scrii literale. Mâna purtată din toate încheieturile, din umăr până la falange, era *trup* și nimic altceva.

*

Eram însă, la șapte ani, de mult pe calea trupului. Mai deloc regală! Sub masa din bucătărie. Se întâmplă multora. Numai că fiecare o ține diferit minte și mai ales altfel o înțelege. Aveam cinci ani. Fetița C., la fel

Părinții, prieteni apropiați. (Cea mai mică burghezie cu puțință!) Se duc la cinematograful, un matineu. Era vorba despre *Vin ploile*, după un roman de Louis Bromfield, un autor despre care s-a spus că a ales proza comercială mult bănoasă, în ciuda unei remarcabile dotări pentru epul simfonic. Astăzi i s-a pierdut urma. Filmul, un succes mondial. Tyrone Power și Mirna Loy. Trecură anii, veni războiul, nu se mai dădeau filme americane, dar babacii mereu îi pomeneau pe cei doi, frumosul Ty și misterioasa Mirna. Poveste din India colonială. Rupere de nori. Copiii rămân acasă. Două ore pot sta și nesupravegheați. Lasă că doamna S., vecina care trebaluiește și noaptea prin curte, deschide pe neașteptate ușa de la „antret”, sunteți cumiți, copii?

Vocea ei ca un geam care se sparge lovit cu piatra, mereu în apropierea ei un iz de aluat dospit. În bucătărie miroase foarte amestecat, nu are nume, mai degrabă curge decât plutește: piper, scorțișoară, usturoi, vanilie, busuioc. Și un miros despre care știi și nu știi ce este. Venea de sub lavița îngustă acoperită cu o cergă mițoasă și care ocupa întreg spațiul dintre soba de zid și peretele opus. Înainte de a începe jocul nostru sub masă, luase oala de noapte smălțuită (alb în interior, roșu pe dinafară) și se ascunse cu ea în brațe în odaia cealaltă. Când reapăru în ușă, o ținea cu amândouă mâinile

la spate, ca pe un cadou pe care întârzi să-l arăți celui pentru care l-ai pregătit. Cu o mișcare îndemânatecă în care era angajat tot trupul, din creștetul cu zuluși și până în tălpi, C. strecură olița la locul ei, nu înainte să-și înmoaie arătătorul de la mâna stângă în zeama de acolo și să-l lingă apoi repede, lacom, cu limba ei triunghiulară, elastică, roz. Eu o așteptam sub masă și vedeam totul, ridicasem un colț al mușamalei în carouri colorate care acoperea blatul până la jumătatea celor patru picioare de lemn masiv. Masa este un stadiu de metamorfoză al unui patruped în stare să capete oricând forme neașteptate și nu totdeauna pașnice. Eram acolo. Ea s-a strecurat în patru labe lângă mine. Avea și ea un miros pe care îl știam, ne jucam de mult împreună. Acum se adăuga mirosul *acela*. Da, știam ce este, dar, ca niciodată, m-am gândit că și eu făceam așa ceva în oala roșie și totdeauna curată, dar mirosea altfel. Biciuit de mirosuri de când mă știu. Era vară. Era cald. Eram îmbrăcați la fel, în *spielhose*, de culori diferite, însă. Nasturii desfăcuți. Mânuiam jucăriile, ne atingeam. Ea a ajuns prima cu mâna între picioarele mele și a deschis larg și foarte sonor gura: aaaaaaaa! Am căutat-o și eu pe ea. Nu o făcusem până atunci. Și am spus, la rândul meu, eram mirat și curios, deși nu puteam numi mirarea și curiozitatea: da' la tine nu-i ca la mine... Loc comun?

În orice caz, pentru mine startul când lumea a început să fie așa cum este, în atâtea feluri, câte ești în stare să distingi.

*

Nu sunt un prea reușit copil al logicii. Înainte de a înțelege lumea, eu o simt. Nu o dată, m-am mulțumit cu atât. Îmi ajunge! Ca un cioban pentru care prânzul și cina sunt aceleași viața întreagă, lapte, brânză, mămăligă. Este natura mea și am învățat (destul de târziu) că este inutil să o contrazic. Intuiția mi se pare mai degrabă o cale a trupului decât a minții. Chiar dacă dicționarul mă contrazice. Oricum, eu testez lumea, înainte de orice, instinctiv, și nu rațional. Poate, un amestec, iarăși, de teamă, lene, nepăsare. Intuiția a fost deseori o bună alegere, dar m-a și păcălit fără milă. Să te mulțumești la un moment dat cu ce, la un preț mult mai convenabil decât mintea, îți oferă trupul? Se întâmplă. Ca oricărui negustor cinstit, nu-i așa?! Când am început să scriu, trupul îmi era mai ager decât mintea. Îmi era mai *aproape*. Întrucâtva, asemănător acelor animale de rasă care în anumite împrejurări pot fi mai inteligente decât stăpânul.

Trupul și mintea sunt în tabere diferite, relativ egale și care își dispută același teritoriu. Război continuu. Mai pașiv decât războiul sexelor. Complicate strategii, scurte armistiții, pace iluzorie. Războiul fiind în natura lucrurilor. Fierbinte, rece, secret etc., etc. Inevitabil, ține de rezistența speciei. În aventura genetică este ceva de nepătruns, care nu sfidează inteligența, doar îi arată limitele. Războiul este ca setea, sexul, foamea. *Vezi Arta războiului* de Sun Tzu. Mai puțin de o sută de pagini. Scrise în urmă cu peste două mii cinci sute de ani. Se predă curent în marile universități din SUA, ca studiu de bază în marketing și finanțe. Cheie la zi în politica externă chineză și rusă. Sun Tzu. Un autor genial. Cinism, luciditate, mister. Eu îl reiau mereu, ca pe un text esențial privind natura umană. O spun ca unul ce ar fi putut fi un bun luptător dacă, fie și forțat de împrejurări, ar fi considerat că merită! Dezvolt altă dată, îmi dau seama că, involuntar, trec într-un personaj. Iar el mă caută, m-a și găsit. Ispititoare, nu lipsită de primejdii experiență. Deloc nouă pentru mine. Dar acum nu am chef.

*

Este o noapte clară, gândesc bine, nu încurc borcanele. Pe aceeași masă de piatră, Trupul și Mintea. Până în zori, eu fac legea. Așadar, înăuntrul și în afara mea, în același timp eu și celălalt. Grăbește-te, G. B.! Greu de crezut că ți se va mai acorda curând un asemenea privilegiu.

*

În tinerețe, când, vorba poetului, eram tânăr și la trup curat, nu prea îmi ieșea. Un tip care știe ce spune (un soi de guru, mă cunoaște incredibil „exact”, nu mă tem de

el, dar îmi e de tot antipatic) crede că tot ce am scris mai bun din confuzia asta mi se trage. Este o noapte când pot spune că singura cale de acces spre mintea mea a fost trupul meu. Pe care mereu l-am cunoscut prin *altcineva*.

Spuneam, copilăria mea este istoria simțurilor mele. Toate cinci, mirosul și văzul, mai cu seamă. Istorie? Dacă reconsider punctual, legenda.

Dar nici la tine nu e ca la mine, a repetat, dar în șoaptă de data asta, micuța C. Sub masa din bucătărie. Și începu să se joace cu zgârciul prin care făceam pipi. Am simțit oarecum neliniștit cum mititelul crește, devine rigid, zvâcnește la rădăcina firavă. Nu mi-a plăcut. Mă durea. Mai rău, eram furios (iar la cinci ani, furia te poate arunca în aer, ca și la cincizeci), fiindcă micuța parțeneră umbla acolo smucit, cu un fel de ciudă crescândă, și râdea.

*

Mai târziu, trupul puberului se arăta rebel, imprezibil. Nu îmi amintesc primul jet de spermă. În somn? În pantaloni, cu mâna în buzunar, în timp ce citeam un roman interzis copiilor sub nu știu ce vârstă? Putea fi o carte abia ținându-se între copertile rupte, găsită într-o valiză a mătușii M., fată mare la treizeci de ani, dramă la un pas de sinucidere, trădare în amor, neconsolată for ever, inocentă celibatară până la optzeci și cinci de ani, când tot singură se duse de tot. Recitind pentru a nu știu câta oară un roman de Somerset Maugham, nu

prințator de albă, și cu bărbia înfiptă între clavicule, unde ține strâns ca într-un clește poalele adunate acolo, goală de sus până jos, și fără grabă își purică, naiba știe de ce, pubisul acoperit de o claie de păr roșcat. Nu știu când, dar și acum îmi țiuie urechile când îmi aduc aminte cum mă golii *atunci* de carne și sânge, gata să mă poarte la întâmplare ca pe o achenă orice pală de vânt stârnit din senin. Iar mirosul nu s-a schimbat nici până astăzi.

Lucrurile se domoliră cu timpul. Rămâne să mă gândesc dacă ispita epică mă va sili totuși să mărunțesc acest episod. După ce am citit *Complexul Portnoy* (Philip Roth), mă bate gândul să renunț la chestia asta. Din câte știu, nimeni nu a scris mai cu haz și deștept despre cum se masturbează băieții. Încât pot spune că Ph. R. este cel mai talentat onanist din câți scriu pe lumea asta!

Fetele veniră mai târziu. Constant și spectaculos. De mizeriile și boala fără leac a adolescenței eu scăpai totuși prin sport. Îmi consumam în întregime energia fizică în sala de gimnastică. În aceeași măsură avui noroc la cititul cărților. Nenumărate și la întâmplare. Mereu câte un om bun ivit din ceață. Într-o vreme când adevăratele biblioteci erau la beci, sub lacăt. Dar cheia de la biblioteca liceului, de pildă, o avea un om de treabă care iubea sportul și limbile străine, poliglot autodidact, un supraviețuitor, amestec imposibil, produs al nesfârșitei tranziții, fractură violentă atunci, imprezibilă în consecințe până nimeni nu știe când. Omul practica pe sub mână, bețivan



știu care, avea multe, traduse pe românește înainte de război. Avea și ea mirosul ei, în casa bunicii, locuiau împreună, prânzul îl luam și eu acolo, uneori îmi făceam după-amiezile lecțiile la masa impunătoare de stejar, în timp ce M. adormea citind și nu avea liniște, se foia îndelung sub pledul de lână și plin de uriașe perne moi care, văzute cu ochiul muștei din tavan, ar fi putut părea mai grele decât pietrele de moară. Sau poate teribila descărcare primă să fi fost în closetul de scânduri vâruite, departe, în fundul grădinii, privind eu tulburat, printr-o spărtură din ușă, o matahală de femeie în șura vecinului? Cum se oprește ea fără să știe chiar sub ochii puberului, își ridică poalele până sub gât, picioarele de elefanțoaică ușor depărtate, carne multă, multă, sur-

curajos și cu plăcerea riscului, tocmai el, paznic la biblioteca ferecată în beci, un soi de comerț cu carte, titluri și autori interziși care încă circulau ilicit. Prețuri accesibile, rate, amânări, ba și împrumuturi pe încredere. Așa că trupul se ușura de pofte în sala de gimnastică, iar mintea se căuta (natural) pe sine, mereu lovindu-se de ceilalți.

*

Adevărata cunoaștere prin trup avu loc toamna, într-o seară. Negură, umezeală, un bec chior în coroana desfrunzită a castanului. Un trening uzat, ghete rusești de baschet, canadiană de doc. Sacul de sport în mână. Veneam de la sala de gimnastică. Purtam echipamentul clubului Spar-

tak! Am patruleat un timp pe trotuar. Așteptam să-mi vină rândul. În cele din urmă, o odaie scundă cu lut pe jos, o lampă cu petrol, fitilul coborât la limită. Miros de varză acră și răntaș uitat în tigaie, pe plita rece, în fundul încăperii. O singură fereastră, perdele scurte din pânză groasă, țepăună. Într-un colț, un paravan de placaj pe care atârna o cămașă bărbătească și doi craci de pantalon. Este cineva acolo, un bărbat care fumează țigări Plugar. Cunoscut mahorca asta, plugarele le fumează în recreația mare, la closet, mulți dintre colegii de clasă, eu nu, eu sunt un viitor campion, duc viață sportivă, nici tutun, nici alcool... Cel din spatele paravanului este brusc zguduit de o tuse înecată în flegmă, își dă suflul, pesemne, bătrânul codoș. O femeie trecută, uscățivă, într-o rochie de stambă, desfăcută până la lingurică, nasturi mari, gulerul mult răsfânt pe umeri. Slabă, dar plină de țâțe, voce răgușită, un surâs vag. Aveam șaisprezece ani. Femeii i se spunea Hingherița. Fusese doar cu câțiva ani înainte cea mai des întrebată între profesionistele de la *Pisica Neagră*, un bordel de trei stele, pe strada Neagoe-Vodă, din B. Bordelul închis, fetele trimise pentru spălături morale în sânul clasei muncitoare. Curvele, care își făcuseră cu bună-credință meseria, habar n-aveau că noul regim le scutește de exploatarea omului de către om. Hingherița relua lucrul, ea știa cum, pe cont propriu. Avea dever, noiăștia mici, soldații în termen, la sfârșit de săptămână ș.c.l. Avea faima unor virtuți profesionale de care, oricum, un ageamiu ca mine nu își putea da seama. În lumina chioară nu îi vedeam prea bine fața, dar avea dinți foarte albi și unul lângă altul. Nici știrbă și nici cheală. Ba chiar păr mult, strâns la ceafă, ridicat în creștet, căzut cumva pe frunte. Și nici nu mirosea urât. Dimpotrivă, ceva necunoscut, atrăgător. Îmi amintea mirosul de alge pe care îl păstram în depozit de vreo trei ani, când mă scaldasem prima oară în apa mării, o tabără de vacanță pentru elevi, la Eforie. Hingherița! Nici nu intrasem bine în cotețul ei, și mă pregăteam să dau bir cu fugiții. Dar mă apucă de încheietura mâinii, în timp ce îmi luă dintre degetele crispate șnurul sacului de sport. Atunci am văzut lângă peretele din dreapta un pat lat, scund, acoperit cu o pătură cazonă. De sub o pernă ca o plăcintă mare, femeia scoase un mic prosop flaușat și, șoptindu-mi nu înțelegeam ce la ureche, îmi șterse palmele brusc transpirate. Mediu sordid, ostil, dar atingerea ei era ușoară, blândă. O neașteptată delicatețe. Avea degete ferme, reci, podul palmei uscat, prietenos și (mă gândii mult mai târziu) ca bănuțul în ou, undeva, lunecos, un punct fierbinte. O, dar începeam să exist! Era o mână care, sigur, nu ținuse niciodată sapa sau șurubelnița. Scăpase vigilenței clasei muncitoare. Nu ajunsese „în producție”. Sau poate lucrase într-o fabrică de mătase, și anume la mângâiat țesăturile moi. Și-a ridicat în același timp până sub gât rochia de stambă, de fapt un fel de sac lung și fără fund. Altceva decât huiduma care se purica în hambar, dincolo de gardul de nuiele, între o stivă de cherestea și niște butoaie de metal răsturnate? Ai mai fost?, m-a întrebat.

mai, 2006, la București

O zi din viața mea fără durere

Marika Petre

Boala e o altă lume. Durerea e o altă țară. Lumea asta interferează cu lumea celorlalți, dar este alta. Între un om catapultat în lumea bolii și bine prins în rășina durerii și lumea celorlalți nu mai există în realitate limbaj comun. Așa cum un orb nu înțelege ce e aceea culoare, un om sănătos *nu poate* înțelege ce este aceea durere. Nu e „vina” lui – pur și simplu nu are nici o cale de acces spre lumea cealaltă. Și nu cunosc oboseală mai cleioasă și mai durabilă decât aceea secretată de cetățenia în țara durerii.

*

Primul meu eveniment e un vis – așa am scris cândva într-un poem. E adevărat: prima mea amintire este un vis. De fapt, un coșmar. Unul medical. Se făcea că mă află în cerdacul casei părintești, sub scara lată de lemn care urca la pod. Cineva, o persoană în alb, „doamna doctor”, îmi cerea să înghit o bulină. Albă. Uriașă. Cît un ou mare de rață. Atunci nu aveam termenul de comparație, dar acum, cînd îl am, spun: o bulină albă și mare cît o minge de tenis. Doamna doctor mi-o pune delicat pe limbă, iar eu, copil cuminte și ascultător, încercam, cu bunăvoință, s-o înghit. Pastila era însă prea mare, albă și mare, perfect sferică. O văd și acum, cum văd, cu ochii minții, filmul întreg al acestui vis. Pastila era prea mare, iar eu m-am sufocat.

M-am trezit în bezna nopții, stînd în fund în mijlocul patului și plîngînd cu sughițuri. Timpul nu a șters această primă amintire a mea, nu a estompat coșmarul, suprafața albă a pastilei uriașe a rămas în memoria mea la fel de albă. Mama nu a știut să-mi spună niciodată nimic care să-mi lămurească misterul angoasant al visului. Uneori, cînd mi-l amintesc, îmi spun că-mi prevestea că viața e o pastilă prea mare pentru puterea mea de-a o înghiți și de-a o îngloba... Dar explicația asta nu-i decît un construct. Real e numai faptul că în vis, la o comandă a spiritului, trupul meu a refuzat, premonitoriu, să se supună.

Trupul meu mi-a creat tot timpul probleme. Eu și el n-am căzut mai niciodată la înțelegere. Nu știu de unde am ajuns eu, foarte devreme, la ideea că ar fi un instrument care trebuie să mi se supună la fel de docil ca o mașinărie pe care-o țin în mînă. Așa cum de pildă mi se supune o ascuțitoare cînd ascut un creion. Ideea că e un instrument la dispoziția mea și că eu sînt altceva decît trupul meu mi s-a părut mereu absolut evidentă. În martie 1987, într-o după-amiază, într-o sală de clasă, m-am trezit. Le făceam elevilor mei una din lecțiile mele clandestine de cultură generală, iar pentru ziua aceea mohorîta de martie alesesem Pascal. În timp ce le-am citit o cugetare, și încă una care părea că-mi confirmă încredințarea mea difuză, că am corpul drept instrument docil al eului meu spiritual:

Primul lucru care i se oferă omului, cînd se privește, este corpul său, adică o părticică de materie care-i aparține,

m-am deșteptat. Brusc, am înțeles că bucățica de materie care-mi aparține sînt de fapt eu însămi și că, dacă ea piere, pier și eu...

Ar fi trebuit să pricep mai curînd: de multă vreme știam și ce este durerea, și ce este raul fizic. Totuși, n-am înțeles decît exact atunci, în 16 martie 1987.

Cu trupul meu nu m-am împăcat nici pînă astăzi. Mă sîcîie și-mi face tot felul de necazuri. Educația voinței a reușit să mă pună în mișcare chiar și cînd mi-a fost rău sau foarte rău. După un îndelungat exercițiu în domeniu, încă nu știu dacă merită sau nu. Dacă n-ar fi mai bine să încetez războiul, dacă n-ar trebui să mă las, docilă, la voia capriciilor biologicului. Și să zac. Fără trup viu nu există nici spirit viu, îmi spun. Apoi mă scutur ca un ciine ud și mă înham la treabă.

*

„Sînteți bine” – îmi spune medicul și mă privește drept în ochi. Îl privesc și eu drept în ochi și încuviințez. În același timp, mă gîndesc ce rău îmi este cînd îmi este bine, binele acesta despre care-mi vorbește doctorul surîzător din fața mea.

*

Mă doare. Mă doare și mi-e rău – îi spun medicului într-o zi, cu cea mai normală voce cu putință. Se uită la mine cu o privire care mă strivește, iar eu mă simt un gîndac, un gîndac grosolan, un gîndac care a fost pus la locul lui, un gîndac care caută o crăpătură în podea, să se ascundă.

*

În orașul meu, îmi spune cineva care vine din Occident, în orașul meu există un institut de tratare a durerii.

Tratarea durerii! Dumnezeuule mare, ce paradis al infernului!, îmi spun, încercînd să îmi imaginez cum ar arăta o zi din viața mea fără durere. Aș vrea să fiu occidentală. Aș vrea o zi, o singură zi fără nici o durere. În trupul meu există o cantitate constantă de durere, care, precum o colonie animală, migrează dintr-un loc în altul. Din cînd în cînd, colonia se umflă, crește, se-nmulțește, durerea devine vie. Acută. De ani de zile umblu cu o cantitate anume de durere în mine. Există o lege a conservării durerii, îmi spun. Și visez: nu, nu visez institutul de tratare a durerii despre care mi-a vorbit acest prieten al meu, ci un instrument de măsurare a durerii: un algometru. Ceva, așa, ca termometrul: cînd atinge linia roșie, să am și eu dreptul să țip. Să nu mai trebuiască să fiu mereu așa de politicoasă, așa de civilizată, să nu mai poată nici un medic să-mi

spună: „Sînteți bine”, în timp ce durerile mele – astăzi, în picioare – mă fac să mă gîndesc la Mica Sirenă a lui Andersen.

În suferință, I. Negoïtescu a imaginat un sistem de a compune muzică pe seama unităților de durere fizică. Îi înțeleg delirul. Cum îl înțeleg și pe acela al lui Bioy Casares, care a imaginat transformarea durerilor fizice ale pacienților dintr-o clinică în curent electric care alimentează iluminatul public al unui oraș.

Cum urăsc și bezna, și durerea, psihismul meu a formulat spontan și repetat întrebarea: durerile mele ar produce oare destulă lumină pentru ca eu să pot sta în fotoliu și să citesc fără efort? Nu voi ști niciodată răspunsul. Iar pînă cînd va fi inventat algometrul, o să fiu tentată să mă consider un impostor într-ale suferinței fizice.

*

Am trecut, în ultimii 7 ani, prin cabinetele a cam 70-80 de medici, iluștri sau mai puțin iluștri, din oraș. Sistemul medical e suficient de haotic și pentru a te expulza, chiar dacă ești cu adevărat bolnav, și pentru a te păstra în interiorul lui pentru toată viața, chiar dacă ești perfect sănătos. Dar, bolnav fiind, nu este deloc pregătit să te ajute să-ți conserve starea de sănătate pe care o mai ai și să nu te îmbolnăvești și mai rău.

Ca pacient pe picioare, spălat și pieptănat corect, care vorbește calm și precis, care nu se vaietă, șansa de-a fi luat în serios este de unu la mie. Îmi amintesc și acum, cu o groază pe care nu mi-o pot reprimă, că un medic primar de la o iluștră clinică clujeană a trimis-o acasă pe mama mea, cu tensiunea 240-190 – care venise cu actele în regulă, cu bilet de internare și așa mai departe – fără să-i fi făcut nici un tratament, nici o analiză, fără nici o încercare de-a o scoate din criză. La Institutul Inimii, unde nu am mai arătat biletul de internare, ci am spus pur și simplu o minciună: i s-a făcut rău pe stradă!, au început, în schimb, s-o trateze și n-au lăsat-o să plece pînă nu i-au scăzut tensiunea și pînă nu i-au spus ce trebuie să facă mai departe.

Totul depinde de hazard, de fapt. Iar sistemul permite hazardul maxim. În acest sistem, capriciul uman devine drept divin. Drept de viață și de moarte asupra pacientului.

*

„N-o să vă iau nici dacă mă reclamați la Comunitatea Europeană!”, mi-a trîntit-o mai zilele trecute un tînăr doctor căruia am îndrăznit să-i fac o observație. I-o făceam pe bună dreptate, lucra haotic, stăteam de trei ceasuri, într-un frig crîncen, în fața cabinetului său. I-am replicat că am trimiterile în regulă și că există și drepturile pacienților. Atunci m-a insultat. Eu l-am ame-

nițat cu presa. (Nu știa – nu spun niciodată, nici unui medic, pentru că sună a amenințare, iar eu urăsc amenințările – că eu însămi sînt om de presă.) Îmi amintesc că Ileana Mălăncioiu, căreia un doctor nesimțit i-a distrus o mîna, s-a răzbunat pe el transcriindu-i, în cartea ei de convorbiri cu Daniel Cristea-Enache, numele și codul de identificare. Stau și mă uit la codul de identificare al tînarului doctor abuziv, cu nume de pește, în ale cărui investigații nu am nici un strop de încredere, așa că o să trebuiască să le refac aiurea, și mă întreb: să-i fac figura?, să nu i-o fac? Un medic pe care, în mod normal, nu l-aș pune nici portar la clinică, pentru cît de necioplit vorbește cu oamenii.

*

Este interesant că toată lumea crede în influența psihicului asupra fizicului. Pe baza acestei idei, reușesc să mă pun și eu în mișcare în 99,9% din cazurile cînd mi-e rău și să funcționez prin voință. Dar nu am reușit nici măcar o dată, nici măcar o singură zi, în 2 ani și 7 luni de subfebrilitate continuă, să îmi eliman temperatura, să am și eu o zi cu mercurul termometrului sub linia roșie. Știu că influența psihicului asupra stării de sănătate – stare cuantificabilă prin analize precise de laborator – este nulă. Poți însă să te autopăcălești și să funcționezi chiar dacă nu ești în ordine; s-o spun pe șleau: bolnav fiind, poți să tragi de tine ca de-o vită de povară, pînă cazi lat. Că a sta în picioare, plin de dignitate, chiar dacă-ți vine să nu te mai ridici din așternut, este o tîmpenie absolut demnă, o dovedește cazul Zăciu. S-a tot plîns că-i este rău, că are probleme cu inima. Era însă așa de elegant, așa de prezent, încît cu toții i-am taxat mărturisirile drept „văicăreli”. Pînă cînd inima lui a făcut pur și simplu: poc! Iar noi am avut ocazia să ne dăm seama, nu fără remușcări, nu fără rușine, că „văicărelele” lui nu erau deloc ale unui „bolnav închiptuit”. Cum nici ale bolnavului lui Molière nu sînt – și ce bine a pus asta în scenă Sanda Manu, într-un memorabil spectacol cu Tauf –, pentru că, în final, cordul personajului său chiar face: poc!

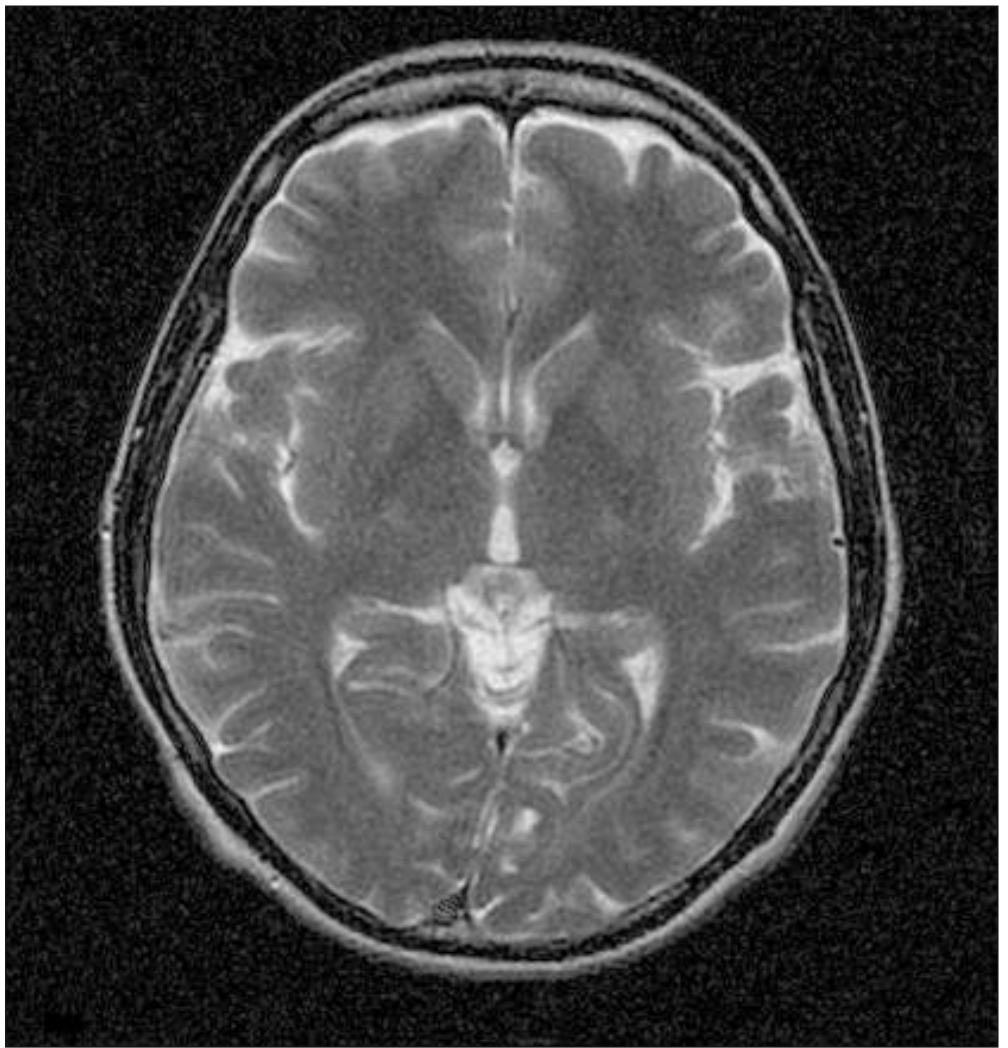
*

După ce-am aflat că trupul meu sînt eu însămi, sentimentul și certitudinea caracterului meu muritor mi-au fost, în mod franciscan, de mare ajutor: voi muri și n-o să mă mai doară, cum nu mă doare ceea ce-a fost înaintea nașterii.

Singurul lucru care mi-a dat de furcă în continuare a fost sistemul material finit în care ne aflăm: sîntem prinși aici, unde circuitul recombina continuu aceleași elemente, pentru a crea din ele: o dată o floare, altă dată un pom, un albatros, o rocă sau un om. N-aș vrea ca hazardul combinațiilor să reunească vreodată toate elementele care sînt eu însămi și să mă mai aducă astfel încă o dată pe lume. O singură dată a fost prea de ajuns. A fost interesant să fiu unul din organele conștiente ale durerii. Dar a fost destul.

*

Pentru că am citit psihanaliză și pentru că în mîntea mea combinatorie și înțepată de razele durerii și ale trufiei ea s-a aliat cu educația voinței, mi-am permis să scriu despre mările febrei, în care am înnotat încă din copilărie. Am crezut că, dacă fixez febra în



• M. P.

poeme, cum fixam în școala primară fluturii și cărăbușii în ace, în insectar, o să se termine cu ea. Că o s-o distrug. Că o s-o omor.

N-a murit. Nici durerile zdrențuit-ascuțite ale sistemului meu osos nu au pierit, deși cu acest scop am scris despre ele. Nimic nu moare prin descriere, oricît ar fi aceasta de precisă. Răul trupului mă conține ca o carcasă, unica pe care o am. Ne purtăm reciproc: nici nu mai știu cine duc pe cine – eu îmi duc bolile sau bolile mă duc pe mine. Stau în trup, adică în boală, și îi cunosc gradațiile, nuanțele, variațiile de intensitate ale durerii. Știu că ceea ce este mai rău n-a venit încă și că, oricît m-aș antrena, atunci cînd va veni, tot o să mă ia prin surprindere.

*

Dimineța devreme, în fața unei săli de terapie, un ciorchine agitat de oameni. Arătăm ca-n Bruegel. Nou-veniții sînt recognoscibili după aerul dezorientat, dar personal: încă nu s-au dezindividualizat, nu s-au resorbit în ciorchinele viu și suferind, care se mișcă spasmodic, cu privirea lipită de altarul ușii. Și-l vor pierde curînd, în două, trei zile... Boala uniformizează. Iar sistemul medical românesc favorizează o enormă *promiscuitate a depersonalizării*: cu cît un om stă mai mult pe coridoare, prin cabinete, prin saloane, cu atît este împins să bâltească în propria maladie. Consultațiile în public, sub ochii celorlalți pacienți din salon și sub ochii studenților, îl transformă pe pacient în material didactic: unul gratuit, căci nimeni nu semnează la internare un contract prin care i-ar permite medicului să-l arate ca pe un fetus din borcan. E, firește, *un abuz enorm*, pentru care medicii ar trebui strînși de gît de pacienții lor aflați în legitimă apărare. În plus, sistemul medical îi ține îndelung în spital, inclusiv pe cei cu

boli controlabile și nu foarte grave, transformîndu-i într-un fel de „veterani de boală”, care își poartă maladia ca pe o medalie. De fapt, mecanismul produce, la scară largă, o maladie psihică iatrogenă: complacerea în situația de bolnav. „N-o să vă faceți bine dacă nu dormiți după fizioterapie”, îmi cobește o doamnă în trening și cu un aer prosper, văzîndu-mă în ținută de stradă. Ea e internată și, după „proceduri”, o să ațipească pe patul ei, la căldură, îmi spune. Ea o să se facă bine.

Iar eu capăt foarte limpede răspunsul la întrebarea dacă n-ar fi mai bine să mă las la voia biologicului, a bolii: nu, nu, aș deveni una din celulele pavloviene ale ciorchinului bolnav care se mișcă spasmodic în fața ușii, aș fi absorbită de mediul acesta uniformizant, aș fi prinsă complet și aș rătăci îndelung prin labirint. La urma urmelor, nici Euridice nu a cutezat să iasă din infern fără Orfeu... iar Dante a umblat prin Cercurile de Jos călăuzit de Vergiliu... Eu am instinctul de-a rămîne „afară”. Am în mine refuzul.

Ușa se deschide, ciorchinele tălăzuie și vociferează, trei pacienți intră înăuntru. Mă uit la ceas: sînt aici de aproape trei ceasuri, n-am făcut mare brînză, ar fi timpul s-o iau spre oraș dacă nu vreau să-mi ratez orele de curs.

*

Un spital e un ardei umplut: o clădire, cu materia umană în suferință drept tocătură. Din cînd în cînd, ca-n Schopenhauer, o parte a acestei substanțe se ridică plină de ură contra altei părți, un pacient vrea să-l distrugă pe altul. Iar restul celulelor bolnave se aliază spontan cu agresorul.

Închid ușa de la sala de terapie – un pacient proptit de ușa o deschide. Închid din nou ușa – o deschide. „Nesimțita!”, aud, și

→
 știu că insulta mi se adresează. Nu vreau să fiu văzută dezbrăcată de „spectatorii“ de afară, așa că ciorchinele de pe coridor se solidarizează ca lipit cu clei, face un singur trup, care mă insultă prin toate gurile pe care le are.

O promiscuitate apocaliptică rânjește și își etalează măruntaiele. Aceasta este ființa umană, îmi spun. Ei nu au de ce să fie mai buni în spital decât afară – dimpotrivă, durerea și promiscuitatea de sistem scot din ei ce e mai rău, străfundul lezat și în fermentație ranchiunoasă. Suferința nu-i face mai buni decât pe câțiva, pe cei mai mulți îi înrăiește, îi aduce/reduce la adevărata lor natură. Care nu e deloc agreabilă.

*

La 19 ani, Pierre m-a avertizat că fac boli latipice și că așa le voi face toată viața. Aveam pe vremea aceea o strălucire și-o vitalitate care astăzi mă uimesc. „Să nu vă doriți o boală tipică“, m-a contrazis cu ceva vreme în urmă un doctor care știe despre suferința altora mai mult decât voi ști eu vreodată. Stau nehotărâtă, ca măgarul lui Buridan, între observația lui Pierre, care nu era nicidecum un medic neprișt, și observația lui X. Dacă ar fi să-mi aleg o boală sau o durere, după câte știu pînă acuma, i-aș da bolii o jumătate de unghie de la degetul mic de la mîna stîngă: o durere de unghie la deget, de un minut. Cred că ar fi drept ca de aici înainte să nu mă mai doară niciodată nimic, decât o jumătate de unghie de la degetul mic, vreme de treizeci de secunde.

*

Alejandra. Alejandra lui Sábato, din *Despre eroi și morminte*. O doare mereu stomacul, are mîinile osoase și poartă bluze albe cu rever. Ea, cu toate ale ei, îmi poate spune cîte ceva despre mine: nicidecum tot, și nu tot din ce spune mi se adresează. Făt-Frumos din *Tinerete fără bătrînețe și viață fără de moarte*, cu impulsul lui ambivalent, și spre viața veșnică, și spre moarte, în el mă regăsesc însă cu mult mai bine.

*

Omul este o bucată de carne care doare – îmi spun.

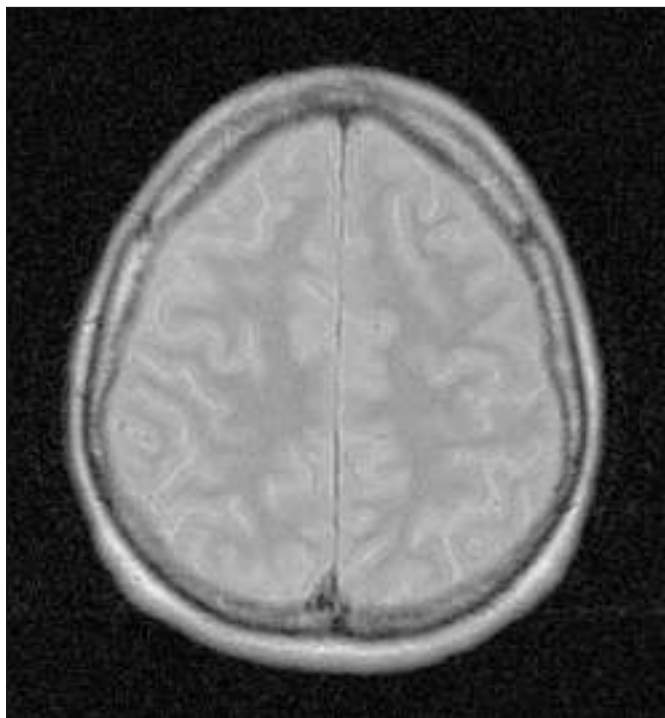
*

Am trecut, din 1999 pînă acuma, prin cabinetele (prea) multor doctori. Pe unii i-am uitat. Unii îmi sînt indiferenți. Pe unii i-am iertat. Pe câțiva – printre care și un reumatolog mare și leneș, care m-ar fi îndopat liniștit cu somnifere și cu tranchilizante, deoarece confunda febra cu nevroza – îi detest.

Cîțiva, nu mulți, dar totuși destui, îmi sînt dragi. Știu meserie și o învață din greu tot timpul; le merge mîntea și au suflet. Se gîndesc la pacienții lor cum mă gîndesc eu la studenții mei ori la textele din revistă.

L-am auzit într-o dimineață sură de iarnă pe unul dintre ei luptîndu-se la telefon cu serviciul de Salvare, să meargă să ia o pacientă de la un cămin de bătrîni, s-o ducă la

RMN, unde avea planificare. Apoi a sunat la RMN, rugîndu-i pe cei de acolo s-o ia totuși pe pacientă, deși va veni cu întîrziere, pentru că Salvarea n-a găsit adresa căminului etc., etc. În final, a avut ideea să sune chiar la căminul de bătrîni, unde – surpriză! – a aflat că pacienta refuză să mai facă examinarea, pentru că se simte prea rău, are diaree, așa că Salvarea, care de fapt fusese acolo, se întorsese goală. A chemat-o pe pacientă la telefon și-a început s-o roage: „Vă rog, doamna B., vă rog, știți ce greu am făcut programarea, și ce dacă aveți diaree, veniți să vă internăm și așa o să vă putem ajuta. Vă rog, dacă nu vă internăm, nu vă putem ajuta, vă rog să veniți să faceți RMN-ul, o să vină cei de la Salvare, vă rog să veniți cu ei, vă internăm, numai așa vă putem ajuta“. Apoi a luat telefoanele de la capăt, Salvare, RMN, pînă a pus din nou mașinăria medicală, cu pacient cu tot, în funcțiune. Stam pe scaun și-mi țineam respirația, nu doream să își amintească de mine, voiam să asist pînă la capăt la scena *halucinantă*: un doctor – unul bun, profesor, de altfel – se milogea de-o pacientă să se lase ajutată. În capul meu se învîrtea haotic un banc despre cum



• M. P.

mijlocește Ițic căsătoria fetei rabinului din Cracovia cu fiul rabinului din New York... Era o dimineață mohorîtă. Dacă n-aș ști că s-ar supăra rău pe mine, acestui doctor ar trebui să-i dau numele și codul de identificare.

*

Și altul: „Tot mai aveți temperatură?“
 „Tot“, îi răspund. „Și ați slăbit. Vai, vai, vai!“, se vaietă el, iar eu încep să-l consolez pe bărbatul athletic și bronzat din fața mea, să-l întreb dacă-l mai doare umărul și să-i spun rețete băbești pentru situațiile post-traumatice. De! dacă și diavolii din Dostoievski și Bulgakov s-au tratat băbește, de ce m-aș da eu în lături de la cea mai răspîndită meserie din lume? Și ce dacă e doctor? Oricum, nu-i dau sfaturi pe specialitatea lui, ci pe a mea. Iar el e așa de drăguț și de empatic, încît ajunge să mi-l amintesc și înfloresc într-un zîmbet.

*

„Nu poți sta într-un picior cu ochii închiși? Și ce înseamnă asta?“ mă întrebă Dora. „Habar n-am“, răspund. Peste cîteva minute, mă sună veselă. Nici ea nu stă prea bine, Eugen nu stă deloc, Laura, căreia i-a dat telefon să încerce, nu izbutește nici ea... Îl așteaptă pe Călin, poate, poate... Rîdem ca nebunele. Ne imaginăm prietenii noștri, risipiți pe trei continente, încercînd să stea, ca niște cocostîrci, cu ochii închiși... așa, din empatie față de mine...

*

Scenă matinală de clinică, aprilie. O studentă la medicină, suspectă de scleroză în plăci. Stăm de vreo două ceasuri pe bancă, am fost chemate, și ea, și eu, înainte de ora 8, degeaba, nimeni nu se ocupă de noi. Ea vorbește. Îi este frică. E moartă de frică. Stă singură față în față cu spaima. La un moment dat, femeia care adună resturile după micul dejun se apropie de ea și-i spune ceva la ureche. Studenta se-ntoarce spre mine, zîbind: „Mi-a spus că și cu boala asta se poate trăi“. Unde naiba o fi psihologul?, mă întreb; dar știu răspunsul, am avut două prietene operate aici și am aflat că psihologul se ocupă de evidența materialelor medicale.

*

Aceeași clinică, tot dimineața. Mamă și fiică, ungueroaice, amîndouă frumoase, cochete. Îmi plac. Pierd, ca și mine, vremea pe coridor. Fiica e suspectă de epilepsie. E studentă. Se teme. Mamei i se umplu din cînd în cînd ochii de lacrimi. Știu boala, le spun, am colegi de vîrsta mea care o au, e o boală ținută sub control, nu vă speriați... Oameni față în față cu spaima. Nimeni nu le spune o vorbă lămuritoare. Unde naiba o fi psihologul?

*

Sala de parafină. E rîndul meu – și a încă 8-9 pacienți. Bărbați și femei, ca în Grecia antică. De fapt, ca-n Sparta, mă corectez. Afta doar că acolo era vorba de oameni tineri, deci de trupuri frumoase. Paravane între paturi?, pretenții de pu-

doare?: „C-eșt' copil?“

Intră „vizita“, o doctoriță tînără cu vreo 25 de studenți. Seamănă cu ai mei, trebuie să fie un an mic. Refuz să mă dezbrac în prezența lor, așa că vociferează cu toții, în frunte cu tînăra doctoriță. Oamenii sînt șeptelul zeilor, scrie undeva Platon. Pacienții din spitalele românești sînt șeptelul medicilor și-al studenților medicinisti, îmi spun privindu-i drept în față. Abuzează, știu că abuzează, vor să abuzeze, le place să abuzeze de carnea în dureri care populează spitalele. Pretextul – unul nobil, firește – este că învață. Nici măcar nu cer voie. Stau, bine înfiptă pe amîndouă picioarele mele care amîndouă mă dor acut, stau bine îmbrăcată, și-i privesc. Aroganța lor a fost lezată, deci mă apostrofează. Le amintesc drepturile pacienților și absența unui contract care să mă transforme în material didactic. Într-un fetus murat. Le par nebună și mă lasă în pace, spitalul de nebuni e în altă parte. Ofensată, doctorița trage de timp ca de-o gumă, stă interminabil cu studenții ei, care se cred direct doctori, deci zei.

Mă aștept ca pacienții care așteaptă buluc afară să mă ia în primire, ca ieri. Surpriză: tac sau șoptesc că am dreptate, că și în saloane e la fel.

În plină anchetă despre trup și-n plină verificare pe trupul propriu a sistemului sanitar („Nu uitați că sînteți totuși o pacientă privilegiată!“, mi-a amintit acum cîteva zile doctorul), aflu, în spital, că președintele Băsescu este operat: nu la București, ci la Viena. Rîd și mă îndrept încetișor spre următoarea sală de tratament, rătăcindu-mă încă o dată în labirintul spitalului.

Încep să fiu destul de rutinată în lumea medicală pentru a sesiza și a decodifica limbajul simbolic al relațiilor dintre medici. Dintr-o vorbă sau dintr-o tăcere, dintr-o schiță de zîmbet sau dintr-o privire, sesizez respectul, simpatia, neîncrederea, disprețul, rachiuna etc. care structurează lumea lor. Cînd un doctor nu are altă treabă decît să încerce să schimbe tratamentul dat de altul, sau chiar diagnosticul, și asta fără să-l întreb, la mijloc trebuie să fie o poliță pe care vrea să i-o plătească. Iar pacientul e numai unealta. „Bărbații sînt instrumentul prin care femeile își trimit mesaje“, spune, mai în glumă, mai în serios, Aurel Codoban. Pacienții sînt instrumentul prin care doctorii își trimit mesaje – de simpatie, de respect, de ură – și, adesea, instrumentul prin care își plătesc polițele.

Prostia agresivă și ignorantă care se dă drept știință și pricepere – asta nu pot ierta cîtorva din doctorii pe la care am trecut. Pentru că, altfel, iert orice, inclusiv erorile, chiar grave, pe seama mea. Dar nu pot ierta prostia fudulă, ignoranța cu panglicuțe a unora. Aș vrea să-i iert și să-i uit – și nu pot, nu pot, oricît mă străduiesc.

Medicii chinezi puneau diagnosticul pe baza consultării mîinii pacientei. Medicii români de azi stabilesc starea unui pacient după voce.

Să explic: am făcut teste repetate și am ajuns la certitudinea că, de fapt, nici un doctor nu ascultă *ce* îi spune pacientul, ci receptează numai *tonul* vocii. Dacă la întrebarea „Cum vă simțiți?“, îi răspunzi medicului cu o voce plîngăreată, el ia act de starea ta precară. Dacă însă te controlezi și-i spui, pe un ton normal, că te simți rău, el te consideră într-o formă fizică bună. Pacienți, văietăți-vă!, ricanez eu. Descoperirea – pe care o pot explica, am și destulă informație, și destulă imaginație pentru a mă pune în pielea unui halat alb – m-a umplut de o minie rece.

Am o baftă fantastică! Cu ceva vreme în urmă, maseuza la care-am nimerit îmi propovăduia, pe toată durata ședinței, învățătura nu mai știu cărei secte neoprotestante. Acum, doamna de la terapii electrice a început, la nici două minute după ce-am apărut, să mă îndoctrineze. Încerc s-o neutralizez imitînd reacția pe care a avut-o un prieten într-o situație analogă: „Am multe *Biblii* acasă“, îi spun (și e adevărat, cum e adevărat și că eu citesc Cartea). „Dar

• M. P.

o studiați?“, mă întreabă ea, cu un licăr – o, ce bine-l cunosc! – în privire. Nu, n-o studiez, oricum, nu doresc s-o studiez *cu ea*. Cum s-o fac să mă lase în pace fără să o jig-nesc și fără să-i stîrnesc ura?, mă întreb exasperată. Am venit să-mi tratez trupul, ea vrea să-mi mîntuiască sufletul. La dracu! Încerc s-o intimidez: „Sînt profesor de filosofie!“, îi spun, dar n-am nici un succes. A doua zi, încerc s-o corup – tot degeaba. A treia zi, mint că mă doare capul... Mai am șapte întîlniri.

M-am săturat! Vreau un sistem particular, cu terapie particulară, în care să-i pot spune terapeutului să tacă. Vreau un sistem medical cu programare, încît să nu-mi mînînce timpul; decent, încît să nu fiu folosită ca material didactic; fără misionari, indiferent de la ce cult. Vreau să am dreptul de a tăcea. Vreau să nu aud nici o voce umană. Vreau să fiu lăsată în pace.

Mă simt vinovată pentru fiecare boală pe care o am. Chiar și pentru cele cu mecanism genetic. Destinul camuflat în genetică. Și în genetică. Ivan Ilici simțea numai rușine, ca și cum boala lui ar fi fost o lipsă de cuviință.

Durere surdă. Durere ușoară. Durere locală. Durere generalizată. Durere vie. Durere acută. Durere ascuțită. Durere ca o arsură. Durere ca o sîrmă liță incandescentă. Durere cu sughituri. Durere pînă la transpirație. Durere sîcîitoare. Durere care îți taie respirația. Durere iradiantă. Durere pulsatilă. Durere sfredelitoare. Durere compactă. Durere intermintentă. Furnicături. Amorțeală. Stare de rău. Durere istovitoare.

*

*

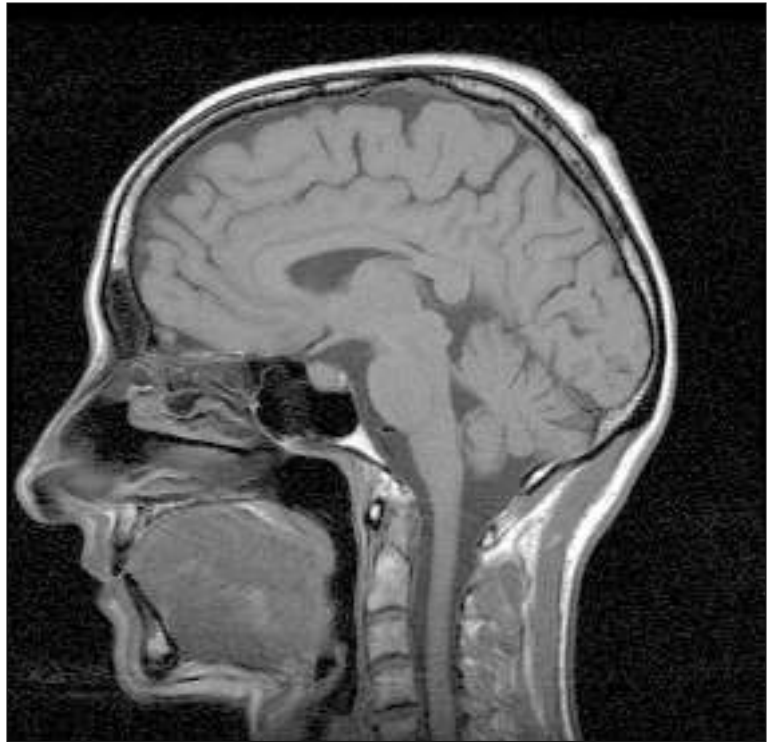
*

Nu-i vorba că mă doare. Pînă la un punct este suportabil, chiar dacă efortul meu de-a suporta e (foarte) mare. E vorba că durerea este un limbaj care spune ceva, un discurs asurzitor. Adresat surzilor.

Scriitorul și trupul său

Ancheta

APOSTROF
revistă a uniunii scriitorilor



Cuprins

• CAFÉ APOSTROF

Praetextatus 2, 46

• ANCHETA APOSTROF

Scriitorul și trupul său 3

• POEM

La vârsta bolilor Adrian Popescu 3

• CONVERSAȚII CU...

Dan Vlăduțiu (interviu realizat de Marta Petreu) 4

• POEME

Ion Pop 7

•

„Monstrul“ feminin Dora Pavel 8

Marii bolnavi au deseori ceva de sfinți Gelu Ionescu 10

Relația de dependență Gabriela Melinescu 11

Trupul ca labirint Iulian Boldea 12

Eu și o parte din mine Eugen Uricaru 13

• POEM

Lehamitea Balázs Imre József 13
(traducere de Ana Pantea)

•

Epistolă despre trup Michael Finkenthal 14

Numai de bine Nicolae Prelipceanu 15

O tandrețe exasperată Ștefan Borbély 15

Bolnavi incurabili sîntem toți Lucian Vasiliu 16

„Am o propoziție, am un trup...” Bogdan Ghiu 17

• ESTUAR

Mici semnale de alarmă Andrei Șerban 18

Hamlet – piesa imposibilă Andrei Șerban 18

Un teatru al spiritualității Basarab Nicolescu 20

•

Moarte prin telepatie Oana Pughineanu 22

Un decalog al trupului Ovidiu Pecican 23

Trupul-labirint Călin Teuțișan 24

Trupul străin, trupul nostalgic Laura Pavel-Teuțișan 25

Nefericirea se demonetizează Olimpiu Nușfelean 26

• POEM

Soarele negru Minerva Chira 27

•

Nu-i așa, Marta? Nichita Danilov 28

Trup și suflet Carmen Firan 29

• POEME

Aura Christi 30

• DOSAR

Amintiri despre Lucian Blaga Mihai Iubu 31

• POEM

A șasea elegie (traducere de Nicolae Breban) Rainer Maria Rilke 35

• CU OCHIUL LIBER

„Înainte de moarte există bolile“ Gelu Ionescu 36

•

Ne naștem pe rînd și murim pe sărite Irina Petraș 38

Categoric Schwartz Gheorghe Schwartz 41

Mi-a plăcut întotdeauna de mine însumi Cătălin Ghiță 41

Boala și sănătatea sînt virtuți Adrian Alui Gheorghe 42

Mafalda Ioana Drăgan 43

Cîtă realitate încapă într-un spital Marius Chivu 44

Eu și trupul meu, trupul meu și cu mine. Noi și ceilalți. Lumea și noi Ruxandra Cesereanu 48

Să faci foarte multă dragoste ajută la diabet Liviu Antonesei 49

Trupul nu m-a mințit niciodată Ana Mureșanu 50

Mai mult mă dor sentimentele decât mă doare trupul Florina Ilis 51

Ultimul grafem Ion Vianu 54

Trup George Bălăiță 56

O zi din viața mea fără durere Marta Petreu 58

• REVISTA REVISTELOR

Praetextatus 37, 51

• CRONICA TEATRALĂ

Aprilie cu Măniuțiu Marta Petreu 52

• BIBLIOTECI ÎN AER LIBER

Poèmes de George Bacovia (traducere de Miron Kiropol) 53

• POEME

Precum în cer așa și pe pământ, Artă poetică (traducere de Letiția Ilea) Marc Delouze 45



Circulara Uniunii Scriitorilor din România

Conform prevederilor Statutului, Uniunea Scriitorilor din România nu este responsabilă pentru politica editorială a publicației și nici pentru conținutul materialelor publicate.

Comitetul Director
al Uniunii Scriitorilor
5 iunie 2003

Către cititorii din țară ai revistei *Apostrof*

Pentru anul 2006, vă rugăm să vă abonați *direct la redacție*. Pentru aceasta, vă rugăm să plătiți contravaloarea abonamentului, prin *mandat poștal*, pe adresa:

Lukács Iosif

Fundația Culturală *Apostrof*

Cluj-Napoca, 400079, Str. I. C. Brătianu, nr. 22

Prețul abonamentului este:

pentru 3 luni: 9 lei

pentru 6 luni: 18 lei

pentru 1 an: 36 lei

Taxele de expediție sînt incluse în această sumă.

Pentru cei care se abonează prin această modalitate, asigurăm expediția promptă a revistei. Cei care se abonează pe 1 an primesc revista fără majorările de preț provocate de inflație.

Către cititorii din străinătate ai revistei *Apostrof*

Pentru anul 2006, vă rugăm să vă abonați *direct la redacție*, trimițînd contravaloarea abonamentului printr-un cec (money order) în contul:

Fundația Culturală *Apostrof*

Cont euro: RO73BRDE130SV06534401300

Cont USD: RO58BRDE130SV06674381300

Banca Română pentru Dezvoltare – Group Société Générale – Sucursala Cluj, Bd. 21 Decembrie 1989, nr. 81-83, SWIFT BRDEROBU

Costul abonamentului este:

pentru 3 luni: 13\$

pentru 6 luni: 26\$

pentru 1 an: 52\$

În costul abonamentului sînt incluse și taxele de expediție par avion.

CARTEA DE CARE AI NEVOIE

Editura Biblioteca Apostrof vă oferă următoarele titluri încă disponibile:

- MIRCEA ZACIU, **Jucătorul de rezervă**
poezie, 2000, 88 p. 5 lei
- GABRIEL MARCEL, **A fi și a avea**
traducere de CIPRIAN MIHALI, 1997, 192 p. 3 lei
- FRIEDRICH NIETZSCHE, **Antichristul**, 2003,
128 p. 10 lei
- VLADIMIR JANKÉLÉVITCH, **Să iertăm?**
traducere de JANINA IANOȘI, postfață de ION IANOȘI,
1998, 82 p. 3 lei
- JÜRGEN HABERMAS, JOSEPH RATZINGER,
**Dialectica secularizării. Despre rațiune
și religie**, traducere de DELIA MARGA,
prefață de ANDREI MARGA, 2005, 120 p. 20 lei
- SF. ANSELM DIN CANTERBURY,
Monologion despre esența divinității
traducere de ALEXANDER BAUMGARTEN, 1998, 162 p. 3,50 lei
- HENRY CORBIN, **Paradoxul monoteismului**
traducere de JANINA IANOȘI, 1997, 216 p. 4 lei
- ION IANOȘI, **O istorie a filosofiei românești**,
1996, 392 p. 10 lei
- VASILE MUSCĂ, **Spusul și de nespusul**, 2003,
146 p. 10 lei
- N. STEINHARDT,
Cartea împărțășirii, ediție gândită și alcătuită de
ION VARTIC, ed. a IV-a, 2004, 140 p. 8 lei
- D. D. ROȘCA,
Introducere la „Viața lui Isus”. Mitul utilului
traducere de DUMITRU ȚEPENEAG, ediție și postfață
de MARTA PETREU, 1999, 138 p. 3,50 lei
- BUCUR ȚINCU, **Apărarea civilizației**
ediție îngrijită și prefață de MARTA PETREU,
2000, 132 p. 5 lei
- MATEI CĂLINESCU, **Mateiu I. Caragiale:
recitiri**, 2003, 162 p. 8 lei
- PETRU POANTĂ, **Efectul „Echinox” sau
despre echilibru**, 2003, 176 p. 10 lei
- DORLI BLAGA, **Tatăl meu, Lucian Blaga**, 2004,
380 p. 20 lei
- GEORGE BANU, **Uitarea**, 2003, 80 p. 5 lei
- NORMAN MANEA, **Despre clovni**
eseuri, 1997, 230 p. 4 lei
- NORMAN MANEA, **Octombrie, ora opt**
proză, 1997, 186 p. 4 lei
- NORMAN MANEA, **Fericirea obligatorie**
proză, 1999, 192 p. 5 lei
- FLORIN SICOIE, **Simbăta engleză și alte
povestiri**, 1998, 130 p. 2 lei
- RAMIRO DE MAEZTU, **Don Quijote, Don Juan
și Celestina**, trad. de MARIANA VARTIC, prefață de
ION VARTIC, 1999, 264 p. 6 lei
- LIVIU BLEOCA, **Biblioteca de buzunar**
roman, 2001, 128 p. 5 lei
- PHILIP ROTH, **Animal pe moarte**
roman, 2001, 132 p. 9,90 lei
- ION VARTIC, **Bulgakov și secretul lui
Koroviev. Interpretare figurală la
Maestrul și Margareta**, 2004, 125 p. 10 lei
- SANDA CORDOȘ, **Literatura între revoluție
și reacțiune**, ediția a II-a adăugită, 2002, 284 p. 15 lei
- **În lumea taților**, carte gândită și alcătuită de
MARTA PETREU, 2004, 236 p. 12 lei
- LEV TOLSTOI, **Moartea lui Ivan Ilici**
traducere de JANINA IANOȘI, prefață de ION VARTIC,
2003, 96 p. 7,50 lei
- LUKÁCS JÓZSEF, **Povestea „orașului-comoară”.
Scurtă istorie a Clujului
și a monumentelor sale**, volum ilustrat
cu fotografiile de VÁRDAI LEVENTE, 2005, 146 p. 20 lei
- GEORGETA HORODINCĂ, **Duminică seara**,
2006, 231 p. 20 lei
- ALEXANDRU VONA, **Să mai fiu o dată
îndrăgostit**, carte gândită și alcătuită
de MARTA PETREU, 2005, 188 p. 20 lei
- ȘTEFAN BORBÉLY, **Despre Thomas Mann
și alte eseuri**, 2005, 172 p. 20 lei
- MARTA PETREU, **Conversații cu...**, vol. II,
2006, 132 p. 20 lei
- ZAHARIA BOILĂ, **Amintiri și considerații
asupra mișcării legionare**
prefață de LIVIA TITIENI BOILĂ, ediție îngrijită de MARTA
PETREU și ANA CORNEA, notă asupra ediției de MARTA PETREU,
2002, 160 p. 10 lei
- ZAHARIA BOILĂ, **Memorii**, 2003, 256 p. 12 lei
- **Procesul „tovarășului Camil”**, ediție îngrijită
de ION VARTIC, prefață de MIRCEA ZACIU, 1998, 96 p. 2 lei
- I. D. SÎRBU, **Scrisori către bunul Dumnezeu**
ediție îngrijită de ION VARTIC, 1998, 244 p. 5 lei
- LUDOVICA REBREANU,
**Adio pînă la a doua Venire.
Epistolar matern**, ediție îngrijită, prefață și note
de LIVIU MALIȚA, 1998, 288 p. 5 lei
- ARTHUR DAN, **Mituri căzute (Din jurnalul
unui psihiatru). Aforisme**, prefețe de
I. NEGOIȚESCU, ION VIANU, ALEXANDRU PALEOLOGU; ediție
și notă asupra ediției de MARTA PETREU, 1999, 96 p. 3 lei
- RADU PETRESCU, **Corespondență • Sinucide-
rea din Grădina Botanică** (variantea întâi în
facsimil), ediție de MARTA PETREU și ANA CORNEA,
prefață de MARTA PETREU, 188 p. 5 lei
- RADU STANCA, **Aquarium**
selecția textelor și cuvînt-înainte de ION VARTIC,
ediție de MARTA PETREU, 202 p. 5 lei
- ALEXANDRU VONA, **Misterioasa dispariție
a orașului din cîmpie**, proză, postfețe de
MARTA PETREU și ION VARTIC, 2002, 152 p. 6,90 lei
- DUMITRU ȚEPENEAG, **Destin cu popești.
Șotroane** (în colaborare cu Editura Dacia),
2001, 144 p. 6,30 lei
- IRINA PETRAȘ, **Teoria literaturii.
Dicționar-Antologie**, 2002, 288 p. 16 lei
- ALEXANDRU VONA, **Esmeralda**, fișă de dicționar
de FLORIN MANOLESCU, desene de GABRIELA MELINESCU,
2003, 112 p. 7,50 lei
- IRINA PETRAȘ, **Camil Petrescu. Schițe
pentru un portret**, 2003, 150 p. 8 lei
- IRINA PETRAȘ, **Ion Creangă, povestitorul**
2004, 146 p. 10 lei
- CONSTANTIN RĂDULESCU-MOTRU,
F. W. Nietzsche. Viața și filosofia sa
2003, 128 p. 10 lei
- TRISTAN JANCO, **Memoriile Șoahului**,
2006, 84 p. 15 lei



REDACTIA:

MARTA PETREU
(redactor-șef)

ANA CORNEA
IRINA PETRAȘ
ADRIANA POP
HORVÁTH SÁNDOR
VIRGIL LEON
LUKÁCS JÓZSEF
ANA POP
(contabilitate)

Tehnoredactare:
NICOLAE TURCAN

EDITORI:

Uniunea Scriitorilor
din România
 Fundația Culturală Apostrof
Cont la BRD Cluj:
în lei: SV7853701300
în euro: SV6534401300

Revista apare cu sprijinul:

Ministerului Culturii și Cultelor
din România
 Consiliului Local Cluj-Napoca

ADRESA REDACȚIEI:

Cluj-Napoca
Str. I. C. Brătianu, nr. 22,
cod 400079
Tel., fax: 0264/432.444
e-mail: apostrof@revista-apostrof.ro

• Revista APOSTROF figurează
în Lista-catalog a publicațiilor
interne, editată de RODIPET S.A.,
la poziția 4251.

Manuscrisele primite la redacție
nu se înapoiază.

ISSN 1220-3122
Revista este înregistrată la OSIM
cu nr. 45630/22.05.1996.

Vignetele revistei reprezintă
variațiuni grafice de Mihai Barbu
după desene de Franz Kafka.

Tiparul:
Centrul de Presă Reformat

Unica responsabilitate a re-
vistei *Apostrof* este de a găzdui
opiniile, oricît de diverse, ale
colaboratorilor noștri. Respon-
sabilitatea pentru conținutul fi-
ecărui text aparține, în exclusi-
vitate, autorului.

Apostrof

Adresa redacției: 400079, Cluj-Napoca, Str. I. C. Brătianu, nr. 22, tel. 0264/432.444